

BENCÉS DIÁKSZÖVETSÉG

BDSZ ALMANACH 2001

ALMANACH 2001

PANNONHALMA – BUDAPEST

BENCÉS DIÁKSZÖVETSÉG
ALMANACH
2001

BENCÉS DIÁKSZÖVETSÉG

ALMANACH

2001

PANNONHALMA – BUDAPEST
2001

Szerkesztette
Dr. Scherer Norbert

Olvasó- és technikai szerkesztő
Dr. Könyves Tóth Kálmán

Szövegrögzítés
Horváth Zoltánné

Kiadja a Bencés Diákszövetség
Felelős kiadó a szövetség elnöke
ISSN: 1218-8646
Nyomta a Komp Nyomda, Solymár; tel.: 26/361-557

Tartalom

ELŐSZÓ

Magyarországi bencés házak a harmadik évezred küszöbén

A soproni bencés ház – <i>Venezs Ernő</i>	11
Bakonybéli barátok	14
Hegymenet – <i>Szikora József</i>	16

Búvárkodás a múltban

Anno Domini 2000 – <i>Beöthy Mihály</i>	19
Pannonhalma és Máriacell kapcsolata – <i>Dr. Sólymos Szilveszter OSB</i>	23
Szüleink élete a KALOT szellemében – <i>Szabáli Lászlóné Tóth Ildikó</i>	30
Gondolatok a világról – <i>Dr. Nedeczky György</i>	36

In memoriam

Indulj az úton – <i>Dr. Szűcs László</i>	39
Sali elment – <i>Dr. Szűcs László (Ph 74, + 2000. május 14.) – Bóna Lajos–Hencz Péter</i> ...	39
És tovább peng a gitár... – <i>Proksza János</i>	41
Szűcs László temetésére – <i>Faber Miklós</i>	42
Ismét elment egy barátunk – <i>Dr. Hídvégi Imre (Gy 65) – Dr. Jobbágy Lajos</i>	44
Kis kiegészítés Nádasi Alfonz nekrológjához – <i>Katter Herbert</i>	45

Felejtethetlen tanáraink

<i>Dr. Jordán Sándor Emil OSB (Gy 31) – Pongrácz Attila</i>	49
Kis kiegészítés <i>dr. Jordán Emil OSB nekrológjához – Dr. Jordán László</i>	53
<i>Dr. Rezek Románra emlékezem – Dr. Török József</i>	55
Imádság – egy bencés kirándulásról hazafelé – <i>Bischof Péter</i>	56
Hetvennégy érettségiző diák egy osztályban – <i>Dr. Károly István</i>	57
„Igazán minden napom gyönyörű volt” – <i>Jáki Zénó OSB – Hámor Vilmos</i>	60
Rózsafüzér a fűtőtest mögött – <i>Dr. Sólymos Szilveszter OSB – Szikora József</i>	62
<i>Dr. Galambos Iréneusz OSB (Bp 38) – Gombás Imre</i>	65

Emlékezések

A 314. sz. Czuczor Gergely cserkészcsapat – <i>Dr. Németh Andor</i>	71
Tizenöt forró nyári nap – <i>Dénes Andor</i>	81

Jeles diáktársaink

Endrédy Kálmán Vendel (Gy 14) O. Cist. zirci apát (1895 – 1939 – 1981)	87
Ima Endrédy Vendel apátúr boldoggá avatásáért – <i>Dr. Endrédy Csanád OSB</i>	88
Egy osztály, két püspök – <i>Dr. Iváskó János</i>	89
Megmentette Kőszeget – <i>Dr. Gyöngyös Endre (Kg 15) – Dr. Szerdahelyi Endre</i>	91
Pfannl Egon Ervin (Gy 29) – <i>Pfannl Tamás</i>	93
Hűség egy életen át – Székely Tibor (1918–1997, Bp 36) emlékére – <i>Dr. Vigh Béla</i>	95
Megemlékezés – <i>Dr. h.c. Dr.h.c. Dr. Zámbo János (So 36) – Dr. Kovács Ferenc</i>	99
Életforma, nem cégér... – <i>Dr. Lövey György (Bp 53) – Szikora József</i>	102
Törpék vállán nem lehet messzire látni – <i>Dr. Vízny Elek Szilveszter (Bp 55)</i>	104
Ars sacra – szakrális költészet – <i>Dr. habil. Cs. Varga István</i>	107
Dávid, Salamon, Pál és Isten – <i>Babarczy Eszter</i>	122
Megjegyzés – <i>Dr. Könyves Tóth Kálmán</i>	125
A föl-földobott kő – <i>Ady Endre</i>	126

A Bencés Diákszövetség

A Bencés Diákszövetség elnöksége	129
Tiszteletbeli tagságunk	130
A BDSZ tagsága	131
A BDSZ halottai	159

ELŐSZÓ

A benedeki ház: „Az Úr szolgálatának iskolája”

A harmadik évezred küszöbén felsoroljuk azokat a magyar bencés házakat, amelyekről tudunk:

1. Pannonhalmi főapátság
2. Tihanyi apátság
3. Bencés rendház, Győr
4. Bencés tanulmányi ház, Budapest
5. Bencés rendház, Komárom
6. Szent Maurícius cella, Bakonybél
7. A pannonhalmi területi apátság plébániái: Bakonypéterd, Győrasszonyfa, Györszentiván, Vének, Győr-Kismegyer, Győr-Ménfőcsanak, Lázi, Nyalka, Pannonhalma, Ravazd, Tarjánpuszta, Táp, Tápszentmiklós, Veszprémvarsány
8. További bencés plébániák: Kajárpec, Tényő; Alsóőr, Edelstadt-Ürgemajor
9. Soproni bencés rendház és templom
10. Alsóörsi üdülő
11. Budapesti iskola
12. Kőszegi bencés rendház
13. São Paulo-i apátság, Brazília
14. Cela São José, Itaperica da Serra, Brazília
15. Szent Benedek Leányai Társasága: Tiszaalpár, Pannonhalma, Cegléd
16. Porta Pacis, Szent Benedekrendi Nővérek: Kaposszentbenedek
17. Az Oblátusszövetség csoportjai
18. Woodside, USA

Javaslatokra Almanachunk jelen kötetével kezdődően hosszabb-rövidebb formában szeretnénk a felsoroltak mindegyikéről előbb-utóbb megemlékezni. Kérünk mindnyájukat, ha vállalkoztok egy-egy írásra, jelezétek és küldjétek mielőbb. A ma nem bencés kezelésben lévő volt apátságokról, iskolákról, rendházaknak csak közös, összefoglaló bemutatására készülünk, hiszen egykor csaknem száz bencés apátság is volt Magyarországon.

Dr. Scherer Norbert (Bp 48)

Dr. Könyves Tóth Kálmán (Ph 47)

**Magyarországi bencés házak
a harmadik évezred küszöbén**

A soproni bencés ház

Sopronban a Szent György u. 9. sz. ház (ma erdészeti szakközépiskola) falára nemrég helyeztünk el egy emléktáblát: Ebben az épületben működött 1802-től 1948-ig a Szent Asztrik Bencés Gimnázium. A közelében levő Fő téren áll az egykori ferences, majd szintén 1802-től bencés (kecske) templom és a szorosan hozzáépült ferences, ill. bencés rendház.

Az egykori soproni bencés rendházat az államosítás, ill. a szerzetesek kitelepítése után középiskolai leánykollégiumnak használták. Egy kisebb részére (lelkészlakásnak) később használati jogot kapott a Rend, de 1983 óta ez a rész is elhagyottan és természetesen leromlottan állt. A földszinti részen lévő értékes műemléket, a középkori káptalantermet a Ciklámen Tourist működtette.

Egy „véletlen” során kerültünk be ebbe az épületrészbe, még 1989 őszén, amikor az elkieserítő látvány mellett egy lehetőség fénye is felvillant bennünk. Vajon esetleg nem lehetne-e ez egy talpalatnyi föld, melyen bencés sarkunkat megvethetnénk? Érdeklődtünk a rendi előljáróknál, hogy van-e a rendnek valami elképzelése, még inkább lehetősége arra, hogy itt valamit kezdjen. A válasz nemleges volt. Kapnánk-e mi, az újraalakuló BDSZ soproni szervezete bizalmat arra, hogy kezdjünk vele valamit? A válasz igenlő volt!

Ekkor kezdtünk el gondolkodni, beszélgetni magunk közt arról, hogy egyrészt van-e, lesz-e hozzá erőnk, hogy a semmiből valamit létrehozunk, másrészt hogy mit hozunk létre? Az világos volt számunkra, hogy nem rakhatalunk egy újabb terhet a rendre, hanem inkább le kell venni egy terhet azzal, hogy a magunk erejéből oldunk meg egy bencés feladatot. S lassan formálódni kezdett a közelebbi és távolabbi cél.

Első lépésként visszaszerezzük a káptalanteremmel együtt ezt a kis épületrészt, tulajdonjogilag is. Felújítjuk, rendbe tesszük, működtetjük a káptalantermet meg – kis vendégházként és közösségi házunkként – pár szobát. És ha kialakítjuk ezt a kis otthont, akkor persze hívunk bele egy bencés atyát is, hogy vegye át a templomot és legyen velünk a továbbiak formálásában. Mert a távolabbiakat illetően olyan terveket szövögettünk, hogy visszakapván az egész rendházat egy egyetemi kollégiumot létesítenénk, amely a szünidőkben mint keresztény továbbképző működne. Az elképzeléssel egyre többen szimpatizáltak, a terv tartalmilag, rendi és helyi vonatkozásban, személyileg és anyagilag megfelelőnek látszott. A megvalósításhoz elengedhetetlen anyagi eszközök biztosítása az első ütemhez nyilván a miénk, soproniaké, a második ütemhez azonban számíthatunk a rend meghatározó részvételére. Az első ütem alapítványi keretben történő megvalósításához 1990. szeptember 1-jén meg is kaptuk a főapáti hozzájárulást.

Október 20-án a helyi szervezet akkor még szerény számú (kb. 40 fős) tagsága összegyülekezett a bencés templomban az első „Asztrik-misére”, amely

azóta is hagyomány nálunk. Ez volt az alapító szentmise, melyen a felajánlaskor az oltárra tettünk egy szándékunkat kifejező iratot és a diáktársaktól perselyezett 40 000 Ft-ot. Ez lett az alapítvány indító alapja. A szentmisét Szilveszter atya mutatta be Asztrik püspök úr megbízásából, aki akkor édesanyja halálos ágya mellett imádkozott.

A következő évben bejegyeztettük a Soproni Bencés Ház Alapítványt, gyűjtöttük a pénzt és elkezdtük a házban a munkát. Az összegyűlt pénz kb. három millió forint volt, de ugyanilyen nagyságrendűnek tekinthető az a fizikai munka, amit a diáktársakkal végeztünk, ill. természetben (bútor, berendezési eszközök) szereztünk a háznak. Először a földszinti részt hoztuk rendbe, hogy az idegenforgalmi szezonra már megnyithassuk a káptalantermet. Ennek a bevételei is segítettek a továbbiakban. A teremőri szolgálatot diáktársaink látták, ill. látják el mind a mai napig. A munkálatok ütemesen folytak: diáktársainkkal együtt kőművesek, villany- és vízszelők, asztalosok, festők szorgoskodtak. Bevezették a telefont, kitehették a bejárat mellé a bencés címet. Sok támogatást kaptunk bencés atyáktól (Asztrik, Cirill, Richárd, Szilveszter, Félix), egykori bencés diákoktól vagy éppen azok szüleitől, és más szimpatizánsoktól egyaránt. A soproni környezet is felfigyelt a ház körüli pezsgésre. Jó hatással volt ez a közös munka a helyi szervezet építésére, a közösségformálásra is.

Főapát úr biztatására 1992 tavaszán felkerestük Németországban a több évtizede külföldön élő Csanád atyát. Arra kértük, hogy térjen haza és vegye át a bencés templomot, legyen a háznak bencés lakója, segítsen a továbbiak alakításában. Elmondtuk neki terveinket, úgyszintén a közelében élő Günter atyának is. Tetszésüket mindketten adományaikkal is nyomatékosították. Jóllehet Csanád atya akkor még nem adott végleges választ, mégis érezkelhettük, hogy már megindult hazafelé. S ez meg is történt, még ez év őszén.

1992. július 18.: Házszenelés. A szentmise fő celebránsa Asztrik főapát úr, akivel együtt mutatta be a hálaadó és új életre áldást kérő szentmisét Szilveszter, Csanád és az éppen vakáción itthon tartózkodó Veremund atya. A templom, majd a szentmisét követő agapén a ház is zsúfolásig megtelt támogatóinkkal, segítőkkel, a velünk együtt munkálkodókkal és együttérzőkkel. Mindnyájuknak köszönetet mondtunk, de legelsőül a gondviselő Istennek, aki megadta nekünk ezt a lehetőséget, segítette munkánkat.

Hamarosan jöttek az első vendégek is, akik szemlátomást jól érezték magukat ebben a házban, ami – megnyilatkozásuk szerint – számukra több volt, mint egy szállás! Különösen is így voltak ezzel azok, akik egykor itt diákoskodtak. Elfoglalta új otthonát Csanád atya, és október 1-jével megkezdte templomigazgatói tevékenységét. A BDSZ helyi szervezete itt tartotta vezetőségi üléseit, kisebb létszámú rendezvényeit. Később, új színfoltként, az egykori oratóriumból hittantermet alakítva, itt tartottuk az evangélikus gimnázium katolikus tanulói egy-két csoportjának a hittanóráit. Kialakult tehát valamilyen kis bencés bázis.

1994 nyarán megkaptuk a minisztériumi értesítést, hogy 1997. szeptember 1-jével újra tulajdonába veheti a rend az egész épületet. Készülnünk kellett tehát

tervünk második ütemének megvalósítására. Ez azonban sokkal nehezebbnek bizonyult, mint gondoltuk. A helyi önkormányzat már egy évvel korábban átadta az épületet. 1996-ra az is kiderült, hogy a Rend anyagi forrásai kimerültek, nem tudja finanszírozni az elképzelt egyetemi kollégiummá való átalakítást. Ekkor jelentkezett a Soproni Egyetem, hogy vállalná az épület felújítását és kollégiummá alakítását, aminek fejében egy bizonyos ideig térítésmentesen használhatná az épületet. Ugyanakkor megállapodás született arra nézve, hogy a leendő kollégium életét egy a rend, a Bencés Ház és az Egyetem, ill. annak diák-tanácsa képviselőiből álló grémium irányítaná, melynek elnökét a főpát úr jelöli ki. Sajnos, a kísérleti év múltán kiderült, hogy ez az út, döntően az Egyetem anyagi eszközeinek hiányában, nem járható.

Nehéz helyzetbe kerültünk. Felmerült a rendház eladásának az alternatívája is. Végül Csanád atya szívós kérésének adott helyt főpát úr. Ennek értelmében az épületet – megtartva a Bencés Ház önállóságát – átadja a rend a Csanád atyák által létrehozott alapítványnak, melynek célja egy idősek háza kialakítása és működtetése. Így jött létre azután a Szent Benedek Idősek Háza Alapítvány, melynek kezdő tőkéjét Csanád atya biztosította, más egyéb pénzforrásokat is igyekeztünk erre megszerezni. Ma ott tartunk, hogy a bekerülési összeghez képest ugyan szűkös anyagi eszközök birtokában, de lassan folyik a munka, adományok, pályázati lehetőségek kihasználása révén. A rend úgy döntött, hogy az egykori soproni gimnáziumunk épületét nem természetben kéri vissza, hanem pénzbeli kárpótlást igényel, melynek összegét a kialakítandó Idősek Házára fordítja. Ismert okok miatt azonban az ehhez való hozzájárulás igen vontatott. Úgy tűnik azonban, hogy a tervezett átalakítás első része, a Kolostor utcai szárnyon 10-15 szoba, ez év végére elkészülhet. A folytatás az anyagi források függvénye.

A Bencés Ház is csatlakozott a munkálatokhoz, mivel célszerűnek látszott kapcsolódni az egész házba bevezetendő központi fűtéshez, ill. ezzel párhuzamosan egy-két korszerűsítést is elvégezhetünk (fürdőszobák, ablakok). Átmene-tileg tehát, az első tíz éves működése után, ismét építési terület lett a Bencés Ház is, de reményeink szerint pár hónap múlva megújultan állhat újra rendelkezésünkre.

A „kecsketemplom” jelzője úgy keletkezett, hogy a legenda szerint a templom helyén kecskék kaparászva kincset találtak, s ebből épült a templom. Ugyancsak elkelnének errefelé ma is ilyen kecskék!

Venezs Ernő (Gy Ph 49)
alapító házgondnok

Bakonybéli barátok *

Zsoltár, ima, internet

Bakonybél utcái üresek, csak a néhány napja újból monostori rangot kapott Szent Mauríciusz-cellához közeli téren tapasztalható mozgolódás. Igaz a régi mondás, amely szerint Istennel szemben mindig az ördög lakik, hiszen a templommal átellenben itt is kocsma várja a vacogó lelkű gazdákat. Másként lehetett ez 1018-ban, amikor Günter, a niederaltaichi monostor szerzetese Szent István figyelmébe ajánlotta a zárt, hegyekkel övezett bakonyi helyet, ahol a király még abban az évben bencés monostort alapított. Évek múltán Szent Gellért az egyik közeli barlangban töltötte remetesége hét évét, s ott írta meg az első magyar teológiai művet, a *Deliberatio...* című értekezést.

A monostor területét minden oldalról falak övezik, de a kapu félig tárva várja az érkezőket. A perjel, vagyis a négytagú szerzetesi közösség előljárója, Domonkos atya azonban nehezen található meg.

Ilyenkor dolgozunk – mondja néhány perccel később a gyertyaöntő műhelyből kilépve. A korai szerzeteshagyományt őrző bencés életmód egyik alappillére ugyanis a kétkezi munka – teszi hozzá, miközben a dormitórium melletti ebédlőben kínál helyet. Az V. században élt Szent Benedek regulájának másik két fontos eleme az istenszolgálat és a lelki olvasmány. Ezek egészítik ki a szerzetesek hármasságát. – Mi, bencések nem vándorolunk, helyhez kötöttek élünk, az engedelmesség fogalmát a házasságról és a tulajdonlásról lemondva tartjuk be, egyre elmélyültebb szerzetesi életre törekedve.

A községben a monostor csak 1950-ig működhetett, ekkor a népi demokráciának esett áldozatául: államosították. A távozó bencések helyére már másnap hatvan grazi irgalmas nővért internáltak, hogy megkezdhesse működését a ma is létező szociális otthon. A pannonhalmi Szent Benedek-rend 1992-ben kapta vissza az apátság és a mellette lévő hathektáros park tulajdonjogát, 1998-ban pedig (újból) megalapították a Szent Mauríciusz-cellát. Ekkor és azóta érkezett ide a négy szerzetes, hogy a hagyományoknak megfelelően pénzügyileg és minden más tekintetben önálló monostort létesítsen. A régi-új intézmény mostanig cellaként működött, a kétéves próbaidő letelte után a napokban lett monostor.

Az udvar gazdasági épületei közt sokan jönnek-mennek, nem látni, ki a szerzetes és ki nem, mert mindenki egyszerű munkásruhában tevékenykedik. Egyedül a perjel öltött habitust, bár mint megjegyzi, csak látogatásunk tiszteletére.

– *Habitus non facit monachum*, nem a csuha teszi a barátot – mondja mosolyogva –, ráadásul a munkához a legjobban munkásruha illik.

Iván testvér könyvkötő, a régi kegytárgyak másolásával foglalkozó Anzelm ötvös, Adalbert fazekas, Domonkos atya pedig mártott és öntött gyertyákat

* Utánközlés a Magyar Nemzet 2000. december 23-i számából

készít nyolctól délig. A reggel nem ekkor kezdődik a monostorban, hanem fél négykor, az ébresztővel. Hajnali négytől ötig tart az első imaóra, a vigília, ezt a lelki olvasmányokra szánt óra követi. Fél hétkor kezdődik a laudes, a második imaóra, amelyhez szentmise kapcsolódik, a reggelire csak ezután kerülhet sor. A munkát a déli imaóra, majd az ebéd zárja, ami után lehetőség nyílik egy órácska pihenőre. A testvérek kettőtől ötig újból dolgoznak, ekkor megint imaóra következik: a vesperás. A hét órákor esedékes vacsoráig maradó idő a lelki olvasmányoké.

Vacsora után, mielőtt kilenckor nyugovóra térnének, még egyszer templomba mennek a barátok, mert nyolckor van a kompletórium, az utolsó imaóra ideje.

A munkának is van egyfajta aszkézise – mondja Domonkos atya –, de hát ezt mindenki ismeri, aki dolgozik.

A házi könyvtár és az ebédlőben felállított hifitorony hivatott némi változatoságot vinni a kívülről szemében egyhangúnak látszó hétköznapokba.

Néha zenét hallgatunk vagy megnézünk egy művészfilmet videón, benne van ez rekreációs programunkban. Egy-egy koncertre is eljutunk, ritkán színházba is.

A monostorból nem hiányzik a számítógép sem, a világtól elvonult barátok az Internet segítségével tartanak kapcsolatot a világgal. A látszólagos ellentmondást Domonkos atya igyekszik feloldani. Mint mondja, ugyan elvonultan élnek a világtól, de mégis benne. Ez azt is jelenti, hogy a szerzetes tudomást vesz a körülötte lévő világról, dialógusban áll vele.

A szerzetes igyekszik távol tartani magát attól a világtól, amelyik ki van szolgáltatva a romlásnak és megnyomorítja az embereket. Egy másik világot épít, olyat, amelyben igazul lehet élni. A küldetésünk is ebben rejlik: meg kell mutatnunk, hogy ilyen világ létezhet – mondja a falu plébánosi teendőit is ellátó atya, majd megigazítja skapuláróját, jelezve, hogy távoznia kell.

– Tudja, közeleg a karácsony, és még sok dolgunk van – jegyzi meg, míg a kapuhoz kíséri. Itt maga készítette ajándékot és útra való intelmet ad, azután elsiet.

A templom épületét bámulva még a hitetlennek is kedve támadna dicsérni az Urat, aki Szent Ágoston szerint mindeneget megszabott számban, súlyban és mértékben.

A szomszédos ivóban mogorva férfiak üldögélnek a sokadik nagyfröccs mellett. A kérdésekre nem szívesen válaszolnak, annyit azonban elárulnak, hogy eleinte nem tudták, mit keresnek a faluban a papi személyek. Az idő múlásával viszont megszokták a szerzetesek jelenlétét, akik szerintük nem sok vizet zavarnak.

– A gyerekeknek mindenféle foglalkozásokat is tartanak, úgyhogy felőlem maradhatnak – jelenti ki egy műbőr kalapos férfi a hazatérés előtti feketét kavargatva. Az erény szellemétől áthatott monostor udvarán mindeközben mozgolódás támad. A kocsmá ablakából jól látni, amint a barátok a templomba sietnek. Completoriumra járhat az idő...

Hegymenet *

Talán sírtál is, amikor húsz, akkor még ismeretlen sorstársad között magadra maradtál ágyadban, s az elhagyatottság sötét magányát borította rád a Szent Kupac első éjszakája. Kemény leckéket kaptál rögtön az elején: leckét magyarból, más nyelvekből és mások nyelvezetéből, matekból és számolni tudásból, fizikából és fizikai erőből, hittanból és a hit kétségeiből. Leckét önmagadból, leckét a többiektől, leckét munkából és leckét imából.

Végül megoldottad. Néhány stúdiumot tán ellógtál, de a penzumodat teljesítetted. Emelt fővel énekelted a „Ballagó dalt”. Amint kiléptél az épületből, a hegyen túl felsejlett életed horizontja. A gimnáziumra visszapillantva hirtelen gömböc nőtt a torkodban, egy pillanatra elcsuklott a hangod. De hamar megérszedett ismét, határozottan továbbléptél, s tudtad, a szívedbe belesült a bélyeg: bencés diák voltál.

A világod egyre tágult, közelebről is megismerted a hegyekre vezető meredély hússzagató kőtövéseit. Ezeknek lágy sziluettjét láttad valaha a monostor ablakából, tiszta időben. Az a bélyeg izzott a szívedben, tudtad, bármely csúcsra törsz, bármely gerincen egyensúlyozol, bármely mélyből tápáskodsz, a Szent Hegy oldalát taposod. Ezt a csúcsot felső biztosítással lehet megmászni, ott mindig fogja valaki a kötél végét. Amint az első éjszakádon is megigazította a takaródat, amikor már aludtál. A gimnázium átalakított folyosóin is a saját iskoládban sétálsz, a fiatal bencés „atya”-ként fogadja a „Laudetur”-t és téged, tudod: bencés diák maradtál.

Valamikor osztályodból alig jöttek el, de tágul az osztály is. Fiatalabbak szólítanak neveden, bottal járó öreg emberrel fedezel fel soha át nem élt közös múltat. A bazilikába méész, letérdelsz. Most jobban bírod, mint egykor, nem támaszkodsz a padhoz. A csend kiszívja szívedből a szomorúságot, a bazilika ezer év imádságának áttetsző boltozatát emeli föléd. Egyenesen térdelsz, az idő néhány percre elfelejtkezik rólad. Élsz: bencés diák vagy.

Szikora József (Ph 67)

* Utánközlés az Új Ember 1999. június 6-i számából

Búvárkodás a múltban

Anno Domini 2000 *

A világnaptárrá lett keresztény datálás Jézus születési évétől indult, a középkor évszázadaiban oda is írták az okmányokra: „A. D. (*Anno Domini*) ...” = „az Úr ... évében”. De vajon csakugyan 2000 év telt el a híres betlehemi születés óta?

Jézus születéséről az Újszövetség iratai közül kettő, Máté és Lukács evangéliuma tudósít, látszólag meglehetősen lazasággal. Azonban – mint látni fogjuk – közléseikben számos szilárd támpont van. Máté írásából (Mt 2.1–10.) tudjuk, hogy a születés idején Heródes uralkodott Jeruzsálemben; hogy keleti bölcsek (mágusok) jöttek az újszülöttet keresve; hogy égi jelenségre hivatkoztak, melynek segítségével meg is találták a csecsemő Jézust, de erről nem értesítették Heródest; és hogy a szülők Egyiptomba menekültek a kisdeddel.

Lukácsnál egészen más tárul elénk. Ő tudatja (Lk 2.1–7.), hogy Augustus császár első teljes népszámlálása és Cirénius (Quirinius) szíriai helytartósága idején történt a születés, és a szülők pont a népszámlálás kapcsán tartózkodtak Betlehemben (amúgy nem ott éltek).

A hagyomány

A fenti szövegek jól érzékeltetik az ókori szokást, vagyis az események uralkodókhoz, nagy emberekhez kötésének gyakorlatát. Akkoriban még senkit nem zavart ennek a módszernek a későbbi nemzedékek életében előálló kisebb-nagyobb bizonytalansága. Róma sokáig a város alapításától (Kr. e. 753 tavaszától) számította az éveket, de használták a konzulok hivatalba lépéséhez igazodó megadást is, végül – nem sokkal Jézus élete előtt – áttértek az istenített császár hatalomra kerüléséhez kötött datálásra. A kereszténység első évszázadaiban Jézus követői is ezt a – mai szemmel kissé slamos – eredeti időszámítási rendet használták.

A fordulat a VI. század vége felé következett be. A legnagyobb keresztény ünnep – a feltámadás, azaz a húsvét – időzítése körül egyre több vita támadt, és ezért a püspökök egy tudós szerzetest bíztak meg az egységes ünnepkijelölő táblázat kidolgozásával. Dionysius Exiguus atya Kr. u. 525-ben el is végezte a munkát, és ennek kapcsán ő javasolta, hogy a keresztények ne világi hatalmasok trónra lépéséhez, hanem „az Úr megtestesüléséhez” igazítva számlálják az éveket. Az egyház elfogadta a javaslatot, és a VII. századtól elterjedt az A. D. típusú datálás.

Dionysius atya azonban – bár kiváló húsvéttáblázatot készített! – éveket tévedett Jézus születését illetően! Ő döntően a Lukács evangéliumának azon közléseiből indult ki, hogy Jézus nyilvános működésének kezdete Tiberius császár

* Utánközlés az Elixír 2000. januári számából (16-17. l.)

uralmának 15. évére esett (Lk 3.1.), amikor Jézus „mintegy harminc esztendő volt” (Lk 3.23.). A jó atya azonban egyfelől elvétette Tiberius nagyhírű elődjének – Augustusnak – hatalomba lépési évét (ui. Octavianusként már 4 évig uralkodott a császári cím felvétele előtt), másrészt mereven 30 évesnek tekintette a nyilvánosan tanítani kezdő Jézust. Lukács azonban csak lazán utal erre a korra, hogy jelezze: Jézus megfelelt a zsidó törvénynek, amely bizonyos tisztségek betöltését az életkori és tapasztaltságbéli küszöbhez kötötte. Ráadásként Dionysius úgy tekintette, hogy a születéskor betelt a Kr. u. 1. év – tehát nem iktatott nulladik évet a Kr. e. és a Kr. u. évsorok közé; ezt egyébként mindmáig követjük. Belátható tehát, hogy a VI. századi szerzetes javaslata nyomán elterjedt évszámolás legalább öt – esetleg több – évvel Jézus születése után indítja „az Úr éveit”. Hogy a bonyodalom teljesebb legyen, a következő történt.

Nem sokkal azután, hogy Nagy Konstantin alatt a kereszténység üldözöttből államvallássá lett a Római Birodalomban, az ősi napisten-kultusz nagyon népszerű ünnepét, a téli napfordulót átkódolták; azaz úgy tartották meg (mert egy csapásra elfeledtetni nem lehetett!), hogy keresztény szimbolikával töltötték fel. Okos körütekintéssel Jézusnak mint a „világ világosságának” születési emléknapjává nyilvánították az ősidők óta a Fény győzelmének reményét hirdető ünnepet. Mégis, sokan Jézus „születésnapjának” gondolják, netán mondják is a karácsonyt.

Kétkedők és kutatók

Johannes Kepler – a nagynevű csillagász és asztrológus – Prágában, 1603-ban megfigyelte a Jupiter és a Szaturnusz háromszoros együttállását, melynek helyéhez közel 1604-ben egy szupernóva is felragyogott. Kepler (aki még nem ismerhette a nővák felfénylésnek fizikai hátterét) mélyen hívő, a Bibliában jártas ember volt, és arra a gondolatra jutott, hogy a Máté evangéliumában említett, a bölcseket vezérlő „csillag” is ilyen égi jelenség lehetett. Számolni kezdett: vajon volt-e Jézus születése idején háromszori Jupiter–Szaturnusz együttállás? A számítógépek korában nehéz elképzelnünk, mekkora munkát jelentett a másfél évezredre visszanyúló csillagászati számítás! De Kepler elvégezte, és arra jutott, hogy Kr. e. 7-ben csakugyan volt ilyen (ún. legnagyobb) együttállása a két bolygónak, mégpedig a Halakban! Asztrológusként felismerte, hogy a feltehetően babilóni asztrológus papok (a mágusok) a Jupiterben a nagyság, az uralkodói fenség szimbólumát látták, a Szaturnuszt pedig az ősi törvények fegyelmében élő, szigorú rendtartó zsidóság jelképeként értelmezhatték..., a Halak utal a személyi születésre is, de a Halak világhónap beköszöntére is. (Ebből a világhónapból most léptünk át a Vízöntőbe...).

A nagy csillagász tehát (nyomtatásban is!) hangot adott véleményének, hogy valami baj van a Dionysius Exiguus-féle datálással, de – nem lévén történész – nem bukkant rá a hiba létrejöttének mikéntjére.

Mai tudásunk

A XX. századi tudományos eredmények felhasználásával, a „gondos nyomozó” szerepét felvállalták a tudósok, csillagászok, történészek és bibliaszöveg-elemző szakemberek. Kétséget kizáróan kimutatták, hogy Jézus a mai naptár szerinti Kr. e. 7-ben (azon belül valószínűleg az első félévben, de mindenképp szept. 15. előtt) született, és hogy a mágusok a babilóni Marduk-templom csillagász papjai voltak, akik abban az évben, csaknem bizonyosan november 12-én estefelé letek rá a keresett csecsemőre! Teres Ágoston Biblia és asztronómia című könyve (1994-ben jelent meg a Springer Hungarica, Bp. kiadásában) részletesen beszámol arról a tudományos nyomozásról, amely a fenti – egyszerűnek tűnő – megállapításokhoz elvezetett.

1. Tisztázódott, hogy a híresen hatalomféltő Heródes Kr. e. 5 vége felé (de legkésőbb Kr. e. 4 tavaszán) halt meg. Hajtóvadászata a kétévesnél kisebb fiúgyermek után arra utal, hogy a mágusoktól hallott születési időpont már elég túlhaladott volt. Így Jézus születése Kr. e. 6-nál később aligha lehetett.

2. A számítógépes pályaelemzések megerősítették Keplert: Kr. e. 7-ben háromszori Jupiter–Szaturnusz együttállás volt a Halakban, melynek feltűnő láthatósága volt Jeruzsálem délkörén szemlélve.

3. A legkorábbi (görög) Máté evangéliuma tanulmányozásakor fordítási hibára derült fény: nem „napkeleten” látták a különös csillagot (a mágusok), hanem „felkelőben” (azaz az esti égbolton), és így lehetséges, hogy Babilónból nyugatra utazva az vezette őket.

4. A babilóni Marduk-templom romjai közt sok ékirásos táblán csillagászati tartalmat letek a megfejtők. Kiderült, hogy évtizedekkel korábban már várták a Királycsillag (Jupiter) és Izrael csillaga (Szaturnusz) esedékes háromszori együttállását.

5. Az „égi küldött”, ill. „megszabadító király” várása az Izraeltől keletre fekvő kultúrvidéken már hatszáz évvel Jézus kora előtt felbukkant, és szerepel a Babilónban magas tisztségre jutott Dániel próféta könyvében is (Dan 9.24–26.). A még korábbi, Bileámtól eredő jóvendölést pedig a Mózes 4. könyve tartalmazza (Szám 24.7–17.). Így érthető Heródes megrettenése (és a hajtóvadászat) a babilóni mágusok megjelenése és gyermekkeresése nyomán.

6. Nyelvészeti kutatások kizárták, hogy Máté szövegének csillagra utaló szavát üstökösre szabadna érteni. Mellesleg: a csóvás vándorokat mindig is kedvezőtlen előjelzőnek tekintették, tehát a „megszabadító király” születésével nem kapcsolhatták össze őket!

7. Lukács evangélista hitele (ebben a kérdésben!) sokkal szerényebb Mátéénál: a görög orvos jóval Jézus feltámadása után érkezett az események színhelyére (a gyógyító csodák hírére), míg Máté Jézus belső tanítványi köréhez tartozott, és személyesen ismerhette Máriát is (aki a születésről Jézusnál is hitelesebben beszámolhatott...).

8. A Római Birodalom kutatói feltárták, hogy Quirinius (Cirénius) majd húsz éven át volt tisztségviselő Palesztína és Szíria területén, nagy közigazgatási karriert futott be. Midőn Augustus Kr. e. 8-ban elrendeli a leigázott népekre is kiterjedő összeírást, emberünk még csak Siria provincia második császári méltósága, helytartóvá csak Kr. e. 6-ban emeli a császár. Utóbb emlékoszlopot állítanak neki Antiochiában (ma: Antakya, Törökország), Lukács pedig pont ebből a városból származott. Nyilvánvaló, hogy ő gyerekkorában mindig helytartóként (és nem korábbi alacsonyabb méltóságai címén) hallhatta említeni Quiriniust.

A kör bezárult és teljes. Az idén tehát – ha Dionysius atya nem hibázott volna! – már a 2007. újévet kezdenénk (2006. karácsonyának megülése után)... már túl lennénk az ezredváltás rumlijain, a számítógépek átállításának keservein, és ki tudja, mi mindenben. Vagy netán mégsem?

Hát persze, hogy nem! Hiszen a naptár csak egy megegyezésen alapuló kerete életünknek, és nem maga az élet, nem maga a történelem! És – bár Jézus születéstörténetének nyomozása hallatlanul érdekes munka – sokkalta fontosabb kérdés, hogy vajon az elmúlt majd' kétezer év alatt megkapta-e maga a tanítás – melyre életét tette pecsétként – azt a hitelt és figyelmet, ami méltó a tanítóhoz és művéhez?! A többféle felekezeti rítust követő keresztények összlétszáma ma a Föld legnagyobb vallásának mutatja a kereszténységet. De ha világunk valóságát szemügyre vesszük, bizony kételyeink támadnak: csakugyan sok százmilliónyian követik-e a Jézus által adott szeretet főparancsot? Bizony, ráébredhetünk, hogy 2000 év az emberi fejlődésben csak egy kis mozzanat, hogy az út java még előttünk van!

Beöthy Mihály

Pannonhalma és Máriacell kapcsolata

Máriacell múltja, története dióhéjban

A történet és legenda a 12. századig megy vissza. Az 1157-es év az elfogadott, mint a kegyhely alapításának éve. Egy, a környéken térítő szerzetes kis Mária-szobra fölé remetekunyhót épített. Ebből a cellából indult el a későbbi évszázadok folyamán óriásivá terebélyesedett Mária-tisztelet, és erről a celláról kapta nevét a későbbi helység: Mariazell, amelyet magyarosan Máriacellnek írunk.

A szerzetes halála után a Mária-tisztelet tovább él, a kunyhó fölé templom magasodik, és mindig nagyobb, mert a kegyszobornak nagy a vonzóereje. Kiemelkedő hely illeti meg ezen a téren Nagy Lajos királyunkat, aki nagy tisztelője volt Máriának és a török elleni győzelmét neki, a celli Máriának tulajdonította. Ő építi az első igazán jelentős templomot, amely a jelen templomban is felismerhető: maga a középső, magas torony és a hajó egy jelentős része a Nagy Lajos féle templomból maradt fenn. A 12. században a templomot nagyobbitják, barokk stílusban építik át. A barokk korban óriási módon vonzó hatást gyakorol elsősorban a közép-európai térségre. A magyarság magyar nemzeti zarándokhelynek tartja. A Habsburg háznak szinte hivatalos udvari búcsújáróhelye, és értékes kegytárgyakkal, adományokkal halmozza el. Pusztítja ugyan Máriacellt is a 17. század végén a Bécs ellen vonuló török, elnyomni igyekeztek a 18. század végén a II. József féle rövidlátó tilalmak, majd hamarosan a francia megszállás elől kell menekülniük a szerzeteseknek a kegyszoborral és a kegytárgyakkal; Mária kegyhelye azonban mindig újból kivirágzik. Különösen is nagy ünnepek közepette tartják meg a hatszáz és hétszáz éves jubileumot az 1757., ill. 1857. esztendőben. 1907-ben Szent X. Piusz pápa bazilika rangra emeli a templomot. Számunkra magyarok számára a második világháború és a kommunizmus idején is nemzeti zarándokhely maradt Máriacell. Vonzóerejét még fokozta, hogy 1978 és 1994 között itt nyugodott a Szent László kápolnában Mindszenty József esztergomi érsek és magyar prímás.

Máriacell és Pannonhalma kapcsolatának emlékei.

Joggal tételezzük fel, hogy a középkor folyamán a nem olyan távol fekvő Máriacellel kapcsolata volt az első magyar bencés monostornak is. Ahogy azonban a középkori Pannonhalma belső életéről alig van közvetlen értesülésünk, nem csodálkozhatunk, ha nem találjuk nyomát az ilyen lelki vonatkozású emlékeknek sem, hiszen a fennmaradt hiteles helyi és egyéb okmányok általában jogi és gazdasági ügyekkel foglalkoztak. Igaz az is, hogy a pannonhalmi bencések kiváltságaik révén erősen Montecassino felé vonzódtak, az ősi anyamonostorral való kapcsolat volt érdekeltségük.

Pannonhalma középkori életének emlékeit a 16. századi török megszállás megsemmisítette. Kb. 50 éves megszakítás után III. Ferdinánd király 1639-ben állította vissza Szent Márton monostorát. Ebben két személy érdemelte ki századok eltelté után is kötelező hálánkat: Himmelreich György kormányzóapát, és Wolfardt Antal bécsi érsek, előbb kremsmünsteri bencés apát. Himmelreich világi pap volt, aki apjának, a Habsburg udvar befolyásos tisztviselőjének közbenjárására kapta meg Pannonhalmát afféle „címzetes” kormányzó apátként. Ő szívvel-lélekkel a bencés élet visszaállításán dolgozott és maga is bencés kívánt lenni. Az egykori bencés apát, Wolfardt bécsi érsek járt közben a császárnál, hogy újra elindulhasson a bencés élet Szent Márton hegyén. Ezt azonban az 1636-ban elhunyt Himmelreich már nem érthette meg.

Találtunk viszont adatot arra, hogy Himmelreich György járt Máriacellben és kérte a Szűzanya gyógyító közbenjárását. Mindezt egy Imreh Imre nevű, güssingi származású bencéstől tudjuk meg, aki máriacelli gyóntató volt, és 1753-66 között három kötetben magyar nyelven megjelentette a máriacelli Szűzanyával kapcsolatos könyvét: „Élő vizek kuttya” címmel. Ebben a könyvében az 1612. évben történt csodás gyógyulásoknál írja a következőket:

„Himmelreich György, Győri sz. Mártoni Fő Apátúr, aki iszonyú képen a kólika fájdalomtól csigázott: és noha sok féle orvossággal segítettne, de semmi nem fogott rajta. ... Ezért a Főapát gerjedező szívével Máriához folyamodott, és az Ő Sz. Czellájához butsú járással fogadta magát: és ottan a fájdalmaktul megszabadult. Mellyből világosan ki tetszik, hogy mindennémű belső nyavalyák ellen Mária bizonyos orvosság légyen.”

A máriacelli templom barokk átépítése – a Nagy Lajos féle templom részbeni meghagyásával – a 17. század második felében történt meg. A templomban a magyar emlékek megmaradtak, sőt gyarapodtak. Elsősorban a Szent László kápolnát kell említenünk. Ebben 1685-ben Szelepchényi György esztergomi érsek kapott nyugvóhelyet. A mellette lévő Szent Imre kápolnában látható egy kifejezetten pannonhalmi vonatkozás: a mennyezeten Szent István király és fia Imre látogatása van megfestve, amint a szerzetesek Szent Márton hegyén fogadják őket, és Szent Imre hét csókot ad a fiatal Mór szerzetesnek. A celli bazilikában ez talán az egyetlen kifejezetten Pannonhalmára utaló jelenet.

A következő adatunk már az 1639-ben újra induló szerzet barokk kori idejéből van. Az újrakezdés nehéz, sőt hősiesség munkájában az 1683-ban a Bécs ellen vonuló török Győrrel együtt Pannonhalmát is feldúlta. Gencsy Egyed főapát (1665–84) a legféltettebb kincseket, a levéltárat és az egyházi felszerelést néhány szerzetessel Bécsbe mentette. A fenyegető veszély elől tovább mentek Máriacellbe, majd a török visszavonulása után visszahozták a megmentett értékeket Szent Márton hegyére. Hogy Gencsy Egyed utóda, Simoncsics Gellért főapát és a magyar bencések nem voltak hálátlanok a celli Szűzanyának, azt Koptik Odó, későbbi celldömölki apát feljegyzéseiből tudjuk. Ő még mint a kegyhely lelkipásztora és kincstárosa öt nagy folio kötetben írta meg Máriacell

történetét Regio Mariae címen. A III. kötet 160. lapján azt írja, hogy 1687-ben a főapát, Simoncsics Gellért Máriacellbe jött, és felajánlott a Szűzanyának egy ezüst táblát, amelyen két szem, s egy másikat, amelyen a szenvedő Krisztus alakja volt, valamint egy ébenfa feszületet.

Bár a török elől a Pannonhalma értékeit mentő szerzetesek Máriacellben is megfordultak, ottani tevékenységükről nincs adatunk; mégis joggal következtethetünk arra, hogy nekik is részük volt abban, hogy a csupán négy évig kormányzó Simoncsics Gellért főapát (1684–88) halála után a máriacelli perjel és kincstáros, Rumer Márton került Pannonhalmára főapátnak (1689–93). A későbbi dömölki apát, Koptik Odó, még mint a kegyhely gyóntatója, Máriacell történetében (Regio Mariae I. 121.) az 1732. évnél meg is örökíti, hogy Franciscus Sankt Lamberti apát Máriacellben hogyan hozta nyilvánosságra Rumer Márton kinevezését a közösség előtt. Az apáti asztalhoz már előre odakészítettett egy díszes apáti széket és bejelentette, hogy Rumer Mártont a szentmártoni magyar bencések kikérték főapátjuknak; és Rumert mindjárt a főhelyre is ültette.

Joggal tételezzük fel, hogy a buzgó Rumer Márton négy éves, rövid főapátsága idején a máriacelli Madonna kultuszát hazánkban is igyekezett terjeszteni. Sajnos konkrét adatokra nem akadunk, kivéve talán, hogy a 17. század végi leltárakban szerepel egy kb. 70 cm magas ezüst Madonna-szobor, sok ruhával és dísszel. Természetesnek tartható, hogy a szobor a celli kegyszobor mása lehetett. Egyébként az 1691-es nagy magyar máriacelli zárandoklaton Rumer főapát maga is részt vett. Ez az Eszterházy Pál nádor által szervezett zárandoklat a barokk kornak minden bizonnyal legimpozánsabb magyar zárandoklata volt, a töröktől végleg felszabadult magyarság hálazárandoklata. Eszterházy Pál egyébként 58 alkalommal zárandokolt el életében Máriacellbe.

Pannonhalma és Máriacell kapcsolata a 18. században.

Máriacellrel kapcsolatban a 18. században, de talán a szerzet egész történetében is, egészen kiemelt a helye Koptik Odónak. Bátran mondhatjuk: neki köszönhetjük, hogy a magyar bencéseknek volt és van egy jeles Mária-búcsújáráshelyük, Nagymáriacell filiáléja, Kismáriacell, a mai Celldömölk.

A török időkben elpusztult dömölki apátság, amelynek temploma – legalább is annak falai – a jelenlegi városon kívül ma is láthatók. A 18. század elején csak ez a templom állott, amelynek padlásán – ma úgy mondanánk: tetőterében – 2-3 bencés élt, akik Pór-dömölk falu és környéke lelki gondozását végezték, és az apátság gazdasági ügyeit intézték. 1732. évben megjelent Dömölkön egy morva származású, St. Lambrecht-i bencés, aki Máriacellben volt gyóntató, majd Salzburgban a bencés főiskolán tanár: Koptik Odó. Feltétlen kellett hallania a magyar bencésekről, hogy Dömölkön volt egy apátságuk ősi Mária-szoborral, amelyet a török elől a felvidéki bencés birtokra, Dénesd helység templomába mentettek el. Koptik eljött hazánkba, megérintette a múlt varázsa, tetszett neki a Sághegy alján fekvő ősi templom. Sajghó főapáttól engedélyt kért, hogy ott élhessen és a máriacelli Szűzanya tiszteletét terjessze. Először közvetlenül a Sághegy lábánál

állított fel egy kis fakápolnát, majd a jelenlegi templom környékén egy nagyobbat, ahol elhelyezte a magával hozott máriacelli kegyszobor mását. A buzgó és imádságos szerzetes mind nagyobb tömegeket vonzott és ösztönzött Mária tiszteletére. Közben Sajghó Benedek főapát 1739-ben dömölki apáttá nevezte ki. Koptik a környék magyar főurainak is megnyerte rokonszenvét. A hívek zarándoklatai rohamosan növekedtek. Először fából épített kolostort, majd a jelenlegi templom építésébe kezdett. Közben imameghallgatások is történtek, a nép körében a csodás események hírére mind nagyobb lett a csodatevőnek nyilvánított Mária-szobor tisztelete, amelyet a győri püspök is jóváhagyott. 1748-ban Koptik a kész templomban soha nem látott ünnepélyes keretek között trónra emelte új otthonában a máriacelli Szűzet. Az egyre fokozódó búcsújárások miatt Koptiknak papokra volt szüksége a gyóntatáshoz, istentiszteletekhez, Sajghó főapát pedig nem tudott adni, de nem is nézte jó szemmel az egyre jobban önállósodó Koptik egész működését. Vádjaival Mária Teréziához fordult, aki Koptikot Göttweig apátságba „internálta”, aki aztán ott pár év múlva meg is halt. A virágzó kegytemplomot a pannonhalmi bencések gondozásba vették, megépítették mellette a mai apátságot, és Koptik nyomában dolgoztak egészen 1950-ig, a szerzetesek feloszlásáig. Azóta a lelkipásztori munkát a szombathelyi egyházmegye látja el, és Celldömölk az egyházmegye egyik legjelentősebb búcsújáróhelye. Koptik Odó érdemei a celldömölki búcsújáró helyvel kapcsolatban tehát vitathatatlanok, ha módszere és eljárásának egyes mozzanatai kritizálhatók is. Az általa Máriacellból hozott kegyszobor és az onnét kisugárzó Mária kultusz azóta is összeköti a magyar bencéseket nagy Máriacellel.

Hogy a magyar bencésekben a barokk időben is élt Máriacell iránt a vágy és buzgóság, arra csak három apró adat. Sajnovics Placid (1699–1735) a 18. század első felének egyik legbuzgóbb bencése, aki 35 éves korában hunyt el, nagy Mária tisztelő volt, és máriacelli zarándoklata alkalmával belépett az ottani Mária kongregációba is. – Zsoldos Xavér (1743-1819) a 18. század második felének jelesebb bencései közé tartozik. Volt még egy bencés testvére, Zsoldos György, valamint egy pálos is. Édesanyjuknak fennmaradt egy nagyon szép levele a főapáthoz, amelyben egész lelkülete, mély Mária-tisztelete tükröződik. Ebben a levélben 1781 júniusában arra kéri Somogyi Dániel főapátot, hogy két bencés fiát engedje el vele Máriacellbe:

„Kérem le borulva Nagyságodat, méltóztassék kegyessen meg engedni, hogy Nagyságod vezérlésé alatt lévő György és Xavérius fiaim velem második júliusban Páparól nagy Czellbe indulhassanak annál is inkább, mert minden reménységük fölött hirtelen minden örömről s vigasztalásunktól megfosztattunk (kevésse előbb halt meg férje); már legalább azt a vigasztalást kapjam, hogy fiaimmal együtt arra a szent Helyre mehessek.”

Azt még a Rendtörténetből tudjuk (XI. 62), hogy a 18. század buzgóságban kiemelkedő tihanyi apátja, Vajda Sámuel, 1780 októberében hosszabb időt töltött

Máriacellben. Kár, hogy egyrészt Sajghó főpátnak Koptikkal szembeni ellen-szenve miatt, másrészt a szerzet feloszlatása és az azt követő tanítórendi munka következtében sem Pannonhalmáról, sem Celldömölkéről Máriacellbe zárandoklatokról nem tudunk.

Koptik kényszerű távozása után, 1757-ben volt Máriacell alapításának 600 éves jubileuma. Érthető okokból erről a jubileumról Pannonhalmán semmit nem olvasunk, nyomát sem találjuk. Aligha vett részt az ünnepeken valaki a dömölki apátságából, melynek új épülete ekkortájt épült és minden energiát lekötött az építkezés és a kegytemplom gondozása.

A 19. század elejének eseményei révén azonban mégis érintkezésbe került Pannonhalma, illetőleg a magyar bencésség Máriacellel. A franciák 1805-ben lerohanták Ausztriát és Máriacell kegyhelyen is súlyos károkat okoztak. A feljegyzések szerint a templomban tüzeket is raktak. A kegyszobrot és a kincstárat a szerzetesek az utolsó órákban még sikeresen elmentették. 1805 november 8-án a kincsekkel Magyarország felé indulva Grácon, majd Szentgotthárdon és Túrje állomásokon át Tihanyba érkeztek, ahonnét négy hónap múlva tértek vissza. Sajnos erről az eseményről nem sikerült rendi forrásokban említést találni. Tóth János Máriacell c. 1909-ben kiadott könyvecskéjében akadtam rá. Nála az is olvasható, hogy a franciák 1809 májusában ismét birtokba vették Máriacellt, és ez alkalommal a kincsekkel a szerzetesek Temesvárra menekültek, ahol tíz hónapig maradtak. Feltételezhetően ismét érintették a már ismerős Tihanyt.

A 19. században hazánk részéről az 1857-es hétszáz éves máriacelli jubileum volt kiemelkedő esemény. Scitovszky János bíboros hercegprímás szervezte meg az országos zárandoklatot. Ezen a magyar nemzeti zárandoklaton 31 főpap, 232 pap és több mint 25 ezer hívő vett részt. Az akkori főpát, Rimely Mihály, gyengélkedése miatt ugyan nem vett részt a zárandoklaton, de négy bencést is találunk a zárandokok közt: Márkfi Sámuel és Ruzsicska Nepomuk János budapesti egyetemi tanárokat, Szkalka Kandid szentiváni és Intay Vazul ravazdi plébánosokat. Ennek a nagyszabású zárandoklatnak menete, ünnepei már bőszégesen fel vannak dolgozva. Ezt a zárandoklatot csak a már említett 1691-es – Eszterházy Pál által szervezett – zárandoklat múlta felül színben és pompában. Mint bencés vonatkozást említjük meg, hogy Márkfi Samu biblikus tanár a Religio c. folyóiratban (1857.II. 13. szám) rövid cikket írt: Mit keresünk Mária-Czellben? címmel. Ebben természetesen a zárandoklat lelki vonatkozásaira hívja fel a figyelmet. Írását ezekkel a szavakkal zárja:

„Nagy Lajos királyunk tornyai alatt esdeni fogunk, hogy Mária az ő szent fiától áldást kérjen ránk. Igen, áldást kérünk Nagyasszonyunk által minden hegyre-völgyre, szárazra-vízre, hogy hit, remény szeretet töltsön be minden helyet, hol Máriának édes neve hangzik, és támadjon poraiból egy olyan nemzedék, mely 1857-ben uti nyomainkat nem szégyelvén, ránk is áldást mondjon.”

Száz év múlva, Máriacell 800 éves jubileuma alkalmából, 1957-ben a magyarság, sajnos, nem gondolhatott nemzeti zarándoklatra, és ha Márkfi előre látja a száz évvel későbbi helyzetet, bizony megdöbbenet volna. – A nagy máriacelli zarándoklat alkalmával Scitovszky János kiemelkedő ajándéka volt a celli Szűz Mária számára az a két láb magas aranszobor ezüst oszlopon, amely előtt Scitovszky prímás térdel, és följajánlja a Szűzanyának az esztergomi bazilikát, illetve egész hazánkat. Talapzatán ez olvasható:

„Isten anyja, hazánk Nagyasszonya! Magyarországi híveid tiszteletét fogadd el! Az esztergomi anyaszentegyházat, Magyarország többi egyházával tartsd meg kegyes pártfogásodban. A Római Pápára, az apostoli Királyra add anyai áldásodat.”

Ennek a gyönyörű és értékes emlékek kicsinyített mását a zarándokok hazahozták és egy példánya ólomból ma is látható Pannonhalmán a Gyűjtemények anyagában.

Máriacelli bencés gyóntatók

A búcsújáráshelyeken a hívek lelkipásztori gondozása, – ami elsődlegesen a gyóntatásból állott, – mindig rendkívül fontos feladat volt. Máriacell esetében ez különösen is probléma lehetett és mindmáig probléma, hiszen a magyar búcsújárók, – régen gyakran csoportosan, ma inkább egyénileg –, nem jelentéktelen részét képezték a kegyhelyet felkeresőknek. Gyóntatásukat részben a búcsúsókat kísérő lelkipásztorok végezték, de nyilván szükség volt mindig rendelkezésre álló más gyóntatókra is. Hogy ez századok folyamán hogyan oldódott meg, nem tudjuk; ehhez bizonyára sok adattal szolgálnának a búcsújáráshely feljegyzései, naplói stb. Az is érdekes kutatási téma lenne, hogy az évszázadok során hányan voltak magyar származásúak, ill. magyarul tudók, akik az osztrák St. Lambrecht kolostorba léptek be, és ott a búcsújáráshelyen hasznosították magukat a lelkipásztori munkában.

Ezek közé tartozott a güssingi születésű Imreh Imre (1707), aki 1730-ban öltözött be és hosszú ideig volt gyóntató Máriacellben, és 1779-ben halt meg. Ő az, aki magyarnyelvű könyvet is adott ki Máriacellről, ahogy már szóltunk róla.

Betekintve Koptik Odónak Máriacell történetével foglalkozó kéziratos köteteibe, a III. kötetben az 1732-es évnél említi, hogy az 1687-es év körül a pannonhalmi főapát befogadott egy St. Lambrecht-i bencést, hogy az a magyar nyelvet elsajátítsa. Ez az az idő, amikor a török elől a levéltárat és templomi kincseket menekítő magyar bencések eljutnak Máriacellbe és pár év múlva onnét kapja Pannonhalma apátját, Rumer Mártont.

A 18. század végéről is van egy adatunk; Hipsák Jeromos bencés 1773-ban elhagyta Pannonhalmát, és belépett a majki kamalduliakhoz. Mikor őket feloszlatta II. József, Hipsák Máriacellbe ment, és mint gyóntató ott halt meg 1797-ben.

A 19. században igen kevés adat található Pannonhalmán Máriacell vonatkozásában. Inkább a II. világháború utáni időknek köszönhetően kezdődtek új kap-

csolatok. Itt elsősorban Sümegh Lothár rendtársra gondolunk, aki az 1956-os forradalom következtében került nyugatra, ahol a kastli magyar iskolában néhány évi tanárkodás után, 1961-től haláláig, 1984-ig élete nagyobb részét Máriacellben töltötte mint magyar lelkész és gyóntató. Természetesen a téli hónapokra gyakran Bécsbe vagy Münchenbe költözött, de lényegében hosszú éveken át a kegyhelyen élt és sokat segített a nyugaton megforduló magyarokon. Szép sírja látható a máriacelli temetőben.

A kommunizmus puhább éve idején már rövidebb-hosszabb időre, elsősorban a nyári hónapokban, többen is kisegítettek itthonról a máriacelli gyóntatásban. Sőt az 1989-es politikai fordulat után hivatalos rendi dispozióval is került magyar bencés Máriacellbe. Így Pálmai Godofréd 1992-94 között; ezt követően pedig elsősorban a nyári hónapokban több rendtárs is vállalt a kegyhelyen gyóntatást, lelképásztori munkát: mint pl. Tarnay Brunó, Vönöczky Fábán, Nyiredi Maurus, Forrai Botond stb. Az utóbbi években Kúhár Ede Győrből, mint máriacelli magyar gyóntató jelent állandó jelleggel komoly segítséget a kegyhely lelképásztori ellátásában. Magyar gyóntatók jelenléte az elmúlt évtizedekben rendkívül fontos volt már azért is, mert Mindszenty József hercegprímás sírjához is sokan zarándokoltak 1975 és 1991 között.

A kiscelli Szűzanya búcsúja alkalmával, Kisasszony napján a magyar bencések, ha jelenleg nem is ők látják el a Szűzanya dömölki templomát, minden évben részt vesznek az ünnepen, és gyóntatással, szentbeszédekkel azon munkálkodnak, hogy a máriacelli Szentszűz tisztelete a hívek lelkületében az ősök buzgósága nyomában továbbra is fennmaradjon és életük Mária nyomában Krisztushoz vezessen el.

Dr. Sólymos Szilveszter OSB

Szüleink élete a KALOT szellemében

Édesapám, *Tóth Imre* szegény uradalmi cselédek 9. gyermekeként született Győrasszonyfán. Apai nagyapám uradalmi kocsis volt a bencéseknel, először Kátpusztán, majd Tarjánpusztán.

A pusztai gyerekből *pannonhalmi bencés kisdíák* lett. Öt évet töltött Pannonhalmán, majd a gimnázium megszűnése után Pápára került, ahol a tanítóképzőt végezte el. 1933–38-ig Gényén tanító, itt ismerkedett meg a szentpéterúri adóügyi jegyző családjával. Ebből a családból származott édesanyám *Kovács Margit Erzsébet*, akit 1939-ben feleségül vett. Édesanyám Kőszegen végzett a *domonkos apácák tanítóképzőjében*. Házasságkötésük után 1939–1943-ig együtt voltak tanítók Tarjánpusztán, majd 1943–49-ig az egyházfalui népiskolán tevékenykedtek – igazgató-, ill. beosztottként.

Hogyan kerültek kapcsolatba a népiskolai mozgalommal?

Az eucharisztikus kongresszus alkalmával hallotta édesapám a KALOT bemutatkozását a budapesti sportsarnokban. Itt kapott indítást, hogy ő is részt vegyen a munkában.

1938-ban Keszthelyen szociális kurzust tartott fiatal tanítóknak P. Kerkai Jenő, akinek az előadását édesapám köszönte meg. P. Kerkai ekkor megkérdezte tőle: „Volna-e kedve tanító úrnak dolgozni a mozgalomban?” – „Ez a legfőbb vágyam, Páter!” – volt válasza. Egy hét múlva már levél várta P. Kerkaitól: kérjen egy évre tanulmányi szabadságot az egyházmegyei hatóságtól és jelentkezzen Szegeden sajtótitkárnak! Itt találkozott először Nagy Töhötöm jezsuita páterrel.

„Emlékezés egy népiskolára” c. könyvében, melyet az egyházfalui Szechenyi népiskoláról írt, részletesen leírja a KALOT mozgalomban eltöltött éveit. Tizenkilenc helyen tartott vezetőképző tanfolyamot a Dunántúlon. A veszprémi egyházmegye titkára lett.

1943-ban a győri egyházmegyének is titkára lett. Ugyanebben az évben a KALOT-központ Budapestre költözött, minden egyházmegye titkárának feladata lett, hogy népiskolát szervezzen. Így jött létre az egyházfalui népiskola.

Az egyházfalui népiskola

50 személyes internátus, 25 holdas gazdaság, kertészet, tézstaüzem vezetése, irányítása volt a feladatuk a tanítás, szervezés és ünnepségek megtartása mellett, valamint a megtermelt „javak” értékesítése! Ez utóbbiban egyedülálló volt az egyházfalui népiskola.

1943 augusztus 15-én az első népiskolai találkozón Nagy Töhötömöt fogadták. 1943 október 25-én Apor Vilmos megyéspüspök jelenlétében volt a kertész-hallgatók vizsgája, 1944-ben Czupy Bálint, Horányi Tibor, Farkas György, valamint Papp Kálmán, a későbbi győri püspök voltak vendégek.

A színvonalas előadásokkal, a népfőiskolai munka hatékonyságával bizonyították, hogy az egyházasfalui népfőiskola alkalmas leendő szövetkezeti vezetők iskolájának. Ez az elgondolás a Hangya vezérigazgatójától származott.

A hallgatók három hetente váltották egymást a bentlakásos tanfolyamokon: 50-50 fő az egyházmegye minden részéből.

1944 szeptember 14-én az épületet katonák foglalták le ágyraktár céljaira, majd októberben minden mozgalmi tevékenység megszűnt – a nyilasok hatalomátvétele után! A falut megszállták a kémelhárítósok. Decembertől 14 havi hadifogságba került édesapám Heilbronnba – Németországba.

1946-ban feloszlatták a KALOT-ot, és KAPSZ = Katolikus Parasztifjúsági Szövetség címen új szervezet jött létre, melynek Babóthy lett az elnöke, Magyar Ferenc pedig a főtitkára.

Szerették volna beléptetni édesapámat a Barankovics-pártba, de maga helyett Mézes Miklós zsirai „legényt” ajánlotta, aki be is jutott a parlamentbe képviselőnek, később pedig Kanadába ment. Édesapám számára a népfőiskola működése fontosabb volt minden pártpolitikánál.

Még tanfolyamok voltak Egyházasfaluban – 30 leány 3 hónapos iskolán főzni, varrni tanult, valamint a háziasszonyi ismereteket sajátította el –, amikor azonnali hatállyal Mesterházára helyezték szolgálatra az általános fiúiskolához.

Áthelyezésének oka: a tanfelügyelő szerint: reakció! Az intézményünk kellett a szabadművelődésnek, de vele nem kívántak dolgozni. Halasztást kért, hogy a megkezdett tanfolyamokat befejezhessék. Mivel nem fogadta el azonnal az állást, a megyéből is mennie kellett.

Először Kartalra, majd Kecelre helyezték, 300 km-re a családtól. Egyszobás lakásba nem vihetett öt gyereket! Hat hét egészségügyi szabadságot kapott a szombathelyi idegosztály főorvosának jóvoltából. Édesanyám a hatodik gyermekét várta ezalatt. Családunkat szerették volna mindenképp kiűzni a népfőiskola területéről. Édesapám Győrbe indult, hogy a püspökségtől gondnokságot kérjen a népfőiskolára, de a soproni állomáson disszidálás gyanújával őrizetbe vették.

Egy ismerős révén édesanyám tudomást szerzett erről, elindult utána. Őt is letartóztatták, terhesen! Őt nap után végre elhitték nekik, hogy nem akartak disszidálni. Ez alatt az öt nap alatt felleltározták a népfőiskola, de még a család vagyonát is. A szomszéd zsidó család adott menedéket a mi családunknak: egy régi kocsmahelyiségbe költözhettünk be. Ez a segítség kölcsönös volt, hisz az ő szüleiknek elhurcolása után édesanyámék kezelték a földjeiket, etették az állataikat és élelmet, ruhát vittek Csepregbe az elhurcoltaknak.

A legnagyobb embertelenségben is akadtak jó emberek, igaz segítők!

Szombathelyre került a család

Kecelről édesapámnak rövid időn belül el kellett jönnie, mert a futóhomoktól állandóan gyulladt volt a szeme, no meg a kicsiny lakásban már nem fért volna el az azóta hatgyerekesé vált család. 1949 augusztus 19-én kinevezést kapott az egyik szombathelyi iskolához, ahová kezdetben a nyomorúságos, egyházas-

falui otthonból járt be. Kántortanítói végzettségének (no meg a jó hangjának!) köszönhetően hívták a városi pedagógus kórusba. Ezzel mindjárt egy lakást is felajánlottak neki Szombathelyen, mert bejáróként nem tudott volna részt venni az énekkari próbákon.

Az igazgatói lakás, melyet megkaptunk, nekünk a mennyországot jelentette a 4 nagy szobával + halljával, ahol végre együtt ülhattük körül a nagy ebédlőasztalt kilencen – az 1941 óta velünk élő anyai nagyanyánkkal. Sorsunk kezdett kicsit jobbra fordulni. Édesanyám 1951-ben kapott kinevezést az egyik általános iskolában. Jelentkezésekor az igazgatónő megszidta: – Már megtörtént a pót-beiratkozás, későn jött! – Én nem tanulónak, hanem tanítónak jelentkezem! – volt válasza. – Ide egy hatgyermekes anyát neveztek ki, őt várom! – folytatta az igazgatónő. – Hát az én vagyok! – így édesanyám.

Szombathelyen végre mindkét szülő tanított. A szegény pedagógus család sorsát éltük 1956-ig, azután a még szegényebb kisemmizettekét.

A tanításba menekültek, hogy családjuk megéljen, édesapám szakköröket szervezett, esti iskolákon, rendőrségen, börtönben, kollégiumban, közép- és általános iskolában tanított reggeltől-estig. Közben elvégezte a pécsi pedagógiai főiskola matematika-fizika szakát kitűnő eredménnyel (vörös diplomával). Hívták tanársegédnek Budapestre, Pécsre, de a nagy család és a lakásprobléma mindig visszatartotta. A nevelés volt a fő területe: párhuzamot látott a népfőiskolai és a makarenkói nevelés között.

Akkoriban a Dózsa utcai iskola – ahol tanított – a periféria „vadócainak” volt az iskolája. Jó szervezőképességét kihasználva, mat.–fiz. szakos létére színjátéskört szervezett. Részt vett, illetve lelkesítette a diákokat a vasgyűjtésre, kirándulásokra, táborozásokra, és ezek megszervezője is ő volt. Működött a szülők iskolája, és általa szerveződött meg a családok látogatása.

Felkarolta a szegény gyerekeket (ő maga is az volt 9. gyermekként). Ahogy a népfőiskolás évek alatt harcolt a szegényparasztság igazáért, földreformért, kertgazdálkodásért, szövetkezetekért, úgy megszervezte az első közös fiú napközi otthon három nagy szombathelyi iskolában.

Világnézete nem változott a nagy szocialista ráhatások ellenére sem. Temp-lombajárásunkkal nem csináltunk propagandát – mégis mindig tudtak róla! Magánúton tanultunk hittant – a szerzetesrendek feloszlata után egy volt ferences atya járt hozzánk civilben tanítani.

Édesapám harcos egyéniség volt, akit édesanyám mindig úgy engedett el: „vigyázz a szádra!” Igazi forradalmár volt, aki nem tűrte az igazságtalanságokat és ezt tetteiben is kimutatta. Gyűlöletet nem ismert, nem kívánt rosszat senki-nek, imádkozott azokért is, akik őt meghurcolták, bíróság elé állították, elítélték. Kevésnek érezte a társadalom segítségét a nagycsaládosokon!

Életükben egyszer voltak üdülni szakszervezeti beutalóval. A bemutatkozó eseten mindenki Rákosi elvtársat dicsérte, hogy ide eljöhettek, „Én pedig az anyósomnak köszönöm meg, hogy otthon vigyáz a hat gyermekemre” – mondta édesapám. Soha többé nem kaptak beutalót.

1956 Szombathelyen

1956 októberében tüntetés volt a püspökvár előtt. A tömeg be akart törni, hogy eltávolítsák a békepapokat és a civil egyházügyi tisztségviselőt. Tibola Imre fiatal káplán és egyetemista korú fiatalok katolikus követeléseket olvastak fel a püspökvár erkélyén, ahol később édesapám is rövid beszédet intézett az egybegyűltekhez. Ez a beszéd volt a legfőbb vád ellene – a lázítás bűnét igyekeztek rákenni. 1956. október 30-án a Ped. Forr.-i Tanács elnökének választották. Egy szavazattal maradt le tőle a későbbi tanítóképző intézeti igazgató, ő meg tíz hónap börtönbüntetést kapott. 1957. február 26-án este 10 órakor jöttem érte, házkutatást tartottak, majd letartóztatták, az ÁVH épületébe vitték.

Kétszer volt bírósági tárgyalás. Az elsőn nem jelent meg az egyetlen vádló, ősszel ismét tárgyalás, hamis vádak, meghamisított iratok alapján. Egy rendbeli népi demokratikus államrend elleni izgatás büntette miatt a megyei bíróság 10 hónapi börtönt szabott ki mint főbüntetést és 2 évi közügyektől való eltiltást mint mellékbüntetést. Ekkor fosztották meg végleg pedagógusi munkakörétől. Szombathelyen és Kistarcsán töltötte le a 10 havi börtönbüntetését.

Édesanyám 800 Ft-os fizetése és a nagymama 250 Ft-os özvegyi nyugdíja kevés volt a családnak. Sok ismerős és ismeretlen sietett segítségünkre. Egy pék naponta 3 kg kenyeret, egy nárai parasztasszony – ingyen – tejet hozott. A szülők, tanítványok névtelenül dobták be a pénzes borítékot a hálósobánk ablakán „Tóth gyerekeknek karácsonyra” felirattal. A tanítónénink ingyen vitt el bennünket kirándulni, húgomat vasárnaponként más-más család látta vendégül. Hosszú volt a 10 hónap, míg édesapánk börtönben volt, de a jó Isten segítségével 1957 december 26-án kiszabadult. Nekünk ez volt a „Szentesténk!”

Álláskeresés

Édesapám számára a közügyektől való eltiltás a pedagóguspályáról való elbocsátást jelentette. A társadalomból kivetettnek érezte magát, amikor csak a cipészipari vállalatnál kapott állást, mint cipőpucoló – ezt is egy volt tanítványa révén, aki ennél a vállalatnál volt párttitkár. Diákok tanítását vállalta otthon – húsz diák járt akkor hozzánk! Minden mozgását figyelték, 1958. szeptember 30-án REF (rendőri felügyelet) alá helyezték, melyet 1960 áprilisában oldottak fel. Addig nem látogathatta a szórakozóhelyeket, mozit, nem hagyhatta el a várost.

A REF feloldása után ismét egy volt tanítvány jóvoltából a fényképész szövetkezet üzletszerzője lett. Újításai voltak: tablóképek, FOTÓ-napok a kisebb településeken, emléklapok – születéskor, óvodában, 1. osztályos könyvvel, 8. osztály végén –, diplomák fényképezése, bérnyújtás, elsőáldozás. Járt az országot, szerette az üzletet, akárcsak a népfőiskolai időkben.

Titkon mindig vágyódott a tanítás után. Iskolában laktunk, az iskolai csengő hangjára elérzékenyült! Sorozatban nyújtotta be a kegyelmi kérvényeket, az utolsót 1966-ban, hogy pedagógusként mehessen nyugdíjba. Nem sikerült! Isten akarata? – így több lett a nyugdíja!

Édesanyám kálváriája párhuzamosan haladt édesapáméval. Csomagolta a ládát a hadifogság előtt, Sopronban közös letartóztatás, majd a börtönlátogatás 1957-ben Szombathelyen és Kistarcsán. Próbálták kikezdeni, ellehetetleníteni őt is. 1956-ban egy valótlan állító újságcikk jelent meg a helyi újságban, hogy az osztályában az óráközi szünetben a fogásra akasztották az osztálytársak a „civil püspök” fiát. Képtelenség volt – 2. osztályosok között!

1958-ban népköztársasági érdekből Bozzaiba helyezik, majd Tormáspusztára. Egyiket sem tudta elfogadni, a lakás és a gimnazisták, valamint REF-es édesapám utazása miatt. Majd újból Szombathelyre helyezik. Fél éven belül három áthelyezés. – 1959-ben megkapta a felmondó határozatot, mely szerint „Őn 2 fiát egyházi iskolában neveltette, Őn sem alkalmas állami iskolai tanítónak!” Bűne az volt, hogy a 2 bátyám Pannonhalmán érettségizett! Amíg ott tanultak, senki nem szólt miatta. – 1966-ig segédmunkás, takarítónő egy cipőszalonban, majd egy ideig „kiemelt káder”-ként üzletvezető lett.

1966-ban ő is kérvényezte, hogy visszakerülhessen tanítónak. – „Nincs elég gyerek, tanítóra nincs szükség, csak szakos nevelőre!” – volt az elutasító válasz. A Nők Lapja szerkesztőségéhez fordult segítségért: – „Annak az asszonynak nem jut gyerek, aki maga hatot szült?” – volt a lényege a panaszos levélnek. Ennek hatására visszahelyezték és nyugdíjazásig pedagógusként dolgozott a város legújabb iskolájában.

Nekünk, **gyerekeknek** sem úgy alakult a továbbtanulásunk, ahogy szerettük volna. Zsidó törvényként „hetedízigen” büntettek bennünket édesapám forradalom alatti tetteiért. Két bátyám a pannonhalmi érettségi miatt nem nyert felvételt a kért egyetemre, csak később levelezőn tanulhattak tovább. A humán érdeklődésű nővéremből kertészmérnök lett (magyar–történelem tanári szakra szeretett volna menni), én építészmérnöknek készülve magyar–ének szakos tanár lettem. Húgom a tanári pálya helyett diétetikus lett. Öcsém már nem is próbálkozott felsőfokú oktatásra jelentkezni, érettségi után aranyműves lett. Neki volt igaza!

Húgom fia is Pannonhalmán érettségizett, így büszkén sétálunk végig a gimnázium földszinti folyosóján, ahol a legelső csoportképen édesapánk van, azután a 2 fiú testvér és 2 unokaöcs tablójában gyönyörködhetünk. Nem szakadt meg a lánc a pannonhalmi diákságnál.

A nagy családuknak a sok nélkülözés ellenére is békeségben, szeretetben élt, mely a szülőknek volt köszönhető. A humor, a vidámság mindnyájunkban megvan a mai napig is. Egy vasárnapi közös ebéd alatt – jókedvünkör – mondta édesapánk: „De jó, hogy nem vagytok normálisak, legalább nem érzitek a nyomort! Nem baj, csak nevesetek, legalább kevesebbet esztek!”

A szüleink mély vallásossága érezhető volt egész életünkben. Utazásaik célja mindig egy kegyhely, búcsújáróhely volt. Fiatal házasként a népfőiskolásokkal a győri Könnyező Szűzanyához utaztak, majd Mariazellbe, Lourdes-ba, Einsiedelbe is eljutottak nyugdíjas korukban. Mindenütt a Szűzanya segítő palástját keresték, amely egész életükben óvta, védelmezte őket.

Életük legszebb emléke a VI. Pál pápával való találkozásuk volt – magánkihallgatáson. Ezen alkalommal Rómában a Szt. István házban laktak, amelyet Zágón József prelátus építtetett, akivel együtt szervezte meg édesapám a népfőiskolát. A magánkihallgatáson egy Szt. Istvánnak szentelt magyar templomok fotóiból összeállított albumot adtak át a Szentatyának. Összesen hatszor kapott édesapám pápai áldást, utoljára 50. házassági évfordulójuk alkalmából.

Édesapám életének utolsó éveiben is sokat foglalkozott a KALOT-mozgalom újjáélesztésével, előadásokat tartott, újságcikkeket írt, lelki gyakorlatokon vett részt. 1990-ben egyik szeme lecsukódik – „mozgatóideg betegség” következtében. Vigasztalásul P. Kerkait emlegette, hogy ő is elveszítette látását halála előtt! Az ő sorsával hasonlította össze a saját sorsát. Az orvosok csodálkozással fejezték ki, amikor váratlanul felnyílt a szeme, megszűnt a korábbi kettős látása. Sokat imádkozott Batthyány-Strattmann László hercegorvoshoz: – „Elveztem a kilencedet a herceg kanonizációját kérve!” – írta naplójában.

1991. augusztus 16-án a Szentatya – II. János Pál pápa – Magyarországra érkezett. A TV-ben nézte a megérkezést, örömeiben sírt és rosszul lett: infarktusgyanús volt. Húgom a Szentatya által áldoztatottak között volt, én pedig a családommal a pápát köszöntő énekkarban énekeltem szombathelyi látogatásakor. Édesapámat bántotta, hogy a püspök úr őt nem jelölte az áldozók közé. Vigasztaltuk, hogy egészségi állapota miatt úgy sem mehetett volna a tűző napra!

1991. augusztus 31-én (szombaton) reggel fél 8 órakor otthon hirtelen rosszul lett és meghalt. Minden nap ebben az időben szokott a ferenceseknél misét hallgatni. A jó Isten kegyes volt hozzá: otthon, szenvedés nélkül halt meg.

A pedagógus aranydiplomáját már csak én, az egyetlen pedagógus gyermeke vehettem át szeptember 6-án, október 23-án pedig posztumusz 56-os kitüntetését édesanyámnak adtam át. A rendszerváltozást és rehabilitációját még megérte, anyagi kárpótlást kapott a hadifogságért és az 57-es börtönbüntetésért.

Édesanyám nehezen talált magára édesapám halála után. Hat gyerek, tizenhárom unoka és két dédunoka vette körül. 1995-ben megkapta pedagógus gyémántdiplomáját azon az ünnepségen, ahol a 10. unokáját főiskolai hallgatóvá fogadták. Megérte a 2000. évet, a „szűk” 25 fős családdal megünnepeltük a 85. születésnapját egy vendéglőben. Amikor hazavittem, azt mondta: – „Kislányom, ez a harc volt a végső!” – Két hét múlva halott volt, elvitte közülünk a gyilkos kór! Halála előtt két nappal tiszta ésszel elbúcsúzott tőlünk, mindnyájunknak elmondta az anyai intelmeket: ha meghal, milyen ruhába öltöztessük, ki mit kapjon meg a lakásából! – „Szeressétek egymást, ne essen szét a család, maradjatok mindig együtt úgy, ahogy mi szerettünk látni benneteket!”

Gyászmiséjén Préts József, egykori KALOT-os hallgató mondott búcsúbeszédet.

Édesapámmal pihen együtt, a szombathelyi temetőben.

Szabáli Lászlóné Tóth Ildikó

Gondolatok a világról

Mindenütt
igazságról beszélnek,
Mindenütt
igazságot remélnék.
Fent beszélnek,
Lent remélnék,
De hol van az igazság?

Mindenütt
békéről szónokolnak,
Mindenütt
békéről álmodoznak.
Fent szónokolnak,
Lent álmodoznak,
Még sincs béke sehol!

Mindenütt
szeretetről irogatnak,
Mindenütt
szeretetre vágyakoznak.
Fent irogatnak,
Lent vágyakoznak,
De merre van szeretet?

Én hiszek az Igazságban!
Én hiszek a Békében!
Én hiszek a Szeretetben!

Mert Igazság nélkül
nincs Béke,
Mert Béke nélkül
nincs Szeretet,
Mert Szeretet nélkül
nincs Élet!

Nedeczky György (Bp 36)

In memoriam...

Indulj az úton

Indulj az úton, előre nézz!
Nem tántoríthat ezernyi vész.
Életed útját végig kell járni,
és az út végén Jézus fog várni!

Ha néha gondok csüggesztenek,
bátran előre, föl a fejed!
Gyalog kell menned, nem lehet szállni,
és az út végén Jézus fog várni!

Szeresd a társad, segítsd meg őt,
ne hagyd a porban csüggedőt!
Ezen az úton együtt kell járni,
és az út végén Jézus fog várni!

Most mi is bátran elindulunk.
Az vezet minket: Hozzád jutunk.
Nem fogunk soha tétlenül állni,
és az út végén Jézus fog várni!

Testvér, ha egyszer eljutsz oda,
nézz vissza hozzánk, bátorítva.
Mutasd az utat, amin kell járni,
és az út végén Jézus fog várni!

Dr. Szűcs László (Ph 74)

Sali elment *

Dr. Szűcs László (Ph 74, + 2000. május 14.)

„Indulj az úton” – imádkozta, dalolta, gitározta a szentmiséken, keresztény özszejöveteleken a volt bencés diák, négygyermekes szegedi családapa, egyházzenész és jogtanácsos, *dr. Szűcs László*, akit szinte mindenki csak így hívott: *Sali*. Egyénisége, énekének varázsa, zenei igényessége, hitvallása a fiatalok ezreit vitte be a templomokba és terelte az élő hit felé. Talán nem véletlen, hogy épp Jó Pásztor vasárnapján hajnalban szólította magához az Úr, akinek fáradhatatlan munkása volt. Nem tudott nemet mondani, amikor föllépésre hívták,

* Utánközlés az Új Ember 2000. június 18-i számából

önmagával keveset törődött – áldozatul nyújtotta magát. Szerdán, négy nappal halála előtt került a klinikára, előtte vasárnap még a Karolina Gimnázium udvarán a majálist követő szabadtéri szentmisén muzsikált barátaival. Több százan voltak ott, és ezen a délutánon égbe emelően zengtek a dalok. Csak Az Úr tudta, hogy ez Laci hatyúdala volt: rá egy hétre magához vette lelkét.

A zenével és a modern gitáros egyházi énekekkel bencés diákként került szorosabb kapcsolatba. Pannonhalmáról hazatérve a szegedi egyetem jogi karán tanult. Az ezt követő években ott bábáskodott az akkoriban a templomokban, plébániákon születő ifjúsági gitáros zenekarok szerveződésénél. Zenéje a kilencvenes évek derekára ért be, és épp napjainkban került csúcsra igazán. A többnyire negyvenes éveiket taposó *Sali és barátai* ismert szereplői voltak a hazai gitáros templomi zenének. Az utóbbi két évben heti három órában gitáros ének-oktatást vállalt a *Karolina Elemi Iskola és Gimnáziumban*. Elindítója és szervezője volt a *Domaszéki Nyári Ifjúsági Zenei Tábor*nak, és aktív résztvevője a szegedi *Laudate Egyházzenei Napok*nak, mely az utóbbi években nemzetközi rendezvénné nőtt. Alapvetően fontos, hogy az egyház meg tudja szólítani a fiatalokat. Ő értett ehhez, nagy hatással volt az ifjúságra, de robusztus egyénisége, lelkülete és optimista mosolya minden generációt meghódított, ellenállhatatlan készletét érezvén, hogy vele együtt énekeljen, imádkozzék.

Laci, a muzsikálás mellett nagyon jelentős szervezői és lelki munkát is végzett. A *Bencés Diákszövetség elnökségében* hosszú évek óta tevékenykedett, a szövetség *dél-magyarországi területi szervezetének vezetője* volt. Kezdetektől fogva egyik fő szervezője volt az *Országos Kamionos Country Találkozó*nak. A Karolinában tanító *feleségével, Kingával* évek óta szervezték és vezették együtt a pütkösdi zárandoklatot Csíksomlyóra. *Kinga* és *Laci* az utóbbi években szerepet vállaltak a *Házás Hétvége Lelkiségi Dél-alföldi Régiójában*. Velük együtt indult Szeged környékén ez a mozgalom, és nélkülük nem jutott volna ennyire a szeretet gyakorlásában. *Laci* nagyon szerette a sportot, a legutóbbi időkip eljárt péntek esténként a teremfocira.

Tizenöt éve dolgozott munkahelyén Szegeden, a *Gabonakutatóban*, ahol mint jogász rendkívül szerteágazó munkát végzett. A *kutatás-fejlesztés, a szabadalmi jog* elismert szakértője volt. Elévülhetetlen érdemei vannak abban, hogy ma a *Gabonakutató* több, mint 100 szabadalmaztatott növényfajtaival rendelkezik.

Élete derekán, alkotó ereje csúcsán, negyvenöt évesen érte a földi halál. Tündöklő csillag hullott le az égről. Kimondhatatlanul fog hiányozni házasság barátainak, munkatársainak, keresztény testvéreinek és mindazoknak, akik őt valaha is hallhatták, láthatták egy szentmisén énekelni. Oltalmazza és erősítse az Úr feleségét *Kingát*, gyermekeit *Kingát, Balázst, Mártont és Bálintot!*

Bóna Lajos és Hencz Péter

És tovább peng a gitár...

Dr. Szűcs László munkatársunk, barátunk 2000. május 14-én bekövetkezett halála döbbenetes fájdalommal rázta meg szűkebb, családi környezetét, a vele együtt dolgozó kollegáit, a két évtizedes, sokrétű kapcsolatokat szövő közös munkálkodás során egyre terebélyesebb ismerősi körét, az egyházi, vallási küldetés teljesítése révén szerzett tisztelőit, bencés diáktársait, egyáltalán: mindenkit, akivel élete folyamán találkozott.

Bennünket, akik a mindennapok teendőinek – ezek között néhány fontosnak, meghatározónak tűnő esemény és ezernyi apró rezdülés – sűrűjében egy munkahelyen tölthettünk vele közel 15 esztendőt, Szűcs Laci személyében felejthetetlen kollegával, emberrel és baráttal ajándékozott meg a Sors kegye. Félévtizedes kiskunfélegyházi „kitérő” után, 1986 június 27-én került a szegedi Gabonatermesztési Kutatóintézetbe, ahol közmegegyezésre vezette a Jogi és Igazgatási Osztályt, végezte a jogtanácsosi munkát.

Szakmai alaposág, körültekintés, lelkiismeretesség, az összefüggések rejtlem mélységeibe való leszállás és összegzés képessége, igényesség, korrektség: ezek a tulajdonságok, adottságok predesztinálták arra, hogy tevékenységét magas színvonalon folytassa. Konszenzusteremtő gondolkodása, kapcsolatalakító empátiája – a paragrafusok mögött – az ügyek lényegét megtestesítő ember tiszteletével és megbecsülésével párosult. Ezért volt képes mind munkahelyén, mind tágabb környezetében, így a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, a Magyar Szabadalmi Hivatal és számos más szervezet felelős munkatársaival jó együttműködésre, előremutató szakmai-emberi kapcsolatok kialakítására és ápolására.

A munkahelye mindig számíthatott értő okfejtéseire, biztos fogódzót jelentő útbaigazításaira. A konkrét esetekre összpontosító feltáró analízisei a bonyolultat egyszerűvé, az áttekinthetlent kristálytisztán átláthatóvá tették. Megalapozott tudással segítettek kormányozni a jogi útvesztőkben a Társaság bárkáját, miután derekasan kivette részét az átalakítás idegfacsaró eseményeiből, azok egyik főszereplője gyanánt.

Igazi szövetségesként ásta bele magát a speciális nemesítői tevékenység, számára kezdetben teljesen ismeretlen, később igen megkedvelt sajátosságai-ba. Olyannyira, hogy néhány év elteltével már új utat egyengetett a szabadalmi oltalommal védett növényfajták, mint találmányok jogi szabályozása kialakításában. Mások minősítették, ezen a területen kifejtett alkotó munkája és hozzájárulása nyomán, országosan jegyzett szakértőnek.

Szakmai és emberi kvalitásait jelzi az a tény, hogy egyre több hazai szervezet, egyesület tartott igényt jogi felkészültségére, közreműködésére. Kérték, és ő szívesen ment, mert érezte az őszinte tiszteletet, megbecsülést a hívók részéről. Így került a Vetőmag Terméktanács vonzáskörébe: először az Etikai Kódex

kimunkálásában vállalt oroszánrészt, majd pedig az Etikai Bizottság tagjaként dolgozott. A vetőmagtörvény előkészítésére, véglegesítésére ugyancsak jelentős energiát áldozott.

A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület elnökségi tagjaként, a VETMA Marketingkommunikációs Kht. felügyelő bizottságában, a Magyar Növénynevelők Egyesületének kuratóriumában – egyaránt – azonos cél megvalósításán fáradozott, teljesíteni azt a missziót, amelyet Szűcs László barátunk a magyar növénynevelésben, a vetőmag-szakmában munkálkodók, az elért eredményeket és a „hogyan tovább” útját a köz számára érthető módon prezentálók javára és érdekében vállalt. Tette ezt úgy, hogy munkahelyén megmaradt mindenki házi jogtanácsosának, másnak az igazat és az igazát keresvén, tisztességes segítő szándékkal.

Komolyan vette és gyakorolta a történelmi intést: „...Hass, alkoss, gyarapíts!...” Nemcsak hatott, hiszen most is hat és még nagyon sokáig a belőle – úgy érezzük – végtelenül áradó természetes derűvel. Nemcsak alkotott, hanem az ittmaradottakat is erre készíteti az általa felvállalt új út taposásával. Nemcsak gyarapított, hanem utólag is ezt teszi, példát mutató lelki gazdagságával – mindazok körében, akik részesülhetnek közvetlenségében, emberségében.

Életfilozófiája, hitvallása a maga szerette és énekelte egyházi zsoltárból is messzecsendül: „Szeresd a társad, segítsd meg őt, ne hagyd a porban a csüggedőt!”

És tovább peng a gitár Szűcs Laci kezében: lelki húrjain szívbeemerkolően jajdulnak és mégis biztatnak a bensőjéből fakadó dallamok – a szeretet, a szolgáltni tudás, a másokkal való törődés tiszta forrásából kiapadhatatlanul buzogva.

Így őrizzük ránk hagyott örökségét, igényes szakmaiságát, lelkiismeretét, hitét és emberségét. Vagyis: őt, magát!

*Proksza János
Gabonatermesztési Kutató
Közhasznú Társaság*

Szűcs László temetésére

Drága jó Lacikám!

A pár héttel ezelőtti találkozás mint utolsó emlék, és a mostani megrendítő valóság eszünkbe juttatja Mécs Lászlónak a „Kirándulás elmaradt” című versében föltett költői kérdését: „Ki érti Istent, titkos terveit, miért ríkatja meg kedvenceit?”

Az utolsó alkalommal mondtad el, hogy Balázs fiad piarista szerzetesnek készül. Bár te mást terveztél, „ha a Jóisten hív valakit, legyen meg az Ő akarata”. Szó szerint idézlek: „Ha a Jóisten hív valakit, legyen meg az Ő akarata!” Ezeket a szavaidat nem lehet elfelejteni. De ezek a szavaid mára különös jelentőségűvé emelkedtek.

Ki gondolta volna, hogy a Jóisten hív, hogy éppen téged hív, hogy ilyen nagyon hamar hív. Te mindnyájunk okulására jelentetted ki: „legyen meg az Ő akarata”. Tudjuk jól, ez a legbölcsebb imádság. De amikor az Úristen ilyen módon hív, ahogy most téged, milyen nehéz kimondanunk ennek a legbölcsebb imádságnak szavait. Mert valóban tragédia történt. Így éljük ezt meg mindnyájan: nem utolsó sorban diáktársaid, osztálytársaid, osztályfőnököd, tanáraid, az egész Bencés Diákszövetség, amelynek baráti szeretetét hozom ravatalodhoz, és amelyért oly sokat és maradandót tettél. Te hívtad életre délkelet-magyarországi szervezetünket, te gyűjtötted éveken át a diáktársak adatait. Megküzdöttél azzal a nehézséggel, hogy e kis hazának ebben a sarkában élnek a legszétszórtabb szétszórtságban azok, akik ugyanahhoz a fészekaljhoz tartozunk. És ebből a kilátástalannak tűnő diaszpórából te közösséget építettél. Bizonyoság rá, hogy itt állunk ravatalod körül. És hálát adunk teérted mi és itt mindnyájan. Megköszönjük, hogy szerethettünk. Mert olyan voltál, akit szeretni lehetett és kellett, hiszen annyi szeretetet tudtál magad körül szétsugározni, és ennek oly sokan vagyunk tanúi.

Lacikám! A költő verscíme szerint: „A kirándulás elmaradt”. Valóban elmaradt, és elmarad sok minden, amit te magad és mindazok terveztek, terveztünk, akik ismerünk és szeretünk. Így jelen időben: szeretünk. Hiszen Szent Pál óta tudjuk: „a szeretet soha el nem múlik.” A kirándulás elmarad. Testileg nem leszel ott szombaton Pannonhalmán sem, ahol közösen fogunk megemlékezni rólad. Nem búcsúzunk, tudjuk, lélekben velünk leszel, és az égi karban éneked velünk együtt ünnepi találkozóink elején – hagyományaink szerint – a Szent Benedek-himnuszt és végén a Szózatot. Nem szeretnénk igazán, ha most nem elszorult szívvel gondolnánk rád, de nem volnánk igazán keresztények és bencés diákok, ha nem értenék meg: Isten üzeni akart. Még a körülményekkel is. Nem tartotta szükségesnek, hogy évekig szenvedj, hogy éretté váljál az Ő jutalmazó szeretetére. Te kész voltál az Ő akaratának feltétel nélküli elfogadására, és Ő kész volt arra, hogy neked az Ő meg nem szűnő örök szeretetét adja jutalmul. Ezt kérjük mi is Tőle számodra: az örök boldogságot!

2000. május 22-én.

Faber Miklós (Bp 48)

Ismét elment egy barátunk – – Dr. Hídvégi Imre (Gy 65)

Bakonygyirót, 1946. szeptember 13. – Mariacell, 2001. február 11.

Nehéz az olyan barátról, ismerősről múlt időben írni, akivel még a minap együtt voltunk, beszélgettünk, jövőt tervezgettünk, most pedig már az öröklét távlatait méri. Még megrendítőbb, amikor a halál hirtelen ragadja el közülünk a férjet, az édesapát, nagyapát, testvért, barátot. Így történt ez *dr. Hídvégi Imre* (Gy 65) barátunkkal, akit 2001 február 11-én – a lourdes-i jelenés emléknapiján, egy csodálatos Mária-kegyhelyen – Mariacellben síelés közben ért a hirtelen szívhalál.

Imre Bakonygyiróton, németajkú családban negyedik gyermekként született, s ebben a bakonyi faluban töltötte gyermekkorát. Az általános iskola kiváló befejezését követően keresztanyja segítségével a győri bencés gimnáziumba került *Pulay Csaba* osztályába. Prefektusa *Csizmadia Gerő* volt, akivel később jó kapcsolatot tartott fenn.

1965-ben érettségizett, majd jelentkezett a SOTE Általános Orvosi Karára. Öt sikertelen felvételi után sem adta fel és kitartó szívósságát jellemzi, hogy a hatodik alkalommal sikerült a felvételije, amikor felvették a SOTE Fogorvosi Karára.

1973-ban kötött házasságot *dr. Angyal Anikóval*, mely házasságából három – immár felnőtt – gyermek született.

Fogorvosi pályáját Baján kezdte, majd Kerekegyházára került – szintén fogorvos feleségével együtt – ahol kiváló praxisa és közéleti tevékenysége kiteljesedett. Betegei és a település lakói őszinte megbecsülését jelzi, hogy az első szabad önkormányzati választások alkalmával, majd ezt követően még kétszer választották be Kerekegyháza község képviselő testületébe, ahol tisztességgel és becsülettel képviselte választói érdekeit, mindvégig hűen a kereszténydemokrata eszmeiséghez.

A Bencés Diákszövetségbe szinte újjáalakulásával egyidejűleg lépett be, s feleségével együtt szinte minden rendezvényen jelen volt. A regionális szervezet munkáját pedig igazán aktívan segítették.

A feltámadás és boldog viszontlátás reményében a cinkotai temetőben vettünk tőle búcsút február 16-án. Megemlékeztünk róla Szent Benedek napján a kecskeméti bencés diákok részvételével megtartott szentmisén, imádkozva érte és ittmaradt családjáért.

Az elhunyt testvéreinkért bemutatott szentmise introitusával kívánhatjuk:

„Requiem aeternam dona ei Domine, et lux perpetua luceat ei.”

Dr. Jobbágy Lajos (Ph.69)

Kis kiegészítés Nádasi Alfonz nekrológjához

Nádasi Alfonz tanár úrnak a harmincas évek derekán én is diákja voltam. A jó Isten a dalolás, muzsikálás vonatkozásában némi talentummal áldott meg, ami azzal a megtiszteltetéssel járt, hogy az áldott emlékű pedagógus számos kitűnő feladatot bízott rám. Engedtetsek meg, hogy ezek közül néhányat felsorolhassak.

A tanár úr által nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel megalapított gimnáziumi zenekarban a zongorakíséretet láthattam el, az ugyancsak általa vezetett vegyeskarban kezdetben az alt, később a basszus szólam vezetője lehettem. Talán kevesen tudják, hogy a tanár úr kitűnő hegedűs is volt. Többször előfordult, hogy azokat a hegedűre írt műveket, amelyeket mindig a tőle megszokott pontossággal és igényességgel interpretált, a soproni rendházi lakásában lévő pianínón kísérhettem. Részesen lehettem annak az annakidején egyedülálló kezdeményezésnek bizonyult tervének, amelynek megvalósulásában oly kevesen hittek, és amelynek teljesüléseként a gimnáziumi vegyeskar tenor és basszus szólamaiban tíz, húsz, sőt harminc évvel korábban végzett volt diákok színésíthették a diákok produkcióját.

A legnagyobb élményem azonban a soproni Petőfi téren organizált dalostalálkozó volt, amelyen több mint 1500 fiatal egyesített kórusa énekelt és az utolsó számot, a „Forr a világ bús tengere, óh magyar, ádáz Erinnis lelke uralkodik” kezdetű, döbbenetes erejű Kodály-kánont maga a szerző vezényelte. Abban, hogy Kodály Zoltán vállalta a nagy feladatot, oroszlánrésze volt Nádasi tanár úr szerzőhöz fűződő kapcsolatának, valamint fáradságot nem ismerő szervező munkájának. Itt is megadatott, hogy jelen lehettem az éneklők között.

Nem kétséges, hogy – ha az emlékezetes világégés közbe nem szól – még sok maradandó siker emlékeztetne a tanár úr példamutató tevékenységére.

Éppen a fent említett Kodály-kánonra történt utalás adja kezembe a tollat. A műnek ugyanis utóélete van, amelyről szólanom kell.

Az időpont az 1945-ös év januárja, a helyszín a Don folyó keleti partja mentén „üzemelő” Lebegyan-i hadifogolytábor, amelyben jó néhány ezer német katona mellett 3-400 fős magyar különítmény (tartalékos és hivatásos tisztek, a zászlósról ezredesig terjedő rendfokozattal) éli a hadifogoly siralmas életét.

Elkoptak már a szokás „szicsasz, szkóro” stb. ígéretes is, a letargia teljes. Ebben a kilátástalan helyzetben akadtak néhányan, akikben a cselekvőképesség ép magja még fellelhető volt. Ezek felvetették, hogy egy kis kultúrmműsorral talán fel lehetne rázni a búslakodókat. Felhívásukra számosan jelentkeztek énekkel, szavallattal, ügyességi számokkal stb. A cél tehát adva volt, a romos gyárépület egyik viszonylag épen maradt munkaterme előadóteremmé avanszált, a magyar létszám többszörösét kitevő német foglyok által hevenyészett „színpad” használata is engedélyeztetett, így a terv teljesíthetőnek látszott. Hosszú vita folyt azon, mi legyen a műsor hatásos zárószáma.

Ekkor jutott eszembe a Nádasi tanár úr által betanított Kodály-kánon. Javasoltam annak fináléként történő műsorba állítását, sőt vállaltam annak betanítását is. Megalakult a 30-40 fős kórus, én pedig elkezdtem volna a munkát, de a melódia és a szöveg emlékezetből történő rögzítéséhez a szükséges elemi feltételek – írószerszám, kottapapír – hiányoztak. Akik ott voltak, tudják, hogy a rabtartók szemében mindennemű, az esetleges információ-mozgást lehetővé tevő kellék – ceruza, toll, írópapír – potenciális veszélyforrásnak számított, ezért arra, hogy ilyeneket igényelhessünk, számítani nem lehetett. A fogságban azonban a leleményesség szükségszerű volt, ezért rövidesen megtaláltam a megoldást: kottapapírként használt cementes zsákok, írószerszámként a konyhából csent széndarabokat véve segítségül hamarosan elkészült a „karvezetői példány”. Tulajdonképpen nem volt nehéz dolgom, hiszen ismeretes, hogy a mű – az utolsó ütemektől eltekintve – unisono adatik elő, a polifonikus hatást a belépések arányos elosztásával érzük el. Az énekkar tagjainak zöme zenei ismeretekkel rendelkezett, így a mű viszonylag rövid idő alatt előadhatóvá vált.

A műsor többi számáról itt nem kívánok beszélni, a befejező szám – a Kodály-kánon – azonban olyan életre szóló élmény lett a számunkra, aminek hatása – meggyőződésem – a mai napig nem halványult el azok szemében (sajnos, már csak néhányan vagyunk), akik az előadás részesei lehettek. A mű megszólaltatása előtt *Marosi Péter* református lelkész (ha információm nem csal, *Molter Károlynak*, a neves erdélyi írónak, aki az erdélyi újságírás háború utáni talpraállításában nagy érdemeket szerzett, fia?) magas színvonalú, lenyűgöző erejű ismertetést tartott Kodály Zoltán munkásságáról, amivel megteremtette azt a hangulatot, amely a kánon szárnyaló ütemeinek méltó befogadására alkalmas volt.

Majdnem lehetetlen leírni azt a hatást, amelyet a mű előadása a természet megtöltő, hevenyészett lócákon elhelyezkedő, leromlott testi-lelki kondícióban maga elé meredő hallgatóságra kifejtett. Szem nem maradt szárazon, mindenki ujjongott, tapsolt, dübörgött, nevetett vagy sírt.

Még ma is sokszor jut eszembe az a pillanat, amikor a teremmel szomszédos, a német, úgynevezett tábori propagandisták szobájából kilépő prop. főnök – bámulva a nyüzsgő sokaságot – a következőket mondotta: „So ein Enthusiasmus ist ungläublich, wir können uns da ein Beispiel nehmen.”

Miért mondtam el ezt a kis történetet?

Csupán azért, mert meggyőződésem, hogy *Nádasi Alfonz* tanár úrnak a Kodály-kánon népszerűsítésében szerzett soproni érdemei és a kánonnak a Don folyó partján elhangzott emlékezetes előadása között szoros okozati összefüggés áll fenn, amiért az esemény megérdemli, hogy a TANÁR ÚR áldásos életét bemutató, sokoldalú munkásságát méltató cikkek dossziéjában helyet kaphasson.

Sopron, 2000. április 16.

Katter Herbert (So 39)

Felejtethetlen tanáraink

Dr. Jordán Sándor Emil OSB (Gy 31) *

1912–1999

A 20. századi magyar egyháztörténet különösen bővelkedik olyan egyháziakban, akik Magyarország határain túl tevékenykedtek, emigráns magyarokat pasztorálva vagy új hazájuk népéért munkálkodva. Közülük is kiemelkedett a São Paulo-i Szent Gellért Apátság¹ alapító perjelének, dr. Jordán Sándor Emil bencés atyának az életműve.

Jordán Sándor 1912. november 12-én született Budapesten. Győr városában nevelkedett, középiskolai tanulmányait az ottani bencés gimnáziumban végezte. Érettségi után, 1931. augusztus 6-án lépett a Szent Benedek rendbe, ahol az Emil nevet kapta. A pannonhalmi novíciusév végeztével 1932-35 között a római Szent Anzelm Egyetem hallgatója volt. 1935. szeptember 13-án tett ünnepélyes fogadalmat, majd 1937. június 13-án áldozópappá szentelték. 1937-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán teológiai doktori diplomát szerzett.² 1939-ben három éves brazíliai missziós munkára jelentkezett és augusztus 19-én Hets Aurelián rendtársával együtt Brazíliába érkezett. Közben 1942-ben beállt a hadiállapot Brazília és Magyarország között, ami elvágta a hazavezető utat – így lett a tervezett három éves misszióból hatvan év. Emil atya is a rendtársai által 1932-ben alapított, a São Paulo-i Vila Anastácio negyedben lévő Szent István plébániára került, ahol az akkor már népes magyar kolónia lelkésze lett egészen 1947-ig. Rendtársaival felváltva keresték fel nemcsak a városban és környékén élő magyarokat, hanem a több száz kilométerre található magyar településeket is, mint Ápádfalvát, Boldogasszonyfalvát, Szentistvánskirályfalvát, Mátyáskirályfalvát. Vila Anastáción részt vett a plébániatemplom építésének szervezésében („Új Pannonhalma”). 1947-től 1949-ig Pittsburghben (USA), az ottani Szent Anna Lelkészségen magyar lelkészként tevékenykedett és segítségére volt az oda kivándorolt Kelemen Krizosztom főapátnak. Néhány évtizeddel később Emil atya – az égiek közbenjárását is kérve – csodával határos módon egy rövid hétvége alatt, megküzdve az amerikai hivatali előírásokkal, exhumáltatta és Magyarországra szállította Krizosztom főapát hamvait, így a 20. század egyik kiemelkedő bencés előjárója kényszerű emigrációja ellenére Pannonhalmán nyugodhat. Emil páter volt a szorgalmazója és atyja annak a

* Dr. Jordán László (Gy 36) kérésére utánközlés a 2000 szeptemberében Szegeden megjelent Magyar Egyháztörténeti Vázlatok – REGNUM 1999. 1-2. számából. – *A szerk.*

¹ A Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 1996/1-2. számában már olvashattuk Tóth Veremund OSB atya tollából a brazíliai Szent Gellért Kolostor történetét, valamint a MEV 1995/5-6. számában Somorjai Ádám OSB atya ismertetését Ónody Olivér (>1997) riói közgazdász-történész brazíliai magyar egyháztörténeti kutatásairól.

² Doktori értekezésének címe: Kruesz Krizosztom főapát és a katolikus iskolák Magyarországon.

javaslatnak, amely még 1945 júliusában hangzott el és arra irányult, hogy a Brazil vöröskeresztnek alakuljon Magyar Bizottsága (Comité Húngaro de Cruz Vermelha Brasileira), amely szervezetten tud segítyt küldeni Magyarországnak, az Európa-szerte nagy számban lévő menekült magyaroknak, egyben segíteni jogosult a frissen Brazíliába érkezőknek is. Így több ezer rászoruló magyar jutott gyors élelem-, ruha-, és pénzsegélyhez. Ekkor Dom Emílio – hiszen brazil körökben így nevezték az akkor már szervezőmunkája révén ismertté vált magyar bencést – a brazil külügyminisztériumnál elérte, hogy megkapja a konzuli jogkört, amellyel – hivatalos brazil-magyar diplomáciai kapcsolatok hiányában ő és munkatársai törvényesen hitelesíteni tudták a bevándorló magyarok iratait, diplomáit. Ennek a konzuli jogkörnek 1956 után ismét nagy volt a jelentősége. A nemzetközi viszonyok változása a diplomáciai kapcsolatok rendezését hozta magával, de a Magyar Komité 1971-ig, Emil atya konzuli jogköre pedig 1973-ig fennállt.

Emil atya a renden belül is fontos szerepet töltött be. Pittsburghból visszatérve, 1949-től 1953-ig házfőnökként szolgált. A néhány fős magyar bencés szigetből 1953-ban szentszéki engedéllyel alakult meg a Szent Gellért Perjelség, amelynek 1968-ig perjele volt. 1951-ben már 6 bencés tanár élt a közösségben, így felmerült az iskolaalapítás gondolata. Emil atya vállalkozó szellemére, határozottságára és az isteni gondviselésbe vetett bizalmára jellemző, hogy biztos anyagi forrás hiányában is merte vállalni a kockázatot. 1951. februárjában indult meg a tanítás a Colégio Santo Américo³-ra (Szent Imre Kollégium, azaz iskola) keresztelt intézményben. Az első 12 évben a város egyik központi helyén, bérelt épületben, évről évre növekvő diáklétszámmal folyt az oktatás. 1958-ig Emil páter látta el az igazgatói feladatokat, 1958 és 1982 között pedig angol- és hittanárként dolgozott az iskolában. 1958-ban a város fejlődésének irányát észrevéve Emil atya hozta tető alá azt a telekvételi szerződést, amely új távlatokat nyitott a perjelség és az iskola számára is. Az akkor még erdő borította városszéli telken megindult az építkezés, amelyre a forrásokat Emil atya sokszor csodált talentumával teremtette elő. Az 1963-as tanévet már abban a vadonatúj, modern iskolaépületben kezdték el, ahol a mai napig kifejtik apostoli munkájukat a magyar bencések. Sokan eleve kudarcra ítélt vállalkozásnak gondolták Emil atya tervét, de a szülők szívesen vitték fiaikat a „városszéli” iskolába, hiszen akkorra már, ahogy ma is, a Szent Imre Iskola Brazília egyik legjobb oktatási intézményének számított.

„A Szent Imre Kollégiumnak, gazdag és szegény negyedek mezsgyéjén, nem az a feladata, hogy választóvonal legyen. Ellenkezőleg: a magasra emelve, Szent Benedek példája szerint, összekötő kapocs kell legyen a Rend jelmondata értelmében: Ora et Labora. A mi bencés hivatásunk fölvenni a konventbe és az iskolába az előkelők és a mindennapi kenyér magvát. Bencés hivatás volt régen a kolostori iskolában és az ma a modern kollégiumokban, testvéri közösségbe

³ www.csasp.g12.br

összefogni egy nemzedék gyermekeit a nemzet jobb jövője érdekében.”⁴ Ezek a szavak is világosan utalnak arra a szociális elkötelezettségre, amely Emil atyát jellemezte. 1966-ban a Szent Gellért Kolostor égisze alatt megalapította a Szociális Intézetet⁵ (Institútio Social), amelynek célkitűzése „az Egyház társadalmi, szociális tanításainak ismertté tétele és eljuttatása mindazokhoz, akik a közös érdekeit akarják szolgálni, vagy pedig olyan vezető helyen vannak, ahonnan eredményesen befolyásolhatják a társadalom egészséges, harmonikus fejlődését”.⁶ Az Intézet jelszava: Opus Justitiae Pax, vagyis „Az igazságosság gyümölcse a béke”. Emil páter felszerelte az intézetet a tárgykörre vonatkozó szakkönyvtárral, archívummal. Előadásokat, kurzusokat szervezett, amelyek az éppen aktuális brazil társadalmi problémákra adtak választ. Nagy visszhangot kapott a kábítószerrel kapcsolatos, megelőzést szorgalmazó felvilágosító munkája. Pártfogolta Teilhard de Chardin eszmevilágának megismerését is, amelyet a Szociális Intézet keretein belül létrehozott Teilhard Dokumentációs Központ mozdított előre.

Emil atya 1982-ben az iskolai tanítástól visszavonult, de lelkipásztori munkáját házaspárokkal és fiatalokkal folytatta. Szeretve tisztelt tagja volt a magyar kolóniának is. Írásai jelentek meg a magyar lapokban, előadásokat tartott az emigrációs magyar szervezetekben, kezdeményezőként és támogatóként állt számos magyar vonatkozású ügy mellett. Betegsége ellenére egészen a legutóbbi időkig rendszeresen részt vett a Magyar Házban tartott ökumenikus bibliaórákon. Erős hite, széleskörű tehetsége, fáradhatatlan buzgalma és rendtársai segítségével alkalmassá tették a ráhárult, sokszor emberfeletti feladatok megoldására. „Amit az ember kitartóan akar, azt Isten segítségével meg is valósítja” – áll Emil atya mondása a Magyarok Brazíliában című kiadványában, amelyet rendtársa és barátja, dr. Kögl Szeverin az alábbi szavakkal ajánlott az olvasóknak: „A 80 éves dr. Jordán Emilnek, aki életét a Brazíliai Magyar Kolóniának áldozta”.⁷ Emil atya munkásságát a rendszerváltás utáni magyar kormány is elismerte. 1991. október 23-án a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét kapta meg „a magyar emigráció lelki összetartásáért és a São Paulo-i magyar bencés iskola alapításáért”. 1997. április 24-én pedig a Brazil Köztársaság a Rio Branco-rend Comendador fokozatával tüntette ki. 1999 április 16-i keltezéssel a Pázmány Péter Katolikus Egetem Hittudományi Kara gyémánt diplomát adományozott Jordán Sándor Emil – Dom Emílio részére. A gyémánt diploma 1999. május 1-jén São

⁴ Jordán Emil beszédéből 1963 szeptember 1-jén az új iskola felavató ünnepségén.

⁵ A Szociális Intézet munkájáról egy részletes beszámolót olvashatunk a Vigília 1981 áprilisi számában.

⁶ Tóth Veremund OSB: A magyar bencések 50 éve Brazíliában. A Szent Gellért Kolostor kiadása. São Paulo, 1981. 31. old.

⁷ Dr. Kögl Szeverin: Magyarok Brazíliában. A Könyves Kálmán Szabadegyetem kiadása, São Paulo, 1992.

Paulóban egy bensőséges baráti ünnepség keretében került átadásra⁸, az apátságban abban a lakosztályában, amelyben 1980. évi első braziliai látogatása során II. János Pál Őszentsége lakott. Az ünnepségen részt vettek a São Paulo-i Magyar Ház, a Magyar Segélyegylet, a Könyves Kálmán Szabadegyetem, a Brazília–Magyar Kereskedelmi és Iparkamara vezetői is. A köszöntőlevelekben többek között ezeket olvashattuk:

„Ezen alkalomból szeretném megköszönni, hogy doktori esküjét hűségesen megtartva, Krisztus evangéliumát – hosszú papi tevékenysége során, mélyebb teológiai ismeretek birtokában – a Katolikus egyház és a hívek számára méltó módon hirdette.” (Rózsa Huba professzor úr, a kar dékánja).

„Szívem minden szeretetével és Irántad való nagybecsülésével gratulálok. A gyémántnál ragyogóbban és ékeesebben kamatoztattad azt a képességet és tudást, amit a jó Istentől kaptál.” (Várszegi Asztrik főapát-püspök).

„Szeretném kifejezni a Magyar Kormány jókívánságait. Hálás szívvel mondunk köszönetet a Gondviselésnek azért, hogy ajándékba kapott adottságaidat és hitedet, a szülői házból hozott értékekkel, az Egyetemen kapott tudással és a Bencés Rendben vállalt alázattal felvértezve, Egyházad, a São Paulo-i magyar közösség, és az egyetemes magyarság szolgálatába állítottad.” (Tóth Gábor őexcellenciája, a Magyar Köztársaság braziliai nagykövete).

A köszöntések elhangzása után Emil atya „végreleletszerűen kérte és buzdította a jelenlévőket és általuk a braziliai magyar kolónia tagjait a magyarságtudat fenntartására, megőrzésére, távol a hazától Magyarországgért további munkálkodásra, és ennek érdekében – vallási, politikai ellentéteket kizáró – összefogásra”⁹.

Jordán Sándor Emil hosszas betegség után 1999. július 31-én hunyt el São Paulóban. Betegsége keresztjét példásan viselte, fájdalmait a jobb magyar jövőért és a világ morális megújulásáért ajánlotta fel. A Magyarországgért Alapítvány Kuratóriuma 1999-ben Magyar Örökségnek nyilvánította a Szent Gellért Apátságot és a Szent Imre Kollégiumot. Emil atya már nem érthette meg az augusztus 20-i díjátadást. „A bencés alapítású São Paulo-i Szent Gellért Apátság és Szent Imre kollégium a magyar nép egyik legfontosabb adománya az európai kontinensen kívül, (...) és talán a Brazília és Magyarország közötti kapcsolatok történetének legszebb megvalósulása. Mindezt lehetetlen különválasztani attól a nagyszerű társadalmi tevékenységtől, erkölcsi és szellemi képzéstől, amelyet személy szerint Dom Jordán Emil Sándor – Dom Emílio, ahogyan São Paulóban szeretettel hívták – a hazámban kifejtett” – mondta Luciano Ozorio Rosa brazil nagykövet egy budapesti megemlékezésen.¹⁰ „Jordán Emil

⁸ Dr. Jordán László: Tájékoztató gyémánt diploma átadásáról São Paulóban. Kéziratként, São Paulo, 1999.

⁹ Uo.

¹⁰ Luciano Ozorio Rosa, a Brazília Köztársaság budapesti nagykövete beszéde 1999. október 19-én a Győr Barátainak Köre és a Brazília–Magyar Társaskör közös klubdelutánján.

Isten kegyelmével kamatoztatta a beléhelyezett talentumokat. Az akaratérő géniusza örökös küzdelemben állt önmagával. Ideája volt mindig a jót tenni, szolgálni, legyőzve saját emberi korlátait.”– írta róla Tóth Veremund rendtársa.¹¹

Személyét gondosság, precízég, kiegyensúlyozottság jellemezte. Mély nyomot hagyott mindenkiiben, aki kapcsolatba került vele. E sorok szerzője először bencés diákként találkozott Emil atyával, amikor 1991-ben az egyik latin órára bejött és beszélt a magyar bencések braziliai missziójáról. Később São Paulo-i tanulmányutam és hungarika kutatásom során naponta találkoztunk. Ő maga volt a segítőkészség, a pontosság, a kötelességteljesítés élő példája. Munkámat számos értékes információval, anyaggal segítette. Önmagához való szigorúságát másokkal szembeni igényességgel párosította és emberi kapcsolatait szellemes humorral fűszerezte.

Jordán Sándor Emil azon 20. századi egyházférfiakhoz tartozik, akik a Magyarországon és az Európában megszerzett tudásukat új hazájukban kamatoztatták és ezzel járultak hozzá népek, kontinensek közeledéséhez, kulturális és lelki kapcsolatok ápolásához, fejlesztéséhez. Távozása nagy veszteség többek között a braziliai magyaroknak, a brazil hitéletnek és a bencés rendnek. 1999 decemberében a Szent Gellért Apátságban nyílt meg egy állandó Magyar Múzeum¹², melynek bejáratánál helyezték el szobrát, így állítva méltó emléket életművének.¹³

Pongrácz Attila (Ph 92)

Kis kiegészítés dr. Jordán Emil OSB nekrológiájához

Pongrácz Attilának (a Szegeden, 2000. szeptemberében, megjelent Magyar Egyháztörténeti Vázlatok – REGNUM 1999. 1–2. egységes számban közzétett) *dr. Jordán Sándor Emil OSB-ről* szóló nekrológiát nem testvéri elfogultságból tettem közzé, hanem azért, mert a nekrológ egyben az egyetemes magyarság XX. századi történelmének egy sajátos elemét is ismerteti.

Nevezetesen az 1000 éves Pannonhalma szellemi kisugárzását Brazíliába. A magyar bencések széles körű tevékenységét: oktató-nevelő munkásságát és szociális gondoskodását. Nem csak a Brazíliában élő honfitársaink, hanem a brazil társadalom körében is.

¹¹ In: Brazíliai Magyar Hírlap. 1999 szeptember

¹² www.msg.org.br

¹³ Ezúton mondok köszönetet Jordán László úrnak, Emil atya öccsének, aki kérésemre fényképet és bőséges anyagot küldött a megemlékezés elkészítéséhez.

Rámutat a nekrológ a magyar bencések alkotó erejére is. Az általuk alapított, São Paulo-i, Szent Gellért Apátság és – az 1700 tanulót nevelő, oktató Szent Imre Kollégium (Gimnázium) és az Apátságban felgyűlt hungarica az egyetemes magyarság szellemi-anyagi értéktárát gazdagítja.

Félő, hogy a magyar bencéseknek ezt a hatalmas, São Paulo-i, alapítását el fogja veszteni nemzetünk. A Szent Gellért Apátságnak és Szent Imre Kollégiumnak a magyarság számára megtartására, megmentésére irányuló 1989. évi kezdeményezésem és éveken át munkálkodásom életem kudarca.

A Szent Gellért Apátság Konventjével a Miniszterelnöki Hivatal, a Külügyminisztériummal egyetértésben és a Pannonhalmi Főapátsággal együtt – São Pauló-ban, 1993. júliusában – írásban megállapodott (a dokumentum rendelkezésre áll) Magyar Intézet vagy más jellegű magyar kulturális intézmény befogadására az Apátságba és ezen belüli működésére.

Ezzel a befogadással a magyar bencés alapítású hatalmas intézményrendszer, együttes fenntartható, megmenthető lett volna, lenne még ma is, a magyar nemzet számára.

A megállapodás kormányzati szintű realizálása, sajnos nem történt meg. Így a Szent Gellért Apátság és Szent Imre Kollégium hiába lett MAGYAR ÖRÖKSÉG. Nem örökíti meg a XXI. század egyetemes magyarsága.

Hacsak kormányzatunk nem figyel fel erre a hatalmas magyar szellemi-anyagi értékre, és államalapításunk millenniuma nemes szellemiségével, mint 1000 évvel ezelőtt is, a bencés renddel együttesen szíves lesz gondoskodni a São Pauló-i, magyar bencés alapítású Szent Gellért Apátságnak és Szent Imre Kollégiumnak átörökítéséről a XXI. század egyetemes magyarságának, megtalálja ennek módját.

Egy öreg magyar, utolsó reményével, tájékoztatójának olvasóját tisztelettel és szívből köszönti.

Dr. Jordán László (Gy 36)

Dr. Rezek Románra emlékezem

Az „Amicus” 200/1 számában megjelent „A kőszegi négyesfogat” című cikket olvasva örömmel fedeztem fel Rezek Román (Sándor) nevét, aki rövid kőszegi tartózkodása alatt oly kiemelkedő szerepet játszott a város szellemi életében. Nekem, mint későbbi generációsnak megadatott még, hogy személyesen megismerjem és igazolhassam szellemi kisugárzását és annak magával ragadó vonzerejét.

Ismeretségünk 1961-ben kezdődött, amikor az „Institute Catalogue de Paris” nyári egyetememre tölthettem néhány hetet, mint ösztöndíjas. Rezek atya akkor már évek óta Párizsban élt, és köré sereglett az ott élő, a nyugati világban szellemi tájékozódásra vágyó, '56-os fiatalok jelentős része. Velük kapcsolatba kerülve hamarosan én is részt vehettem a hetente Rezek atya által rendezett beszélgetéseken, amelyeken világszemléletünk formálódását rávilágításaival, magyarázataival és kritikus megjegyzéseivel segítette elő abban a nyílt és nyitott szellemiségben, amely annyira új és más volt, mint az akkor itthon, Magyarországon megengedett és egyedül létjogosultnak tartott marxista irányzat.

Ezek az alkalmak mutatott rá Rezek atya egy széles körben alig ismert „új keresztény vallásfilozófiára”, amellyel kapcsolatban el is hangzott egy név:

„Teilhard de Chardin”

A jezsuita tudós ma már jól ismert, modern felfogásával minket sem volt nehéz „megfertőzni”, s ekkor kerültek belém azok a magvak elvetésre, amelyekből idővel értelemvilágom nőtt ki. Sajnos, a Párizsban tölthető időm gyorsan elszállt. Bécsbe való visszaérkezésemkor magammal vittem Rezek atya maradandó emlékét és az általa közvetített Teilhard-i szellemiséget. Később 1965-ben ő Dél-Amerika irányába hagyta el Párizst és São Paulo-ban talált új otthonát.

Így átmenetileg megszakadt a közvetlen kapcsolat közöttünk, de csak idő kérdése volt az újrafelvétel, hisz Teilhard eszméit továbbra is érdeklődéssel követtem, ill. törekedtem követni, amihez Rezek atya segítségére volt szükségem, aki közben a jezsuita tudós műveinek kiváló ismerője és buzgó művelője lett.

Levélből kerestem fel Rezek atyát a São Paulo-i bencés rendházban, hogy segítségével követni tudjam a francia tudós szellemi munkásságát. Ez 1984-ben történt – sajnos, túl későn –, hisz két évvel később Rezek Román már nem tartozott az élők sorába. De ez, a szintén rövid, második kapcsolati időszakunk is termékeny volt. Tőle kaptam Teilhard, általa magyarra fordított, részben nyomtatott, részben sokszorosított formában kiadott műveit. Ő segítette felkutatnom Teilhard de Chardin New-York-állambeli Poughkeepsie település mellett fekvő, volt jezsuita temetőben lévő sírját, ahová 1985-ben sikerült is elzarándokolnom. Rezek atya akkor már közeledett a hetvenedik életéhez, de még mindig oly szent meggyőződéssel foglalkozott a tudós Teilhard által összefüggésbe hozott „tudomány–vallás–filozófia” hármasszoros dimenziójával, mint ahogyan én az első találkozásunkkor, több mint húsz évvel ezelőtt, erre már rácsodálkoztam.

A hetvenedik születésnapjára néhány fényképpel leptem meg, amelyeket Teilhard sírjáról és a temetőről készítettem zarándokutam alkalmával. Ő ezeket a következő szavakkal nyugtázta: „Nagy-nagy köszönet a fényképekért. Legszébb dokumentumaim közé tartoznak! Szeretettel öllelek: Sándorod.”

E sorokhoz egy fényképet is mellékeltem önmagáról a következő szöveggel: „A hetvenedik évemet kezdve Jézusunkkal, P. Romanus OSB”.

Ezek voltak a hozzám eljutott utolsó életjelek tőle, amelyek most az én legkedvesebb dokumentumaim közé tartoznak és segítenek megőrizni kedves emlékét.

Dr. Török József (Ph 56)
Kőszeg

Imádság – egy bencés kirándulásról hazafelé

*Uram, köszönjük, hogy velünk voltál,
köszönjük, hogy megismerhettük teremtett világot
sok gyöngyszemét.
Bocsásd meg, hogy keveset imádkozunk Hozzád, és
hogy kis erőfeszítéssel akarunk sok élményben részesülni.
Köszönjük, hogy mégis adtál olyan társakat, nekünk, akik
sok törődéssel pótolták mulasztásunkat.
Köszönjük, hogy autóbuszvezetőnk is mindvégig
nagy felelőssége tudatában vezetett bennünket utunkon.
Köszönjük Neked útitársainkat,
köszönjük, hogy e néhány nap során nem csak látnivalókban,
hanem egymás megismerésében is gazdagodhattunk.
Köszönjük Neked, hogy diáktársunk, akinek családjára
súlyos keresztet raktál, velünk tartott hitvesével,
és ezáltal némi vigaszt jelenthettünk számukra.
Tarts meg bennünket, Urunk, hitben és szeretetben,
hogy a jövőben is reménységgel eltelve
tehessünk eleget vállalt feladatainknak. Amen.*

Bischof Péter (Ph 75)

Hetvennégy érettségiző diák egy osztályban (1940-ben, bencés gimnázium, Budapest)

Minden év májusában, júniusában nézegetem az üzletek kirakataiban elhelyezett érettségi tablókat. Ahogy számolgom, a diákok száma húsz és negyven között mozog.

Mi hetvennégyen érettségiztünk 1940 tavaszán a Baross utca és a József körút sarkához közel lévő bencés gimnáziumban. A helyiséghiány miatt egyébként a nyolc évfolyamos iskola valamennyi osztályában hasonló volt a tanulók létszáma.

Egek! – mondhatná a kívülálló, – hogyan lehetett ennyi kamaszt együttesen fegyelmezni, tanítani, összességében fogalmazva: nevelni?

A fegyelem, a rend az órákon

Ilyen nagy létszámú osztályban fokozott jelentősége van az oktatás, a tanítás koncentrációjához szükséges rendnek, fegyelemnek. Ezt tanáraink mindegyike a saját személyiségéből eredő, gyakran egymással ellentétes módszerrel érte el. Így *Szivós Donát* úr* patetikus, a latin nyelv tanításához illő rétori-orátori lendületű és hangerejű előadásmódjával, *Sólymos Vendel* tanár úr hangsúlyozottan halk, szinte arisztokratikus stílusával, *Szunyogh Xavér Ferenc* tanár úr mindig kedélyes, a hittan tanításához illő szelídségével, patriarchális bölcsességével, vagy *Brunner Emőd* tanár úr, aki csípős, szinte vitriolos megjegyzéseivel „tette helyre” a nyugtalankodó diákokat, s a civil tanárról sem megfélemlítve: *Forrai Miklós* tanár úr, aki az énekórákon, a kóruspróbákon szinte személytől-személynek szóló derűs tekintetével, mégis – mondhatnám – szuggesztív erővel teremtette meg az első énekhang előtti szinte szisszenés nélküli csendet.

Hát így „fegyelmezték” ők, a mi halhatatlan emlékű tanáraink. Azért ne essünk az emlékezés túlzottnak látszó líraiságába. Mert alapjában véve mi sem voltunk mások, mint a mai diákok. Nálunk is szükség volt az erélyesebb eszközök alkalmazására. Ilyenek voltak az ún. „gyorsított feleltetések”, amelyek távolról sem a jeles osztályzatok osztogatását jelentették. Vagy a nyájas hangzású, de kevésbé ilyen következményekkel járó „Hozd csak ki, fiacskám, az intőkönyvedet!” kezdetű felhívások. Pofon tanári kézről? Soha, ez ismeretlen volt. De mindjárt hozzátesszem, ilyesmi „joggal” legfeljebb *Horváth Káldi* úr igazgatói mivoltából következhetett. Áldassék ezért emlékében is mindkét keze (mert e tevékenységében balkezes is volt)!

* A második világháború végéig Magyarországon nem „atyá”-nak, hanem „úr”-nak volt szokás szólítani a papokat, közöttük bencés szerzetespap-tanárainkat is. – *A szerk.*

És hogyan tanítottak?

Tanáraink a tankönyvek anyagát kiegészítették, teljessé tették személyes ismereteikkel, tudásukkal, véleményükkel. Nem az ismeretek lexikális elsajátítására, hanem az összefüggések feltárására törekedtek. A mohácsi csatát nem a Karinthy által megírt „jó tanuló” módjára kellett elmondani, hanem mindenekelőtt Európa térképén bemutatni a világ- és belpolitikai korhelyzetet Ausztriában, Franciaországban, Velencében, Törökországban, ill. Magyarországon. Másik példát – és emléket – hadd idézzek. A fizikaórákon *Nagy Julián* tanár úr szinte velünk együtt „töprengett-vívódott” a fizikai jelenségek okain, s szinte diákként, velünk együtt jutott el a megoldás „fel-”, ill. „megtalálásához”.

Nem kívánom a mai magyar középiskolák profilalakításra való törekvését kritizálni. Sőt, úgy tűnik, így kell lenni, ez a helyes, hiszen korunk a specializálódás felé halad, még ugyanazon tudományágakon belül is.

A mi iskolánk a hangsúlyt – visszatekintve – nem kiemelten egy-egy tantárgyra helyezte. Számunkra – ma is így érzem – a tudás, az ismeretek lehetőségeinek széles körű tárházát, mondhatnám: spektrumát kívánta bemutatni. Ezeknek megismerésén keresztül rajtunk volt a sor, miénk volt a lehetőség, hogy a középiskolából kilépve milyen irányban induljunk. Ennek érzékeltetésére – nemcsak osztálytársaim, hanem iskolatársaim soraiból – az előbb leírtakra néhány példa.

Bencés diák volt *Gergely Ferenc*, a kiváló orgonaművész, de ugyanúgy *Bacsonyi László*, az országos versenyeken éveken keresztül győztes gyorsíró. A volt bencés diákok sorából hadd soroljam fel a klasszikus színészek kiválóságai közé tartozó *Sinkovits Györgyöt*, *Mensáros Lászlót*, de a maga területén szinte klasszikusnak tekinthető *Kibédi Ervint*, a kabarészínészt. Sorolhatnám tovább név szerint hazánk életének legkülönbözőbb területein – sokak közül külföldön is – elismerést szerzett volt bencés diákokat, a kortárs írók szinte csoportjától a pedagógusokon (*Bárany Tamástól Hernádi Gyuláig*), az orvosokon, Kossuth-díjas mérnökökön, iparművészekeken keresztül – nem véletlenül sorolom kellő szerénységgel a végére – a jogászokig.

A bencés nevelés

A bencés nevelés távolról sem korlátozódott a naponkénti iskolai órák tartamára. Sőt, az iskolai élet folytatódott minden nap késő estig, megvalósult az év minden szakában, tanítási időszakban, szünidőben egyaránt. És mindig tanárainkkal. Nem több, de egy-egy tanár mindig mindenütt velünk volt. Nevelőként, de gyakran aktív közreműködőként is.

Hadd írjak itt először, mint az iskolai életünk egyik legfőbb helyszínéről, a Baross utca–Rigó utca által körülvett dohányraktár hatalmas udvaráról, a „Dohi”-ról, a mi „Pál utcai grund”-unkról. Az udvar közepén nyáron a tenispálya, télen a korcsolyapálya, az udvar végén lévő területen a focicsaták zajlottak, az elülső részen – leselejtezett régi autón – a gépkocsivezetést lehetett elsajátítani.

A délutáni órákra az iskola épülete sem maradt üresen. Részt vehettünk az önképzőkör munkájában. Volt fúvószenekarunk, „repertoárunkon” egyházi zene, katonaindulók, keringők egyaránt szerepeltek. A tornateremben a sportszakosztályi edzések folytak (főként birkózás, szertorna, vívás). Részt vehettünk nyelvi, de gépírói tanfolyamon vagy az énekkarban, készülve iskolai, Vigadóbeli szereplésekre. Nyáron cserkész tábor vagy vízi túrák a Dunán, hétvégeken őrsi kirándulások a hegyekben, s mi több, vitorlázórepülés a Hármashatárhegyen. És emlékeztek-e még ránk, Mikszáth Kálmán téri Sophiánum gimnáziumbeli lányok, az érettségi évében rendezett közös tánctanfolyamunkra? (Igazgatónk által meghatározott „protokoll” előírás: A partnerek között legalább leveses tányérszerű távolság! Persze, csak ha jelen volt, közelben volt. Egyébként legfeljebb desszert-tányérszerű.)

Hetvennégy diák egy osztályban, nyolc év alatt – szinte személyi változás nélkül – házfelügyelő, borbély, főorvos, bankelnök, diplomata, államtitkár gyermekei együtt. Idillikus és nem valóságos volt a kép, ha nem írnám le, hogy a baráti körök kialakulását az osztályon belül – ha nem is élesen határoltan – a társadalmi helyzet határozta meg. Azt azonban állíthatom, hogy a tanulásban, egymás segítségével, az iskolai életben nem volt társadalmi különbség közöttünk. És vagyunk jó barátságban ma is, bár évről évre és mind gyorsabban növekvő (összességében mégis csökkenő) számban.

Egy biztos. A bencés nevelés életünknek tartalmat adott, a gimnáziumi nyolc év emlékei életünket megszépítették.

*Dr. Károly István (Bp 40)
bencés öregdiák*

„Igazán minden napom gyönyörű volt” *

Beszélgetés Jáki Zénóval (Gy 37)

Hullik ránk a déli nap sugara, így érkezünk egyszerre a győri Zrínyi utca eleji ház zárt kapujához. Ő sem tudja, ki vagyok, én se láttam még őt soha. Az bezzeg egyből feltűnik, hogy milyen fiatalosan lépcsőzik felfelé, s akkor lepődünk csak meg igazán, amikor mindketten Békés Ferencné otthonába lépünk. A házigazda, Erzsike asszony titokban szervezte meg a randevút, mivel a Jáki családból a három fiúból kettőről érdemeik szerint írtak már a lapok, de Zénó atya ismeretlenségben maradt. Ezért hívta meg a család régi kedves barátját, aki nem is sejtette, hogy a rokonság apraja-nagyja köszönti fel őt nyolcvanadik születésnapján.

Honnan az ismeretség?

Hetvenöt évvel ezelőtt költöztünk ide, az akkor épült házba, ahol tizennyolc lakás és sok gyerek volt – *mondja a Pannonhalmáról érkező Jáki Zénó, miután felocsúdik az ámulatból.* – Itt laktak Debreczeny Elemér reáliskolai tanár gyermekei is, közülük az egyik Erzsike. Mi öten voltunk testvérek, nekem öcsém voltak, öt-öt évenként születtek, és ők is bencések lettek. Én meg, mint legidősebb fiú, sokszor kivittem őket ródlizni a töltsre, meg biciklizni tanítottam az udvar gyerekeit. Már csak négyen vagyunk, kishúgunk meghalt negyvenkettőben, akkor még nem volt penicillin. A nővérem Győrött nyugdíjas, az utánam öt évvel született öcsém, *Szaniszló* Amerikában él, ő egyetemi tanár, a római pápai tudományos akadémia tagja, itthon is tartott előadást több alkalommal, ő a családban a *tudós*. Másik öcsém újabb öt év múlva született, a *Teodóz*, aki Győrött szintén ismert személyiség a csángó kutatásai miatt és zenei vonalon is, no, ő a *művész*. Én meg vagyok az *ember közöttük*, ahogy anyukám nevezett el bennünket.

Meddig tartott a gyerekkor?

Harmincháromig. Akkor költöztünk a belvárosba, és kezdődött egy új szakasz, a horgászat. Amikor a vagongyárhoz közeli csatornába beeresztették a szennyvizet, rengeteg halat fogtunk. De akkor már jobban érdekelt a cserkész táborozás, meg aztán a mi bencés gimnáziumunknak volt egy szép csónakháza a püspökvár alatti Rába-parton, az uszoda felé, és ott igen sokat eveztem. Egy évben kétezer kilométert is. Aztán harminchétben magamra öltöttem a bencés ruhát, negyvenháromban szenteltek föl pappá, és a gyakorlóéveimet Pesten kezdtem. És amikor a háború miatt behívtak néhány bencést, az egyikük helyére kerültem Kőszegre. 1948-tól a szombathelyi egyházmegyében voltam különböző helyeken, majd ötvenegyben visszakaptuk az iskolákat, és akkor retúrt váltottam Győr és Pannonhalma között. Egy-egy év itt, egy-két év ott... Mondták is, hogy a Zénó olyan, mint a macska, ha földredobták, úgyis talpra esik. Én meg azt válaszoltam, hogy azért, mert nekem ez a tulajdonságom, nem érdemes úgy dobálni. De sose estem kétségbe az ilyen változásoktól. Mind a két hely a

* Utánközlés az Amicus 2000/1. számából

szívemhez nőtt. Édesapám itt végzett Győrben 1907-ben, harminc év múlva én, öt év múlva az öcsém, aztán a kisebbik „elfajzott”, mert ő Pannonhalmára került az akkor alakult olasz gimnázium első osztályába.

Miért épp ezt a hivatást választotta?

Ez tudatos választás volt. Édesapámnak a nevelői is bencések voltak nyolc éven keresztül. A nagyanyám szeretett volna a négy fiából papot, sokat imádkozott is ezért, mégsem lett egyetlen fia sem pap. Családapák lettek mindannyian, születtek sorra az unokák, és nagyanyám neve napján, Anna-napkor roppant nagy ünnepség volt mindig az Újvilág utcában. Már nincs meg a ház, de ő kiimádkozta, amit akart, mert az unokái közül öt pap és három apáca lett.

Ha lenne olyan albuma, amelynek lapjain élete szép napjait örökíthetné meg időrend nélkül, melyiket írná bele elsőként és miért?

Összegezve a nyolcvan évet, úgy érzem, hogy így elaprózva, elosztogatva, kézzelfogható eredmények nélkül is nagyon szép az élet. Eltekintve egy-két kínos helyzettől, amit a háború alatt kellett átélnünk, nekem igazán minden napom gyönyörű volt. Most is, amikor a nyolcvanadik születésnapomon Pannonhalmán köszöntöttek, matematikusként azt kívántam, ötnegyedszer annyi és ugyanolyan boldog évet adjon nekik legalább a jó Isten, mint amennyit nekem adott.

Ötnegyedszer? Ha jól számolom, az épp száz! Kevesen érik meg ezt a kort...

Pontosan annyi, és édesanyám megérte. Éppen az öt évvel ezelőtti márciusi Kisalföldben jelent meg róla cikk, és én a sarki árusnál öt újságot vettem egyszerre. Csodálkozva kérdezte: „Ötöt, miért?” Mondtam, mert van benne valaki. Erre: „Csak nem az a százéves néni?” „Dehogynem, az édesanyám.”

És ha nevéket kellene bejegyezni az előbb említett albumba, kiket írma be?

Hálával emlékezem a harmincas éveknél ismert győri bencés tanáira, akik mint gimnazistát szavukkal és példájukkal erre az útra vezettek. Többi közt első igazgatómra, későbbi főapátomra, *Kelemen Krizosztomra*, aki késői jelentkezésem ellenére felvett a gimnáziumba. Őrzöm osztályfőnököm, *Gábrriel Gotthard* emlékét is, továbbá matematikatanáiraimek, *Borbély Kamillét* és *dr. Holenda Barnabásét*, akiről nemrég utcát neveztek el Marcalvárosban. Lelki vezetőm volt *dr. Pammer Odiló*, *dr. Jámbor Mike*, és ma is előttem van testnevelő tanárom, *Kiss Nándor* alakja, aki a szertornát, az evezést és az egészséges életmódot szerettette meg velem. No, az ő nevük mindenképpen feljegyzésre érdemes.

Mire a legbüszkébb, amit elért eddigi életében?

Hát arra, hogy meg tudtam maradni abban a hivatásban, amit harminchétben elkezdtem. Tudom, hogy nem hálás dolog idős korban a fiatalokról beszélni, mégsem titkolhatom, hogy éretlenek. Mi tizennyolc éves korunkban tudtuk, hogy mik akarunk lenni. Annak idején, ha valaki egyetemre akart járni, akkor éjszaka ki kellett a vagonokat rakni vagy havat hányni, hogy fizethesse az egyetemét. Most meg jött ez a bizonyos jobblét, a fiatalok úgy gondolják, majd a szülők fizetik a tandíjat vagy majd lesz valahogy. Csak kevesen gondolnak arra, hogy ők is felelősek a maguk és a jövődők életéért.

Hámor Vilmos

Rózsafüzér a fűtőtest mögött... *

Dr. Sólymos Szilveszter OSB

Egy élet: Rákosi börtönében, disznóhizlaldában, katedrán

Teológus, egyháztörténész, főiskolai tanár. Egy Pannonthalmáról szóló könyv bemutatójára utazik, amelynek megjelenésében neki is része volt. Másnapra előadni hívták, a Zobor-hegyi remetékről, Szórádról és remetetéséről, Benedekről fog szólni. Most kocsival viszik, holnap majd beül a saját Trabantjába, amellyel nyaranta a Balaton-felvidék rejtett vidékeire szokott pöfögni, hogy aztán gyalogosan fedezze fel a tájat. Messze tekintő szeme, komoly arca mosolygóssá szelídül, amint megszólal, s nyíltsága, jó kedélye magával ragadja hallgatóját.

Sólymos Szilveszter pannonthalmi bencés szerzetes nyolcvan éves. 1943-ban a mátraházi tudószanatóriumból félig-meddig szökve ment vissza Pannonthalmára a pappá szentelésére. Rendtársai akkor úgy gondolták, talán csak néhány évig lesz pap, elviszi a tüdőbaj. Mégis meggyógyult. Öt évet töltött Rákosiék börtönében hamis vádak alapján. Különös módon nem emlékezett az ítélethozatalra, csak később tudta meg, hogy „életfogyt”-ot kapott. A gyűjtőből bekötött szemmel vitték ki és rakták rabszállítóba. A Kozma utcában kötött ki, miután keresztül-kasul járták vele a várost. Magánzárka ajtaját csapták rá, heteken át csak a fegyőr durva hangja hozott változatosságot az életébe, ételosztáskor, kübli üritéskor. 1951. december elejétől számolta a napokat, s a fűtőtest mögött talált madzag-rózsafüzéren imádkozta az Üdvözlégyeket, Miatyánkokat, dicsőségeket. Nem tudta, kitől örökölte ezt az ajándékot, s azt sem, kire hagyja. Minden „használat” után gondosan visszahelyezte a fűtőtest mögé.

Ha jól számolt, karácsony lehetett. Az őr a zárkaajtó kis ablakán emberi hangon szólt be: „Akar olvasni?” Akart, így kapta meg egy akkoriban divatos orosz szerző könyvének harmadik kötetét. – „Hát, éhes-e?” Babgulyást adott be a fegyőr, kétszer akkora adagban, mint egyébként. Szilveszter atya tudta, nem tévedett, ez a nap karácsony napja. Azon az estén félhangosan még énekelhetett is, a betlehemi Kisdéd belopódzott a cellájába.

A tárgyalási színjáték a kor szokásai szerint folyt le. A diákok nem voltak kellőképpen felkészítve, és a bíróság keretébe tartozó „fejbólintó Jánosok” nagyokos kérdései kilógtak a forgatókönyvből: – Aztán miféle italt adott nektek a pap, hogy Ausztriából elhozzátok azt a rádióadót? – A fiúk hallgattak. – Ne félj a paptól! Mondd, mit adott, pálinkát? – Nem! – Hát sört? – Végül valamelyik „bevallotta”, hogy sört. – Aztán mennyi pénzt adott a pap? – Először erre sem volt válasz, végül egyikük nagy nehezen kinyögte: – Ötven forintot. – Szilveszter atya erre felugrott: – Nevetséges! Ötven forintért képtelenség Nyugatról becsempészni

* Utánközlés az Új Ember 1999. december 26-i számából

egy rádió adó-vevőt! – A bíró fenyegető hangon intette le, s az ezután történtek valahogy kiestek az emlékezetéből. Húsz évvel később az egyik volt diák, aki jelen volt a tárgyaláson, felidézte, hogy ezután egy ór inni adott neki. A vízben lehetett valami kábító anyag, s ennek következtében több közbeszólással már nem zavarta meg a tárgyalást.

Fiatal bencésként Kőszegen volt hittantanár. 1950-ben, amikor először híre jött, hogy feloszlatják a szerzetesrendeket, s arról is lehetett hallani, hogy többeket már el is hurcoltak, a kőszegi hatóság elrendelte, hogy szerzetes nem hagyhatja el a várost. Bolond, aki önként megy a saját vesztébe: Szilveszter atya kölcsönkért egy biciklit, a kölcsönadónak pontosan megmondta, hogy két nap múlva hol találja meg a gépét. Szenteltvízhintőt, szertartáskönyvet, stólát tett a táskájába, reverendát öltött, fölült a kerékpárra, s indult Kőszegfalvára. Alighogy kiért Kőszegről, megállította egy járó:

- Tudja-e, hogy nem hagyhatja el a várost?
- És maga tudja-e, hogy Kőszegfalva is a kőszegi plébániához tartozik?

Beteghez kell mennem!

- Na, és ki az a beteg?

Erre nem volt felkészülve, de eszébe jutott egyik diákjának a nagyanyja, aki valóban ott lakik és valóban beteg.

Így jutott el Pannonhalmára. Abban az időben azonban ott sem maradhatott, s egy bencés plébánián *Szarka Valér* mellett két hónapot töltött el a nyáron. Miután augusztusban a püspöki kar megegyezésre kényszerült az államhatalommal, ősszel visszament Kőszegre hittanárnak.

Amikor letartóztatták, fogalma sem volt arról, hogy négy diákja kamaszos esztelenséggel nekivágott a határnak. Elfogásuk után kényszerítették őket – egyikük édesanyja életének kioltását is kilátásba helyezve –, hogy ellene valljanak.

„Na, Sólomos, nem unatkozik?” – a kérdés nem sokkal karácsony után hangzott el, majd átvitték egy kétszemélyes zárkába egy halálraítélt mellé. Akkor még nem tudta, hogy hamarosan neki köszönheti sorsának jobbra fordulását. Attól kezdve minden percet együtt kellett töltenie ezzel az emberrel. A halálos ítélet bármikor beteljesedhetett rajta, érthető volt, hogy vágyott a szóra, méltatlan, igazságtalan helyzetében megértésre.

- Te megölnéd a kommunistákat, ha fegyverhez jutnánk?

– Hogy is tehetnék ilyet – válaszolta – mint hívó ember, mint pap? Nem lehet valakit csak azért megölni, mert kommunista!

A válasz láthatóan nem tetszett a halálraítéltnek. Évekkel később, még a börtönben, kiderült, hogy ez az ember, aki mindenről kifaggatta gyanútlan zárkatársát, valójában ávós spicli volt. A gyanútlanág később a Gondviselés ajándékának bizonyult. A politikai tiszt egyszer csak munkát, emberibb körülményeket ajánlott Szilveszter atyának. Dolgozhatott, könyvkötő műhelybe került. A „halálraítélt” besúgó ezek szerint nem mondott róla rosszat, csak az igazat.

A könyvkötészetben megtudta, hogy a rabok között van egy volt pesti bencés diák, tőle jött a hír: *Kováts Arisztid* atya, a pannonhalmi gimnázium első

igazgatója is ott raboskodik. Arisztid bácsi nagyon szerette volna, ha együtt lehet rendtársával, s különös módon ez a tiszt beleegyezett abba, hogy egy zárkába kerüljenek. Ott aztán együtt imádkoztak, énekeltek, velük volt az a volt bencés diák is. A viszonylag kedvező helyzetnek az vetett véget, hogy egy felvidéki fiatal elítélt szökni próbált és elfogták. Az életfogytosok szeme láttára verette agyon a börtönparancsnok: így jár, aki szökéssel kísérletezik.

Szilveszter atya 1956. október 27-én szabadult. A Központi Szemináriumban jelentkezett, hogy teológiából doktoráljon, de börtönviselt lévén, szó sem lehetett arról, hogy ott lakjon. De legalább tanulhatott. 1957 elején egykori rabtársa, *Balázs Lajos*, aki rövid időre visszakerült a belvárosi plébániára, segített rajta, lakáshoz juttatta. Akkortájt történt, hogy Szilveszter atya meglátta az utcán a börtönbeli könyvkötészetet felügyelő tisztet civilben. Ő is észrevette a volt rabot:

– Na, hogy van, Sólomos?

– Én teológiát tanulok, hát a százados úr?

– Hagyjuk a múltat, Sólomos! – s azzal elbúcsúzott. Ebben az egykori kommunista tisztben maradhatott valamennyi emberség. Ő engedélyezte, hogy a rendtársak egy zárkában lehessenek. Hagyni akarta a múltat, de úgy látszik, a múlt őt jobban gyötörte, mint egykori foglyait. Inni kezdett, volt rabokhoz ment, hogy pénzt kérjen kölcsön. Később az a hír járta, hogy elvitte az ital.

Szilveszter atya 1961-ben perújrafelvételt kért, és feltételeesen, a tárgyalásig hivatalosan is szabadlábra helyezték, de tárgyalás sohasem lett. 1973-ban közölték vele, hogy „az ügy megszűnt”. Az ügy megszűnhetett, de a zaklatások továbbra sem hiányoztak. Ennek az is oka lehetett, hogy Sólomos Szilveszter olyan ember, aki kimondja, amit gondol. Így aztán hamarosan jött az üzenet az egyháziügyi hivataltól a pannonhalmi perjelnek, hogy ezt a Sólymost ki kell tenni falusi plébánosnak. Ő meg azt mondta: ha kell, szívesen lesz falusi plébános. Végül nem küldték. Később azt üzenték, ki kell tenni adminisztrátornak a disznó-hizlaldába! De nem tudták, milyen jót tesznek ezzel. Szilveszter atya naponta megnézte a malacokat, aláírt egy papírt, hogy mennyi táp kell. Így szerzett a kőszegi négy év hittanárság mellé még hat szolgálati évet, mint disznóhizláló. Ennek köszönheti, hogy ma kap nyugdíjat.

Mondják: az Úr görbe vonalakkal is egyenesen ír. Szilveszter atya pedig megtalálja a börtön fűtőtestje mögött a rózsafűzért, őszinte marad a legszorongatóbb helyzetben, észreveszi rabtartójában az emberi lelket, disznót hizlal, ha azt kell tennie, s a magánzárkában is tudja, mikor van karácsony. Most pedig várja a Trabant, rendtársával, Zénó atyával együtt indulnak Ménfőcsanakra misézni és előadást tartani a magyar középkor két remete szentjéről és életrajzírójukról, pannonhalmi Szent Mórról. Mintha egyenesednének az Úr görbéi.

Szikora József (Ph 67)

Dr. Galambos Iréneusz OSB (Bp 38) *

A ma is aktív 80 éves bencés atya a burgenlandi Alsóőr plébánosa

Az ember bármilyen messze, bármilyen magasságokba is jut el, valamiképpen meghatározó szerepet játszik az életút kijelölésében a gyermekkor...

Édesanyám Alsópakony-pusztán volt tanyai tanítónő, mikor megszülettem, az Alföld közepén, Ócsa közelében, Gróf Károlyi birtokán. Osztatlan iskola volt a pusztán, első emlékeim ehhez fűződnek. Néha vasárnaponként az iskola termében volt a szentmise. Édesapám harmóniumozott, édesanyám énekelt. Templom csak majdnem tíz kilométerre volt. Viszont már hároméves koromban „iskolába jártam”. Édesapám Pesten volt az egyetemen tisztviselő, csak hétvégeken járt haza, édesanyám beültetett az iskola hátsó padjába. Én ott valamivel elfoglaltam magam.

Már öt éves lehettem, mikor édesapám gondnok lett, és kaptunk Budapesten az egyetem épületében lakást, tehát ekkor már „egyetemre” kerültem. Hatan letünk testvérek, a többiek jöttek utánam, mint az orgonasípok, ott nőttünk fel.

Harmadikos elemista koromban kiküldtek „német szóra”, így egy tanévet ausztriai internátusban végeztem. Mire hazajöttem, jobban tudtam németül, mint magyarul.

Lehet, hogy ebben valami sorsszerűség is volt, hogy kétnyelvűvé kellett lennie...

Valóban, így lettem aztán mint bencés magyar-német szakos tanár.

A nagy elhatározás, gondolom, nem a szakok megválasztása volt. Hogyan született az a döntés, hogy bencés lesz?

Elég egyszerű és sima dolog volt számomra. Fiatal korom nagyon meghatározó élménye a cserkészlet volt. Már kis elemista koromban is „farkaskölyök” voltam, 29-ben már táboroztam. Amikor aztán gimnazista lettem a pesti bencés gimnáziumban, ott is a cserkészlet volt a nagy élményem: a kirándulások, a táborozások. Négy nagy világtáborozáson vettem részt. Már a gödöllői 33-ban tolmácskodtam 13 éves koromban. Aztán őrsvezető lettem, s a HÖK-ben (Házi Őrsvezetők Köre) együtt vállaltunk többletmunkát Göncz Árpáddal.

Ez, a szolgálat, vitt a bencésekhez, úgy véltem, hogy mások testi-lelki segítségét ott folytathatom. Kitűnő tanáraink voltak, akik könyveket írtak, fordítottak, csodálatos szónokok voltak. Édesapám is bencés diák volt annak idején. Pap szeretett volna lenni, csak hátgerinc-problémája miatt eltanácsolták. Édesanyám is egy „modern” szociális rendben dolgozott a szegények felkarolásán, megsegítésén.

* Utánközlés a Nyugati Tükör 2000. évi 7. számából.

Nem volt nehéz megszokni a rendi életet?

Probléma nem volt, de nem is volt könnyű a felkészülés, hiszen egyszerre kellett végezni a teológiát Pannonhalmán és a magyar-német szakot a pesti egyetemen. Két diplomát kellett egyszerre megszerezni.

A diploma után hogyan tovább?

Ott lettem tanár, ahol diák voltam nyolc évig, a pesti bencés gimnáziumban, 1944. szeptember 1-vel a háború alatt. Fura helyzetbe kerültem, mert valamikor társaim voltak a nyolcadikos gimnazisták, a tantestület nagy része pedig tanárom volt. Háború volt, sokan bevonultak tábori lelkésznek, mások a bombázások miatt vidékre menekültek. Én voltam a legfiatalabb, az első osztály osztályfőnöke, cserkészparancsnok, az énekkar vezetője, és én lettem a házgondnok és jegyző is.

A rendnek akkor volt egy kezdeményezése, hogy menjünk a munkások közé. A háború utolsó évében a Szociáldemokrata Párt, a Magyar Kommunista Párt meg a Kisgazdapárt jött Pannonhalmára, hogy Csepel hetvenezer lakosának egyetlen gimnáziuma sincs. A bencések a 19. században tanítórend lettek, hát segítsünk. A 45-ös tanévet már Csepelen kezdtem.

Úgy helyezték oda, ahogy ez a rendben szokás?

Igen, olyan gyorsan, hirtelen jött minden, hogy fel sem tűnt. Az oroszok épp hogy kivonultak abból az épületből, ahol meg kellett kezdeni a tanévet. A földön aludtunk, kilincsek sem voltak az ajtón, madzag volt a húzójuk, magunk főztünk... De elkezdtük a tanítást. „A pannonhalmi Szent Benedek rend vezetése alatt álló, községileg segélyezett Jedlik Ányos Gimnázium”. Ez volt az iskola teljes titulusa, ma is Jedlik Ányos Gimnázium.

Mikor kellett újra váltani?

Jött az államosítás '48 nyarán, akkor megkaptuk azonnal az állami kinevezést és fizetést, de primási rendeletre nem fogadtuk el. Akkor ősszel az ottani iparos tanonc iskolában kezdtem el a hitoktatást, de csak Szent Erzsébet napjáig. Behívtak ugyanis bennünket a rendőrségre azzal, hogy megtagadtuk az állami iskolában az oktatást, a munkásság kérését, ezért kitiltanak bennünket Csepelről, 24 órán belül távoznunk kell. Egy aktatáskányi holmit hozhattunk el magunkkal.

Tökölre kerültem, ahol a hívek nem is igazán értettek magyarul, szerb sokácok voltak.

'48 karácsonyán történt Mindszenty elfogatása. Akkor már Adonyban voltam '51 őszéig. '51 augusztusában volt a nagy békepap-szervezkedés, jöttek oda úgynevezett „ejtőernyős” papok. Leszereltem őket azzal, hogy a Galambos is békére utal, az Ireneusz is békét jelent, én is azt akarom, de nem lépek be a békepapok közé. Így megköszönték a közreműködésemet.

Szabaddá váltam. Újra beiratkoztam az egyetemre, és teológiából ledoktoráltam 1953-ban.

Felkeresett a karácsonyi szünet idején az akkori főapát, hogy menjek a győri bencés gimnáziumba tanítani. Nagyrészt vidéki gyerekek tanultak ott, akiket a plébánosok küldtek oda tanulni, hogy esetleg pap lesz belőlük. Jó tanuló, rendes

gyerekek voltak, sok kiváló tanítványom volt. Köztük Kozma Imre atya is, a Máltai Szeretetszolgálat vezetője. Szerveztünk ott mindenféle hasznos programot, nyaranta biciklivel bejártuk a fél országot.

Ott érte meg 1956-ot is.

Október 31-én kinéztem az ablakon a Széchenyi térre. Látom, hogy fiatal munkások gyülekeznek, s hallom a hangjukat: Szabadságot Mindszentynek... Bekapcsoltam a rádiót, s hallhattam, hogy Budapesten lövöldözések is vannak. Másnap kivonult az ifjúság a börtön elé, hogy bocsássák szabadon a politikai foglyokat. Én is ott voltam az első sorban. Az ávósok ránk lőttek. Hárman meghaltak: egy diák, – nem bencés –, egy fiatal munkás és egy ápolónő.

Bementük az egyik rendtársammal a városházára, hogy megtudjuk, mi történt valójában. Mint idegen nyelveket beszélőket örömmel fogadtak (ketten együtt franciául, németül, olaszul, angolul beszélünk), mert nem tudtak a külföldi újságírókkal beszélni. Rögtön kapcsolatba kerültünk fél Európával. Így kerültem be a Forradalmi Bizottságba, a Dunántúli Nemzeti Bizottságba. Kétszer is kiküldtek Ausztriába a segélyakcióval kapcsolatban, beszédet is tartottam. Ausztriában kaptam olyan papírt, amivel szabadon mozoghattam Ausztria és Magyarország között. Voltam Budapesten is, beszéltem Mindszentyvel, rengeteg gyűlésen felszóltam, beszéltem a rádióban is.

A következménye az lett, hogy hivatott a házfőnök úr, és a rádió hírei nyomán azt mondta, hogy ő nem akarja megparancsolni nekem, de jótanácsként fogadjam el, hogy legalább egy időre „tűnjek el”. Bár negyedikén még ott voltam – már voltak házkutatások –, aktatászkámban a breviáriumommal, a napi újságokkal, s az Új Emberrel gyalog nekivágtunk a határnak. Egész éjjel mentünk, még másnap is, és akkor megérkeztünk át az andai hídon. Már sötétedett. Bementem a plébániára Andauban, megmondtam, ki vagyok. Lefeküdtem kipihenni magam. Egyszer csak egy fekete vatikáni kocsi állt meg. Jöttek értem, hogy bevisznek Bécsbe. Harmadnapra már negyven pap volt a Pázmáneumban, és 4–5000 magyar menekült a legnagyobb menekülttáborban Traiskirchenben. Az ottani plébános nem tudott velük beszélni. König érsek úr már '56 novemberében kinevezett a menekülttábor lelkesévé. Kaptam egy szobát a plébánia épületében, onnan láttam el a feladatokat. Egy évig voltam ott. Több, mint 40 ezer magyar fordult meg ott a nyolc kaszárnyaépületben. Volt irodánk, kápolnát rendeztünk be, szereztünk programokat: esténként kultúrprogramokat, nyelveket tanulhattak, különböző országokról voltak előadások. Tavasszal még alkalmi munkát is tudtunk szerezni.

Mikor következett el Felsőőr?

Az még később lesz. Ausztriában volt akkor hat magyar gimnázium is, de engem Németországba hívtak 1957-ben egy '45 óta már működő magyar gimnáziumba, hogy legyek az iskola igazgatója. Tizenkét évig voltam egy intézménynek az igazgatója. Közben voltam egy évig Rómában is, majd Észak-Amerikában is. Ez '68-'69-ben volt. Aztán valahogy közelebb szerettem volna kerülni Magyarországhoz, s ez a bencés törekvésekkel is egybeesett. Így lettem

Burgenlandban hittanár, rendszeresen miséztem a magyar községekben magyarul. Aktívan bekapcsolódtam a magyar kulturális munkába. Előadásokat szerveztem a kulturális egyesületben, elkezdtem újságot szerkeszteni, sokszorosítani. Láttam, az előadásokhoz, meg a lapszerkesztéshez források kellenek. Szerveztünk magyar könyvtárat is: összeszedtünk egy harmincezer kötetes magyar könyvtárat. Kiadtunk több magyar lapot, még gyerekújságot is.

Hány magyar misét kell tartani ezen a vidéken?

Felsőőrben 1969 óta tartom a magyar szentmiséket minden vásár- és ünnepnap, ehhez járult, hogy Alsóőrnek és Szigetnek 1977 óta vagyok a plébánosa. Három magyar misét tartok vasárnaponként, hétköznapokon is minden nap. Sajnos, fogynak a magyarok. Abba az iskolába, melyet most kultúrházzá alakítottunk, az első világháború alatt még 260 gyerek járt, ma harmincan vannak. Ilyen óriási a csökkenés. Bár az idei tanév kissé jobban indult, 11 elsősünk van. Sajnos „elmozdulni” is alig tudok, nincs, aki helyettesítsen.

Nemzeti ünnepünk alkalmából pedig Szombathelyen is járt, amikor megkapta a Pável Ágoston díjat... Gratulálunk! De zárjuk valami más pozitívummal is a beszélgetést!

1992 óta végre van kétnyelvű gimnáziumunk. Ennek a hatása kezd érződni. Eddig gimnáziumi szinten a diákok csak szabadidőben, szabadon választott tárgyként foglalkozhattak anyanyelvükkel. Ez viszont igazi kétnyelvű iskola, ahol az órarendbe iktatva vannak nemcsak a magyar órák, hanem a humán tárgyakat is két nyelven tanulják. Tartanak március 15-i és egyéb magyar ünnepeket is. Érződik, hogy jobban beszélnek magyarul, és írásban is jobban ki tudják fejezni magukat, a történelmi témák iránt is érdeklődnek. Most talán sikerül kivívnunk a kétnyelvű helységnévtáblákat is.

Szívből gratulálók!

Gombás Imre

Emlékezések

A 314. sz. Czuczor Gergely cserkészcsapat *

Kedves Diáktársaim, kedves Vendégek, kedves Cserkésztestvéreim!

Nagy szeretettel köszöntök minden jelenlévőt. A 314. sz. Czuczor Gergely cserkészcsapatunk ebben a hónapban ünnepli fennállásának 75. és újjáalakulásának, jobban mondva az újjáalakulás utáni első fogadalomtételének 10. évfordulóját. Nagy ünnep a 75 év, de még nagyobb, hogy 40 évi tiltás után újra megalakulhattunk, és idén április 30-án 6 kiscserkész tehet ígéretet és 20 cserkészfogadalmat, s csapatlétszámunk jelenleg 60 körül mozog.

Ezelőtt öt esztendővel hárman tartottunk tájékoztatást cserkész munkánkról: Bauer Anti, Pászthory Valter és jómagam. Azóta ők már eltávoztak a földi életből, csak én maradtam. Hogy miért vállaltam mégis egy beszámolót cserkészcsapatunkról, annak az az oka, hogy kötelességemnek tartom tájékoztatni a Bencés Diákszövetséget: van egy olyan ifjúsági bencés cserkészcsapat, mely jogutódja egy bencés iskola cserkészcsapatának, mégpedig a budapestinek, és annak a nevét – 314. sz. Czuczor Gergely cserkészcsapat – az újjáalakulásakor pannonhalmi főpát úr, Szennay András tudomásával viseli. Bár 10 évvel ezelőtt a pannonhalmi és a győri gimnáziumokban is megindult a cserkészlet, de mindkét iskolában pár évi munka után megszűnt. Ennek okát abban látom, hogy a kijelölt fiatal parancsnokok nem ismerték – honnan is ismerhették volna, hiszen a cserkészlet betiltásakor még nem éltek – annak mind testi, mind lelki ifjúságnevelő jó hatását. Ők úgy gondolták, hogy az elegendő és nincs többre szükség, mint amit ők a tanári, osztályfőnöki vagy prefektusi munkájukban biztosítanak. Ebben áll a tévedésük.

A cserkészlet törvényeivel, összejöveteleivel, kirándulásaival, táborozásaival arra neveli az ifjúságot, hogy tiszta szívvel és lélekkel éljen, minden nap tegyen valami jót, másokon segítsen, leleményes legyen, vagyis minden helyzetben feltalálja magát és mindig tudja, hogy hogyan kell cselekednie.

Engedjék meg, hogy ezzel kapcsolatban hivatkozzam az 1933-ban megjelent kis könyvre, a Bencés Diák Kalauzára, ennek V. fejezete tartalmazza – a tragikus véget ért szeretett igazgatónk – dr. Matyasovszky Kasszián „Bencés cserkész” c. írását. Ezt azzal kezdi, hogy a bencés cserkész kettőből tevődik össze: bencés diák+cserkész (ezt a kettő-séget nem érzékelik a mai fiatal bencések). „A bencés diák: diák Szent Benedek szellemében, az Ő elgondolása szerint. Példaképei: Szent Placid, Szent Mór és a magyar Szent Imre.” Majd így folytatja:

„Azt szeretném, ha eljőnnének velem és végignéznénk egy bencés cserkész életét otthon, szülei, hozzátartozói körében. Tudja, hogy első otthona az Istennél van. Isten a létrehozója, teremtője és a tiszta lelkek az ő hozzátartozói. Ezért imádja az Urat és feltétlenül engedelmeskedik neki. (2. és 7. cserkész törvény.)

* A BDSZ budapesti területi szervezetében 2000. április 10-én elhangzott előadás

Nem telhet el nap reggele, estéje, hogy ne beszélgesse mennyei édes Atyjával, ne kéré pártfogását mennyei édes Anyjának. Az imádság sohasem lehet gépies. Még akkor sem, ha pl. a táborban a többiekkel együtt imádkozik. Az imádság pillanatában elfelejti, hogy mások is jelen vannak. Arra gondol, hogy csak ketten vannak: Isten és ő, s az imádságban találkoznak.

Az Isten végtelen, meg tudja tenni, hogy mindenkinek odaadja magát. Éppen ezért a cserkész, ha csak teheti, hódolattal és szeretettel magához is fogadja a szentáldozásban minden vasárnap, minden ünnepen, s ha lehetséges, még többször is: mindennap. (10. cserkésztvény.)

De nagy szeretettel lakozik földi szüleinél is. Tudja, hogy ők Istent helyettesítik, hogy az életét nekik köszönheti, s érzi, hogy azt a sok gondot, fáradtságot, aggodalmat, áldozatot, mellyel őt nevelték és nevelik, soha nem tudja meghálálni. Őszinte szívvel és tisztelettel szereti őket, soha nem mond rosszat róluk, nem palástolja el előttük hibáit, lustasága következményeit, botlásait. Mindig egyeneslelkű és feltétlenül igazat mond nekik. (1. cserkésztvény.)

De az iskola is az otthona, a tanulás otthona, ahol híven teljesíti kötelességeit. (2. cserkésztvény.) Itt nemcsak a tudomány és az ismeretek szerzésében, hanem a tanárok tiszteletében és megbecsülésében is gyarapodhatik.

A cserkésznek azonban még egy otthona van: a cserkészotthon. Itt is talál családfőt: a parancsnokot, nagyobb testvér: az őrsvezetőt és kisebb cserkésztestvéreit. Általuk ismeri meg, a velük való érintkezésben, hogy mennyi problémája, nehézsége van az embereknek, szomorúsága, hibája, és megtanulja, hogy hogyan kell segíteni. (3. cserkésztvény.) Itt talál rá a testvéri szeretetre. (4. cserkésztvény.) Cserkésztestvérei között érti meg, hogy mennyi erő és boldogság van abban, ha másokkal szemben gyöngéd és magával szemben szigorúbb. (5. cserkésztvény.) Itt tapasztalja, hogy mekkora örömet és jókedvet tud hozni, ha vidám és meggondolt. (8. cserkésztvény.) A cserkészotthon vonzza őt, hogy sokat tanuljon az életre, testi ügyességben, lelki finomságban gyarapodjék, s ha már elérkezett az ideje: akkor ő vezesse fiatalabb cserkésztestvéreit azon az úton, melyet helyesnek és szépnek ismert meg.

A cserkésznek első otthona az ég, földi otthona a haza. Nem szólam, de valóság a cserkészek hazaszeretete. (2. cserkésztvény.) Szeretjük hazánkat, magyar nemzetünket, büszkén énekeljük a magyar Himnuszt és Szózatot, és megértjük az „itt élned, halnod kell” üzenetét.

A cserkésznek azonban nemcsak az otthonban kell viselkednie, hanem azon kívül is: kiránduláson, táborban, azaz a természetben is. Meg kell látni és meg kell ismerni az Istennek ezt a csodálatos alkotását, felismerni mindenben az értelmet, és a lenyűgöző szépségét értékelni. Óvjuk, védjük a természetet. (6. cserkésztvény.) Mi, cserkészek a kapott javakból csak annyit használjunk fel, amennyi szükséges, ne pazaroljunk sem idővel, sem pénzzel, sem anyaggal. (8. cserkésztvény.)

A cserkész tisztában van azzal, hogy neki többnek kell lennie, mint egy átlagembernek. Tudja, hogy „emberebb embernek és magyarabb magyarnak” kell

lennie. Tudnia kell, hogy egyre értelmesebb embernek, a hazával szemben kötelességteljesítőnek és a nemzeti közösség egyre értékeesebb tagjának kell lennie.

A cserkész tántoríthatatlan meggyőződésében, állhatatos elhatározásában, így szerzi meg lelkének békéjét: békét Istennel szemben, békét embertársaival szemben, és ami a legfőbb: békét önmagával szemben.

A bencés cserkész azután is cserkész marad, ha kikerül az intézetből. Nem hagyja el a cserkészzászlót, hanem cserkész marad, öregcserkész, majd cserkészbarát egész életen át. Amint nem hagyja el az Isten tízparancsolatát sohasem, úgy a cserkészetet is törvényét sem.

A bencés cserkésznek legfőbb jellemvonása a béke önmagával szemben: mikor nyugodt a lelkiismerete, midőn vidám a munka közben, midőn szelíd mással, mert magával szigorú volt, midőn a lelke-teste tiszta, mivel a jó szándék vezeti, s nem törődik a külső eredménnyel. Munkájának eredményét bensejében érzi. Örül, ha másért dolgozhat, és boldogsága, ha dolgozott és nem veszik észre, nem értékelik munkáját, mivel csak Istent tartja egyedüli bírójának.”

Ennyit tartottam szükségesnek Mattyasovszky Kasszián igazgató úrnak a cserkészetre vonatkozó írásából idézni. Úgy hiszem, elég világosan és érthetően megmagyarázza, hogy mi az az érték, ami miatt a cserkészet még a bencés iskolai nevelés mellett is szükséges és ahhoz többletet tud adni.

Most vessünk egy pillantást a cserkészet megalakulására. Lord Baden Powell, az angol hadsereg tábornoka száz évvel ezelőtt a délafrikai angol gyarmaton Mafeking várának parancsnoka, melyet a búrok serege körülfog és ostrom alá vesz. Itt használja fel először eredményesen hadiszolgálatra a várban lévő búr ifjúságot, hírszerzésre. Ők szabadon járhattak ki-be a várból, őket az ellenség nem bántotta, így feltűnés nélkül hozták a híreket az ellenség állásairól és megmozdulásairól. Mint ismeretes, a búrok nem tudták bevenni a várat, s a hosszú ostrom után elvonultak alóla.

Innen hazatérve észleli, hogy Angliában is sok az utcán tétlenkedő fiatal fiú. Elhatározza, hogy ezek megmentésére nevelési rendszert dolgoz ki, melyet egy szigeten, rövid táborban kipróbál. Ennek eredményeként jelenik meg 1908-ban a „Scouting for Boys” című könyve. Ennek alapján indul meg a cserkészet Európában és az egész világon. Nálunk is már 1910-ben megalakulnak az első cserkészcsapatok, és 1913-ban július 1-től 17-ig megrendezik a vági tutajtábort.

Az első világháborúban – a vezetők katonai bevonulása miatt – nehezen, de igyekeznek fenntartani a cserkészetet, melyet az 1919-ben kitört kommunizmus feloszlát. A kommün bukása után még 1919 szeptemberében újra megalakul a Magyar Cserkészszövetség.

1920-ban Londonban megrendezik az első világtábort (jamboreet). Ekkor választják meg Baden Powell-t a világ főcserkészévé. Ebben a világtáborban hazánk még nem vehet részt, az első világháború következtében ránk zúdult súlyos helyzet miatt, de még ebben az évben szövetségünk tagja lesz a londoni International Bureau-nak.

1925-ben egy 52 főből álló magyar versenycsapat vesz részt a koppenhágai világjamboreen. Itt a világ legjobb cserkésze címért folyó versenyben 33 nemzet előtt, Amerika és Anglia után a harmadik helyet vívja ki a magyar csapat, megelőzve kontinensünk nemzeteit. 1926-ban Szövetségünk nemzeti nagytábort rendez Megyeren 7500 fő részvételével, Sík Sándor parancsnoksága alatt.

1928-ban Baden Powell, a világ főcserkésze hazánkba látogat. Ennek marandó emlékét a cserkészparkban lévő gipszből kiöntött lábnyoma őrzi, mely a Hárshgyi cserkészparkban madáritatóul szolgált. 1929-ben már részt veszünk Londonban a III. világjamboreen, ahol abban a kitüntetésben részesülünk, hogy a negyedik világjamboreet Magyarország rendezheti.

De most időben ugorjunk egy kicsit vissza. A húszas évek elején Pannonhalma úgy határoz, hogy a meglévő vidéki iskolái mellett Budapesten is indít gimnáziumot. Így jött létre 1923-ban a budapesti iskola, *dr. Kemenes III* és igazgató úr irányításával, jobbnál jobb tanárokkal.

Az igazgató 1925 áprilisában *Vlasits Róbert* tanár urat bízta meg, hogy a második osztályosok között toborozzon cserkészeket és szervezze meg a cserkészcsoportot. Ő április 24-ére, Szent György napjára, a cserkészet védőszentjének ünnepére hívja össze a diákokat, és buzdító beszédének hatására 54 diákból 34-en jelentkeznek cserkésznek. A csapat a híres bencés pap, tudós, 48-as forradalmár *Czuczor Gergely* nevét veszi fel és a 314. számot kapja.

Ezzel megkezdődik a kötelességtudó, másokat segítő fiútípus kialakítása, melynek legfőbb ideálja az „emberebb ember, a krisztusibb ember és a magyarabb magyar” eszményének elérése. Így indul el az újoncpróbaidő.

A fegyelmet nem mindenki bírja, a vidámság mellett még ott van a meg gondolatlanság, de a parancsnok résen van és a júniusi összejövetelre már csak 22 fiút enged eljönni. A többiek értesítést kaptak, hogy ha úgy érzik, hogy van hivatásuk a cserkészetre, akkor szeptemberben újra jelentkezhetnek.

December 8-án – a Mária-Kongregáció ünnepén – elérkezik az első fogadalmótétel napja. Azért ezen a napon, mert az a szándék, hogy a két ifjúsági szervezet együtt haladjon, a Mária-Kongregáció és a cserkészet járjon karöltve. A cserkészet a derék embert akarja fejleszteni, melyhez szükséges az akaraterő, a napi jótett, az ügyesség, a megfigyelés, a jónak, a jóra való meglátásnak a lehetősége. De ugyanakkor szükség van lelki mélységre, az Isten kegyelmére, amit a Mária-Kongregáció hivatott ápolni.

A csapat első táborát a dorogi Annavölgyi bánya melletti Miklósbereken rendezi. Míg az évközi munka a cserkészszellemben való megerősödés, a cserkész elméleti és gyakorlati ismereteknek megszerzésére szolgál, addig a táborban valósul meg a cserkészet kivirágzása. A táborban a csapat felépíti a maga kis államát, ahol két-három hétig saját törvényei szerint él, magán próbálja ki azt a rendet, amelyben mindenki ide álisán teljesíti kötelességét.

Ekkor kezdődnek – a később hagyományos – Halottak-napi őrsegek Czuczor Gergely Kerepesi temetőben lévő sírjánál, az őrsi teadélutánok, farsangi színi-

előadások, karácsonyi ünnepek, gyűjtések a szegény gyerekek megajándékozására, mely utóbbival a cserkészekben a szociális érzést kívánták felkelteni.

Közben nagyon gyakran változnak a cserkészparancsnokok. *Vlasits Róbertet Borbély Kamill*, majd *dr. Szivós Donát*, 1931 őszén pedig *Havasi Luciusz* követi, aki azután 1942-ig volt csapatunk parancsnoka. Őt Sopronból helyezték ide, ahol már cserkészparancsnok volt. De a tapasztalata mellett parancsnoki munkájában nagy segítségére volt a következő évben Budapestre kinevezett igazgató, *dr. Matyasovszky Kasszián*.

Ekkor indult meg csapatunk igazi fejlődése. Megalakul a kiscserkészlet *Nagy Amadé*, a vízcserkészlet *Brunner Emőd* és az öregcserkészlet *Szunyogh Xav. Ferenc* tanár urak parancsnoksága alatt. Kasszián igazgató úr nagy cserkészbarát volt és azt szerette volna, ha az iskola minden diákja cserkész lenne. Reverendáján mindig ott csillogott a cserkészliliom.

Csapatunk minden évben megrendezte nyári táborát, mindig más és más helyen, ami azt tette lehetővé, hogy hazánkat jobban megismerhettük. Táborozott a csapat Mozsgón, Csurgón, Sajószentpéteren, Nógrádverőcén, Bélapátfalván, Tihanyban, Rozsnyón, hogy csak egynéhányat említsek. Őrsvezetőink részt vettek a szövetség évenként rendezett húsvéti őrsvezető táborain, ahol képzést szereztek, sőt a következő évben már maguk is kiképzőként vettek részt azon, és tagjai lettek a Házi Őrsvezetők Körének, a HÓK-nek.

Az 1932/33-as évben csapatunk több tagja tanult nyelveket, és mint idegenvezetők vettek részt az 1933 augusztusában tartott gödöllői jamboreen, melyen csapatunk is nagy létszámban táborozott.

1933 áprilisában a fogadalomtétellel együtt csapatzászlót is szenteltünk. A csapatzászló egyik oldalán a csapat neve, a cserkészjelvény, a magyar és a bencés címer, a másik oldalán pedig a sárkányt legyőző Szent Györgynek, a cserkészlet védőszentjének a képe látható a következő felirattal: „Amerre nézünk megterem a győzelem!” A zászlót *Kelemen Krizosztom* főapát úr szentelte fel, és a zászlóanyai tisztet ellátó *dr. Hóman Bálintné* által adott jelszó: „Szent György kardjával küzdjétek, Szent György szívével győzzétek!”

A csapat minden évben továbbra is megrendezte táborait és a vízcserkészek mozgó táborait. Ez utóbbiak a Dunán, Tiszán, mindig más vonalon. Egy alkalommal a Dunát Passautól Budapestig, később Budapesttől a Duna-Sió-Balaton útvonalon járták végig oda-vissza a Balatonon töltött egy hetes vitorlástáborral. Télen sítáborokat rendez a csapat, melyek közül a legemlékezetesebb a kárpátaljai, Pop Iván-i volt. Ott ünnepeltük 1940 Újév napját.

1937-ben csapatunkból mintegy tucatnyian vettek részt a holland jamboreen többnyire vezetőkként vagy a parancsnoki törzsben.

1941-ben hazánk is belépett a világháborúba, vezetőink egy része katonai szolgálatot teljesített. Sokan haltak közülük hősi halált a haza védelmében. Ugyanakkor a cserkészeket leventeszolgálatra igyekeztek igénybe venni. Közben parancsnokváltások is voltak. 1939 őszén a vízcserkészek parancsnokságát

dr. Szivós Donát, míg tőle 1943-ban – Esztergomba való igazgatói kinevezésekor – *Dombos Fülöp* vette át. A csapatparancsnok 1942 őszétől két tanéven át *Pénzes Balduin* tanár úr, akit az 1944/45-ös háborús tanévben *Galambos Iréneusz* váltott fel. Utána *Csizmadia Gerő* a parancsnok a csapatunk megszűnéséig. Parancsnokaink mindig nagy lelkesedéssel és igyekezettel vezették csapatunkat. Meg kell állapítanunk, hogy csapatunk mind a VIII. Körzetben, mind az I. Cserkészkerületben és a Szövetségben elismert volt, több cserkészünk működött vezetőként ezekben. Többször vonultunk ki országzászló-őrségre a Szabadság térre. Részt vettünk Magyarország miniszterelnökének, egyben főcserkészünknek, *gróf Teleki Pál*nak gyászmenetében, és kísértük koporsóját a parlamenttől a Keleti pályaudvarig.

A cserkészmunka 1944 végén a légiriadók és a szovjet csapatok közeledte miatt már csaknem lehetetlenné vált, és csak 1945 végén próbált megindulni, nagyon nehezen.

A kommunizmus előretörésével, 1947-ben csapatunkat már nem igazolták, az már csak illegálisan működött a gimnázium államosításáig. Ettől kezdve pedig már csak ábrándozhattunk. Azok a megszállottak pedig, akik tovább cserkészkedtek, mint pl. Pászthory Valter, előbb-utóbb börtönbe kerültek. Abban mindig hittünk, hogy a helyzet megváltozik és lesz még cserkészzet, csak azt nem mertük remélni, hogy azt mi megéljük.

Ezután a cserkészzet 40 évig csipkerózsika-álmát aludta. 1988-ban kezdett újra ébredezni. A májusi pannonhalmi találkozón hallottam *Csongrády Jenőtől* (Eg 31), a 14. sz. esztergomi Holló cserkészcsapat tisztjétől, hogy újra szerveződik a magyar cserkészmozgalom. Rajta keresztül ebbe én is bekapcsolódtam és jelen voltam a decemberi közgyűlésen, mely megalakította a régi Cserkészszövetség jogutódjaként a Magyar Cserkészszövetséget, és megválasztotta a vezetőséget. A Fővárosi Bíróság Szövetségünket 1989. január 1-jével elsőként vette nyilván tartásba az egyesületek jegyzékébe. Most már hivatalosan is megkezdődhetett a cserkészcsapatok megalakítása.

Mi, régi 314-es bencés cserkészek már 1988 végén kezdtünk mozgolódni és felvenni egymással a kapcsolatot. November 5-én – Szent Imre napján – fordultam levélben ez ügyben *Szennay András* főapát úrhoz, tájékoztatva őt terveinkről. Napokon belül kaptam választ: konzultációkat már tarthatunk, egyébként tájékozódik és az eredménytől függően válaszol kérésemre. Decemberben tartjuk tízen első összejövetelünket magánlakásban. Ekkor vannak még köztünk óvatoskodók, akik korainak tartják csapatunk újraalakítását, de abban mindnyájan egyetértettünk, hogy havonta összejövnék és az előkészületeket megkezdjük.

Januárban megalakítottuk a 314. sz. Czuczor Gergely cserkészcsapat öregcserkészeinek baráti körét. Miután Budapesten bencés gimnázium nem volt, helyet kellett keresnünk. Először a józsefvárosi plébános úrnál próbálkoztunk, de ő, mint regnumista, ekkor még nem gondolt plébániáján csapatot fogadni. A Városmajorban és Óbudán pedig már megalakultak a cserkészcsapatok. Az

óbudai plébános úr – *Khírer Vilmos* – azonban felajánlotta, hogy öregcserkész baráti körünk üléseit a plébániáján tartjuk. Ekkor létszámunk már közel volt a húszhoz, ezért ezt hálás szívvel elfogadtuk. Ugyancsak januárban megérkezik főapát úr levele is, melyben így ír: „Törekvéstek örvendetes és tiszteletre méltó, és kellő körültekintéssel biztosan eredményre fog vezetni.” Ez a biztatás nagy segítségünkre volt és erőt adott további munkánkhoz.

Májusban kaptuk a hírt, hogy a Felsőkrisztinavárosi plébánián, ahol *Pálmai Godofréd* (Bp 43) „kincés”, volt diáktársunk káplánként működik, szívesen látnak. Ezt örömmel és köszönettel elfogadtuk. *Nagy Imre* plébános úr kedvesen fogadott és vállalta a csapatunk szervezőtestületi elnöki feladatainak és kötelezettségeinek ellátását. Ezután az első dolgunk volt, hogy vezetőket keressünk és megkezdjük kiképzésüket. Szükségesnek tartottam, hogy ismét tájékoztassam főapát urat. Ő augusztus 1-én kelt levelét így fejezi be: „Isten adjon még soká erőt és jókedvet Mindannyiótoknak, hogy az induló új élet új ifjúságát emberebb emberségre és hívő, vallásos magatartást tanúsító életre vezethessék.”

Sikerült is mintegy 20 főt örsvezetői előképzésre beszervezni, akik részére mi, öregcserkészek hat napos kiképzést tartottunk. A felhívást cserkészek jelentkezésére 1989. szeptember 1-én adtuk ki, eredményeként 48 fiú és 16 lány jelentkezett. Szeptember 8-tól 10-ig – az előképzésen résztvetteknek – Győrben a bencés gimnázium vízitelepén *Pászthory Valter* (akkor a győri bencés iskola gondnoka) segítségével gyakorlati kiképzést tartottunk. A harmadik napot, a vasárnapot Pannonhalmán töltöttük, ott vettünk részt a 11 órai szentmisén, majd megtekintettük a főmonostort és onnan jöttünk délután haza.

Szeptemberben a jelentkezett cserkészek szülei részére szülői értekezletet tartottunk. Ezen, miután megköszöntük a bizalmat, hogy gyermekeiket csapatunkba engedték, tájékoztattuk őket arról, hogy mi a cserkészlet, mit kívánunk gyermekeiktől, és kértük, hogy kísérik figyelemmel gyermeküket, vajon lát-szik-e a cserkészlet jó hatása rajtuk.

Októberben kezdődik meg a csapat élete, *Kazacsai Imre* parancsnok, *Vajna László* h. parancsnok és *Tarnai Lászlóné*, a lányok parancsnoka irányításával, 2 leány és 8 fiú örsben, a plébános úr által biztosított cserkészotthonban. Itt tartom kötelességemnek megköszönni a plébániának, de elsősorban *Imre* és *Márton* plébános uraknak azt az erkölcsi és anyagi segítséget, mellyel munkánkat mindig figyelemmel kísérték, támogatták és értékelték.

Mi is igyekeztünk és továbbra is igyekszünk a plébániának segítségére lenni, ahol szükséges és tudunk. Ezzel kapcsolatban egy különlegességet szeretnék megemlíteni. Az osztrák cserkészek minden év karácsonya előtt Betlehemből hozzák a „lángot”, melyet a Magyar Cserkészszövetség Bécsből Budapestre továbbít. Ezt a „betlehemi lángot” cserkészeink a felsőkrisztinavárosi plébániára hozzák és vállalják, hogy azoknak, akik ezt igénylik, a karácsony előtti napokban kiviszik a lakásukra, hogy a karácsonyi gyertyáikat ezzel gyújthassák meg.

De még van valaki, akinek nagy hálával tartozunk, és ez *Pálmai Godofréd OSB* perjel, volt iskolatársunk, aki újraindulásunktól kezdve ott állt mellettünk, ő

volt csapatunk lelki vezetője, cserkészeink példaképe, aki fáradhatatlanul mindenben segített nekünk. Jó kedélyével és humorával még a csüggedőket is fel tudta lelkesíteni. Ő segítette csapatunk 1996-os – jubileumi évi – pannonhalmi kirándulását, ahol vezetőnk volt a főapátság és a kiállítás megtekintése során, továbbá biztosította ellátásunkat.

De most térjünk vissza a csapattörténethez.

Mi, öregcserkészek – bár nagyon megfogyatkoztunk, egy szilvafa árnyékában is elférünk, akkor még csaknem húszan voltunk – továbbra is havonta összejöttünk, és ahol szükség volt, a 3. cserkésztvény értelmében igyekeztünk segíteni. Így mindjárt 1989 novemberében megindítottuk a „314-es Tájékoztató, ötletek és gondolatok őrsvezetők részére” című újságot, melyben az őrsvetetői feladatokról, cserkészismeretekről, és vallási-hazafias tárgykörben írtunk cikkeket. Így módon igyekeztünk feladataik ellátásában segítséget adni. Ebben is nagy szerepet játszott *Godofréd* cserkésztestvérünk, csapatunk igaz nagy barátja.

Csapatunk – megtartva a régi hagyományt – megalakulásától kezdődően minden év november első napjaiban kimegy a Kerepesi temetőbe, névadójának – Czuczor Gergelynek – sírjához, hogy ott ünnepélyes megemlékezés keretében elhelyezze koszorúját. Az utóbbi években ezt azzal egészítettük ki, hogy „nyomkeresés” útján ugyanaznap felkutattunk néhány itt nyugvó híres magyar sírját, mellyel történelmünk ismeretét és őseink megbecsülését növeljük.

1990 januárjában „őrsi sarok”-versenyt hirdettünk, eredményeként díszesebbé, barátságosabbá vált otthonunk. Ezután a fogadalomtételre való felkészülésre összpontosítottunk. Erre használtuk fel áprilisi visegrádi kirándulásunkat is, melyet igazában Mátyás király halálának fél évezredes évfordulójára rendeztünk.

A várva várt fogadalomtételre május 5-én a felsőkrisztinavárosi plébániatemplomban került sor. Az első fogadalomtételre *Galambos Iréneusz*t, cserkészcsapatunk volt parancsnokát, Alsóőr (Unterwart, Ausztria) plébánosát hívtuk meg és kértük fel. Egyébként azóta is mindig a 314-es csapatunk egyik volt cserkésztisztjét kértük fel erre a feladatra. Így voltak – többek közt – fogadalomkivevők: *Békés Gellért*, *Olofsson Placid*, *Pászthory Valter* és *Pálmai Godofréd*, valamint *dr. Németh György* cserkésztsztek, közülük *Valter* és *Godofréd* két-két ízben. *Godofréd* perjel urat hívtuk meg, hogy a 10. jubileumi évben is vállalja el ezt a feladatot, hiszen 10 évvel ezelőtt neki köszönhattuk, hogy a felsőkrisztinavárosi plébánián cserkész munkánkat megkezdhettük.

Az első ünnepélyes fogadalomtételre meghívtuk főapát urat is, akinek képviselőjeként *Valter* jelent meg. Így *Iréneusz*, *Godofréd* és *Valter* koncelebrált szentmisét tartottak. Ezen *Iréneusz* buzdította a fogadalmat tevőket eredményes, jó munkára. Ekkor került sor arra is, hogy az öregcserkészek átadják a régi 314. sz. Czuczor Gergely cserkészcsapat zászlaját, melyet a fiatalok azzal vettek át, hogy azt mindig tiszteletben tartják és becsületesen megőrzik. A fogadalomtétel után a megjelentekkel egy kis barátságos beszélgetést folytattunk.

Ebben az első évben nagytábort még nem tartottunk. Az elsőre 1991-ben került sor Márianosztrán, majd sorban a Bakonyban, Cserhátban, Mátrában,

Bükkben, az Őrségben, a Zempléni hegységben, a Börzsönyben és végül tavaly a Mecsekben táboroztunk. Bakonyi táborunkban – örömkre – Asztrik főapát úr is meglátogatott. Az első nehézségek után a táborok egyre jobban sikerültek és az utolsókra már nyugodtan mondhatom, hogy igazi cserkésztáborok voltak, ahol a résztvevők rendszerben, fegyelemben, egymás iránti testvéri szeretetben éltek és mindig figyelmesek, vidámak és segítőkészek voltak. A táborban tisztaság uralkodott. (Nem én vagyok a parancsnok, nem vagyok elfogultsággal vádolható.)

1991 őszén parancsnokváltás történt, és ettől kezdve csapatunk parancsnoka *Vajna László*, aki – legyőzve a közben felmerült nehézségeket (ilyenek is adódtak) – nagyon sokat tett azért, hogy elértük azt a színvonalat, melyet induláskor elképzeltünk, és felnőtt egy kitűnő, lelkes őrsvezetői gárdánk.

A táborokat a parancsnok mindig gondosan előkészítette. Mindnél a kijelölt indulás előtt egy nappal, egypár vállalkozó cserkészfiú leutazott a közfelszerelést szállító autóval a helyszínre. Ők jelölték ki a sátorok és egyéb létesítmények helyét, hogy a megérkező csapat nyomban nekiláthasson a táborverésnek, hiszen a rendszeres tábori életnek már másnap meg kellett indulnia.

A tábor pontos napirend és program szerint folyik. Minden nap reggel imával és zászlófelvonással kezdődik és este esti imával és zászlófelvonással ér véget. De napközben is minden étkezés előtt és után imádkozunk. Vasárnap, ha van áldozópap a táborban, ott veszünk részt szentmisén, ha nincs, a legközelebbi faluba megyünk szentmisére. Ezen kívül táborainkban tartunk egy lelki napot is, meghívott vendég pap vezetésével, mely vallásos beszélgetéssel, ezzel kapcsolatos elmélkedéssel vagy feladatok elvégzésével és minden esetben szentmisével ér véget. Cserkészeink többsége rendszeres áldozó.

Mindig van szakember (erdész, madarász, geológus), aki a környék állataival és madaraival ismerteti meg bennünket. Ugyanakkor a környék földrajzi és történelmi nevezetességeiről is tartunk tájékoztató előadásokat. Ezeket, ha elérhetők, fel is keressük. Természetesen van ének, játék, ügyességek készítése, csomózás, kötélfontás stb. A fénypont mindig a tábortűz, énekkel, mókával, beszámolókkal, mindig egy komoly vers befejezéssel. Szokott lenni egy óra egyedül az erdőn, éjjeli portya, ismerkedés a csillagos éggel, valamint egy „gyermeknap” vidámsággal, ügyességi és sportversenyekkel, nyereleményekkel. A hangulat mindig jó, azt még az időjárás sem tudja megrontani.

Ez év farsangján ifjú vezetőink – a 8. cserkésztörvény, „a cserkész vidám és meggondolt” gyakorlati alkalmazására – csapatbált rendeztek jelmez-, tánc- és egyéb versenyekkel a németvölgyi iskola földszintjén. Ennek nagy sikere volt.

Nem lenne teljes a beszámoló – bár mindenről nem emlékezhetem meg egy előadás keretében –, de két dologról még szólnom kell. Az egyik, hogy csaknem minden nagybőjtben rendezünk egy rövid lelki gyakorlatot vezetőink részére. Az ideit *Placid úr* vezette. A másik, hogy minden évben másfél-kétnapos cserkészkarácsonyt tartunk valahol vidéken (1999-ben pl. a Bakonyban) téli tábor keretében, vagy egy délután itthon, a plébánián. Ezek hangulata nagyon alkalmas arra, hogy összehozza egymással a cserkésztestvéreket.

Végül most rátérek a Budapesti Bencés Gimnáziummal kialakult kapcsolatunkra. 1994 őszén kezdte meg működését az iskola. Szeptember első napjaiban mi cserkészek is ott segítettünk az osztálytermek berendezésében, kitakarításában. Szeptember 5-én cserkészzászlósnkkal vettünk részt a Veni Sancten. Valterral tartottuk a kapcsolatot és úgy beszéltük meg, hogy 1996. április 24-én meghirdeti a cserkésztoborzást. A jelentkezők, az ő vezetésével, mint csapatunk egy kihelyezett raja kezdi meg működését. Sajnos, erre már nem kerülhetett sor, mert április elején kórházba került és onnan egyenest Teremtőjéhez távozott.

Ősszel felkerestem az iskola új igazgatóját, *Visontai Kovách Zoltán* (Ph 63) igazgató urat, elmondva a Valterral való megállapodásunkat, amiről nem volt tudomása. Viszont közölte velem, hogy külön csapatot kívánnak indítani. Beszéljek a kijelölt parancsnokkal. Tárgyaltam vele és felajánlottam segítségünket, meghívtam vezetői megbeszéléseinkre, de erre ő nem tartott igényt. Kérelmükre a Cserkészszövetség egy évre ideiglenes engedélyt adott a csapatuk működésére. 1999 nyarán értesültem a Szövetségben, hogy a csapat nem teljesítette az előírt feltételeket és ezért törölték. Ekkor levélben fordultam Asztrik főapát úrhoz, melyben arra kértem, adjon engedélyt arra, hogy az iskolában megindíthassuk a cserkészteket. Azonnali válaszában közölte, hogy nem a rend a főhatósága az iskolának, hanem a Szent Benedek Kulturális Alapítvány kuratóriuma, és így forduljak ahhoz vagy közvetlenül az igazgatóhoz.

Így jutottam el az igazgató úrhoz, akitől hamarosan megkaptam az örömteli választ: jöhetünk toborozni. Három osztály osztályfőnökét kerestük fel, akik nagyon segítőkészek voltak és velük beszéltem meg a toborzás módját. Erre a fiúk és lányok vezetőit is magammal vittem, melynek eredménye az, hogy a jubileumi ünnepségünkön ilyen nagy létszámú fogadalmat tevő cserkészünk, illetőleg ígéretet tevő kiscserkészünk lesz. Most már csapatunkon a sor, hogy ezeket megtartsa és minden ősszel újabbakat vehessen fel, hogy ezáltal Istennek és hazánknak jó szolgálatot tehessek.

1999. augusztus 5-én Pannonhalmán búcsúztunk *Békés Gellért* cserkésztestvérünktől, aki 1924-től 1932-ig volt csapatunk tagja, az utolsó évben újoncra vezető, a pannonhalmi olasz gimnázium megalakulásától Rómába történt távozásáig annak tanára és cserkészparancsnoka. Ravatalánál koszorút helyeztünk el csapatunk volt és jelenlegi tagjai nevében köszönetünk és hálánk jeléül.

Jubileumi ünnepélyes fogadalomtételünkre 2000. április 30-án vasárnap délután 4 órakor kerül sor a felsőkrisztinavárosi plébániatemplomban, melyen minden jelenlegi és volt cserkésztestvérünket, továbbá a cserkészteket iránt érdeklődőket szívesen látjuk. Kérem, vegyék ezt meghívásnak.

Dr. Németh Andor (Bp 37)

Tizenöt forró nyári nap

1924. június 29-én az esti pesti személyvonat fapadosa ringatta álomba a három bencés cserkész tanárt és a községi gimnázium 53-as számú Jurisich Miklós Cserkészcsapat 35 cserkészét.

Útiter: Budapest – Salgótarján – Nagybátany (Nagybátanyból gyalogmenet: Ágasvár – Mátragerinc – Parád – Eger – Mezőkövesd) – Miskolc – Diósgyőr – Lillafüred – Aggtelek – Szerencs – Nyírbátor – Debrecen – Hortobágy.

A terv lelkesítő és változatos volt, de nem várt események láncolata színösszeállítás és embert próbálóvá tette utunkat. A kalászerlelő hőségben csurgott rólunk az izzadtság, amíg Ágasvár kúpját megmásztuk. Ágasvártól már sétának tűnt Galyatető felé a szöcskezenekaros út. A Kékesre kapaszkodva hét ágra tűzött a nap. Levél se rezzenett. A magassági pont fölé emelt gerendatorony égetett.

Alig járt körbe tekintetünk csonka országunk legmagasabb pontján, hirtelen beborult. Esti sötétség támadt, csak a sűrűn csapkodó villámok világították meg a riadt csapatot. Hatalmas csattanások és állandó dörgés borzolta idegeinket. Hirtelen megszakadtak az ég csatornái és zuhatagszerűen omlott ránk a legkellemesebb langyos eső. Egy-két tapasztaltabb öreg cserkész már a borulat idején – úszónadrágját kivéve – minden holmiját a hátizsákjába tömte. Azok vidáman törülköztek, a többiek csavarták vizes ruhájukat. Az egész közjáték nem tartott húsz percig. Rózsaszálláson nagyon mélyen aludtunk.

Siroknál búcsúztunk a Mátrától. A siroki vár romjainál pihenőt tartottunk. A vár romjaiban és az embert formáló szikláiban gyönyörködöttünk. Korbély Vince bácsi tőlünk kicsit elkülönülve breviáriumoszt és reverendáját száríttatta. A többiek, mint fecskék a dróton, ültünk az út árka szélén. Szunyogh Franci* kissé hanyag cserkésziszi öltözetben. Kovács Arisztid, mint egy ifjú angol lord: sapkában, aranykeretes szemüveggel, frissen vasalt ingben, térd fölöttig érő rövid nadrágban. Tőlem egy kartávolságnyra ült.

Abból az irányból, ahogy jöttünk, föltűnt egy népviseletbe öltözött tizennyolc-húsz éves csinos menyecske. Vidáman köszönt. Mi még vidámabban viszonoztuk. Megállt. Kérdezte, kik vagyunk, honnan jövünk, hová megyünk? Ő még cserkészeket nem látott – mondta. Azzal belehuppant Arisztid és közém az árok-szélre. – Majd én elmondom maguknak a kővé vált apáca és barát történetét – mondotta. Figyelmeztettem, hogy csak finoman, mert köztünk paptanárok is vannak. Ezzel nagyot csapott egyszerre Arisztid és az én térdem fölé azzal, hogy még a formájuk sem az. Majd röviden elmondta az apáca és a barát történetét. Aztán kedves, parancsoló hangon azt mondta: – Most nézzék meg a várat. Én előre megyek és a falu várni fogja magukat.

A faluba érve minden ház előtt a háziasszony fogadott: kútból húzott aludt-tejjel, íróval és egy karéj finom kenyérral. Annyit ettünk, amennyi belénk fért.

* Szunyogh Xavér atyáról van szó! – A szerk.

Köszöntük a szíves vendéglátást, és a csapat poétája a következő sorokat írta – amit azonnal énekeltünk:

Sirokon a legjobb szokás – hejre tyu,
Tele téjjel findzsa puhár – hejre tyu,
Mikor ittunk húsz puhárral – hejre tyu,
Vígán baktattunk Baktára – hejre tyu,
Hejre tyu-tyu-tyu!

Énekszóval érkeztünk Egerbe. Két felejthetetlen napot töltöttünk a barokk városban. Torday Ányos cisztercita tanár volt a kalauzunk, barátja a nemrégien elhalt Gárdonyinak. Gárdonyi házában kezet csókoltunk az író anyjának. Tűző napban gyalogoltunk Mezőkövesdre. A város határában a gimnázium cserkészcsapata fogadott és kísért a szállásunkra, a gimnázium kollégiumába. Másnap gyönyörködtünk a matyó népviseletben, és a délutáni vonattal Miskolcra utaztunk.

Következő nap reggel a szállás gondnoka azzal ébresztett, hogy se ivó-, se mosdóvíz, csőtörés van. Mosdás nélkül, szomjasan indultunk a diósgyőri nagyhírű hengermű megtekintésére. A gyár látogatása után réteken keresztül toronyiránt haladtunk a négytornyú vár felé. Mintha álmodtunk volna, egy boltíves török fürdőt és egy ivókutat láttunk magunk előtt. Se közel, se távol emberi lény! A csurgó vize kellemes, kissé szénsavas. A medence vize kellemes, simogató. Éppen hogy elértünk a medencébe. A fürdés után a várat, majd a papírgyárat tekintettük meg. Hosszabb út után a lillafüredi tó szépsége bájolt el minket. Hermann Ottó villáját is megnéztük. A Palota szállónak még híre hamva sem volt. Kissé fáradtan értünk haza miskolci szállásunkra.

A következő nap pihenőnapnak számított. Délután vonattal átrándultunk Szilvásváradra.

Keménynek gondoltuk a következő napot, de még többszörösen keményre sikerült. A kora reggeli vonattal Szin állomásig utaztunk, ahonnan gyalog mentünk Aggtelekre. A kirándulás szervezésekor megkértük a falu tanítóját, hogy adjon egy napra nekünk szalmaszállást az iskolában, továbbá a falu kocsmájában rendeljen 39 főre olcsó ebédet részünkre. A levelet ajánlva küldtük azzal a megjegyzéssel, ha kérésünknek nincs akadálya, ne fárasssa magát válaszelevellel, és reméljük, hogy velünk ebédel.

Hosszú erdei gyaloglás után, közel déltájban, éhesen érkeztünk Aggtelekre. Az iskolához érve láttuk, hogy a padok kirakva! De borzasztó látvány! Két kőműves dolgozott benne. Emberi szállásra alkalmatlan! Előkerült a tanító úr. „Hát maguk megjöttek? Azt hittem, nem jönnek, mert csak egyszer írtak! A falunak kocsmája nincs, de szatócsbolt van, ott azonban ennivalót aligha kapnak” – mondta. Megköszöntük kedvesen a szívességét. A boltban szerencsére kaptunk három kilogramm kockacukrot – egy szemmel sem volt több a boltosnál. Más ehető nem volt. Igazságosan szétosztottuk.

Közben előkerült az idegenvezető. Kiosztott hat darab karbidlámpát, a többieknek egy-egy szál gyertyát. Rövid ismertetése után megkezdődött három óras utunk a föld alatti csodák világában. A legszebb helyeken az idegenvezető magnéziumszalagot gyújtott. Közülünk néhányan elcsúsztak, elbotlottak a barlang sáros, pocsolós útjain. Nagyobb baj nem történt. Hogy újra napfényre kerültünk, azt határoztuk, azonnal visszaindulunk Szinbe. Ha nem lesz már vonat, az állomáson éjszakázunk!

Sötétben érkezünk vissza Szinbe. A váróterem nyitva volt, de csak háromszor három méter nagyságú, és nincs világítás. A padlóra feküdtünk, de így sem fértünk el benne. Kínzó a hőség és a levegőhiány! Végre megoldódott a helyzet: az épület körül a pusztá földön édes álomra szenderedett a csapat. Őrséget elfelejtettünk állítani.

A reggeli vonattal újra Miskolcra mentünk. Váratlanul tört ki az első és egyben utolsó egyenetlenség az összeszokott csapatban. Mi legyen a napi program? Fürdés és pihenés a Sajó-parton (és kevés gyaloglás), vagy séta a miskolc-tapolcai hőforráshoz (sok gyaloglás)? Szavazott a csapat: 19 szavazat a Sajó-part, 19 szavazat Miskolc-Tapolca. Este a két csapat a szálláson találkozott.

A következő nap délelőttjén a szerencsi várat és csokoládégyárat néztük meg. Délután Nyírbátor gyönyörű gótikus templomát csodáltuk.

Debreceni szállásunk az orvosi egyetem kollégiumában volt. Kováts Arisztid iskolatársa, egyetemi tanár, mutatta be a pavilonrendszerű, föld alatti folyosókkal összekötött Tisza István Egyetemet. Nem gondolhattuk, hogy Pográc cserkész néhány év múlva itt lesz orvosprofesszor! Megnéztük a Déri Múzeumot, a Nagytemplomot és a konventtermet. A Nagyerdő fáit a dunántúli erdőkhöz viszonyítva satnyának találtuk.

Az utolsó napra nagyon kíváncsiak voltunk. A Hortobágyra vivő vonat mozdonyát megcsodáltuk. Szokatlanul nagy meghajtó kerekei voltak. Nem nyerték meg tetszésünket a Hortobágy síkjába ásott téglalap alakú halastavak monoton sorai. Hiába tekintettünk körül, nem volt szerencsénk délibábot látni. Betértünk a Kilenclukú híd melletti kis csárdába. Az ebédrendelésünket a kocsmáros elfogadta. Alig fél óra múlva kanalaztuk a hallevest és villáztuk a túrós csuszát. Egy szál nyolcvan éves cigány betyárnótákat játszott azzal a megjegyzéssel, hogy fiatal korában valódi betyároknak is húzta.

A hortobágyi hőségtől elgyötörve aludtuk át az utolsó éjszakát. Másnap délelőtt feloszlott a tábor. Ki-ki hazafelé vette útját. Én Jánossal utaztam. Hatvanban búcsúztunk a szeptemberi viszontlátásig... Sok év múlva találkoztunk. Bencés reverenda volt rajta, és Atanáz néven mutatkozott be!

A csapatból már csak ketten élünk, a nálam egy évvel idősebb Lajos és én.

*Dénes Andor (Kg 26)
2001.*

Jeles diáktársaink

Endrédy Kálmán Vendel (Gy 14) O. Cist. zirici apát (1895 – 1939 – 1981)

A Sopron megyei Fertőendrédén született 1895. január 19-én, mélyen vallásos családban. A keresztségben a Kálmán nevet kapta. Miután a falu elemi iskolájának öt osztályát elvégezte, a soproni, majd a győri bencés gimnáziumba került. A gimnázium légkörében érlelődött meg benne a papi hivatás utáni vágy. Jeles érettségije után 1914-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán folytatta tanulmányait, és ezzel párhuzamosan a bölcsészkaron matematikát és fizikát hallgat. Paptanár szeretett volna lenni, ezért püspöki engedéllyel felvételét kérte a ciszterci rendbe. Zircen, 1917. augusztus 14-én öltötte magára a novíciusok fehér ruháját, és a Vendel nevet kapta.

1919. december 28-án szentelték pappá. 1921. augusztus 31-én ünnepélyes fogadalmat tett. Apátja 1922-ben kinevezi – tanári oklevelével a zsebében – a rend budai gimnáziumába matematika–fizika-tanárnak.

Egész lényéből, örök mosolygásából áradt a megértő, segítők emberszeretet. Igazi paptanár egyéniség, aki diákjait minden ismeret forrásához, Istenhez vezeti:

„Csodálatosan szép a világ, és csodálatosan szép a matematika, mert az Isten adta, de a legcsodálatosabb az értelmes emberi lélek, ha az Isten él benne.”

1938-ban a gimnázium igazgatójává nevezik ki. 1939. március 18-án nagy többséggel a Ciszterci Rend apátjává választják. Ekkor magyarosítja a nevét szülőfaluja után Hadarits-ról Endrédy-re.

Személyéhez fűződik a magyarországi Ciszterci Rend megújítása, lelki, szellemi, gazdasági felvirágoztatása. Bölcs vezetése alatt tovább emelkedett a Rend társadalmi megbecsülése. A háború szenvedésekkel teli éveiben Endrédy apát feladata volt az anyagiak és lelki erő biztosítása a rendtagok, a reá bízott ifjúság és a hívek számára. A fajúldozás hónapjaiban sok üldözöttet rejtegetett, sok helybélinek és idegennek nyújtott menedéket az ostrom alatt a monostor pincéjében.

A háború utáni bizonytalanságban is az ő helyállása, bizalmat sugárzó optimizmusa adott erőt nemcsak a Ciszterci Rend tagjainak, hanem a többi szerzetesrendeknek is.

1950-ben a szerzetesrendek feloszlata- és a szerzetesek elhurcolásakor ötszáz szerzetes nővért fogadott be a zirici rendházba, akik között jelentős számban voltak súlyos fekvőbetegek. Úgy gondoskodott róluk, mint saját rendtársairól.

1950. október 29-én letartóztatták, és nyolc hónapi embertelen kínvallatások után a Grösz-perben tizennégy évi szabadságvesztésre ítélték. Hat évig magán-

zárkában, teljes elhagyatottságban, megfagyott kézzel, lábbal, kihullott fogakkal, megalázottan, név nélkül – 475-D-975 –, de töretlen hittel és lélekkel élt.

„Minden lelki- és idegerőmmel azon dolgoztam, hogy lefoglaljam magamat pozitív irányban. Minden, ami jó és szép volt az életemben, azt többszörösen átéltem. Így duplázódott meg bennem Isten kegyelme, amely állandóan erősített a rabéletben.

1956. november 1-én rövid időre kiszabadult. 1957. március 1-én visszaviszik a börtönbe, ahonnan súlyos betegsége miatt 1957. augusztus 23-án ideiglenesen szabadlábra helyezik, majd 1957. december 17-én Pannonhalmára, az idős szerzetesek szociális otthonába internálják.

Huszonegy évet töltött Pannonhalmán, haláláig, a börtönökben elszenvedett kínzások következtében fellépő betegségekkel és szenvedésekkel.

1981. december 29-én hosszú, küzdelmes keresztút után hazatért Isten országába. A zirci apátság templomában nyugszik Szent Bernát oltára alatt.

Tanárként és apátként is példát adott a hűségre, az alázatra és a krisztusi szeretetre, hogy mindnyájan, akik a keresztények nagy családjához tartoznak, úgy cselekedjenek, ahogy ő cselekedett.

Visszaemlékezéseiben a következőket írja:

„Nem adnám oda a hatévi börtönélet szenvedéseit semmi földi kincsért. Valami óriási értékötöbbséget kaptam. Nem tudok haragudni senkire bántóim, kínzóim közül. Szeretek értük imádkozni úgy szívből, igazán. Ott is találkoztam igazán jó emberekkel.”

Imádság Endrédy Vendel O. Cist. apátúr boldoggá avatásáért

Ó Uram,

az alázatosakon és sokat szenvedőkön keresztül ragyogtatod fel és közvetíted szeretetedet. A jóságos és a börtönökben Érted értünk megkínzott Vendel apát közbenjárása által áraszd reánk gyógyító szeretetedet. Vegyük észre, hogy ilyen szent emberekre van szüksége a mai kereszténységnek, hogy mi magunk, a magyar nép és a kereszténység megújuljon. A szenvedő Krisztust követő ciszterci apát példás élete által mutasd meg, Istenünk, szereteted hatalmát a betegeknek, a kétségbeesetteknek, a hitüket elhagyottaknak – különösen a magyaroknak –, és az egész emberiségnek.

Csak így találjuk meg az annyira keresett békét.

Dr. Endrédy Csanád OSB (Ph 47)

Egy osztály, két püspök

A budapesti gimnáziumban 1938-ban a boldog emlékű Havasi Lucius osztályfőnök úr vezetésével érettségizett egy osztály 54 tanulója! Az iskola és az osztály bencés szellemisége oda vezetett, hogy ősszel 7, majd egy év múlva még egy osztálytársunk kérte felvételét a Rend tagjai közé.

Időközben – sajnos – különböző okok miatt négy jelölt elbúcsúzott és a civil társadalomban folytatta életét.

A maradék 4 főből végül ketten lettek a Rend felszentelt tagjai, míg a másik két fiatal a világi egyházban indult el a papi élet nehéz, de áldásos pályáján. Ők azok, akik eljutottak a püspöki pulpitusig: *dr. Pataky Kornél* és *dr. Timkó Imre**.

Dr. Pataky Kornél kiváló tanuló, kissé zárkózott, az édesanyja bűvöletében élő fiatalember volt, aki többször is kinyilvánította elhivatottságát az Úr szolgálatára. 1944. április 30-án szentelték pappá. Mint hitoktató kezdte Szegeden pályafutását, majd az egyházmegyei hivatalban töltött be különböző szolgálatokat. 1969-ben a csanádi székeséptalan nagyprépostja lett és 1975. február 6-án szentelték püspökké, majd 1976. április 2-án kapta győri megyéspüspöki megbízatását.

Püspöki jelmondata: „Tettel és Igazsággal!” Ennek megfelelően végezte a nehéz időkben áldásos munkáját. 1991-ben súlyos betegen nyugalomba vonult és a győri Egyházmegyei Papi otthonba költözött, ahol imádságos, csendes elvonultságban töltötte szenvedésteli éveit. 1998. október 6-án hunyt el és a győri Bazilikában a Könnyező Szűzanya szentélye alatti kriptában alussza a feltámasztás reményében örök álmát.

Dr. Timkó Imre osztályának egyik kiemelkedő tanulója volt, akit „Öcsi” beceneven szólított mindenki. A komoly és vallásos görög katolikus családi környezet és szellem adta meg neki a megfelelő háttérrel. (Édesapja nemzetközileg ismert tudós, az Országos Földtani Intézet igazgatója volt). A mindvégig „vastagbetűs” diák ténylegesen részt vett az iskola életében. (Cserkészlet, Máriakongregáció, önképzőkör). Különösen kitűnt a nyelvtanulásban és beszédképességben. Az iskola és az osztály nagy büszkeségére az 1938. évi Eucharisztikus Kongresszuson ő köszöntötte a katolikus magyar ifjúság nevében a Vatikán küldöttét, Pacelli bíborost, a későbbi XII. Pius pápát. Az osztálytársak őszinte meglepetésére ő is ott volt a Pannonhalmára jelentkezők között és görög katolikus volta miatt külön engedéllyel felvételt is nyert.

Mint a gimnáziumi évek alatt, úgy a novíciusok között is kitűnt tehetségével, ezért a Főapát úr Rómába küldte, hogy az Anzelmóban folytassa tanulmányait. Itt, mint görög katolikus, szoros kapcsolatba került a vatikáni Keleti Egyházak

* Egy ideig mindketten voltak bencések: 1938. augusztus 28-án öltöztek be, *Pataki Zsolt Kornél* 1939. április 22-ig, *Timkó Remig Imre* 1942. május 14-ig volt a rend tagja.

Kongregációjával olyannyira, hogy az egyetem elvégzése után, mint világi tanár kezdte meg közel 30 éves tudós és oktatói működését a budapesti Hittudományi Főiskolán.

1975-ben VI. Pál pápa nevezte ki püspökké. Ekkor megvált kedves tanszékétől és ettől kezdve teljes energiájával a magyar görög katolikus egyház javát szolgálta. Érezte a magyar görög katolikus egyház működésének jelentőségét, és felelősségteljesen akarta szolgálatát betölteni. Feladatának tekintette az országban szétszóró hívek lelkipásztori ellátását. Ennek szép példája, hogy 55 évesen megtanulta a roma nyelvet (egyébként 14 nyelven beszélt, írt és fordított), hogy az egyházmegyében élő cigány hívőknek anyanyelvükön végezze a szertartást és szóljon hozzájuk.

Nagy fáradtsággal megújította a nyíregyházi püspökség és papnevelő intézet épületét. Ebben is megmutatkozott a fiatalok, a papn övendékek iránti megbecsülése. Gond, küzdelem, probléma, próbatétel, sőt meg nem értés bőven kijutott neki, de amikor ügyet kellett szolgálnia, félre tudta tenni egyéni érzéseit és sérelmeit. Kollegiális magatartására, segítőkészségére mindig lehetett számítani.

Püspöki jelmondata – Katholiké-Oikoumené – is kifejezte ökumenikus beállítottságát. Ószinte párbeszédben kereste a kapcsolatokat a testvéregyházakkal. Kiterjedt nemzetközi kapcsolataival és a hazai társadalmi életben sokat tett a nemzeti közmegegyezés kialakításáért, mindig megőrizve a bencésektől kapott igazi egyházas szellemet. Végezte ezt a szolgálatot abban az időben, amikor az egyáltalán nem volt könnyű feladat. A Szeplőtelen Fogantatás ünnepén szentelték pappá és Gyümölcsoltó Boldogasszony napján a feltámadás hitében távozott az élők sorából. A máriapócsi kegyhely bazilikájának kriptájában nyugszik, sírja előtt nem hervad el a szeretet virága.

*Dr. Iváskó János (Bp 38)
osztálytárs*

Megjegyzés: Dr. Timkó Imre méltatásának szövegét részben dr. Paskay László érsek írta búcsúbeszédéből – amelyet a temetésén mondott – idéztem. – (Dr. I. J.)

Megmentette Kőszeg

Dr. Gyöngyös Endre (Kg 15)

Dr. Gyöngyös Endre (Fuchs Endre) Kőszegen született 1897. április 22-én öt gyermekes polgári családból. Középiskoláit a kőszegi bencés gimnáziumban végezte, majd 1922-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karán államtudományi doktorátust szerzett. Még ebben az évben kezdte meg városunkban, mint aljegyző közigazgatási gyakorlatát. Az 1934. évben főjegyző, 1941-ben helyettes polgármester, majd 1943-ban polgármester.

Dr. Nagy Miklós újvidéki kirendelése után helyettesítette a polgármestert, majd annak végleges kinevezése után lett Kőszeg polgármestere, belügyminiszteri kinevezéssel. Szolgálatát nagyon nehéz körülmények között végezte. Döntő szerepe volt az ú.n. „Irottkő” üdülőtelkek eladásánál, és így meghatározó mértékben járult hozzá a város adósságának megszüntetéséhez. Az ő működése idején került felavatásra az Országzászló városunkban. 1944. június 16-án a Jézus Szíve templom 50. évfordulóján kiterjesztette a kegyúri jogosultságot e szép egyházi építményre, biztosítva a város hozzájárulását a fennmaradásához. Ekkor a várost Jézus Szíve oltalmába ajánlotta.

1944. március 19-e után – a német megszállás következtében – megindult a szövetségesek által az ország városainak légi bombázása. Észlelte, hogy főleg azon helységeket ér támadás, melyekben német alakulatokat helyeztek el. Ezért Budapesten az akkori Honvédelmi Minisztériumban felkérte egy ismerőst azzal a felvetéssel, hogy Kőszegen magyar honvédelmi alakulatokat helyezzen el, ami meg is történt 1944. szeptemberében, így a volt alreál katonai iskolában nagyváradi magyar egységet szállásoltak be.

Most már történelmi tény, hogy a németek fontos minisztériumokban lehallgató készüléket helyeztek el. Ezért 1944. október 16-án letartóztatták, és elébe tárták a Honvédelmi Minisztériumban előadott kérelmét. Kilenc napig volt a Gestapo fogságában. Állásából elbocsátották és állandó megfigyelés alatt tartották. Bátor kiállásával olyan veszedelemtől mentette meg a várost, melynek bekövetkezése esetén a pusztulás jóvátehetetlen következményeit kellett volna elszenvednie. Cselekedete az akkori közvélemény előtt ismeretes volt.

1945. március 29-én – amikor a szovjet csapatok a várost el akarták foglalni –, a bencés székházban az akkori igazgatóval, Saly Arnulffal és egy magas rangú katonatiszttel olyan álláspontra helyezkedtek, hogy a védekezésre kinevezett parancsnokkal vegyék fel a kapcsolatot azzal, hogy a várost a délelőtti órákban harc nélkül kívánják átadni a támadó csapatoknak. Mindenki előtt köztudott volt, hogy a védő katonai egységek olyan parancsot kaptak, hogy visszavonulás esetén a fontos objektumokat (pl. várat) fel kell robbantani. Így ismét pótolhatatlan kárt szenvedett volna a város. A magyar katonai parancsnok hajlott a kérésre és egy küldöttséget menesztettek az oroszokhoz. Ezt követően lényeges harcokra nem került sor.

1945. március végén a szovjetek rövid ideig letartóztatták, majd ugyanezen hónap 31-én ismét elfoglalta polgármesteri székét. Jó kapcsolatot teremtett Cvetkov városparancsnokkal, aki ezért személyes használatra gépkocsit ajándékozott részére. Az autót nem egyéni célra használta fel, hanem odaajándékozta a városnak, hogy élelmet szerezzenek a lakosoknak.

Sajnos, a politikai helyzet következtében támadások érték. 1947. május 8-án letartóztatták, és a Szombathelyi Népbíróság NB. 90/1947/9 számú ítéletével népellenes bűntett miatt koholt vádak alapján hat hónapi börtönbüntetésre ítélték, melyből három hónapot kitöltött.

Állásából – természetesen – elbocsátották, megfigyelés alatt tartották. Kőszegen elhelyezkedni nem tudott, a megyén kívül a Szombathelyi Vízügyi Igazgatóság kirendeltségein dolgozott alacsonyabb beosztásban. Sőt, 1951-ben még a nyugdíját is elvonták. Hosszú ideig gyermekei tartották el, csak közvetlenül második nyugdíjazása előtt kerülhetett vissza jogi munkakörbe. Két évig tartó súlyos betegség következtében, 1970. július 8-án, 73 évesen elhunyt. Már nem élhette meg, hogy a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága B. törv. IV. 2396/1992/8. sz. határozatával megállapította, hogy a kiszabott büntetés törvénytörő volt. Életében Kőszegen közmegbecsülésnek örvendett, és népszerű volt. Nehézségei ellenére részt vett a város kulturális életében, hosszú ideig volt az egyházi énekkarnak és a Concordia-együttesnek a tagja.

A város történetének rendkívül nehéz időszakában tanúsított bátor helytállásáért, önzetlen, áldozatos és példamutató városszeretetéért előterjesztésünkre a képviselő testület postumus díszpolgári kitüntetést adományozott neki Kőszeg város 2000. novemberi, millenniumi ünnepségén.

Kőszeg, 2001. február 15.

Dr. Szerdahelyi Endre (Kg. 43)

Pfanni Egon Ervin (Gy 29)

Okleveles építésmérnök, Ybl díjas építész, grafikus.

1911. III. 2. – 1973. III. 31.

A győri bencés gimnáziumi érettségi és a Budapesti József Nádor Műegyetem elvégzése után különböző építész magánirodáknak dolgozott. 1934-ben a győri Országzászló-tartó Pályázatra 17 terv érkezett. A kiírás alapján a bíráló bizottság a Pfanni Egon műegyetemi hallgató által készített tervet fogadta el, és ezt építették meg a Bisinger sétányon. 1937 előtt Győrött a város több részletét rajzolta meg, így a Tóth János könyvkereskedő kiadásában megjelenő rajzsorozatot. Az Officina kiadásában a Győri Képes Könyv-ben (1942) jelentek meg rajzai.

Olaszországi tanulmányútján bolognai, San-Gimignano-i, majd svájci és ausztriai részleteket rajzolt és festett meg.

1945-ben a budai harcok alatt és után rajzolt grafikáit adták ki. „Buda az ostrom után” c. 12 rajzból álló sorozatot, mellyel a „MÉSZ” Magyar Építész Szövetsége díszoklevéllel tüntették ki és ismerték el munkásságát. E rajzsorozatát az angol STUDIO méltatta 1949. októberi számában.

Hosszú frontszolgálati után tartalékos tűzérőhadnagyként szerelték le.

1949-től a BVT (Budapesti Városépítési Tervező Vállalat)-nál dolgozott mint műemlékes tervező. 1954-től műemlék szakosztályvezető. 51 első osztályú műemlék helyreállítását végezte a Velencei Carta elvi és gyakorlati szabályai szerint.

Ismertebb munkái: GÜL BABA TÜRBÉJE, KISCELLI KASTÉLYMÚZEUM, SEMMELWEIS IGNÁC SZÜLŐHÁZA, ORVOSTÖRTÉNETI MÚZEUM, KIRÁLY FÜRDŐ teljes rekonstrukciója, A GANZ ÖNTÖDEI MÚZEUM stb.

A MÉSZ alapító tagja.

Könyvillusztráció: Kittenberger Kálmán vadásznaplója (Fekete István), Krúdy Gyula: Magyar Tájak, Pest-Budai séták, Heinrich Heine: Útinaplója, a Magyarországi Útikönyv számos rajza.

A Múcsarnoknak 1936-tól 1945-ig állandó kiállítója. 1978. december 5–12. között a MÉSZ székházában emlékkiállítást rendeztek munkáiból.

Rajzait a Történeti Múzeumban Kiscellben őrzik, továbbá budapesti romsorozata (18 db) a Klösz-család birtokában van, nagyon sok rajza az USA-ban, Venezuelában, Svájcban, ismerősöknél, barátoknál.

Számos aquarell munkája, valamint rézkarcai az újjáépített Lánchíd, Óbudai Hajógyár témáiból készültek.

* * * * *

Idén március 2-án lenne bátyám, Pfannl Egon Ybl-díjas építész mérnök 90 éves, és ez alkalommal szeretnék pár sorban megemlékezni róla.

Édesapánkat 1922-ben Győrbe nevezték ki a tűzéosztály parancsnokává, így íratta be bátyámat a győri Bencés Gimnáziumba, ahol édesapánk is érettségizett 1898-ban. Bátyám jó bencés tanárai, különösen Medvey Lajos rajztanára (neves restauráló volt) megszerették vele a művészetekhez való vonzalmát, ami a későbbiekben kijelölte életpályáját.

Igy került a József Nádor Budapesti Műegyetem építész karára. 1934-ben a győri Országzászló-tartó tervpályázatán 17 pályázó közül a város tervbíráló bizottsága bátyám – mint építészhallgató – tervét valósította meg, mert ebben a tervben benne foglaltattak azok az előírás szerinti előfeltételek, melyek a statikai és részletterveket is tartalmazták. Az 1940-es években írta meg dr. Valló István polgármester-helyettes az Officina gondozásában a Csánky Dénes akvarelljeivel, Weichinger Károly építész mérnök és Pfannl Egon építész mérnök grafikáival illusztrált városbemutató könyvét, a „Győri képeskönyv”-et.

Budapesten több magánépítész irodájában dolgozott. A háborús frontszolgálatait teljesítette, az orosz frontot is megjárta. A Székesfőváros ostromát számos rajzával dokumentálta. 1945-ben jelent meg „Buda az ostrom után” című rajzsorozata. Majd az újjáépítésben jelentős szerepet vállalt, 50 első osztályú műemlék helyreállítását végezte, melyért Ybl-díjjal tüntették ki. Az ICOMOS, a műemlékek, műemléki együttesek nemzetközi tanácsa több alkalommal ismerte el a műemlékek kiváló helyreállítását. Haláláig, mint a BUVÁTI – Budapesti Várostervező Intézet – műemléki szakosztályvezetője dolgozott. 1973. március 31-én halt meg 62 éves korában.

*Pfannl Tamás
ny. építész*

Hűség egy életen át Székely Tibor (1918–1997, Bp 36) emlékére

Vannak emberek, akik nem annyira életpályájuk sikereivel, mint inkább erkölcsi tartásukkal, jellembeli szilárdságukkal emelkednek ki közülünk. Székely Tibor nyolc éves korunk óta osztálytársam, a budapesti bencés gimnáziumban padtársam, majd haláláig jó barátom volt. Kötelességemnek érzem, hogy – három év távolságából visszatekintve – méltassam egyéniségének kimagasló értékeit.

Tibor korán elvesztette székelyföldi származású édesapját. Édesanyja szerény körülmények között nevelte. Bár a gimnáziumban csak közepes tanulmányi eredményt mutatott fel, mégis már akkor megnyilvánult bámulatos akaraterővel párosult szorgalma. Fizikai adottságait a gimnáziumi sportkörben kamatoztatta: 1936-ban, érettségink évében tagja volt iskolabajnokságot, valamint KISOK versenyhelyezést nyert tornászcsapatunknak. Erős kritikai hajlama már diákkorában megmutatkozott.

1938-ban katonai szolgálatra vonult be, majd 1940-ben – szellemi és fizikai rátermettségével összhangban – honvédségi továbbszolgálásra jelentkezett. Kerékpáros, később páncélos csapattestben elérte a századosi rendfokozatot. Részt vett a felvidéki, erdélyi, délvidéki bevonulásban, kimagasló bátorságról és vezetői képességről tett tanúságot az 1944-es nyárvégi dél-erdélyi, tragikus kimenetelű harcokban. A nyilaskeresztes uralom alatt megtagadta a szolgálatot, és 1945 tavaszán az új, ún. néphadseregbe igazolták. Az új Honvédelmi Minisztérium szervezési osztályán kapott beosztást. Miután a kommunisták a hadseregben is fokozatosan tért nyertek, 1946-ban egyik óráról a másikra menesztették, sőt le is fokozták. Talán valamelyik előljárójának jóindulata, de inkább a jó Isten különös kegyelme mentette meg attól, hogy a honvédségi koncepciók perekbe belekeverjék. Mint katona szigorú, de emberséges parancsnok volt, alakulata legénységének több tagja még évtizedek múltán is felkereste. Keresztény humánusára jellemző, hogy – saját felelősségére – egy származása miatt munkaszolgálatra besorolt beosztottját visszatartotta csapatánál. Évtizedek múlva nagyvonalúan vette tudomásul, hogy ez a pártállamban magas beosztásba került volt katonája, akinek Tibor – tisztí rangjának kockáztatásával – valószínűleg az életét mentette meg, nem akart erre a mozzanatra emlékezni. Tibort rendkívüli szervezési képessége a hadseregben normális viszonyok között vezérkari előmenetelre jogosította volna fel, és csupán csekély elégtételnek tekinthette, hogy a rendszerváltozás után nyugállományú őrnagyí rendfokozatot nyert el.

Mint lefokozott, ún. horthysta katonatiszt, a negyvenes évek során alkalmi fizikai munkából, egyebek mellett csatornatisztításból, üzemi mozdonyvezetésből tartotta fenn családját, majd az ötvenes évek végén sikerült egy szövetkezetben gépészeti technikai munkakörben elhelyezkednie. Szocialista nagyberuházásokon, köztük Visontán kamatoztatta szervezési képességeit, és ötvenéves korában nagy erőfeszítéssel, továbbképzés útján üzemmérnöki képesítést szerzett.

Ismeretes, hogy a hatvanas évek végén – buktatók és időleges visszaesések mellett – a pártállam új gazdaságpolitikát kísérelt meg keresztülvinni, amellyel párhuzamosan a diktatúra keménysége is puhult. Tibor, követve ezt a folyamatot, elérkezettnek látta az időt arra, hogy gazdaságpolitikai elképzelésekkel álljon elő. 1975-ben belépett a Gépipari Tudományos Egyesületbe, ahol 1980-ban az Ipargazdasági Szakosztály tagja, majd 1984-től szervező titkára lett. Másik szakmai területének 1981-ben a Szervezési és Vezetési Társaságot választotta, amelyben mint a Pénzügyi és Ellenőrzési Szakosztály titkára, vállalkozásfejlesztési vitaköröket, konferenciákat szervezett. Főszervezője volt az 1984. évi pécsi I. Országos Vállalkozási Konferenciának, amely az akkori viszonyok között úttörő szerepet töltött be. A kilencvenes években privatizációs konferenciákon vett részt, nyugdíjas korában az Eötvös Egyetem beruházási tanácsadójaként is működött. A róla megjelent szakmai értékelések kiemelik gondolatgazdagságát, kezdeményező-készségét, ugyanakkor hozzátesszik, hogy – vezető politikusokkal és gazdasági szakemberekkel létesült személyes kapcsolatai ellenére – nagyszámú, sokszor jelentős javaslatai a felső szinteken elakadtak. Az említett szakmai vélemények szerint elgondolásai idő előttiék, túl koraiak voltak.

Biogáz találmánya is elhalt, nem volt anyagi ereje a szabadalmi védettség meghosszabbítására. Az értetlenségnek, sőt elutasításnak feltételezhető, Tibor személyiségében is rejlő okaira még kitérek.

Bármelyik értelmiségi nyugdíjas idejét bőven kitölthette volna az említett gazdaságpolitikai tevékenység, mégis Tibor energiáinak nagyobb, sőt döntő részét a bencés öregdiákok és általában a keresztény értelmiségiek összefogásának előmozdítására, cselekvésre és egymás segítésére való mozgósítására szentelte. Az ötvenes években elsősorban osztálytársainak összegyűjtésére, a volt tanárokkal való kapcsolatfelvételre törekedett. Szinte konspirációs körülmények között kutatta fel ismeretlen helyeken tartózkodó osztálytársainkat, családi vagy rokoni körben meghúzódott volt tanárainkat, mint például Szekeres Bónist, Borbély Kamillt vagy a szociális otthonba került Zászlós Istvánt. Ezekben a nehéz években kezdte meg Pannonhalmán vagy plébániákon elhelyezést talált volt tanáraink meglátogatását is. Gimnáziumi éveinkben megnyilvánult bírálatait félretéve, bennük az értékeket tisztelte-becsülte. Horváth Kandid osztályfőnökünk korán távozott az élők sorából. Tibor, mint osztálytitkár évente megszervezte sírjának meglátogatását. Rendszeres osztályösszejöveteleket szervezett, amelyeket – a feltűnést kerülve – éttermekben tartottunk. Sajnos, az évek múlásával osztálytársaink egyre nagyobb számban hunytak el, temetésükön akkor is megjelent, ha száz kilométereket kellett vonatoznia vagy gépkocsiznia. Felsorolhatnám valamennyi volt tanárunkat, akiknek látogatásaival vigasztalást és derűt hozott öreg napjaikra, de különös szeretettel vette körül Szunyogh Xavér Ferencet és Kaposi Gyulát. Egy-egy utazásukat azzal könnyítette meg, hogy saját gépkocsiján kísérte el őket úti céljukra.

A pártállam diktatúrájának enyhülését észlelve, Tibor a Pannonhalmával, a rend vezetőségével való kapcsolat kiépítését helyezte előtérbe. 1976-ban ott

tartottuk 40 éves érettségi találkozókat, az akkor még életben lévő tanáraink felkeresésével egybekötve. Ő szervezte meg 1973-ban Szennay, majd 1990-ben Várszegi főapát úr beiktatásán való részvételünket is. 1972-től kezdve Faber Miklós és az 1988-ban elhunyt Mártonffy Miklós diáktársaink szervezéséhez csatlakozva egyik fő mozgatója volt az Ezüstponty, majd a Bástya étteremben rendszeresen megtartott öregdiák összejöveteleknek, amelyek a budapesti bencés gimnáziumban végzetek több korosztályát is egybegyűjtötték. Ebbe a törekvésbe illeszkedett a március 21-én tartott Szt. Benedek-misék megszervezése is. További lépésként Tibor társszervezője volt az 1982. május 23-án megindult és azóta is folyamatosan megtartott évi pannonhalmi országos öreg-diáktalálkozóknak. 1989-ben a rendszerváltozás előestéjén az Antall József kezdeményezésére újjáalakult Piarista Diákszövetség után Turchányi György és Faber Miklós diáktársainkkal együtt „alapító atyja” lett az 1989. május 27-én Pannonhalmán meg-, illetve újjáalakult Bencés Diákszövetségnek, és ezt követően több évig a budapesti szervezet vezetői, majd a Szövetség alelnöki tisztét töltötte be.

A rendszerváltozás során Tibor elgondolásai, részben túlmutatva a Bencés Diákszövetség szorosán vett céljain, a keresztény értelmiség szellemi és erkölcsi erejének, társadalmi befolyásának fokozására is irányultak. A radikális vallási és erkölcsi megújulás szószólója volt, elveit megalkuvás nélkül képviselte, és a körülmények által indokolható kompromisszumokat is elutasította. Bár politikai szereplést nem vállalt, hajlíthatatlansága az akkori politikai, sőt egyházi vezetők-ből is tartózkodást váltott ki. Különösen az egyházi iskolák és a cserkészlet újjászervezésének ügyét viselte szívében. Ebben a témakörben az is bebizonyult, hogy radikalizmusa sohasem vett fel fundamentalista vonásokat, ellenkezőleg, tevékenysége erősen ökumenikus jelleget öltött. Alapítója és 1995-ig elnöke volt a Pax Hungarica öregdiák szövetségnek, amelyben a katolikus öregdiákszervezetek mellett a hasonló célokból alakult protestáns egyesületek is helyet foglaltak. Ez a szervezet támogatta többek között a Református Gimnázium épületének visszaadását is. Tibor a Pax Hungarica szövetség keretében részt vett az 1991-es pápalátogatás, 1993-ban az Antall József ravatalánál való tiszteletnyilvánítás, valamint a Szt. István napi körmenetek szervezésében. Mint a Pax Hungarica elnöke, 1993-ban eredményesen pályázott – és ezzel komoly anyagi támogatást szerzett – cserkészek nyári táborozására.

Nehéz lenne felsorolni Tibor teljes társadalmi tevékenységét, amely a pannonhalmi rekonstrukció műszaki szakértői véleményezésétől az erdélyi és kárpátaljai segélyakciókban való részvételen keresztül egészen a városvédő mozgalom fényképezési akciójáig terjedt ki. Itt kell megemlítenem, hogy – nem kis kockázatot vállalva – még a Ceaușescu-diktatúra idején rokonlátogatás címén többször megfordult Erdélyben.

Hatalmas akaratereje Tibor életének számos fordulatán, kisebb-nagyobb nehézségein átsegítette. 1977-ben – hibáján kívül – gépkocsibalesetet szenvedett. Súlyos térsérülésének gyógyulása hónapokig tartott. Érszűkülettel is kezelték, ennek ellenére fáradhatatlanul tevékeny volt, sokat mozgott, és évente

felkereste kedves tátrai pihenőhelyét. Utolsó éveiben szívpanaszai voltak, amelyek 1997. november 24-én véget vetettek földi életének.

Szerető feleségével, akivel már diákkorában megismerkedett, mint fiatal katonatiszt kötött házasságot. Hűséges, önfeláldozó és gondos férj, négy gyermek családapja, áldozatkész rokon volt. 1993-ban aranylakodalmukat ünnepelehték meg. Élete végéig odaadó, segítőkész barátnak bizonyult. Hasonlóképpen, szinte makacs hűséggel ragaszkodott eszményeihez is. Tibor egy felemelő gondolata szerint Isten az örök életben azokat a nemes törekvéseket is megjutalmazza, amelyek a földi életben kevésbé vagy egyáltalában nem bizonyultak sikeresnek. Meggyőződésem: ha valaki, akkor Tibor barátunk kiérdemli ezt a jutalmat.

Dr. Vigh Béla (Bp 38)

Megemlékezés

Dr. h.c. Dr.h.c. Dr. Zámbó János (So 36)

okl. bányamérnök, egyetemi tanár,
a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjáról

A neves bencés diákok sora ismét eggyel csökkent, 2000. december 3-án Miskolcon elhunyt Zámbó János akadémikus, egyetemi tanár. Zámbó János 1916. május 2-án született Hegykőn, egy Sopron melletti kis faluban, ahogy korábban önéletrajzában írta 8 gyermekes, 8 holdas földműves családban. Az elemi iskola hat osztályának elvégzése után került a Soproni Bencés Rendházba, ill. Gimnáziumba, ahol 1928-1936 között tanult. Sokunk számára, akik az 1950-es és 1960-as években pannonhalmán jártunk iskolába, érdekes lehet, hogy Sopronban nyolc évig Zámbó János osztálytársa volt az a Baumgartner Imre, akit mi Pannonhalmán Bajtay Orosként tiszteltünk és szerettünk. Őket már Sopronban tanította Orbán Dezső és Havasi Luciusz is.

Zámbó János 1942-ben a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-Kohó- és Erdőmérnöki Karán kiegészítő bányamérnöki oklevelet szerzett. 1941-42-ben egyetemi tanársegéd, majd 1942-45 között – a katonai szolgálat kivételével – a felvidéki (Jászómindszent, Csúcsom) állami ércbányászati szolgálatában állt üzemi főmérnökként. 1946-47-ben egyetemi adjunktusként tanított-kutatott, summa cum laude minősítéssel egyetemi doktori címet szerzett. 1947 és 1953 között a szénbányászati területen dolgozott, a padragi üzem főmérnöke, az Ajkai Szénbányák, majd a Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt főmérnöke, megbízott igazgatója. 1953-54-ben a Bányászati Kutató Intézet igazgatója Budapesten. 1954-től egyetemi tanár a Nehézipari Műszaki Egyetem Bányaműveléstani Tanszékén, 1984-ig a tanszék vezetője, majd professzor emeritusként haláláig a tanszék tagja.

1955-59. között a Bányamérnöki Kar dékánja, 1960-61-ben már Miskolcon rektorhelyettes, 1961–1972 között az Egyetem rektora.

Már üzemi vezetőként a termelésirányítási és bányafejlesztési feladatok mellett – a termelési technológiák korszerűsítésére – a természeti és bányászati veszélyek elleni védekezés módszereinek fejlesztésével foglalkozott. Később széleskörű eredményes kutató munkát végzett a közetmechanikai kutatások, a szellőztetési és szállítási feladatok optimalizálása területén. Zámbó János legnagyobb hazai és nemzetközi tudományos elismerést kiváltó tevékenysége a telepítésmélethez megteremtése, a magyar bányászati analitikai iskola megalapítása. Tudományos eredményeit közel 200 publikációban és 8 könyvben jelentette meg, két könyvét idegen nyelven is kiadták.

Tudományos eredményei elismeréseként 1952-ben elnyerte a műszaki tudományok kandidátusa, 1954-ben megszerezte a műszaki tudomány doktora

fokozatot. Kiemelkedő tudományos teljesítménye elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia 1961-ben – 45 éves korában – levelező, majd 1972-ben rendes tagjává választotta, a Moszkvai Bányászati Egyetem 1971-ben, a Miskolci Egyetem 1989-ben tiszteletbeli doktorává avatta. Ugyancsak teljesítményének elismerése az 1952-ben elnyert Kossuth-díj és az 1965-ben az első között elnyert Állami Díj I. fokozata, valamint az 1998-ban számára odaítélt Eötvös Lóránd-díj.

Zámbó János professzor kiváló pedagógiai adottsága, gazdag ipari gyakorlata volt annak biztosítéka, hogy az általa oktatott bányamérnökök hivatásukra és szakmájukra jól felkészülve kerültek ki az egyetemről. Az oktatást, órának színvonalas megtartását mindennél előbbre helyezte, előadásainak élménye mély nyomot hagyott tanítványaiban. Bányamérnök nemzedékeket nevelt, tanítványai a hazai bányászatban, Dél-Afrikától az Amerikai Egyesült Államokig a világ számos országában becsülettel álltak helyt.

Rektori tevékenysége a Nehézipari Műszaki Egyetem életében döntő évtized. Megteremtette a 200 éves múlttal rendelkező Bánya- és Kohómérnöki Kar, valamint az ugyancsak színvonalas munkával feltörekvő Gépészmérnöki Kar összehangolt tevékenységét. Vezetői tevékenysége során – két főiskolai kar integrálásával – ötkarú nagy intézmény jött létre. Az 1963-ban végrehajtott tantervi reform olyan erős integrált természettudományi alapok megszerzésére biztosított lehetőséget a miskolci hallgatónak, amelyek még a mai technikai-tudományos szint elsajátítását is lehetővé teszik. A szellemi építkezés mellett intézményvezetői munkájának eredménye többek között az új központi főépület, a műhelycsarnok, a kollégium és menza, valamint a Központi Könyvtár megépítése.

A tudományos élet aktív résztvevője, egy ciklusban a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének tagja, több kormány szintű bizottság tagja, a Miskolci Akadémiai Bizottság alapítója és több mint egy évtizeden át elnöke.

Szakmai-oktatói-tudományos-vezetői tevékenységének elismerését a már említett kitüntetések mellett az alábbiak jelzik: Kiváló Mérnök (1950), Munka Érdemrend (1950), a Szakma Legjobb Mérnöke (1951), Bányászat Kiváló Dolgozója (1953) és a Kossuth-díj II. fokozat (1953), Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1959), Munka Érdemrend arany fokozat (1963, 1972), Wahlner Aladár Emlékérem (1954, 1959) Nehézipar Kiváló Dolgozója (1969), Cristoph Traugott Délius Emlékérem (1976), Pro Universitate (1979), Kiváló Bányász (1982), Szocialista Magyarországért Érdemrend (1983), Bányász Szolgálati Érdemrend arany fokozat (1972), gyémánt fokozat (1985), Szt. Borbála Érem (1998), a Miskolci Egyetem Jubileumi Aranyérme (1999). Az Alma Mater 1992-ben aranyoklevéllel tüntette ki, Miskolc megyei jogú város Közgyűlése 1994-ben Díszpolgárnak választotta.

Zámbó János – talán a fentebb említett teljesítményeit és elismertségét meghaladóan – a szó igazi értelme szerint ember is volt. A Regula útmutatása szerint számára egész életében irányt mutató volt az „Ora et labora” intelem, hitét egész életében megtartotta. Az 1949-50-ben folytatott koncepciók perek

áldozatai és kárvallottai sorsáról évtizedekkel később is sajnálkozással emlékezett, annak idején kiállt az ártatlanul megvádoltak mellett. Személyes beszélgetéseink során mintegy megbocsátó módon kereste az indokokat az előtte ismert bejelentők esetleges mentségére. Számára fontos volt, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc során ne folyjon vér, a Kar hallgatói ne hagyják el hazájukat. A megtorlás időszakában minden tekintélyét és ismertségét kihasználva mentette az üldözötteket. Minden bizonnyal jelentős részben az ő érdeme, hogy az egyetemi felvételek diszkriminációs időszakában a Miskolci Egyetemen annyi bencés diák végezte tanulmányait.

Dr. Zámbó János professzort – hosszantartó gyógyíthatatlan betegség következtében, 85. életében hunyt el – 2000. december 18-án a Miskolc Mindszenti Temetőben a Magyar Tudományos Akadémia, a Földtudományok Osztálya, a Miskolci Egyetem tanácsa, a Műszaki Földtudományi Kar tanácsa, a Miskolci Akadémiai Bizottság, Miskolc város közgyűlése, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, a Bányászati és Geotechnikai Tanszék kollektívája, volt munkatársai és tanítványai nevében e sorok írója búcsúztatta, aki 40 éven át legközelebbi munkatársa volt, és aki az ő kívánsága és akarata szerint – támogatásával – lépett örökébe a professzori, a tanszékvezetői, a dékáni, a rektorhelyettesi, a rektori tisztségekre, az akadémiai tagok sorába.

A temetési szertartást és a december 19-i gyászmisét Dr. Berkes László – volt bencés diák (Gy 72) – tb. kanonok, a Miskolc Mindszenti Plébánia esperes-plébánosa végezte.

A búcsúztatáson a Bencés Diákszövetséget dr. Sója Szabolcs alelnök, az északkelet-magyarországi szervezet vezetője képviselte.

Dr. Kovács Ferenc (Ph 57)

Életforma, nem cégér... *

Dr. Lövey György (Bp 53)

„Pestújhely legrosszabb gyerekei voltunk. Kizárólag a kapu tetején közlekedtünk, engem nyolcszor kellett apámnak összevarrnia” – emlékezik *Lövey György* három testvérére és gyerekkorára, a pestújhelyi polgári családra a negyvenes-ötvenes években. Édesapja körorvos volt, nagy lokálpatrióta. Nemcsak szűkebb pátriájához, Pestújhelyhez ragaszkodott, olyannyira, hogy komoly áldozatokat is hozott érte, hanem katolikus hitét, az egyházhoz tartozását, egyházi személyekhez fűződő barátságát is őrizte, akkor is, amikor ez kockázattal járt. Az elkötelezettséget, egyházhűséget gyermekeire is átörököltette, s második fia, György az orvosi hivatásban is követte édesapját. Ha volna statisztika egyházi személyeket gyógyító orvosokról, ő bizonyára vezetné a listát. Az elmúlt húsz év során nem kevesebb, mint négyszáz papot és szerzetest operált a Széher úti kórház sebész főorvosaként.

A Széher útról – egy bizonyos körben – mindenkinek a kórház jutott az eszébe. „Kis Kútvölgyi”-nek is beczték, mert miként ott az „állami betegeket”, itt az egyháziakat gyógyították egy megállapodás alapján. Lövey doktor páciensei között voltak betiltásra ítélt szerzetesrendek tagjai, pesti és vidéki papok, de több püspök és érsek is gyarapítja az általa kezelt egyháziak számát. Az alapításakor – s ma már ismét – Szent Ferenc nevét viselő kórházba az „Uzsoki”-ből jött Lövey doktor 1979-ben, *Lékai* bíboros javaslata alapján. A rá jellemző úgyszeretettel kezdett dolgozni, s *Kozma György* kórházvezető főorvossal nemcsak mint munkatársak, hanem barátokként is fáradoztak azon, hogy a Széher úton, éppen az egyházi jellegéből is fakadóan, nemcsak jelszavak szintjén, de valóban „betegcentrikus” légkörben folyjék a gyógyító munka. *Kozma* főorvos aztán súlyos betegség következtében, sajnos, korán meghalt, de az ő szellemét őrizve folytatódott a Széher úton a munka. Lövey doktor egyik büszkesége a kórház kápolnája, amelyet a hetvenes évek végén állami támogatással sikerült felújítani, művészi alkotásokkal díszíteni. A szakmai eredmények között, mint legfontosabbat, a kardiológiai szakrendelő és intenzív osztály létrehozását említi, amely jelentős amerikai támogatással valósult meg.

Lövey doktor rengeteg emberrel került kapcsolatba orvosi és közéleti pályafutása során. „Örökölt” barátokat a szüleitől, példaképeivé váltak bencés tanárai, akik a pesti bencés gimnáziumban okították az intézmény államosításáig, barátai lettek a páciensei, és mindig odaadóan gyógyította a barátait. A közösség szolgálatának igényét is otthonról, Pestújhelyről hozta, ahol édesapja, amíg lehetett, feladatot vállalt a helyi és az egyházi közéletben. Lövey doktor,

* Utánközlés az Új Ember 2000. június 18-i számából

ugyancsak orvos felesége és három orvos gyermeke támogatásával, új, budai lakóhelye, a XII. kerület szolgálatába állt, az előző ciklusban helyi képviselőként az egészségügyi és szociális bizottságot vezette. A szülői örökség nemcsak hitre, nemcsak közösségi aktivitásra, olykor bizony nehéz helyzetek, konfliktusok vállalására is rendelte. „Két dologért kaptam ki otthon – emlékezik –: köpködésért és hazugságért.” A mai napig fizikai undort érez az olyan ember iránt, aki hazudik. Nem csoda hát, hogy útja olykor rögössé vált, a kórházban is, a politikában is.

A család pap barátai, bencés tanárai hatására, s talán azért is, mert bátyja, „Dódi”, 1951-ben a pannonhalmi bencés közösségbe lépett, György is papnak készült, legalábbis gondolatban. Aztán az embereken való segítség vágya inkább az orvosi pályára terelte, s családot is alapított. „Azt, hogy a Széher úti kinevezést elfogadhattam, s a kórházért annyit tehettem, feleségemnek köszönhetem. Ő a tudományos karrierről lemondva a családot, később a körzeti orvosi praxist választotta, hogy én szabadon dolgozhassam mint orvos, mint közéleti ember. *Pálos Frigyes*, 'családi papunk' kizárólag azért bocsátotta meg, hogy nem lettem pap, mert őt vettem feleségül.”

Lövey doktor 1988-ban ott volt a keresztény orvoskamara alapítói között, bár nem lépett be. Ellenezte, hogy „keresztény”-nek nevezzenek egy szakmai szervezetet. Sokan ugyanis azt hangoztatták: „Mi keresztények többet tudunk adni a betegnek.” Ő úgy véli: *a keresztény orvos sem jobb a jó orvosnál*. A kereszténység életforma, nem pedig cégér! Keresztényként kell élni, dolgozni, de nem kérkedni vele.

Az idén tavasszal elérte a nyugdíjkorhatárt, s a Szent Ferenc kórház vezetősége nem hosszabbította meg a szerződését. Mindazonáltal nem válik meg az egyházi gyógyító szolgáltatótól, a püspökkari titkárság és egy érdi egyházi iskola házi orvosaként folytatja. Életének Széher úti korszakából csak szép emlékei vannak. „Olyan légkört sikerült kialakítanunk Kozma Gyurival – mondja –, amelyben nemcsak a betegséggel, de a beteg személyével, lelkével is törődtünk. Soha nem fordult elő, hogy valakinek három percnél tovább kellett várnia, míg megkérdezik tőle, miben lehetnek a segítségére.”

Lehet, hogy Lövey doktor távozásával a múltó ajtaja is végképp bezárul a Széher úton. Ez még a jövő titka. Az azonban biztos, hogy 2000 májusával nemcsak Lövey sebészorvos életének, de a Széher úti Szent Ferenc kórház történetének is lezárult egy több mint húszéves szakasza.

Szikora József (Ph 67)

Törpék vállán nem lehet messzire látni *

Vizi Elek Szilveszter (Bp 55), az MTA alelnöke, agykutató volt a vendége dr. Bariska Istvánnak

A Magyar Tudományos Akadémia alapításának 175. évfordulója alkalmából az Akadémia Széchenyi István emléknapot tartott október 16-án Nagycenken a legnagyobb magyar tiszteletére. Ezen Glatz Ferenc, az MTA elnöke ünnepi beszédében hangsúlyozta: szeretnének olyan programokat kidolgozni, amelyek nem kapcsolódnak a négyévenkénti politikai változásokhoz, hanem hosszú távon szolgálják az ország javát. Ezt erősítette meg a nagycenki ünnepség után Kőszegre látogatott Vizi Elek Szilveszter, az MTA alelnöke, akinek személyében az eddigi legrangosabb tudóst látta vendégül a „Helyünk Európában – Tudósportrék az Európa-házban” című új sorozatban dr. Bariska István, a TIT megyei alelnöke.

Az 1936-ban született Vizi Elek Szilveszter ma a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet igazgatója, a New York-i Albert Einstein Orvosi Egyetem vendég-professzora, több európai akadémia tagja, Széchenyi-, Jancsó-, Semmelweis- és Galilei-díjas tudós, több külföldön megjelent könyv szerzője, 297 – nemzetközi lapokban megjelent – tudományos dolgozat közzöje.

A tudós a tudományról, erkölcsről, hitről, lélekről, az emberi agy és a számítógép közti különbségről, a globalizáció veszélyéről, az MTA szerepéről, az ismeretterjesztés fontosságáról, és sok minden másról is beszélt ezen az estén. Magvasan, filozófusok és költők gondolatait idézve, egy rendkívül nagy tudású, széles látókörű, jó pedagógiai vénájú, hallgatóságát magával ragadó tudóssal találkozhatott a közönség.

30 szavazaton múlt

Mindössze 30 szavazaton múlt, hogy ma nem ő a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. A nemzetközi hírű természettudós Pécssett kezdte tanulmányait. Az 1956-os forradalom idején a pécsi diákmozgalmakban való részvétele miatt onnan el kellett jönnie. Családi kapcsolatai miatt vált lehetővé, hogy index nélkül folytathatta tanulmányait az orvosi egyetemen. A farmakológia és a pszichiátria egyaránt érdekelte. Mesterének Szentágothai Jánost vallotta, miatta lett agykutató. Az igen alaposan felkészült dr. Bariska István kérdéseire adott válaszai-ból kitént: miként Szentágothainak iskolája van az agy kutatás terén, azaz sok fiatal tehetséget nevelt, ma már Vizi professzornak is sok tehetséges tanítványa dolgozik szerte a világban. Mindig is szerette, ha tehetséges és okos emberek veszik körül, mert – mint kihangsúlyozta – „törpék vállán nem lehet messzire

* Utánközlés a Kőszeg és vidéke 2000. október 27-i számából.

látni". A tudományos fokozatot – a Phd-t – Oxfordban szerezte meg. Azt mondta, örül annak, hogy nem lett az akadémia elnöke. Éveket nyert, amelyeket a kutatásnak szentelhet.

Az alkotó értelmiség kötelessége

Vizi professzor május óta a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat elnöke. Lemondott mindenféle társadalmi megbízatásáról. Először nem akarta elvállalni a TIT elnöki tisztét sem, de mégis belement, mert az a véleménye, hogy az alkotó értelmiségnek kötelessége az ismereteket továbbadni. – „A harmadik tűzgyújtás korában, amikor rendkívül sokféle információ ér bennünket, ha az ember valaminek az okát nem tudja, akkor tart tőle. Márpedig nagyon fontos, hogy az ismeret közhasznúvá váljék” – hallottuk tőle.

Persze érdekes kérdés, hogy miért éppen a XX. század utolsó évtizedében kezdett az ember az ismertátadás eszközeivel, az aggyal foglalkozni. Miért most, 1990-ben hirdette meg Bush elnök az agy kutatás évtizedét? Vizi professzor büszkén említette meg: Európában először az Antall József vezette Magyarország csatlakozott ehhez a programhoz. – „Ma is keveset tudunk az agyról” – hallottuk a nemzetközi híró tudóstól, aki szerint nem véletlen, hogy agykutatók kaptak az idén Nobel-díjat.

Az Európa-házban összegyűlt lelkes (nagyobb részt Szombathelyről érkezett) hallgatóságának elmondta: nehéz beszélnie az általa felfedezett új típusú agymodellről, de azért sikerült felvázolnia annak lényegét. Kiderült, hogy az erről közzétett tudományos publikációja a világ legtöbbet idézett tudományos munkája (a legtöbbet idézett művet Philadelphiában állapítják meg). Miközben arról beszélt, hogy az emberi agy nem számítógép, mert a gép eredeti gondolatot nem tud teremteni, kijelentette: meggyőződése, hogy az emberi agy sajátossága és rendkívüli mássága a demokrácia biztosítéka. A coca colás, mcdonald's-os embertípus, aki elégedett azzal, hogy egyféleképpen étkezik s bárhol a világon ugyanazt kapja, valójában egy (ízlés)diktatúrát támogat.

A nemzet sorsa

Ami a nemzet sorsát illeti, Vizi professzor optimista, mert a Kárpát-medence „génpályaudvar” volt az elmúlt évszázadokban, rendkívül jó itt a szürkeállomány, sok a tehetséges ember. Olcsó munkaerőként, alkalmi munkásokként semmiképpen sem szabad csatlakoznunk Európához, de az anyagi tőke és a meglévő szellemi tőkénk összekapcsolódása extraprofitot hoz, hiszen tudás alapú Európát építünk – hallottuk tőle.

A professzor a tudomány és az etika viszonyáról a vele töltött másfél óra során többször is hangsúlyozta: amíg a tudomány exponenciálisan fejlődött az eltelt ezer évben, az erkölcs nem tette ezt. Az olló szétnyílt. A jogrend lassan követi a tudományt, s ebből világbajok következhetnek. A génterápia, a chiptechnika számos jogi és etikai kérdést vet fel. Ezekre a válaszokat minél hamarabb meg kell

fogalmazni. (Nagyon tetszett neki, amikor vendéglátója, dr. Bariska István felvetette: az Ószövetség és az Újszövetség után kellene egy harmadik szövetség, ami megtanít bennünket a modern korban eligazodni.)

A Magyar Tudományos Akadémia szerepéről úgy tartja az MTA alelnöke, hogy a nemzet akaratából létesült köztestületnek a nemzet stratégiai érdekeit kell képviselnie. Nem szabad sem hatalmi szerepet vállalnia, sem pártok uszályába keverednie. Az akadémiának ma is nagy az ázsiója külföldön és Magyarországon. Köszönhető ez például olyan tudósoknak, mint amilyen mestere, Szent-ágothai János volt, aki annak idején a politikai bizottság ülésén a polbiz tagok szemébe mondta: Bős-Nagymaros, a gátépítés, második Mohács a nemzet számára.

Szovjet atomfizikusok

A klasszikus témáról, a hit és a természettudós viszonyáról elárulta: bencés iskolába járt, hívő ember. Erről azt gondolja, hogy a természet és a test csodája, az élet keletkezése, a végtelen megmagyarázhatatlansága bizonyítja: eljutunk egy olyan fogalomig, ami megmagyarázhatatlan, s az lesz 100 év múlva is. Oszítja azt a nézetet, hogy a hitnek meg kell előznie a kísérletet. A szovjet (nem az orosz!) atomfizikusok 80 százaléka vallásos. Vajon miért? A templombajárás lehet képmutatás is, hallottuk a tudóstól, aki rövidesen Amerikába utazik, s a polgári hagyományait őrző Kőszegről elismerő szavakat mondott. (Azt nem tudta, hogy amíg ezen az estén itt volt Kőszegen Szombathelyről a megyei kórház igazgató-főorvosa és még számos érdeklődő is, addig a kőszegieiek, a kőszegi értelmiség bizony nem nagy számban vett részt a rangos vendéggel való találkozón.)

Ars sacra – szakrális költészet *

Fr. dr. Barsi Balázsnak és
bencés diáktársaimnak, szeretettel.

I.

Sík Sándor *A magyar költők Isten-élménye* című tanulmányorozatát követően – egy része akadémiai székfoglalóján hangzott el –, ezzel a témával, Rónay György munkásságát leszámítva, hosszú ideig nem lehetett foglalkozni. Pedig korábban parázs viták is kirobbantak a „katolikus” költők és költészetük körül, és fontos tanulmányok is születtek. 1933-ban a Nyugatban *Illyés Gyula Katolikus költészet* címen publikált állásfoglalást, amelynek nyomán a kirobbant vitában Babits is megszólalt. 1935-ben, a *Vigilia* 2. számában *Sík Sándor A katolikus irodalom problémájához* címen értekeznek. 1947-ben, a *Vigilia* újraindulásakor pedig *Rónay György foglalkozásában ebben a kérdéskörben a Modern katolikus irodalmunk kérdéséhez* címen. A szakrális művészetekről, szakrális költészetéről beszélni, írni ma is éppolyan kényes, mint a hazaszeretetről szólni, mert mindkettőt értetlenség vagy a hallgatás csendje fogadja. Pedig hovatovább mindkét vonulat elfogy, és lassan csak az emlékükről beszélhetünk. A humánus, a keresztény eszmeiséget vállaló magyar hazaszeretnek olyan magas esztétikai minőséget jelentő remekei vannak, mint *Kölcsey Hymnusa*, *Radnóti Nem tudhatom...*-ja, amely méltán utalható az „ars sacra” körébe, és a magyar keresztény és keresztényen tradíció által is „megszentelve” értelmezhető. Irodalomtörténet-írásunk, irodalmi köztudatunk a szakrális irodalmat sokáig mellőzte, évtizedeken át eltagadta, majd pedig félremagyarázta. Költészetünknek ebből a jórészt ma is elkenődött vonulatából választottam feladatokat disszertációm tárgyául.

II.

A *szakrális költészet* kérdésköre tágabban a *szakrális irodalom*, általánosabb értelemben pedig az *ars sacra* körébe tartozik. Az *ars sacra* témakörrel könyvtárnyi, főképpen latin, olasz, francia, angol, spanyol, orosz és lengyel nyelvű irodalom szól. A *sacrum* (*szakrális*) és *profanum* (*profán*) körüli teológiai viták ismertetése helyett inkább a hozadékokat próbálom összefoglalni, mégpedig a legszükségesebb fogalomtisztázás céljából. A választott problémakör rendkívüli összetettsége és bonyolultsága miatt sem a célkitűzésben, sem pedig a feladatvállalásban semmiféle teljességre nem törekedhettem.

A kérdéskör nehézségeit érzékelteti *Bánhegyi B. Miksa Ars sacra* című tanulmányában: „Soha nem volt könnyű, főleg a képzőművészetek területén, egzakt

* Ennek az írásnak kissé eltérő változata a szerző *Szent művészet II. Tanulmányok költészetünk szakrális vonulatából* (Magyarországért, Édes Hazánkért Kiadó, Székesfehérvár [2000.], pp 303) c. könyvének bevezető fejezete.– A szerk.

módon meghatározni, hogy mit értünk ezen a fogalmon: *ars sacra*, szent művészet. De különösen nehézé vált ez korunkban, amikor a szekularizáció és profanizáció következtében a művészetek kivonták magukat az egyház gyámködsége alá (szekularizáció), s az egyes művészeti ágakon belül a természetfölötti, a misztérium meghátrált az anyag, az immanencia és a racionalizmus előtt (profanizáció). Nehéz elhelyezni az egyházi vagy vallásos művészeteket, ezek alkotásait a művészetek egészében; sőt sokszor felvetődik az a kérdés is, vajon nem áll-e a vallásos művészet teljes egészében az igazi művészetek világán kívül...

A választott témakör fő jellegzetességét hordozó *szakrális* (*sacrum*), ennek ellentétes fogalompárja, a *profán* (*profanum*), közismertebb formában a „szent” és „(e)világi” ősidők óta szerepel az emberiség szókincsében. A köznapi nyelvhasználatban ezeknek a szavaknak az alkalmazása nem szokott komolyabb problémát okozni, bár ez nem jelenti, hogy mindig könnyű egymástól elkülöníteni a *szent* és *profán* jellegét. Ezért a két alapfogalom tisztázására szükség van.

Az *ars sacra* jelzős szó szerkezetben az *ars* görög megfelelője, a *techné* igen gazdag jelentéstartalmú. Legtágabb értelemben mindazt a testi és szellemi készséget, jártasságot, képességet stb. és az alkotások összességét jelenti, amely valamilyen emberi tevékenység eredményeképpen létrejött. Aki ebben az értelemben létrehoz valamit, azt artifexnek, vagyis művésznek, alkotónak, kézművesnek, tudósnak stb. nevezzük. Rendkívül sokrétű a *sacer* (*sacra*, *sacrum*) melléknév jelentéstartalma is. Nehezíti a fogalomtisztázást, hogy a latin *sacer* szót, a héber *kados* és a magyar *szent* szóhoz hasonlóan, nemcsak személyekre, hanem tárgyakra vonatkoztatva is használjuk. A bizánci görög nyelv a *hagios*, a latin a *sanctus* melléknévet személyekre alkalmazza, a *hieros*, illetve a *sacer* melléknévet pedig tárgyakra, intézményekre, berendezésekre is. Eredetileg első jelentésében a *sacer* valamely istennek vagy isteneknek ajánlott, megszentelt helyet, személyeket, tárgyakat jelentett. Ezek a fogalmak szemben állnak, bár nem feltétlenül teljes ellentétben, a „nem-szent”-tel, a „profán”-nal.

A *profán* szó használata kezdetben olyan tiszteletreméltó és tiszteletteljes dolgot jelölt, amely nem kötődött szükségképpen valamely istenhez. A *profanum* etimológiája mutatja, hogy a „*pro+fanum*” eredetileg a *fanum*-on kívüli, előtti területet jelentette. A *fanum* pedig azt a megszentelt helyet jelölte, ahol a főpap, a pontifex megjelent, jelen volt, tartózkodott. (Kezdetben nincs negatív jelentése a *profanum* megjelölésnek, csupán hely- és helyzetmegjelölő funkciója van, de már Plautusnál (Kr. e. 3. század) a „nem-szent”, közönséges, sőt tisztátalan, és a Szentírásban is „koinos” jelentésben szerepel.)

Általánosságban *szakrálisnak*, *szentnek* nevezzük azokat a személyeket, intézményeket, dolgokat, tárgyakat, tulajdonságokat, amelyek kapcsolatban állnak az Istennel, a tulajdonképpeni *Sacrummal*, vagyis a *Szenttel*, oly módon, hogy Isten különleges módon megnyilatkozik bennük és általuk, vagy oly módon, hogy az emberek Istennek ajánlják, szentelik azokat. (A papokat a rómaiak pontifexnek, hídepítőnek nevezték, a római pápa hivatalos megnevezése is „pontifex maximus”, mert a Szent Péternek adott hatalomból és küldetésből

eredően az ő feladata híddá lenni a megdicsőült Pásztor és a földön vándorló népe között, a meghalt és föltámadott Mester, valamint a halandó, de a föltámadás hitében és hitéből élő tanítványai között.)

A mágikus, a tabu- és a vallásos szakralitás között a vallástörténet és -filozófia különbséget tesz. Mindhárom közös vonása, hogy mindent, amit Isten alkotott, szentnek fogadnak el, mert általuk Isten nyilatkozik meg. Az archaikus korokban nem különült el egymástól a szakrális és a profán, az egységes világnézetű korokban nincs köztük lényeges különbség. A görögök temploma ugyanaz, amit a neve mond: *domosz, laosz*, vagyis a templom egy ház a sok közül, amely szent (hierosz), de stílusában olyan, mint általában az arisztokrácia háza. A római bírósági bazilika és az ókeresztény bazilika, a gótikus városháza és dóm, a barokk díszterem és templom a stíluselemeket tekintve lényegében nem különbözik egymástól, leszámítva a funkcionális követelmények miatti változásokat.

Eredetileg a „*templum*”, vagyis a *templom* pogány kultuszhelyet jelölt. A keresztény istenháza az „*ecclesia*”, amely magába foglalja Isten hívő népét is. A profanizáció és a szekularizáció folyamatában az egyre autonómabb ember egyre inkább csupán bizonyos helyekre és időkre korlátozza a szakralitás körét. Az Újszövetség szemléletmódja mutatja, hogyan ment végbe a *kultusz* jelentős fogalmainak eszkatologizálása, pneumatizálása és krisztologizálása. Az ószövetségi gondolkodásmódban és intézményekben döntő fontosságú volt a *sacrum* és *profanum* fogalompár. A sémi *qódeš* szó *szent dolog*, *szentség* jelentésű, az „*elvágni, elkülöníteni*” igék tövéből származik és azt érzékelteti, hogy a szent dolgokat el kell különíteni a profán dolgoktól, nem szabad érinteni őket, csak a rituális tisztaság meghatározott feltételeit betartva szabad hozzájuk közelíteni. Az Újszövetség nem törli el, nem szünteti meg, hanem beteljesíti, megújítja az ószövetségi Törvényt. Például az ószövetségi kultikus tisztasági törvényekkel szemben Jézus azt vallja: „*Semmi sem szennyezi be az embert, ami kívülről jut belé; hanem ami az emberből belülről ered, az teszi tisztátalanná az embert...*” (Mk 7, 15). Pál és Péter apostol egyaránt levonja a következtetést, hirdeti és követi az üzenetet: „*Amit Isten tisztává tett, te ne tedd tisztátalanná*” (Csel 10,15). Ebben az értelemben szabadítja fel és számolja fel Jézus az Ószövetség szellemében kijelölt szakrális térhatárokat: „*Eljön az óra, amikor az igazi imádók Lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya ilyen imádókat keres. Lélek az Isten, s akik imádják, Lélekben és igazságban kell imádniok.*” (Ján 4,23-24.)

A szépség, a jóság és az igazság a szakralitással együtt jelen van, nemcsak Istenben, de az ő világában is. Az Újszövetség a kultikus törvények, exkluzív szent helyek, idők, szavak béklyóinak, korlátjainak feloldozását, megszüntetését hirdeti, ennek értelmében tűnnek el a szakrális időhatárok is: „*A szombat van az emberért, és nem az ember a szombatért*” (Mk 2, 27). Fontos, hogy a szeretet törvénye a szombat törvénye fölött áll (Mk 2,23-28; 3,4; Lk 13,15-16). A kijelölt napok helyébe az „*alkalmas idő*” lép (2 Kor 6,2). Az Újszövetségben a szakrális és profán fogalompárt a krisztusközelség és -távolság, az istenközelség és -távolság fogalompárja váltja fel.

Bár a „sacrum” és „profanum” közötti határvonal a konkrét esetekben elég jól meghúzható, éles elkülönítésük mégis meggondolandó. A mai ember számára ugyanis a *szakrális tér* és a *szakrális idő* alapvetően teremtményi kategóriái nem léteznek. A *szakrális tér* és *idő*, amelyben jobban találkozunk Istennel, vagy a pogány felfogás szerint *csak ott* találkozunk. Ez elég tudathasadásos felfogás, amely sajnos a kereszténységre is hatott és hat. Ennek az érvénytelenítése lesz igazából a kereszténység lényege. A fizikai-természettudományos szemlélet, amelynek primitív változatában mindenki részesül, a szakrális teret és időt nem különbözteti meg a nem szakrálisról. A *szakrális idő* és *tér* fogalma a modern embernek az agyából, szívéből, értelméből, pszichéjéből hiányzik. *Mircea Eliade* hangsúlyozza: hovatovább csak a szeretet élménye maradt meg az ember számára. Ezért fontos a hely és idő, ahol és amikor először megláttam Őt, ahol először találkoztunk. Az ember, aki tudja, hogy mi a szeretet: mert az az idő, az a hely fölragyogott, az nem keverhető össze más térrel és idővel, az zarándokhely lesz, kegyelmi hely és kegyelmi idő. Az emberi szeretet szakralitása leronthatatlan, mert ha lerontjuk, akkor az embert rontottuk le. A keresztény szakralitás lényege éppen ez: nem a körülkerített *templumban*, hanem az *ecclesiában* született és születik meg a keresztény szakralitás. Az *ecclesiában* akkor született meg a keresztény szakralitás, amikor Jézus megjelent az apostoloknak és Isten szeretete valami abszolút módon a föltámadt Krisztusban kinyilatkoztatást kapott. Benne mondja ki az Atya végső soron a világról, hogy jó. Ezt többé nem lehet elfelejteni. Ennek az élménynek a helye, közege maga a gyülekezet, nem pedig az utolsó vacsora színhelye vagy a emmauszi lakoma terme. A keresztény szakralitás az emberi szeretetnek az Isten szeretetével való találkozása, megtapasztalása azt jelenti, hogy a kereszténység minden hiányos és fogyatékos megvalósulása ellenére az embert megmenti az isteni szeretet.

Az *egyház* jelentésű kései görög *küriakon* szóból származik az angol *church*, a holland *kerk*, a német *Kirche*, amely az *Úr házát* jelöli. A magyar *egyház* szóban eredetileg az „idv”, „üdv” szó szerepelt és őrződött meg az „idvház”, „üdvház”, vagyis az *egyház*, „*Szent ház*”, azaz a *templom* szavunkban. A görög *ekklészianak* megfelelő latin *ecclesia* el tovább a rományelvek zömében valamilyen változatban. A Biblián kívül és a kereszténység előtt nincs vallási színezete a görög *ekklészia* szónak, amely Athénben és a legtöbb görög városban a nép *gyülekezetét*, a *népgyűlést* jelölte. (A hírnök, *herold* hívta össze a polgárokat; *ekkaléo* – *kikiáltani*, kihirdetni.) Az *ekklészia* általában a héber *kahal* megfelelője, a *szünagogé* mellett, amely Izrael népének gyülekezetére vonatkozott és főleg vallási és kultikus közösséget jelölt. Ebben az értelemben szerepel az *ekklészia* az Újszövetségben is, és őrződött meg a magyar protestánsoknál annyira kedvelt *ekklészia* főnévben.

III.

Sík Sándor Szent Jeromos barlangja című tanulmányában fejti ki, hogy a bibliafordító egyházatjának sokáig nagy problémát okozott a „*christianus*” és „*cicero-*

nianus” örökség. Jeromos példa arra, hogy a keresztény embernek szabad volt a profán szellemi kultúra értékeit megbecsülni, sőt felhasználni is, nagyszerű egyénisége, tehetsége révén „egységbe olvasztotta a nemes profán kultúrát és a keresztény lelki világot”. Augustinus írja Szent Jeromosról, hogy nagyon dühös volt, amikor szemére vetették, hogy barlangjában válogatás nélkül olvassa a Bibliát, le is fordította, és a pogány klasszikusokat. Ellenvetésül az egyik levelében arra hivatkozik, hogy Pál apostol Titushoz írt levelében Epimenidésnek a hazugokról szóló verssorát, első Korinthusi levelében Menandrosz költeményének egy sorát, athéni vitájában pedig tanúbizonyságot egy szép hexameterben Aratusz idézte. Sik Sándor következtetése: „És mit mondjak az Egyház tanítómestereiről? Mindnyájan a régiek emlőin táplálkoztak, ha aztán cáfolták is őket...”

Rónay László hangsúlyozza: a „profán” alkotásokban is üzenhet a Teremtő, néha hatásosabban és felrázóbban is, mint a „szakrális” jellegűekben, de bizonyos szellemi-lelki nagykorúság szükséges a helyes értelmezésükhöz. (A „nagykorosodási” folyamatot jól mutatja az Ady-recepció alakulása a Magyar Kultúra oktalán támadásaitól Sik Sándor *Az örök Ady* című tanulmányáig.)

Egy versnek nem lehet hiteles értékmérője, hogy miről szól. Egy téma önmagában, kizárólagosan nem döntheti el egy mű irodalmi, esztétikai értékét. Tudjuk, számtalan vallásos írás, vers, Mária-himnusz stb. keletkezett a századok folyamán, de ezek nem egyenértékűek, bár témájuk gyakran ugyanaz vagy hasonló. Egy mű nem azért szép, mert témája szerint a Szűzanyáról, avagy a hazaszeretetről szól. Mindkét témakörrel született számos kiváló alkotás, de számtalan rossz, gyenge munka is, bár szerencsére az utóbbiakat nem szoktuk számon tartani. A *szakrális* megnevezés helyett lehetne a tágabb értelmű, a közgondolkodásban érthetőbb *vallásos líra* megjelölést is használni, ha ez a megnevezés a jeles alkotókra nézve nem lenne lefokozó hatású.

IV.

Határozott különbséget kell tennünk a *liturgikus művészet* és az általában vett *vallásos művészet* között. A *liturgia* az egyház nyilvános istentisztelete, amelynek valóban egyetemesnek kell lennie, az üdvösség objektív tényére kell koncentrálnia, azt a misztériumot, a kimondhatatlant kell valamiképpen kimondania, illetve Jézusnak azokat a szavait, amelyek közlik az isteni életet. Éppen ezért például egy szentélyben nem igazán ábrázolhatók a Szentcsalád mindennapjai, ezeket a vallásos művészet sikeresen ábrázolhatja, de nem a liturgikus művészet, amelynek célja a már jelenlévő misztérium felmagasztalása: a lényeg és a végső összefüggések megmutatása. Ebben a vonatkozásban nem a *művészi és művésziellen* áll szemben egymással, csupán a *liturgikus* és a *nem liturgikus*, vagyis az *általában* vallásos művészet különbözik egymástól.

Éppen ezért bizonyos vallásos témájú dalokkal nem az a baj csupán, hogy nem érik el a művészi fokot sem a dalok, sem pedig szövegeik, hanem az, hogy nem lehetnek sem introitus, sem communio, sem pedig offertóriumra énekeltek, mert lényegük szerint nem a *liturgikusak*, hanem általában véve a

vallásos művészet körébe tartoznak. Ezen az sem változtat, hogy az esztétikai minőséget tekintve egy *liturgikus* mű lehet igen gyenge minőségű is, amint egy *vallásos* ihletésű mű pedig lehet akár igen magas művészi fokú is. (Például a Szentcsalád mindennapjait meg lehet festeni remekműként, de giccsesen is, amint erre számos példa van: a Szűzanya, Szent József és a galambokkal játszadozó kis Jézus témakörrel kapcsolatban.) Szakrális művészet lehetséges akkor is, ha egy szó sincs benne Istenről, ha az ember végtelenre, azaz Istenre nyitott világát érinti, akkor mégis róla van szó. (Ebből fakad az a kérdés, ha mindez hiányzik, akkor egyáltalán lehetséges-e nagy művészet? – Aligha.)

A *szakrális* költészet ismerveit kutatva, analógiaként idézem *Benedek István* szavait, aki a *Rendületlenül. A hazaszeretet versei* című antológia szerkesztőjeként az utószóban a magyar hazaszeretetről szóló költészet lényegét így interpretálja: „Ha valami, hát az a sajátosan szép a hazaszeretet költészetében, hogy tragikus történelmünket *belülről* éli át, és úgy tudja kifejezni, hogy az értő olvasó feloldódik abban a közösségben, amelynek akarva-akaratlan a tagja. Semmi sem demokratikusabb a hazafiságnál: pór és földesúr, polgár és arisztokrata egyformán addig és csak addig magyar, amíg szereti ezt a hont.”

Az eszmei és esztétikai szempontból is hiteles, igazi minőséget képviselő szakrális költészet is „*belülről*” éli át és fejezi ki a vallásos érzés, lelkeség élményeit, és az „értő befogadó” demokratikus módon oldódik föl abban a közösségben, amelyhez léleken és szellemben tartozik. *Sík Sándor A katolikus irodalom problémájához* című írásában hangsúlyozza: „katolikus irodalomnak csak azt nevezzük, *ami katolikus is meg irodalom is egyszerre*”, mert „a katolikus irodalom *mindenekelőtt irodalom*.”

A *szakrális* költészet esztétikai értékmérői alapvetően ugyanazok, mint minden művészeté, mint az irodalomé. Igaz, idővel az esztétikai normák és minőségek is változnak. Mégis érezhető, az alkotó, a mű és a befogadó közti kapcsolatban a Barta János esztétikájában egyetemes esztétikai értékeknek nevezett őszinteség, hűség, vagyis a művészi helytállás, az eredetiség megléte, foka, vagy éppen a hiánya. A szakrális művészet, így az irodalom minősítője önmagában a műben reprezentált esztétikai minőség sem lehet, hiszen napjainkig a bájos, tragikus, fenséges, komikus stb. számos értékes és értéktelen változata jött létre. Felvetődik az esztétikai gondolkodás, értékszemplélet egyik dilemmája éppen az ún. tükröztetett esztétikai értékkel, a bensőség-értékkel kapcsolatban.

A kérdés esztétikai lényegét *Barta János* két vélemény ütköztetésével érzékelteti esztétikai tankönyvében: Liebermann német impresszionista festő szerint a jól megfestett répa éppen olyan jó, mint a jól megfestett Madonna. (Die gut gemalte Rübe ist ebenso gut, wie die gut gemalte Madonna.) Egy másik felfogás szerint azonban a jól megfestett zöldség értékesebb, mint a közepesen megfestett Madonna, de alacsonyabban áll, mint a szintolyan jól megfestett Madonna. A dilemma arra világít rá, hogy az eszmeiséget, az ún. esztétikai bensőségértéket tekintve is mélységkülönbségek lehetnek az egyes művek között. A bensőség-értéknek más és más változatával van dolgunk, ha az etikai, gondolati, esztéti-

kai, vitális vagy éppen a szakrális értékeket kutatjuk. Barta János szerint bensőségérték jön létre, ha a műalkotásnak a speciális értékeken kívül a benne tükrözött erkölcsi eszmék, közösségi érzések, az író, költő által átélt életerő, szépség, gondolati mélység külön súlyt, külön mélyebb tartalmat ad. Egy tragédiát csak úgy tudunk megérteni, ha van érzékünk a benne kifejezett erkölcsi problémák iránt. Aki érzéketlen, az erre az átélésre képtelen. Az esztétikai és a morális érték nem azonos, de az utóbbi megalapozza az előzőt. Hasonlónak érzem a szakrális értékek iránti érzékenységet, átélő, műélvező képesség kérdéskörét is.

A *szakrális művészet* fogalma *Pierre Emmanuel* értelmezése szerint: „Minden olyan művészet, amely hozzájárul a szeretet megismeréséhez és a szeretet általi megismeréshez, az emberi szívben levő abszolút tiszteléséhez, megérdemli a *szent* (*sacré, szakrális*) jelzőt. Az ilyen művészet első jellemzője az, hogy az embert sorsa középpontjába helyezi vissza, főszerepet tulajdonít neki. Az ember csak úgy töltheti be ezt a szerepet, ha a művész elismeri szavának olyan szabadságát, amelyet nem fog fel: a végtelenre szóló hivatást. Szavunk: kapcsolatunk a Misztériummal. Az embernek a teljes és Egy Misztériumhoz való viszonya és jelenléte nélkül nincs *szakrális*. És a szakrum megnyilatkozik az emberi nyomorúság legmélyén éppúgy, mint a szellem égboltján.” Ebben az értelemben „a szakrális művészet lehet kegyetlenül igazmondó, kikémlélheti a legalacsonyabb területeket: de nemcsak az utóbbiakat tárhatja fel; még a legkitaszítottabb emberi lényeknek is van gyökerük, amely szenved. A Szeretetre alapozott művész nem hagyja el sohasem hitét az emberi természet végső és benső nagyságában, még ha eltaposott és romlott is. Ez az eltaposás és ez a megromlás még mindig a született és végső nagyság negatív bizonyítékai.”

Szakrális ez a művészet a kiváló teológus, *Romano Guardini* találó megfogalmazásának értelmében is: „A művészi alkotás a tökéletesség utáni vágyból fakad. A tökéletesség a számunkra nem létezik, mégis az ember tömördek családja után is úgy véli, hogy léteznie kellene. Benne éri el ugyanis a létező teljes igazságát és valóságát. Ilyesformán a művészet előfeltételez olyasvalamit, ami nincs jelen. Azt nem képes megmondani, hogyan jön létre, mégis titokzatos vigaszt nyújt azzal, hogy eljövételéről szól. Minden műalkotásban feltárul valami ebből a tökéletességből. Az ember nem ismeri természetét, de belsejében érzi ígérését.”

Rónay László fejti ki, amikor ez a „rezonancia” nem jön létre, bármilyen tiszteltre méltó is a művész szándéka, nem beszélhetünk „ars”-ról, főképpen pedig nem „ars sacráról”. A szakrális művészet abban a térben fejti ki hatását, amely a megszólított és megszólított között feszül, ebben éli át a művész az „epifániát”, a „megjelenést”, örömben vagy rettegésben. A nagy írók nagy lelki gazdagodást biztosító jelentős műveit is az „ars sacra” körébe sorolja: „Egyrészt azért, mert elevenen, elhithető erővel idézik fel a valóságot, s kiszakítanak önkörünkből egy gazdagabb világ megismerésének lehetőségével s a belső szabadság terének megteremtésével, amelyben erkölcsi életünk is gazdagodik. Másrészt ezzel a világgal szembesülve önmagunkat is másként látjuk, azaz önismeretünk is telje-

sebbé válhatik. Harmadrészt ezek az alkotások szembesítenek valamivel, amire mindnyájan törekszünk hiányát érezve. Hogy ezt a valamit ki hogyan nevezi, nyilván világnézetének függvénye, de az biztos, csak akkor lehet sejtelmünk róla, ha a mű 'ars' a szó legnemesebb értelmében."

V.

A vallást a *Magyar értelmező kéziszótár* (Bp., 1972. Akadémiai Kiadó) így definiálja: „a társadalmi tudatnak természetfeletti erők és lények létezésébe vetett hiten alapuló formája, az ilyen hittel kapcsolatos megnyilvánulások, tanítások, szertartások rendszere”, a *vallásos* melléknév pedig a vallás tanításait követő, aszerint élő ember, illetve a vallás tanításaiból, követéséből fakadó, erre irányuló érzés, nevelés, ezt művészi eszközökkel kifejező művészet, irodalom jelölője. Ennél az általános meghatározásnál mélyebb, tartalmasabb körülírásra, kifejtésre vállalkozik *Herbert Haag* a *Bibliai Lexikonban*, amely a *vallás*, a *vallásosság* ó- és új-szövetségi tartalmát bibliai utalásokkal alátámasztva értelmezi. „Az Ószövetségben a vallásosság az ember – istenkép mivoltával összhangban álló – személyes viszonya Istennel, az ember vallási érzülete és egész vallási magatartása.” Ennek lényegét legkifejezőbben az Írásban találjuk meg: „Meggondták neked, ó ember, mi a jó, és mit kíván tőled az Úr: Semmi mást, mint hogy váltsd tettekre az igazságot, szeresd hűségesen (a szövetséget) és járj alázatosan a te Isteneddel” (Mik 6,8).

A vallásosság ilyen értelemben az istenfélelemmel azonosítható, vallásos, aki féli Istent, elismeri létét, és engedelmeskedik neki, vagyis megtartja a Törvényt. Bár az istenfélelem a fölséges, magasságos, félelmetes Istenről alkotott képnek felel meg, ugyanakkor Izrael fiai Isten közelségét, oltalmát is megtapasztalták, Istenhez tartozásuk tudatából bizalom, szeretet fakadt. A héber *hesszed* (kegyelem) fogalom fejezi ki a családtagok, vagyis férj és feleség, szülők és gyermekek, valamint barátok, szövetségeselek közti bensőséges kapcsolatot, amelyet az Ószövetség a kiválasztás és a szövetség, az üdvösségtörténet tényeinek, az imádság és a kultusz alapján Jahve és Izrael között fennálló kölcsönös szeretetkapcsolatra is átvitt. A liturgikus és közösségi jellegű vallásosságban az egyén azért tartozik Istenhez, mert a választott nép tagja (haszid), aki Istenhez tartozását (hesszed) mindenekelőtt a kultuszban élte át és erősítette meg. Isten szolgája, választottja, kedveltje az, aki szegény és alázatos (*anar*, olykor *ani*), és a szenvedés, megaláztatás közepette is mindenben Isten akaratát keresi.

Az Újszövetségben a keresztény vallásosságnak ugyanezek a fő ismérvei, alkotóelemei, de itt elsődleges követelmény: Isten akaratának teljesítése, amely a szeretet „új” parancsában fogalmazódik meg, amely az embereknek nem annyira írott törvényként, hanem inkább a Lélek belső sugallata, ösztönzés formájában szolgál zsinórmértékül (Róm 8,2.14.kk.). Vallásos, aki engedi, hogy a Lélek vezesse – nem annyira érzelmileg, mint inkább tettekben megnyilvánuló módon –, szeretetre ösztönözze (vö. 1Jn 3,18; 5,3). Ennek a vallásosságnak is alapja a kiválasztottság a hit és a keresztség révén, Isten új népének tagjaként.

A keresztény ember reményét Istenbe és az általa megígért végső üdvösségbe veti, vallásosságát a hit, remény és szeretet hármasságában valósítja meg. A keresztény vallásosság döntő ismerve a Krisztus-hit és Krisztus-követés, amelyben Krisztus, Isten szolgája, nemcsak igaz, hanem szent (*hosziosz=haszid*) tárgya is a vallásosságnak, akivel a keresztény ember a hitben egész életét átható személyes kapcsolatban áll. A keresztény vallásosság nem annyira a „gyakorlatból”, „tettekéből”, hanem Isten ajándékaként elsősorban a hit, remény és szeretet révén, Isten üdvözítő akaratából és tetteiből fakad. (Az újszövetségi *euszebeia*, *teoszebeia* mögött ott áll a héber *heszed*, amely szerint vallásos, jámbor (*euszebész*) az, aki (a latin *pietas*nak megfelelő értelemben) buzgó lélekkel teljesíti vallási és állapotbeli kötelességeit.

VI.

Költészetünk szakrális vonulatának remekműveire figyelve külön kell szólni a nyelvről, amelynek segítségével a költő kifejezi élményeit, gondolatait, érzéseit, hangulatait. *Nyíri Tamás Antropológiai vázlatok* című munkájában kifejti, hogy a nyelv nemcsak a tájékozódás eszköze, a társadalom legfontosabb jelrendszere, emberi érintkezésre szolgál, hanem túlmutat az embernél is. A nyelv az emberi lét kifejezése. A nyelv segítségével fejezzük ki és alakítjuk a világot. A nyelvnek kultúrát és világnézetet meghatározó, közvetítő ereje van. A nyelv túlmutat az embernél, Hegel szerint az „egészre”, a keresztény bölcsélet alapján a létre utal: „meghatározza a megértés horizontját: az értelmezés előzetes szempontjait, hátterét, olyan előzetes szándékot, ítéleteket, gondolkodási formákat és világképet közvetít, amely a konkrét megértés történeti föltétele. (...) A nyelv nemcsak jelzés, hanem kijelentés is, amely valamit 'jelent'. A jelentés arra az átfogó horizontra utal, amely meghatározza 'értelmét'. (...) Az egyes részhorizontokat a föléjük rendelt, átfogó horizont segítségével érthetjük meg. Így eljuthatunk a legvégső, mindent átfogó horizonthoz, amely – mert valamennyi részhorizontot felülmúl – egyben mindet lehetővé is teszi. Nyelvi kijelentéseink magukba zárják a létet is; hiszen a kijelentés mindig azt állítja, hogy valami így, vagy úgy van. Ha kijelentéseink meghatározott részhorizontokra, ezek pedig az átfogó horizontra utalnak, s kijelentésünk magába zárja a létet, akkor nyelvünk magára a létre utal. A nyelv így az ember transcendens megvalósulása.”

A költői nyelv talán a legeggyértelműbben utal egy átfogó horizontra, hiszen a valóban értékes alkotás a létről tudósít, s nyelvével is az ember transcendens megvalósulását szolgálja, bár tudjuk: „A nyelv soha nem képes kinyilvánítani az ember egész létét, nem tudja nyilvánosságra hozni az emberlét mélységeit.”

Nyelvünk jelentőségét számos magyar költő és gondolkodó tudatosította, fontosságának érzékeltetésére mégis csupán két külföldi nyelvgénius véleményét idézem. *Giuseppe Mezzofanti* (1774-1840) 1836-ban *Frankl Ágoston*, cseh születésű költőnek mondta: „Tudja, melyik nyelvet tartom az olasz és a görög után minden más nyelv előtt, leginkább dallamosnak és a verselés szempontjából leginkább fejlődésre képesnek? A magyart. Ismerem néhány új költőjüket,

néhány versüket, melyek a dallamosságukkal megleptek. Ügyeljen, ebben a nemzetben egyszerre csak fel fog tündökölni egy költői lángész, és nézetemet igazolni fogja. A magyarok, úgy látszik, még nem is tudják, micsoda kincs lakozik a nyelvükben.” Petőfi 13, Arany 19, Vörösmarty 36 éves. Ekkor halt meg Berzsenyi és született a Szózat. Mezzofanti Csokonai, Kisfaludy, Berzsenyi, Kazinczy néhány versét olvashatta. Hamarosan feltündökölt Petőfi és Arany...

Az angol *John Bowring* így jellemezte nyelvünket: „A magyar nyelv rendkívüli módon fejlődött és struktúrája visszanyúlik arra az időre, amikor még a jelenleg Európában beszélt nyelvek sem léteztek. Olyan nyelv, mely szilárdan és határozottan fejlesztette magát, matematikai logikával, harmonikus összeilleszkedésekkel, ruganyos és erős hangzatokkal. Ez a nyelv a legrégebb és legnemesebb monumentuma egy nemzet önmagában való függetlenségének. Megmagyarázhatatlan az egyiptomi templomok mennyezete: egyetlen szikladarab. Senki sem tudja, honnan származik, miféle helyről hozták ezt a különös, bámulatos anyag-tömeget, senki sem tudja, hogyan emelték föl a templom oldalfalára. A magyar nyelv eredete ennél sokkal csodálatosabb jelenség. Aki megoldja, isteni titkokat fog elemezni, és a titkok első tézise ez: kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige.” Nem véletlen, hogy Líránkat Babits is olyan értéknek tudta, amely eséllyel képviselhet minket a nagy népek költői versenyében is...

A nyelv – Humboldt nyomán *Wittgenstein* és *Heidegger* szerint – nem „ergon” (mű), hanem „energeia” (tevékenység), a logikai állítás előtt már meghatározott világnézet tárul fel benne. Eppen ezért például a Hymnus nyelve is hermeneutikus jellegű, a mű „üzenet” (herméneia) a létről, az emberről, egyben azonban „hírnök” (herméneuein) is, a mindenkori konkrét történelmi helyzetben értelmezi az üzenetet. A megértés és értelmezés hermeneutikai körében az üzenet, az előzetes megértés hozzásegít a konkrét kijelentés (kérés stb.) értelmezéséhez.

VII.

Honfoglaláskori költészetünk elveszett. A Halotti Beszéddel kezdődő irodalmunkban, különösen az Ómagyar Mária-siralom óta írott költészetünkben jelen van a szakralitás, a sacrum eszmei, eszmetörténeti és esztétikai értéknövelő hatás-tényezője. Balassi, Zrínyi, Ady, Babits, Pilinszky és költőtársaik művészetében, szakrális alkotásaiban világirodalmi színvonalon érvényesül az istenkereső, nemritkán a hitvalló emberi magatartás és a legmagasabb esztétikai minőség. Gyakran a lelki megújulás, sőt a megtérés élményéről, Harsányi Lajos, Sík Sándor és Mécs László költészetében a hit ébresztéséről, megerősítéséről és átadási szándékáról is *beszélhetünk*. Nem hitbuzgalmi munkákról van itt szó – bár a lelkeséget, a gyakorló vallásosságot tekintve azok is fontos funkciót tölthetnek be –, hanem esztétikai rangú irodalmi alkotásokról, amelyeket a Szentírás, Jézus élete és csodái, a keresztény eszmeiség, lelkeség inspirált, amely ma is táplálja a keresztény világ- és emberszemléletet, életmagatartást.

Nyomatékosan hangsúlyozom: a műalkotás színvonala nem a választott témától függ. A magyar vallásos költészetben számos dilettáns működött és működik,

nemritkán a kiválasztottság öntudatával. Éppen ezért a szakrális költészetben követelmény, hogy a lírai alkotás jellege legyen szakrális, hogy magas művészi feldolgozás jellemezze, hogy egy elvontabb, egyetemesebb, természetfeletti jellegzetességgel bírjon. X. Pius hármaskövetelményét, amely eredetileg a musica sacrára, az egyházi liturgikus zenére vonatkozott, alapul vehetjük a szakrális irodalom, a szakrális költészet alapvető jellemzőiként is: *szakrális, művészi értékű és egyetemes*.

Pilinszky helyesen hangsúlyozza: eredete szerint minden művészet szakrális, csupán megnyilvánulásának módja, mértéke és minősége különbözik. Ilyen értelemben tartozik a szakrális költészethez *Balassi* számos verse, *Zrínyi* műve, *Berzsenyi Foháskodása*, *Kölcsey Hymnusa*, *Ady* sok-sok költeménye, *Babits Miatyánk*, *Zsoltár gyermekhangra*, *Zsoltár férfihangra*, *Csillag után*, *Az elbocsátott vad*, *Intelem vezeklésre*, *Balázsolás*, *Karácsonyi ének*, és különösen a *Jónás* könyve, főképpen pedig a *Jónás imája*, *Juhász Gyula* és *Tóth Árpád* jó néhány alkotása, *József Attila* több verse, *Dsida Jenő Tízparancsolat*, *Nagycsütörtök*, *Út a Kálváriára*, *Psalmus Hungaricus* című műve, *Weöres Sándor Ábrahám áldozása*, *Rónay György* ötrészes költeménye, a keresztutat járó és keresztre feszített Jézust láttató *A hét első napján, amikor még sötét volt*, *Himnusz a Boldogságos Szűzhöz* stb., *Pilinszky Harmadnapon*, *Szent Iator* stb., amelyek a legmagasabb irodalmi mércével mérve is megállják helyüket.

Komoly dilemmát jelent, hogy költészetünk 800 éves gazdag és sokrétű szakrális vonulatából szabad-e kiszakítani és külön tárgyalni néhány fejezetet? Az biztos, hogy teljességre törekedni igen nehéz, szinte lehetetlen. Külön probléma, hogy könyvemben esetenként a jegyzetek felettébb hiányosak, de a teljességet célzó hasznos és funkcionális jegyzetek összeállítása a végtelenségig halasztotta volna az egyes tanulmányok megírását. A kutatások jelenlegi állása miatt a Biblia és az irodalom, az irodalom és a vallás közt végtelenül sok, egymást is kizáró, megkérdőjelező konfliktus, dilemma lehetséges.

Tudjuk, a költészet rangját nem csak az adja meg, amit mond, hanem inkább az, ahogyan mondja. Jelenleg az istenkereső költők műveit kutatók kicsi tábora ritkán, gyakran akkor is inkább csak védekezően szólal meg, de talán számuk és rangjuk nőni fog, eredményeik pedig egyre tekintélyesebbé válnak. Pillanatnyilag azonban az irodalomtudomány hivatalos művelői és a szakrális irodalom kutatói között az értelmetlenség netovábbja lenne bármiféle konszenzusról beszélni, hiszen semmiben sincs egyetértés, sőt egymásra figyelés sem igen létezik. (Oka van annak, hogy *Rónay László* levonja a következtetést: a szakrális irodalommal való foglalkozás nem hajt személyes hasznot, s nem hoz elismerést sem művelőjének.) Pedig a Biblia és a keresztény eszme szerepét vizsgálva az irodalomban jogosan állapítja meg *Northrop Frye* *Az Ige hatalma* című könyvében: „Eszébe nem jutna senkinek, hogy az iszlám kultúráját ne a Koránból, a hindu kultúráját ne a védákából és az upanisadokból kiindulva kezdje vizsgálni: Miért ne lehetne éppilyen eredményes, ha a nyugati kultúrát a Bibliából kiindulva vennék górcső alá?”

Már az ókeresztény művészet tanúsítja, hogy az *ars sacra* nemcsak ábrázolt, illusztrált, hanem teológiát is kifejezett, üdvösségtörténetet, hittitkokat hirdetett. Egybekapcsolta az Ó- és Újtestamentumot, Krisztust állította az emberiség történetének középpontjába. Két óriási nagy témakör a hit két reménysége: a köztünk maradt Üdvözítő és a feltámadás öröme. A mélyebb megértés szándéka megköveteli, hogy irodalmunkban is megismerjük a keresztény tipológiát, szimbólumokat, színszimbolikát, képek, képsorozatok teológiai, liturgiai jelentőségét is.

Korzenszky Richárd figyelmeztetése ránk is vonatkozik: vizsgálódásunk során nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy az Evangélium és a kereszténység nem azonos, a kereszténység történelmi jelenség, amely végigkíséri az Evangélium történelmen átfelülő útját. Vannak virágzó korszakai, de volt inkvizíciója, hanyatló periódusa is. Tudatosítanunk kell azt a figyelmeztetést is, amelyet a *Gaudium et spes* zsinati konstitúció hangsúlyoz: „*sosem szabad szem elől téveszteni: az egyház célja az evangelizáció, nem pedig az, hogy kultúrát teremtsen. Ha kultúrát alkot, akkor az evangelizáció által.*”

Például Kölcsey Hymnusát összegező céllal, főképpen a szakrális vonatkozások szempontjából értelmezem*. A Mária-kultusz motívumkörei át- és átszövik a magyar költészetet. Harsányi Lajos, Sík Sándor, Mécs László az elődökhöz és kortársakhoz számtalan szállal kötődve alkotta meg költői életművét. A XX. századi „katolikus líra” újító triászának költészetét, szakrális és humánus értékeit is tudatosító és felmutató módszerrel vizsgálom. A három papköltő közül valójában csak Sík Sándorral számol irodalomtörténet-írásunk. Mécs László félig, Harsányi Lajos pedig szinte egészen elfelejtett költőnek számít. Mindkettő vidéken élt. Mécs kisebbségi magyar sorsban vált költővé. Harsányi eszterházi (mai nevén fertődi), majd rábapatonai és győri vidékiségekben élt, tehetségét hosszú időn át a regényírásnak szentelte.

Rónay László a magyar istenkereső költészet legjelentősebb kutatójaként szól arról, hogy Ady vízvázlatzó jelentőségű az istenkereső költők között is. Ady óta tudjuk, az esendőség, gyengeség, de még a bűnösség sem kizáró ok, hogy a gyarló ember is meghallja a hívást, hogy a kegyelem lelki-szellemi magaslatokba emelje az alkotót. A Radnóti költészetét átszövő bibliai motívumok, tudatosan vállalt irodalmi inspirációk, sugallatok jelentőségére ragyogó példa a *Nem tudhatom...*, amelyet összegező céllal újszerűen interpretálok.

Líránk szakrális vonulata az eszmeiségét tekintve humán értékekben bővelkedik, mégis több szempontból is *elfelejtett irodalom*má vált, igen értékes kincses-tárát évtizedeken át száműzték az irodalmi tankönyvekből és a kutatásból. Pedig a *szakrális irodalom* őrizte meg leginkább a romantika koráig Európában meglévő esztétikai kommunikáció egyensúlyát, a *delectare*, *movere* és *docere* hármasságának alapelvét, nemcsak gyönyörködtetni akarja a befogadót, de lélekben nemesíteni, a jóra, szépre, igazra és a szakrális értékekre is fogékonnyá tenni. Sík Sándor azt vallotta, a költőnek, írónak eszmét is kell hirdetnie:

* A Hymnus-tanulmányt 1995-98-as Almanachunkban (152-204. l.) közzöltük. – *A szerk.*

„Benne a jelenségek világa belső valósággá válik, formát ölt, és megformálva az alkotásban kicsordul belőle.”

VIII.

Ez a tanulmánykötet egy nagyobb irodalomtörténeti vállalkozás része, már csak ezért sem törekedhettem semmiféle teljességre a célkitűzésben sem, és főképpen nem a feladatvállalásban. A *katolikus* megnevezést a kereszténység és a magyarság meghatározó, jellegadó jelölőjeként, eredeti jelentésének megfelelően, vagyis „babitsi” értelemben az *egyetemes* fogalmaként használom, kortörténetre jellemzően is, főképpen a piarista szerzetesköltőre, Sík Sándorra és a premontrai szerzetesköltőre, Mécs Lászlóra, valamint a pannon papköltőre, Harasnyai Lajosra vonatkoztatva.

Ezek a papköltők képzettségük, élethivatásuk révén nemcsak ismerték, de mélységesen át is élték a katolikus liturgia költészetét és a költészet liturgiáját. A szakrális irodalom, különösképpen pedig az idealitással, humánus értékekkel telített szakrális költészet elsődleges célja, hogy gazdagítsa az embert emberiségében, személyiségében, társadalmi, etikai, esztétikai minőségében, hogy a századvég, az ezredforduló reményét vesztett kultúrájával szemben a szépség és az isteni fény derűjét, egy új reménység fényét ragyogtassa az emberiségre.

A kutató a maga munkáját *in se* látja, és érzi, mennyire elmaradt attól, amit szeretett volna elérni. Ismeretes a *docta ignorantia* jelensége: minél többet tud valaki, annál jobban érzi tudásának korlátait és hiányosságait. Való igaz: csak a nagyon tudatlan hiheti magáról, hogy igen sokat tud. Évtizedek ateista-materialista neveltetése és iskoláztatottsága után jelenkorunkban az *ars sacra*, a szakrális irodalom megértéséhez hiánypótló igyekezet, nagy fokú jártasság, szemlélői elmélyülés és részvétel szükséges.

Különösen nehéz ezekről a kérdésekről azoknak szólni, akik csak a látható és fogható anyagban, materiális valóságban hisznek, akik a mindentudás hitével járnak a világban, akik szemében nem léteznek láthatatlan dolgok, spirituális élmények, akik azt hiszik és vallják, hogy fölöttük üres az ég. Babitstól tudjuk: „*Ki méltó látni a csodát, / Az a csodát magában hordja.*” Sík Sándor pedig hangsúlyozza: az igazi művésznek „az ígét kell szolgálnia, minden mást – még a vallást, az erkölcsöt, a hazát, az emberiséget is – *csak ezen át van joga szolgálni.* Ha ennek rovására tenné, ez annyi volna, mint elsődleges kötelességének megszegésével teljesíteni másodlagos kötelességet: istentagadó akarna Istent szolgálni, hazaáruló hazát, erkölcstelen ember erkölcsöt. A művész számára a legnagyobb bűn, a legigazibb erkölcstelenség: elárulni a művészetet, megtagadni, amit a lelke mond, megalkudni művészi lelkiismeretével, hűtlennek lenni – akár a „legszentebb” kedvéért is, hát még hiúságból, kapzsiságból, gyávaságból! – az Isten ígéjéhez. Ennek a szolgálatnak legelső törvénye: művészién fejezni ki az élményt, tehát az elérhető tökéletességgel formálni testté az ígét. Aquinói Szent Tamás szerint a *Perfectio cum claritate*: a művészi alkotás egyetlen egyetemes lényegi törvénye.” Sík Sándor az Aquinói Tamástól tanult *concursum divinum*

értelmében hangsúlyozza, a katolikus dogmatika és morális szellemében: Isten közreműködése nélkül nem történik semmi, mindenben Isten akaratát kell keresni, megérezve az isteni illetést. Alapelveként szögezi le: „Az írónak, amikor ír, legelső katolikus kötelessége: a tőle telhető legjobb művésznél lenni.”

Definíciók, körülírások, megközelítések erdejében bolyongunk. Tudjuk, a görögben a *létheia* jelenti a feledést, ennek fosztóképzős tagadó alakja az *alétheia* nemcsak a „nemfeledés”-t jelenti, hanem az *igazságot* is. Ilyen értelemben az ismeretlen keresése helyett a már ismert, de elfeledett vizsgálata a céлом és a teljességről lemondó igyekezettel szeretném bontani a falakat, akadályokat, amelyek a választott témakört övezik, izolálják. Tudom, ma is nehéz választ adni Mécs László kérdésére, amelyet a *Bakonyi látomás* című, egy szlovák népdal dallamára komponált, a szerző előadásában magnószalagon is megőrzött versében fogalmazott meg: „*Ki a betyár? Ki a szent? / Magyarhonban ki a szent? / Ha a mérték tönkrement, / Senki, semmi meg nem ment!*”

Tudjuk, értékeitől megfosztott világunkban az emlékezet, a tudati megőrzés szerepe jogosan értékelődik fel. Hiszém, hogy a magyar irodalomban, különösen pedig a költészetben a Biblia, a kereszténység gazdag, változatos és eleven örökséget jelent. Igaz, kutatásainkban ritkán érzük, érhetjük el teljesen a kitűzött végleges célt, de ennek tudatában is vállaljuk a feladatvégzést, abban a meggyőződésben, hogy igyekezetünk irodalomtörténeti gondolkodásunkra is hiánypótlóan hathat, és nemcsak a szerzőnek, de olvasóinak is hasznára válhat.

Barsi Balázs szavait idézem az Ige, a szeretet hatalmáról és szépségéről: „*A másik ember nem alkalom, nem hely, ahol Istent szerethetem, hanem embertársaimat szeretve...*” Bennünket, földi vándorokat, a világ értékrendjében tájékozódni akaró, nemritkán tévelygő olvasókat az örök értékelmélettel szembesíti: „*Mert nem az élmény az érték, hanem a szeretet, nem az értelmi ismeret, nem a jámborság a legfőbb kincs, hanem a szeretet, a másik ember mindenestül való vállalása. ... Igenis a misztériumból, az imából kell élni...*” Sik Sándor poeta angelicusként és esztétaként hangsúlyozta, hogy az igazi művész önmagában éli át „*a szellem formáló szuverenitását*”. Ebben a szellemben vallotta Radnóti atyai mestere: „*Jaj, csak akkor el ne késsen / Hozzád csukló szívverésem, / Én Istenem, / Csak az ament el ne vétsem.*”

Irodalom

Bánhegyi B. Miksa: *Ars sacra*. In: *Szent művészet*. Szerkesztette: Cs. Varga István. Xénia Könyvkiadó, Bp., 1994. 11-30.; Pierre Emmanuel a szakrális művészetéről. In: Szabó Ferenc: P. Emmanuel önmagáról. Szent István Társulat, 1995. 83.; Vö.: A II. Vatikáni Zsinat tanítása. Szerkesztette Cserhádi József és Fábrián Árpád. 4. Kiadás. Bp., é. n. (1993).; Rendületlenül. A hazaszeretet versei. Válogatta és a jegyzeteket írta: Benedek István. Officina Nova, Bp., 1989. 7-9.; 865-867.; Gromon András: Szakrális – pofán. (Tájékozódás egy teológiai vitában). In.: „Érted vagyok”. 1994. októberi lapszám. 5-6.; Frye, Northrop: *Az Ige hatalma*. Európa, 1997. Fordította és a lábjegyzeteket írta: Pásztor Péter. (Frye Northrop témánkhoz kötődő első könyvének a címe: *Kettős tükör*, amelynek alapvető gondolatait viszi tovább és fejti ki a Bibliára koncentrálna.)

A *templum/templom* szó – a görög *témenosz* = *elhatárolt*, igei alakja a *kijelöl*, *kimetsz*, *kivág* – etimológiája elsődlegesen az augurok által auspicium tartására kiszemelt magaslati figyelőhelyet jelölte (templum

capit = figyelőhelyet választ, elfoglal) , később a felszentelt hely, templom, szószer, tanácsház, síremlék, halottnak szentelt kápolna jelentéskörét is magába foglalta. A tempestas – idő, időjárás, vihar, zivatar, az időszak, időpont pl. illa tempestate – abban az időben/időpontban; tempori vagy temperi = jökor (idejében); quattuor tempora – a négy évszak; tempus – idő, időszak; vö.: Das Tempus – die Tempora = ige-idő(k); az igei alak jelentése *kijelöl, kimetsz* stb. (Sík Sándor: Kereszténység és irodalom. Válogatott írások. Vigília, Bp., 1989. 239-257.)

Syndicus, Eduard: Entsakralisierung. Ein Literaturbericht; Theologie und Philosophie. Frankfurt/Main 1967.; Lengelig, Emil: Sakral – Profan. Bericht über die gegenwärtige Diskussion. Liturgisches Jahrbuch. Münster, 1958.; Pieper, Jozef Entsakralisierung: Drei Diskussionsbeiträge. Zürich, 1970.; Lederberger, Karl: Kunst und Religion in der Verwandlung. Köln, 1961. Lederberger probléma-felvetésével indult el a sacrum és profanum kérdésköréről szóló általános teológiai vita. A szerző azt állítja, a kereszténység Konstantin után visszaesett az archaikus-mitikus szakralitásba. Például az őskeresztényeknél a templomszentelést az első eucharisztikus lakoma jelentette, ebből fejlődött ki a középkor folyamán a templomszentelés hosszú és bonyolult liturgiája, az ordinációk körüli megkenések, a tradicionális kenyér kovásztalannal történő felváltása (9. század) stb. A változások mögött tendencia húzódik meg: „Minél inkább az isteni (numinosum) félelmetes elemét (tremendum) hangsúlyozzák az elbűvölő, vonzó elem (fascinum) rovására, annál inkább emelkedik a szakralizálás és ritualizálás szintje!” A tárgyak szakralitása jött újra létre, holott az Újszövetség szerint a dolgok csak az emberi használat, Istennek való felajánlás által szentelődhetnek meg. (Sevillai Izidor a *hagios* (szent) szót „a-gé”-ként, vagyis „földön kívülikén” értelmezte. A platonikus és újplatonikus szellemiség hatására olyan lelkiség alakult ki és terjedt el, amely elfordult az érzéktől, megvetette a világot. Mindez hozzájárult ahhoz a helyzethez, amelyet a szakralis és profán ellentétpár jellemez.

A sacrum és profanum kérdéskör máig sem lezárt teológiai vitáiban kikristályosodott, hogy az Isten által teremtett világot káros volt szakralis és profán ellentéppárra szétválasztani. A radikális deszakralizálást küzdő teológusok legfontosabb érvei: Krisztusban minden megszentelődött, Krisztus a világot végérvényesen profanizálta, megszüntette a különbséget szakralis és profán között. A vita azért olyan éles, mert sokan félnek attól, hogy elveszíti jelentőségét és létjogosultságát a szakralitás, konkrétan fogalmazva: elvész a szakramentalitás, vagyis a szentségek lehetősége. A deszakralizálás hívei pedig azt hirdetik, hogy végre ki kell emelni a kereszténységet a mágia mocsarából. Vö.: Dobszay László: Jegyzet a liturgiáról. Szent és profán a zenében. Új Ember, 1996. okt. 6. 8.o. Vö.: Eliade, Mircea: A szent és a profán. Bp., 1987. (Eliade, Mircea: „Das Heilige und das Profane. Vom Wesen des Religiösen című könyvét (Hamburg, 1957.) Berényi Gábor fordította. Eliade, Mircea: Képek és jelképek. Bp., Európa Kiadó. A „katolikus” szó összegező értékelését kapjuk Előd István: Vallás és egyház katolikus szemmel. Szent István Társulat. Bp., 1981. 5-6; 260-262. Előd István uo. Rudolf Otto és Mircea Eliade eredményeit értékelő. 34-35. A „szent” értelmezéséhez: Karl Rahner – Herbert Vorgrimler: Teológiai kisszótár. Szent István Társulat. Bp., 1980. 640-643.; Vö.: Bibliikus Teológiai Szótár. Róma, 1974. 1184-1192. A nyelv létkéifejező, emberen túli, az ember transcendens megvalósulására utaló jellegéről: Nyíri Tamás: Antropológiai vázlatok. Szent István Társulat, 1972. 39-50.

Barsi Balázs a Szeretethimnusz értelmezi az Örökké megmarad című könyvében.; Barsi Balázs – Telek Péter-Pál: „Mélység a mélységet” I.-IV. „Noé-bárka üzenete”: „Ma Noé korát éljük. Kezd el építeni a bárkát! Mentsd meg testvéreidet, családodat, plébániádat – azt, aki még megmenthető.”; Barsi Balázs: A teremtő Lélek. Elmékedések a Szentlélekről. EFO Kiadó és nyomda, Bp., 1999.

Kuklay Antal: A Kráter peremén. Gondolatok és szemelvények Pilinszky János verseihez. Sárospatak, 1988.; Rónay László: Erkölc és irodalom. A magyar irodalom rövid története. Vigília, Bp. 1993.; Tüskés Tibor: költészet és metafizika. Pilinszky Jánosról. Költészet és kegyelem. Rónay György írása. In. Tüskés T.: Közéltések. Felsőmagyarország Kiadó, 1999. 98-117.; 152-169. ; Vidor Miklós: A Tápai Krisztus. Juhász Gyula istenes verseiről. Bp., Szent István Társulat. 5-25.

Dr. habil. Cs. Varga István (Gy 64)

Dávid, Salamon, Pál és Isten *

A sokat idézett hely szerint „ezt mondja a balgatag az ő lelkében: Nincs Isten” (Zsolt. 53, 2). A felvilágosodás és Freud valláskritikája után, egy olyan világban, amelyet szinte félelmetes mértékben az emberhez idomított a technika, s amely a Genézis által dicsért Istent nagyjából-egészében lecserélte a természet működésének különféle matematizált modelljeire, meglehetősen magától értetődőnek tűnhet, hogy a balgatag vagy a gyerek ilyesmit gondol az ő lelkében, hacsak nem nevelik a hitre vesszővel, vagy ennek modern érzelmi ekvivalenseivel, ahogyan ezt a Példabeszédek könyve ajánlja.

De vajon valóban könnyű volt-e ezt mondania a balgatagnak? Mit jelent nem hinni? Az világos, hogy mit jelentett nem hinni a zsidók szerint: Dávid azzal folytatja, hogy az emberek megromlottak, utálatos hamisságot cselekedtek, s nincs már, aki jót cselekednék. Aki nem hisz, az megszegi a törvényt, mert nem fél a büntetéstől – aki nem fél a büntetéstől, az megkerülheti az embertársait kötő szabályokat, nyereszkeskedhet, csalhat, és megkívánhatja felebarátja feleségét, majd a legnagyobb nyugalommal hajthatja álomra a fejét. De neveznénk-e ma balgatagnak az ilyen cinikus gazfickót? Ellenkezőleg. Az önérvényesítés tudományát tanító modern life style magazinok éppenséggel a túlzott lelkifurdalás hátrányaira hívják fel a figyelmünket. Az a balek, aki olyan szabályok szerint játszik, amelyeket mások nevetve megkerülnek.

De Dávid azt is mondja, hogy aki hisz, az boldog és biztonságban érezheti magát. „Gyermek voltam, meg is vénhedtem, de nem láttam, hogy elhagyottá lett volna az igaz, a magzatja pedig kenyérkéregetővé” (Zsolt. 37, 25). Ez a boldogság, amelyre Szent Pál annyit hivatkozik majd, nagyon is alapvető dolog. Nem élünk-e örökös nosztalgiában, amelynek tárgya a rend, a bizalom, a jövőbe vetett remény, a létbiztonság, a jelentésteli, derűs élet? A hit a Zsoltárok könyve szerint afféle egyszerű gyermeki bizalom, a személyiség egészét beburkoló biztonságtudat, amely, mint a mitikus amerikai optimizmus, nem arra való, hogy megismerjük a világot, hanem arra, hogy cselekedjünk benne. Amikor e bizalom elhagyja Dávidot, akkor, hagyja el az Isten.

A példabeszédek könyve viszont látja is ezt a rendet, és gyönyörködik benne, nemcsak cselekszik általa. Amit Dávid istenfélelemnek nevez, azt a példabeszédek bölcsességnek vagy értelemnek hívják, Isten eszközének. „Melleste valék mint kézműves – mondja magáról a bölcsesség –, és gyönyörűsége valék minden nap, játszva őelőtte minden időben” (Péld. 8, 30). Mintha még Istennek is szüksége lenne az ilyen értelemben vett hitre, legalábbis jó hasznát veheti. Tudásra hasonlít, vezérfonalra, amely nem pusztán boldogít, hanem hasznos is: „Boldog ember, a ki megnyerte a bölcsességet, és az ember a ki értelmet szerez. Mert jobb ennek megszerzése az ezüstnek megszerzésénél, és a kiásott

* A cikk szerzője a Mancs szerkesztője. Utánközlés a Népszabadság 1999. december 24-i számából. – *Omnia autem probate, quod bonum est, tenete.* (I Tessz 5,21.) – KTK

aranyánál ennek jövedelme” (Péld. 3, 13-14). Eligazít ez a hit a mindennapi dolgokban, kijelöli az utakat, hagyományt teremt, megalkotja az élet rítusait, kiküszöböli az eltévedést, a bokaficamot, a rettegést, amely azokra vár, akik a maguk feje szerint, vagy orruk után indulnak el, akik eligazítás nélkül vágnak neki az életnek és egyszer csak egy nagy, sötétlő erdőbe keverednek (v.ö. Dante: *Inferno*, I. ének – *KTK*), s nem találják az utat. „A ki bízik magában, bolond az, a ki pedig jár bölcsen, megszabadul” (Péld. 28, 26).

A Prédikátor a maga részéről annyit fűz még ehhez hozzá, hogy a túlságos okoskodás azért megárhathat. Ha a hitben az értelmet keressük, egyhamar szörnyű harcba keveredünk önmagunkkal, mert ugyan minek lehet értelme, ha a halál sem személyválogató, mint Istenről mondja Pál, hanem értelmetlen, vak erő. Minek van értelme, ha a halál nem szép befejezés, vagy még szebb átmenet, hanem durva törés? „Adtam annak felette az én elmémet a bölcsességnek tudására, és az esztelenségnek és bolondságnak megtudására. Megtudtam, hogy ez is a lélek gyötrelme. Mert a bölcsességnek sokaságában sok búsulás van, és valaki öregbíti a tudományt, öregbíti a gyötrelmet” (Préd. 1, 2). Elsötétedik itt a kép, mintha kitörni készülne a vihar Isten mulasztásai és közönye láttán. Salamon végül mégsem ezt a következtetést vonja le, nem kérdi, hogyan beszélhetünk Istenről, ha egyszer a világban arat a gonosz. De nem is áll Jób mellé, vagy Ábrahám mellé, akik valami perverz odaadással rajonganak a maguk szörnyű, féltékeny, követelőző és szeszélyes Istenéért. Azt ajánlja ehelyett, hogy szeressük az életet, pontosabban azt, ami szerethető benne, és a Prédikátor könyvéhez hozzátoldja az Énekek énekét.

A hitnek minden ígérete és csalódása össze van itt foglalva. Dávidnak könnyű volt, ő hitt, és aztán ment a csatába, de ha valaki inkább töpreng és üldögél, az elől könnyen megszökik az Isten. Ezt tudták a misztikusok nagyon jól, mind azt ajánlották, hogy ne próbáljuk megérteni, hogy ha gondolatban Isten közelében kívánunk járni – elvégre ez a miszticizmus kínálta boldogság –, akkor mindig negatíve gondoljuk el a boldogságnak ezt a forró középpontját, úgy, mint ami túl van minden egyes gondolatunkon, mint ami ott van minden gondolat végén, de csak egy mély szakadék után, a nemtudás felhőjébe burkolózva.

Összefoglalhatnánk ezt úgy, hogy Dávid hitéből lesz az optimizmus, és Salamon hitéből lesz a szerelem?

Mindenesetre könnyebb így megérteni, miért éppen hit, remény és szeretet Pál szerint a kereszténység lényege. Pál cselekvő is és töprengő is, szervezi az egyházat és alkotja a dogmát. Azt mondja, a hit a remélt dolgok valósága – ennél tömörebb összefoglalást aligha adott bárki is arról a paradoxonról, amely beleoltja a halhatatlanság ígérését a Dávid-féle e világi bizalomba, méghozzá azzal az abszurd ötlettel, hogy ezentúl láthatatlan dolgokban hiszünk, s belső szemünkkel tapasztaljuk meg Isten támogatását. Nem várhatjuk, mint Dávid, hogy az Úr határozottan kinyilvánítja kegyét, letöri ellenségeinket, vagy megáldja házunkat, hogy családunk és vagyonunk gyarapodjék. Az optimizmus is és a

szeretet is ennek a láthatatlan valaminek szól, az ígéretnek, ami Salamon szerint értelmessé tehetné a világot. Muszáj hinni benne, hogy Krisztus Isten fia volt, hogy megváltást hozott és hogy feltámadt, és naponta meg kell küzdeni ezért a hitért, harcolni kell a hitért, mintha rögtön elillanna, ha nem kapaszkodnánk bele folyton. Ennél elképesztőbb és lenyűgözőbb megoldást Salamon dilemmájára elképzelni sem lehet. A hit maga teremti meg azt, amiben hinni szeretnénk. Így már világos, hogy a hit hiánya balgaság, sőt végzetes mulasztás, mert a hit a világegyetem rendjének cementje, és ha egy pillanatra is ellankadunk a hit folyamatos termelésében, az értelmes épület megrendül és széthullik darabjaira.

Ezzel, azt hiszem, nagyjából össze is foglaltuk a hit lehetőségeit. Az ember a XX. század végén, meglehetősen véres csaták után, választhat a bizalom (avagy optimizmus), a dogma (a szabályok), a misztikus egyesülés (vagy eksztatikus öröm) és a hit dicsőítése (a folytonosan táplált láng) között. Mindenesetre teljes mértékben balgának lenni nem könnyű – nem könnyű úgy élni, hogy ezen formák mindegyikét teljesen kiiktatjuk az életünkből. Sőt, gyanítom, hogy lehetetlen is, már ha megengedjük, hogy Isten átmenjen mindazon átalakulásokon az európai századok során, amelyek révén rejtettebb, személytelenebb formában, de éppúgy a hit tárgyaként, a világ értelmességének, sőt erkölcsi rendjének gondolata fennmaradt a mai napig.

Félretéve most Istent, ha egyáltalán nem hinnénk, ahogy mondani szokás, semmiben sem, ha ez lehetséges volna és bekövetkeznék, az alighanem felérne a János által jövendölt apokalipszissal. Széthullana az emberi személyiség, erőt venne rajtunk az entrópia, minden impulzus vagy vágyacska más irányba taszajtana, minden gondolat végtelen regresszusba bonyolódna, és egyhamar megszűnne létezni a homo sapiens, beteljesítve némely francia filozófus rémisztő jóslatait.

Az ateizmusnak ez a lehetséges következménye oly nagy súllyal nehezedett a keresztény Európa képzeletvilágára, hogy a XVII. század közepéig, a kultúr-történészek szerint lényegében lehetetlen volt nem hinni – és mivel a XIX. század végéig Istennek volt szokás nevezni azt, amiben hinni lehetett, ez annyit jelentett, hogy szinte lehetetlen volt nem hinni Istenben, még ha Isten eme gyűjtőfogalma számtalan különböző hitet takart is. Még John Locke, a liberális politikai gondolkodás atyja is úgy gondolta a XVII. század végén, hogy bár a különféle vallási hittételek elfogadása az egyén lelkiismeretére tartozik, az ateizmussal alighanem kivételt kell tenni. Az ateizmus természetellenes, mert kitörli az emberi kultúrából azt a morális konszenzust, illetve e konszenzus garanciáját, amely a másság iránti toleranciát egyáltalán lehetővé teszi. Isten nélkül nem könnyű meglenni. Az európai kultúra nem annyira megtagadta Istent, mint inkább átalakította, egyre inkább közelítve a természetből kirajzolódó rendhez. Így aztán Sade márki nagyon is logikusan járt el, amikor a Biblia által ajánlott erkölcsi normák módszeres és kimerítő megszegését nem az Egyház, hanem a zsarnoki Természet uralma elleni harcként képzelte el.

Nehéz elképzelni, mit jelentett vagy mit jelent az európai szekularizáció, ha nem egyszerűen az egyházak által szervezett és irányított hitgyakorlat hanyatlását értjük ezen. Egyáltalán nem könnyű megállapítani, hogy kevésbé hiszünk-e Istenben ma, mint egykor. Isten elmosódott, amióta a kinyilatkoztatás szó szerinti értelmezése lényegében képtelen önmegtagadást követel az értelmes embertől, de nem halt meg – ahogy a nevezetes olasz falfirka mondja, Nietzsche felírhatta a falra, hogy Isten halott, de aztán alája került a felirat, amely szerint Nietzsche halott, és ez utóbbi halál sokkal durvább, evilágibb és visszavonhatatlanabb, mint Isten halála. Elvégre a kereszténység kezdettől fogva olyan Istenhez szoktatott minket, akinek privilégiuma, hogy szenvedhet, meghalhat és aztán feltámadhat és tündökölhet tovább a nemtudás felhőjén is túl.

Babarczy Eszter

Megjegyzés – Köszönjük *Babarczy Eszter* nagyon alapos, igen korrekt elemző tanulmányát, amely – valljuk be – hivatásos teológusnak is becsületére válnék. De azért szeretnék explicite hangsúlyozni néhány olyan gondolatot, amelyek a tanulmányban egyáltalán nem, vagy érintőlegesen, inkább implicite, „subintelligitur” formában találhatók csak meg.

1. A valóság tényei és e tények tulajdonságai – köztük az arisztotelészi filozófia nyomán „abszolútum”-nak mondott létező és ennek minden tulajdonsága is – teljes mértékben független attól, hogy akárhány ember mit gondol felőle. Ugyanezt az „abszolútum”-ot nevezik az egyistenhívő vallások Istennek.

2. Természetes, hogy az emberi fogalmak a történelem folyamán változnak. Változott a hit fogalma és vele a hit maga is. A zsidó-keresztény körben – mint a szerző kifejtette – így fejlődött Dávidtól Pálig, majd tovább a nyugatinak mondott gondolkodásban is. Pál hite, mint olvastuk, „maga teremti meg azt, amiben hinni szeretnénk”. Ez ugyan az 1. pont szerint „abszurdum”, mégis, az egyes ember számára, mint pszichológiai valóságnak, tudattartalomnak létrejötté, nagyon is természetes. Ez „a folytonosan táplált láng” keresztény értelemben is valóban táplálendő, különben kialszik (vö. pl. „qui stat, videat, ne cadat ~ aki áll, ügyeljen, el ne essék”, vö. 1Kor 10,12.).

3. Az a tapasztalatom és véleményem, hogy az istenhít világából az istenhít nélküli világba, vagy fordítva, az istenhít nélküli világból az istenhít világába átjutni logikus gondolkodás útján lehetetlen (ha így át lehetne jutni, akár hitetlen is lehetnék); ezért igazában nem állítható, hogy a hit nélküli állapot „balgaság”. Logikailag ugyanis mind a két rendszer – úgy tűnik – zárt. Mindkettőnek megvannak az axiómái, a logikus gondolkodás szabályai pedig adottak. Az axiómák a gondolkodó ember számára tényszerű (nem feltétlenül közvetlenül belátható) igazságok, melyek nélkül nem gondolkodhatunk. Ezt állítja az Egyház tanítása is a hitről: „Nemo venit, nisi tractus ~ nem jön, ki nem vonzatik”; ennek a fordítottját ugyan nem szokás emlegetni, de ez is összhangban áll a tanítással: „qui autem tractus, is venit ~ aki pedig vonzatik, már jön is”.

4. Minden kultúrában ismertek ún. misztikus technikák, melyek révén „misztikus élmények”-hez lehet jutni. Kipróbálhatók, működnek. De nem várható, – még akkor sem, ha a hit világa felel meg a valóságnak –, hogy *ilyen praktikák hatására* túlvilági lényekkel – az ő akaratuk nélkül, sőt ellenére, őket mintegy „kényszerítve” – kapcsolatba kerüljünk. Persze igaz, hogy a vallásalapítók – és a próféták, a „szentek” is – mindmáig jelenésekre, „hangokra” hivatkoznak, kivéve Jézus Krisztust, aki szuverén módon rendelkezik: „mondattott... – én pedig mondom nektek...”

Dr. Könyves Tóth Kálmán (Ph 47)

Ady Endre

A föl-földobott kő

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbúsong s le hull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágynak s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhogadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben szerelmes gondban
Szomorúan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnak, én visszaszállnék
Százszor is, végül is.

A Bencés Diákszövetség

A Bencés Diákszövetség elnöksége

Fővédnökünk: *Várszegi Asztrik dr. OSB pannonhalmi főapát, püspök*

Elnök: *Faber Miklós (Bp 48)*
Ügyvezető elnök: *Németh Szilárd dr. (Ph 81)*
Főtítkáár: *Szalai Béla (Ph 58)*

Alelnökök: *Bischof Péter (Ph 75)*
Harangozó Bertalan (Gy 73)
Sója Szabolcs dr. (Ph 58)
Rendi alelnök: *Hortobágyi Cirill OSB (Ph 77)*

Elnökségi tagok: *Bíró László dr. püspök (Gy 69)*
Farkas József dr. (Gy 44)
Kajtor János (Ph 76)
Kovács Attila dr. (Ph 55)
Kozma Imre sac. (Gy 58)
Nógrádi László (Ph 66)

Feladatra kooptált elnökségi tagok: *Eszes István dr. (Ph 70)*
Horányi Márton (Ph 83)
Könyves Tóth Kálmán dr. (Ph 47)

Ellenőrző bizottsági elnök: *Muzsáy Géza dr. (Gy 49)*
tagok: *Horányi Márton (Ph 83)*
Bukits Miklós (Gy 88)

A területi szervezetek vezetői
(* jelöli az „önálló jogi személy”-eket):

Budapest: *Ember Károly (Bp 51)*
Debrecen: *Surányi Béla dr. (Ph 61)*
Délkelet-Magyarország (Szeged): *Rákos Gyula (Ph 54)*
Eger: *Hanis Béla dr. (Gy 75)*
Északkelet-Magyarország (Miskolc): *Sója Szabolcs dr. (Ph 58)*
Fővároskörnyék: *Kovács Dezső (Cs 51)*
*Győr: *Németh Ferenc dr. (Gy 43)*
Keszthely: *Benkő Zoltán (Gy 84)*

Komárom–Esztergom megye:	<i>Domnanovich Tamás</i> (Kg 49)
Kőszeg:	<i>Szerdahelyi Endre dr.</i> (Kg 43)
Nyíregyháza:	<i>Gondos Lajos</i> (Ph 57)
*Pécs:	<i>Hábel János</i> (Ph 82)
Piliscsaba:	<i>Maróth Miklós dr.</i> (Ph 61)
Somogy megye:	<i>Benkő András dr.</i> (Gy 86)
Sopron:	<i>Varga József dr.</i> (Gy 75)
Székesfehérvár:	<i>Kovács János</i> (Ph 86)
Szentendre:	<i>Kovács Attila dr.</i> (Ph 55)
Szombathely:	<i>Harangozó Bertalan</i> (Gy 73)
Tolna megye:	<i>Antal Géza sac.</i> (Ph 66)
Vác:	<i>Laczus Géza</i> (Ph 58)
*Veszprém (Tihany):	<i>Bischof Péter</i> (Ph 75)

A Szent Benedek Kulturális Alapítvány részéről:
Soproni Géza (Bp 48)

Iskolaszervezeteink vezetői:	
Esztergom:	<i>Szoleczky Ferenc</i> (Eg 46)
Komárom:	<i>Halász Aurél dr.</i> (Ko 42)
Pannonhalma:	<i>Geszler Ödön</i> (Ph 57)
Pápa:	<i>Harsányi László dr.</i> (Pp 43)

Tiszteletbeli tagságunk

(A zárójelben megválasztásuk éve)

Tiszteletbeli elnökségi tag:	Habsburg Ottó dr. (1989.)
Tiszteletbeli választmányi tagok:	Galambos Iréneusz dr. OSB (1990.) Olofsson Placid dr. OSB (1990.) Jáki Szaniszló dr. OSB (1991.) Jávor Egon dr. OSB (1991.) Kozma Imre (1992.) Kölley György (1993.)
Tiszteletbeli tag:	Bajzáth Ferenc sac. (1990.)

A BDSZ tagsága

A három adat:

1. Név
2. Bencés iskolája székhelye
3. Osztálya érettségi éve

Rövidítések:

Budapest	Bp
Csepel	Cs
Esztergom	Eg
Győr	Gy
Komárom	Ko
Kőszeg	Kg
Kremsmünster	Kü
Pannonhalma	Ph
Pápa	Pp
Sopron	So
Pártoló tag	Ptl
Tiszteletbeli tag	Tb
Abért János	Ph 98
Ács András	Gy 73
Ács György	Ko 37
Ács Tamás dr.	Gy 69
Ádám György	Ko 41
Adamovich Károly dr.	Ph 72
Adamovich László R.P.F., P.Eng.	So 40
Adorján József	Ph 52
Ágh Róbert	Bp 44
Ágh Zoltán	Gy 28
Akaró Ferenc	Ph 83
Ákos Róbert dr.	Bp 43
Albert Mihály	Ptl
Alex László dr.	Ph 55
Alkér Miklós	Bp 47
Almássy Endre	Bp 51
Almásy László	Bp 51
Almay Béla dr.	...
Alpár Geyza	So 43
Alpár János dr.	So 44
Altai József	Kg 35
Altwater Paul dr.	Ph 70
Amberg József	Ph 57
Ámon Antal	Bp 39
Ámon Ottó	Gy 45
Andor Ferenc dr.	Gy 62

Andor Szabolcs dr.	Ph 92
Andrásfalvy András dr.	So 47
Andrásfalvy Bertalan dr.	So 50
Andrássy Péter	Ptl
Andréka Bertalan dr.	Gy
Andréka Tamás	Ph 98
Andrónyi Balázs	Ph 89
Andrónyi Tamás dr.	Ph 58
Andrónyi Tibor dr.	Ph 59
Ankerl Géza dr.	So 51
Antal Géza sac.	Ph 66
Antal István	Ph 66
Antal Károly dr.	Ph 75
Antal László dr.	Ph 73
Apáthy István sac.	Ph 57
Aporfi László	Gy 51
Aradi István	Ph 88
Arató Péter	
Árbócz Imre	Kg 52
Árpásy Endre dr.	Gy 56
Artner Péter	Gy 93
Árva (Andruskó) István	Ko 43
Árvai István	Gy 92
Árvay László	Bp 47
Atkári Ferenc	Gy 82
Atkári Gábor	Gy 83
Atlasz Henrik	Ph 52
Atlasz Henrikné Lénárd Ágnes	Ph 52
Auer Tibor	Ph 99
Baán Lajos SVD	Kg 50
Babán József	Cs
Bábiczky József	Bp 51
Babics László	Ph 57
Babik József László	Cs 54
Babócsi László	Kg 48
Bács Aurél	So 51
Bács Tamás	So 54
Bácskay Miklós	Gy 52
Bagdy György	Bp 48
Bagó Attila dr.	Ph 88
Bagó Ferenc	Ph 60
Bagó György dr.	Ph 63
Bagó László	Ph 57
Bagó Zoltán	Ph 90
Baján György dr.	Ph 59

Baján László	Ph	81	Bartal Ferenc	Gy	45
Bajnay László	Bp	48	Bártfai István	Bp	50
Bajor Rezső	Bp	35	Bartha Béla	Ph	67
Bajzáth Ferenc sac.	Tb		Bartha Gábor	Ph	70
Bakos György	Ptl		Bartha István dr.	Bp	36
Bakos Károly dr.	Kg	41	Bartos Béla dr.	Ph	63
Bakos László	Ph	65	Bartos László	Gy	38
Bakos Péter	Ph	62	Básthy Béla	Ptl	
Bakos Tamás	Ph	60	Básthy Tamás	Ptl	
Bakos Tibor	...		Básthy Zsolt	Gy	90
Balaton László	Gy	74	Báthory Gábor	Ph	99
Balázs Béla	Kg	50	Bata Nándor		
Balázs József	So	47	Batkay László	...	
Balázs László	Pp	48	Bátovszky Róbert	Gy	62
Balázs Szilárd	Eg	52	Baumann Pál	So	46
Bálint Aladár	Gy	48	Baumann Tibor dr.	So	50
Bálint Árpád	Ph	52	Beck József	Ph	57
Bálint Bánk	Ph	76	Becsei Lajos	Ph	72
Balla Imre	Gy	48	Bedő Miklós	Bp	50
Balogh Ádám	Gy	54	Békány Tamás	...	
Balogh Béla dr.	Cs	52	Békássy Tamás	Ph	75
Balogh Gyula	Ph	55	Békefi Ferenc dr.	Ptl	65
Balogh Gyula	Gy	78	Békefi Ferenc ifj.	Gy	93
Balogh József	Pp	40	Békefi István	Gy	96
Balogh Lajos	Gy	73	Belák Péter	Ph	93
Balogh László	Pp	43	Béli László dr.	Ph	71
Balogh László	Ph	68	Bélik István	Gy	91
Balogh Pál	Gy	62	Bella Gábor	Gy	90
Balogh Zoltán sac.	Ph	65	Bellér Lajos SVD	Kg	49
Balogh Zoltán dr.	Ph	54	Bélné Rohonyi Vera	Ko	39
Balthazár Zsolt	Ph	58	Bencze Imre	Bp	48
Bandinter Tamás	...		Bencze Lóránt	Ph	58
Bánhegyi Endre	Bp	48	Bencze Pál dr.	Ph	49
Bankó Károly	Gy	45	Bencsics Miklós	Gy	76
Bánsági Béla	...		Bende András	Ph	57
Bányai Mátyás	Eg	53	Bende Györgyné Bardocz Julianna	Ko	39
Baracsi Gábor	Ph	77	Bendesy Gyula	Bp	53
Baranyai Rudolf	Ph	60	Bene Gábor	Ph	62
Barassevich Antal	Ph	80	Bene Lóránt	Cs	53
Barassevich Péter	Ph	82	Benedetti Tibor dr.	Gy	48
Baráth Zoltán	Pp	48	Benke Kálmán	Ph	83
Barbai Ferenc	...		Benkő András dr.	Gy	86
Bárczy Zoltán	Ph	67	Benkő Károly	Ph	65
Bárdos László	Bp	48	Benkő Zoltán	Ptl	
Baross Dénes dr.	Bp	34	Benkő Zoltán	Gy	84
Baross Gábor dr.	Bp		Beőthe Tamás Zsolt	Ph	91
Baróthy Béla dr.	Ph	67	Beran Lajos	Bp	35
Barta József dr.	Ph	80	Bérczes Rezső	Eg	33

Bercsényi L. György	Bp 42	Bodor Endre dr.	Bp 39
Berecz Loránd	Ph 88	Bodor Endréné dr. Rády Márta	Ko 44
Beregi Attila dr.	Ph 81	Bodor László	Ph 67
Beregi István	Ptl	Bodrogközy György dr.	Pp 38
Beregi István sac.	Ph 79	Bódy István	Gy 50
Beregi Péter	Ph 89	Boér Miklós dr.	Ph 54
Beregszászy Attila dr.	Bp 49	Bogár Gáspár dr.	Ph 66
Berend István sac.	Ph 58	Bogár István	Gy 65
Béres Tamás	Ph 83	Bogárdi László	Ph 73
Berg Tasziló	...	Bogáthy Ferenc dr.	Gy 35
Berkes László dr.	Gy 72	Bogdán Kálmán	Ptl
Bernádt Géza	Bp 40	Bogdán Tasziló dr.	Bp 34
Berta László	Ph 74	Bogdányi István	Gy 66
Bertalanffy (Bock) Tibor dr.	Bp 41	Bognár András	Ph 86
Bértics Lajos	So 34	Bognár Béla dr.	Pp 40
Berty Tamás E.	Bp 49	Bognár Ferenc	Bp 44
Béry Géza	Gy 67	Bognár Ferenc	Cs 51
Besenyei Pál	Gy 78	Bognár Géza dr.	Kg 45
Bicsár László sac.	Gy 77	Bognár József	Cs 50
Bíndes Ferenc	So 53	Bognár Melinda	
Binzer Károly	Bp 44	Bogyó Pál	Bp 45
Bíritz László dr.	Kg 45	Bohon Tibor	Ph 60
Bíró András	Ph 63	Boksay Györgyné	Ph 47
Bíró Gáspár dr.	Ph 69	Boldvai János dr.	Bp 34
Bíró László dr.	Ph 58	Bolla Dezső	Gy 47
Bíró László dr. püspök	Gy 69	Bolla Ferenc	Gy 59
Bíró Sándor	Bp 48	Bolla István dr.	Pp 43
Bíró Vilmos dr.	Ph 55	Bóna László dr.	Gy 46
Bíró Zoltán dr.	Ph 66	Bonta Kálmán	...
Bischof Péter	Ph 75	Borbáth György	Bp 43
Bitay István	Ptl	Borbély Barnabás	Gy 85
Bitskey Gábor	Ph 80	Borbély Imre	Gy 49
Bizse Gábor	Ph 65	Borbély József	Ph 71
Bizse László dr.	Ph 66	Borián Bálint Gergely	Ph 94
Blaskovics Gyula	Ph 55	Borián Elréd OSB	Ph 80
Blazovich Ágoston dr. OSB	Kg 40	Borián György	Ph 77
Boa József	Kg 50	Borka József	Bp 42
Boa László	Ph 64	Borókai László	Gy 40
Bobok György	Ph 63	Born András dr.	Ph 64
Bobok Tivadar	Ph 65	Boromisza Gyula	Eg 32
Bocsek Zsuzsa	Ko 38	Boromisza Tibor dr.	Eg 45
Bocsi Sándor	Bp 48	Boros János	
Bocskor Ádám	Bp 50	Boros László	Kg 48
Boda Imre	Gy 73	Boros László	Ph 64
Boda Károly	Gy 62	Boross Dénes dr.	...
Bodnár Zoltán dr.	Ph 94	Boross János	Gy 62
Bodó János	Gy 61	Boross Kálmán	So 51
Bodor Csaba	Ph 88	Borsa József	Ph 71

Borsányi Pál	Bp 43	Czeplédy Ferenc dr.	Ph 69
Borsos Ferenc	Gy 38	Czémán Miklós	Gy 80
Borsos József	Ph 84	Czigány György	Gy 48
Borsos László	Ptl	Czigány István	Ph 76
Bosnyák Ede	Bp 51	Czinger Csaba	Gy 61
Bózsik Béla Pál dr.	Bp	Czirák Antal	Ph 65
Böde Flórián	Ph 75	Czirák József dr.	Pp 41
Bödecs Barna	Gy	Czömpöly Tamás	...
Bödi Ferenc	Gy 72	Czvitkovics Gábor	Gy 87
Bőr Péter	Ph 86	Cs. Varga István dr.	Gy 64
Böröcz Csaba	Ph 98	Csabi József dr. sac.	Eg 46
Böröcz Ferenc	Gy 61	Csákány Antal	Bp 51
Böröcz László	Bp 50	Csala Benedek	Gy 56
Böröcz László	Ph 98	Csanády Zsolt	Ph 67
Börtetics Sándor	Gy 50	Csanaki Vida Iván	Gy 79
Bősze István	Kg 45	Csányi György dr.	Bp 46
Bősze Tamás	Gy 56	Csányi Gyula	Bp 44
Brayer Gyula dr.	Bp 45	Csányi Zoltán	Gy 74
Breckerer András SVD	Kg 49	Csapó Tibor	Gy
Breglovics Tamás	Gy 67	Csapody István dr.	So 48
Brieber László	Gy 55	Császár Elemér (Elmer J.C.Caesar)	Bp 48
Budai Miklós	Eg 42	Császár György	Ph 54
Budai Zoltánné Simonyi Katalin	Cs 52	Császár Tibor	Bp 50
Budavári Miklós	Ph 66	Császár Zsolt	...
Budavári Zoltán	Ph 65	Csáthy Tamás	Bp 49
Bujdos Béla	Gy 86	Csatlós István	Ph 80
Bujdosó Géza	Gy 54	Cséfalvy Gyula	Ph 74
Bujtás László dr.	Gy 70	Cséfalvy Pál	Ph 53
Bukits Miklós	Gy 88	Csegezy Miklós	Ph 60
Bukits Norbert	Gy 91	Csenár Márton dr.	Kg 77
Bukor Ferenc	Ph 66	Cserhádi Balázs	...
Bulkai Lajos dr.	Gy 39	Cséri Tamás dr.	Ph 86
Bulkai Pál	Gy 48	Csermák András	Ph 98
Bundics Antal sac.	Gy 76	Csermely Szabolcs	Ph 74
Burián László sac.	Eg 41	Cserpán Imre	Ph 75
Burkus Béla	So 39	Csertán Ferenc	Ph 53
Busa János	Gy 75	Csiba Árpád dr.	Gy 47
Busics György	Ph 94	Csiba Gábor dr.	Ph 74
Buschbach László	Ph 64	Csiba László dr.	Ph 76
Buttyán Kornél	Ph 65	Csiba Tamás	Ph 82
Búza Kristóf	Ph 85	Csiky Balázs	Ph 97
Buzás Antal	Ph 64	Csiky Gábor	Ph 69
Bükkfalvy János	Ph 65	Csiky Gábor	Gy 94
Büttner Gyula	Eg 40	Csiky Lajos	Ph 68
Chemez Gyula	Ko 44	Csiky László dr.	Pp 34
Czakó Károly dr.	Ph 70	Csillag Kristóf	Ph 78
Czapáry Miklós	Ph 47	Csillag László dr.	Ph 52
Czappán Elemér	Bp 50	Csillag Lászlóné dr.-né Faggyas Janka	Ph 52

Csíz András	Ph 99	Dénes Tamás	Ph 58
Csizmadia István dr.	Ph 59	Dénesfalvy József	So 43
Csizmazia Antal	Gy 35	Denk Stefan dr.	Gy 47
Csizmazia Imre dr.	Gy	Déri Tamás	Ph 84
Csóka Gábor	Ph 81	Derényi Jenő Eugene	So 50
Csoknyai Péter mag.	So 49	Derzsy Tamás	Ph 98
Csollány Jenő dr.	Gy 60	Detre Ferenc	Ph 59
Csongor György	Bp 48	Dezse Péter	Ph 90
Csongrádi Jenő	Eg 31	Dezsőfi (Gottl) Tivadar dr.	Bp 43
Csonka Dénes	Ph 98	Dinnyés Tamás	Ph 98
Csonka Gábor	Ph 99	Diós István dr.	Ph 61
Csontai Ágoston dr.	Bp 51	Disztl Gábor	...
Csontos Lajos dr.	Bp 40	Divós Lajos dr.	So 51
Csordás György	Gy 73	Dobák Lajos	Bp 46
Csordás Tamás	Gy 90	Dobis Ervin sac. (szalézi)	Eg 41
Csornay László	Eg 51	Dobó Ferenc Tibor dr.	Cs 52
Csősz János	Cs 53	Dobos Becsei Apollónia Franciska	Ph 53
Csúcs László dr.	Ph 60	Dobos Gábor	Ph 77
Csudai Sándor sac.	Ko 44	Dobos Imre sac.	...
Csuka Pál	Gy 83	Dobos István	Gy 70
Csukás Hilda	Ko 46	Dobos László	Gy 67
Csukás László	Ko 35	Dóczy Ádám dr.	Pp 40
Csurgay Árpád dr.	Cs 54	Dóczy Lajos	So 39
Csurgay Árpádné Gereben Ildikó	Cs 58	Dolinka József	Gy 74
Csuti József	Ph 63	Dombi Sándor	Ph 53
Csutorás Attila	Gy 65	Domnanovich Tamás	Kg 49
Dakos László	Ph 79	Domokos György dr.	Ph 58
Dallos Sándor	Ph 79	Domokos Zsolt	Ph 85
Damjanovich József sac.	Ph 66	Domonkos Dezső dr.	Gy 43
Damjanovich Pál sac.	Ph 62	Domonkos László SVD	Kg 43
Danielfy Tibor	Bp 49	Donáczai Béla	Ph 74
Danner-Stipkovits Gerhard dr.	Ph 59	Dormán András dr.	Bp 40
Dányi Dezső	Bp 46	Doromby Géza	Ph 65
Dávid Kiss Ferenc	Ph 55	Dorosmai Imre dr.	So 38
Dax Károly	Cs 50	Dosztáiné Szily Magda	Ko 43
Dax Károlyné Selmeczi Mária	Cs 52	Dovicsák Tamás	Ph 82
Deák András	Ph 82	Döbörhegyi F.-né dr.-né Monspart Xénia	Cs 49
Deák Ferenc	Ph 83	Dragonits Tamás dr.h.c.	Bp 42
Deák Mihály	Ph 85	Draskovics Tibor dr.	Bp 46
Debrődy István	Ph 73	Draskovits Imre	Ph 55
Decs István sac.	Ph 69	Dreisziger Miklós	Ph 51
Degenfeld-Schönburg Ottó	Bp 39	Drevenka Gusztáv	Cs 52
Deli Ferenc	Ph 72	Drevenka József	Cs 53
Deli Gergely	Ph 98	Drevenka Róbert	Cs 52
Dely Dezső	Ph 65	Dsida Ottó	Gy 62
Dely Ernő	Gy 50	Duday Gedeon dr.	Bp 32
Dénes Andor	Kg 26	Dukai Miklós	Gy 66
Dénes Gyula	Ph 81	Dukán Gergely	Ph 98

Dukavits István	Bp 53	Farkas Kálmán	Ph 35
Éder Zoltán dr.	Cs 50	Farkas László	Ph 84
Édl Medárd	Pp 39	Farkas László	Ph 94
Eggenhofer Tamás	Gy	Farkas László Pál dr.	Kg 39
Egri József	Gy 68	Farkas Roland	Ph 93
Egri Péter	...	Farkas Tibor	Gy 70
Ékes István	Eg 43	Farsang László	Gy 74
Elišcher Zoltán dr.	Ph 63	Fatalin Gyula dr.	Ptl
Ellenrieder Gábor	Ph 78	Fáth Gyula Péter	Bp 51
Ember Károly	Bp 51	Fáth Rezső	So 49
Emődi Pál	Gy	Fátyol Tibor	Ph 98
Emődi Sándor dr.	Gy	Fedina László dr.	Cs 52
Emszt Mihály dr.	Bp 39	Fehér Gyula	Gy
Encsy Balázs	Ph 59	Fehér Ignác	Gy 48
Endrédy Csanád dr. OSB	Ph 47	Fehér János dr.	Gy 52
Endrédy László	Gy 36	Fehér József	Gy 79
Endrődi István	Ph 63	Fehértői-Nagy Attila Kázmér	Gy 91
Endrődi Miklós	Gy 74	Feiszt György	Gy 68
Enzsől Lajos	So 31	Feiszt Ottó	Gy 70
Eördögh István dr.	Ptl	Fejes Antal dr.	Ph 63
Epinger Emil Balázs	Ph 86	Fekete András	Ph 93
Erb Ottó Valér	Gy 66	Fekete Ferenc dr.	Bp 48
Erdélyi Attila dr.	So 51	Fekete Géza dr.	Bp 37
Erdei Sándor dr.	Ph 84	Fekete György dr.	Eg 45
Erdélyi Géza	Ph 62	Fekete Gyula	Gy 56
Erdélyi Iván	Ph 63	Fekete Imre dr.	Eg 46
Erdélyi Iván dr.	Gy 36	Fekete László	Gy 52
Erdész Ferenc sac.	Gy 47	Felber Gyula	Ph 84
Erdődy Imre	Ph 57	Felcser István dr.	Ph 72
Eredics Tamás dr.	Gy 80	Félegyházy Megyesy Ágoston	Ph 63
Erkel András	Ph 77	Feller Antal dr.	Ph 76
Eszes István dr.	Ph 70	Fend Ferenc	Ph 62
Eszter István	Ph 67	Fentős Attila	Gy 85
Esztergomi György	Gy	Fenyőházi Ernő dr.	Bp 36
Eszterhás Endre (Fölker Endre)	Gy 39	Fenyvesi Imre dr.	Gy 83
Ézsől György	Ph 68	Ferenc Antal	Pp 50
Faber Miklós	Bp 48	Ferencz Pál	Ph 80
Fábián Árpád dr.	Ph 76	Ferencz Péter dr.	Ph 75
Fábián István dr.	Pp 42	Ferenczi György dr.	Bp 40
Fábián József dr.	Ph 78	Ferenczi Huba	Gy 58
Faith Mihály dr.	Bp 48	Ferenczy Géza	Ph 62
Faragó Gábor	Bp 44	Fertsek Miklós	Bp 42
Farkas Géza dr.	Ph 78	Fias István sac.	Eg 37
Farkas Iván dr.	Gy 40	Filep Gyula	Ph 75
Farkas János dr.	Eg 47	Filiczky István dr.	Gy 83
Farkas Jenő dr.	So 42	Finck Antal	So 45
Farkas József dr.	So 39	Fischer G. Tamás	Bp 49
Farkas József dr.	Gy 44	Fitz Jenő dr.	Bp 39

Flasch János	Ptl	Galambos János dr.	Bp 50
Fodor Attila	Ph 65	Galántai István	Ph 62
Fodor Attila	Ph 91	Galba Béla	Gy 60
Fodor Ferenc Béla dr.	Gy 32	Gálffy Pálné	Ko 36
Fodor György dr.	...	Galgóczy László dr.	So 44
Fodor István	Ph 74	Galla Endre dr.	Eg 45
Fodor László	Ph 80	Galla Ferenc dr.	Eg 48
Fodor László dr.	Bp 37	Gallyas Ferenc dr.	Gy 54
Fonai Tibor	Ph 75	Gallyas László	Gy 52
Fornet Béla dr.	...	Gálos József	Gy 36
Fornet László	Ph 64	Gara István	Gy 66
Forrai István dr.	Gy 77	Gara István dr.	Gy 89
Földesi Ferenc	Gy 80	Gárdonyi György	Gy 80
Fölsz Attila	Bp 52	Gáspár Csaba	Ph 58
Főző Mihály dr.	Gy 54	Gáspár István dr.	Eg 47
Frang Dezső dr.	So 51	Gáspár Károly	Gy 79
Fráter Loránd	Ph 66	Gáti László	Pp 44
Friedl Ferenc	So 42	Gauder Tivadar	Gy 52
Frittmann Gyula	Cs 51	Gayer Ferenc	Kg 48
Fritz Ferdinánd	Pp 45	Gebauer Béla dr.	Ph 67
Fröhlich Károly	Kg 50	Gebauer István	Gy
Fukszberger Imre	Gy 78	Gedeon Csongor	Ph 90
Furtner Mátyás	So 26	Gedeon Miklós	Ph 80
Füleky Tibor dr.	Bp 46	Gedeon Péter	Ph 68
Fülöp Géza	Gy 57	Gelencsér Ferenc dr.	Bp 49
Fülöp István dr.	So 48	Gelencsér Ferenc dr.	Cs 53
Fülöp Kálmán	Gy 41	Gencsy András dr.	Bp 33
Fülöp Tibor dr. sac.	Ph 83	Gera Ferenc	Ph 84
Füredi Mihály	Ph 69	Gerber István	Gy 82
Füri Ferenc	Ko 45	Gereben Ferenc PhD	Ph 60
Fürst János	Gy 33	Gereben István	So 51
Füvessi József	Eg 40	Gereben Zoltán	Ph 52
Füzesi Sándor dr.	Gy 70	Gerebenics Tamás	Gy 77
Füzi Gyula dr.	So 47	Gerencsér Sándor	Ph 83
Füzy István	So 43	Gergácz Miklósné Tóth Katalin	Ptl
Gaál György dr.	Ph 72	Gergácz Elemér dr.	Gy 60
Gaál Imre dr.	Gy 76	Gergely Hugó	Ph 57
Gaál Jenő P. SVD	Kg 48	Gergelyi Ferenc	Ph 67
Gaál László	Gy 70	Gergely János	Bp 48
Gábor Béla	Bp 31	Gergely Kálmán	Ph 63
Gábor Imre dr.	Ph 49	Gergye Péter Pál	Kg 42
Gábrriel Lajos dr.	Kg 25	Gérnyi József	Gy 89
Gacs Jenő	Pp 45	Gerzson István	Kg 51
Gádory Elemér dr.	Ph 57	Gerzson Pál	Kg 49
Gajda Péter	Ph 82	Geszler Ödön	Ph 57
Galambos Ferenc Iréneusz dr. OSB	Bp 38	Ghéczy Iván	Bp 49
Galambos Gyula dr.	Bp 43	Giczy József	Kg 51
Galambos Imre dr.	Ph 63	Gigler András	Ph 91

Gimesi István Miklós	Ptl	70	Gyapay Dénes	Ph	47
Gintl József	Gy	39	Gyárfás Tamás	Ph	64
Ginzer Zoltán	Gy	66	Gyarmati László	Gy	62
Glattfelder György	Ph	58	Gyenes Szilárd dr.	Ph	86
Gleisza István	Ko		Gyenes Zoltán	So	52
Glóner Csaba	Gy	89	Gyermek István	Bp	49
Glósz Ferenc	Ph	51	Gyóni András	Gy	73
Góczán Károly	Gy	45	Gyökér András	Ph	90
Goda Károly	Eg	42	Gyórfy Lajos	Ko	46
Goda Miklós dr.	Gy	41	György László	Ph	60
Godó Ferenc	Eg	51	Györgyi János	Ph	75
Godó Józsefné Némethy Borbála	Cs	51	Győri László dr.	Gy	63
Godza József dr.	Ph	67	Gyuga Pál dr.	Ph	77
Goller Attila	Ph	89	Gyulai György Imre	Ph	84
Gólya László dr.	Ph	58	Gyulai Oszkár	Eg	46
Gombos Károly	Gy	52	Gyuricza József	Ph	61
Gonda György	Bp	52	Gyurkovics István dr.	Ph	61
Gondi Ferenc	Ptl		Gyűrű László	So	50
Gondos Lajos	Ph	57	Haász Csaba	Ph	98
Gosztonyi Miklós	Gy	74	Hábel János	Ph	82
Gotthárd Dezső	Ph	55	Habsburg von, Otto dr.	Tb	
Gótz Pál	Gy	41	Hadarics Vilmos dr.	Ph	73
Gógós Béla	Pp	43	Hadobás Zoltán	Ph	91
Gönczi Béla	Bp	52	Hahn Oszkár dr.	Gy	59
Gönczi Tamás	Bp	49	Haják Gyula	So	42
Göndöcs József	Gy	66	Hajdú Andor	Eg	49
Górhely Sándor	Ph	60	Hajdú József dr.	Bp	34
Görög Gézané dr.	Bp	36	Hajdú Lajosné Szendrő Katalin dr.	Cs	51
Görög János	Gy	79	Halachy Lóránd	Bp	51
Görömbei András dr.	Gy	66	Halász Aurél dr.	Ko	42
Grábics Frigyes	Gy	43	Halász Lajos SVD	Kg	45
Grábics Henrik	Gy	49	Halmi Miklós dr.	Bp	32
Grátzer Mihály	Ph	67	Halmi Nándorné Szíjj Margit	Ko	37
Gréger Árpád SVD	Kg	48	Halmos Imre	Gy	
Gregosits Gábor	Ph	95	Halmos István dr.	So	47
Greguss László	Ptl		Halmos Pál dr.	Gy	67
Gríniusz Ádám	Ph	97	Halmosi Róbert dr.	Ph	91
Grudl József	Gy	86	Hamrák Sándor	Bp	46
Grunda János sac.	Gy	75	Hamság Ernő dr.	Bp	48
Gubicza László dr.	Ph	69	Hanák József	Gy	70
Gudenus János	Ph	65	Hanis Béla dr.	Gy	75
Gulácsy Róbert	Cs	53	Hansággy Péter	Ph	69
Guld József	Gy	77	Hanusz Zsolt	Ph	88
Gulyás Gábor	Ph	76	Hanvay Zoltán	Ph	98
Gulyás Miklós dr.	Ph	78	Hanzséros Sándor	Gy	74
Gulybán Tibor	Gy	68	Harangozó Bertalan	Gy	73
Guzslován Lajos			Harangozó Ferenc	Kg	54
Günter Tamás	...		Harcz Ferenc	...	

Harkay János	Ph 66	Hess László	Gy 85
Harkay Máté	Ph 62	Hetényi Gábor	Ph 91
Harmath Arisztid Sándor dr.	Bp 38	Héthársy Frigyes	Bp 46
Harmath Ede		Hevér Zoltán	Ph 81
Harmath László	Ph 72	Hidvégi Imre dr.	Gy 65
Hárs Antal	So 51	Hidy Péter	Ph 58
Harsányi László dr.	Pp 43	Himberger István	Bp 44
Háry Antal	Ph 77	Hinterdorfer János	Gy 67
Háry Dezső Pál Lajos	Gy 48	Hír József Gyula	Ph 68
Hatos Iván	Ph	Hirka Antal OSB	Ph 64
Hatos J. Péter	Ph	Hirschmann József	Gy 70
Hatos László	Ph 74	Hirth Vilmos SVD	Ph 52
Hatos Tibor	Gy 68	Hites László dr.	Ko 38
Hauberl Gergely László	Ph 98	Hittner Gábor dr.	Ph 70
Hauser Péter dr.	Ph 89	Hittnerné dr.-né Iványi Ágota	Ko 41
Hauzer György	Gy 70	Hlatky-Schlichter Lajos	Gy 40
Haydu Zsolt	Ph 65	Hluchány József	Gy 69
Hécz Lajos	Gy 67	Hodász István	... 86
Hedry Béla	Ph 66	Hódi Rezső Farkas	Ph 89
Hegedűs Balázs dr.	Ph 82	Hódi Rezső István	Bp 47
Hegedűs János	...	Hodinka Dénes dr.	Bp 35
Hegedűs Odó OSB	Ph 78	Hoffer Lajos dr.	Ph 58
Hegyi Adorján	Bp 48	Hoffmann Ottó dr.	So 45
Hegyi János dr.	Gy 38	Holdampf Róbert	Eg 41
Heidelsperger István sac.	Gy 77	Holl Jenő	So 34
Heil Ádám dr.	Ph 78	Holl Nándor	Ph 73
Heim Gábor	Gy 79	Holló (Bruckner) Tamás	Kg 40
Heinrich Pál	Bp 52	Hollósy János dr.	Gy 37
Heintz János	Bp 49	Hollósy János dr.	Ph 49
Heintz Pál	Bp 45	Holop Géza	Eg 47
Héjjas Iván	Ph 55	Holvay Endre dr.	Bp 36
Heller György	Gy 40	Hóman Bálint dr.	Bp 36
Heltai Nándor	Gy 45	Homolya László dr.	Ph 55
Hencz Gyula	Ph 81	Honffy Pál dr.	Bp 51
Henczi László	Ph 73	Hoós Flórián	Gy 89
Henter Guidó	Bp 49	Hoós Norbert	Gy 92
Héray József	Bp 53	Hopp Viktor dr.	So 39
Herbak Antalné Elszász Paula	Cs 53	Horányi György	...
Herber Endre	Ph 59	Horányi Márton	Ph 83
Herczku György	Ph 65	Horányi Tamás	...
Herczku József	Ph 67	Horn Gábor	Ph 80
Herkli Antal	Ph 65	Hornung Tamás	Gy 75
Hermann Ödön	Pp 34	Hortobágyi Attila	Gy 94
Hermann Sándor dr.	Ph 71	Hortobágyi Cirill OSB	Ph 77
Hernádi György	Gy 38	Hortobágyi Károly	Eg 41
Hersényi Bálint	Ph 67	Horvát Gyula dr.	Gy 78
Hersényi Imre	Ph 68	Horváth Andor	Gy 48
Hertelendy László	Ph 78	Horváth Attila dr.	Bp 46

Horváth Balázs	...	Horváth Sándor dr.	Gy 71
Horváth Béla dr.	Gy 66	Horváth Sándor dr.	Gy 77
Horváth Béla dr.	Ph 66	Horváth Tamás	Gy 92
Horváth Dezső	Gy 42	Horváth Tibor dr.	Ph 51
Horváth Endre	Ph 57	Horváth Tibor	Ph 75
Horváth Endre ifj.	Ph 86	Horváth Tihamér	Ptl
Horváth Ferenc	Gy 35	Horváth Tivadar dr.	Ph 75
Horváth Ferenc	Ph 69	Horváth Vidor	Kg 50
Horváth Ferenc	Ph 78	Horváth Viktor dr.	Gy 75
Horváth Ferenc Ciprián dr. OSB	Gy 57	Horváth Zoárd dr.	Ko 35
v. Horváth Ferenc prof. dr.	Pp 42	Horváth Zoltán	Ph 58
Horváth Gábor	Ph 60	Horváth Zoltán	Ph 80
Horváth Gellért	Ph 98	Horváth Zsolt	Gy 72
Horváth György dr.	Gy 35	Horváth Zsolt	Ph 82
Horváth Gyula	So 35	Hosszú István	...
Horváth Gyula	...	Hölczl Róbert	Bp 47
Horváth Gyula	Ph 98	Hrotkó Géza	Ph 53
Horváth Imre	Bp 32	Hummer Lászlóné Kaubek Edit	Ko 43
Horváth Imre sac.	Ph 68	Hunyadi Géza	Gy 80
Horváth Imre	Ph 89	Huszár Dezső Viktoriciusz dr. OFMCap.	Eg 33
Horváth István	So 41	Hülber Lajos	Gy 64
Horváth István	Gy 33	Ifi Ferenc dr.	Ph 65
Horváth István	Gy 59	Ilias Ludwig sac.	Gy
Horváth István	Ph 65	Illés Ferenc	Gy 67
Horváth István Sándor	Ph 88	Illés Ferenc	Ph 63
Horváth János	Ph 55	Illés Pál Attila	Gy 84
Horváth János dr.	Ph 58	Illy József	Ph 55
Horváth József	So 37	Illyés László	Gy 63
Horváth József	Eg 41	Ilniczky József	Ph 52
Horváth József dr.	Gy 76	Ilosvai Gábor dr.	Ph 88
Horváth József pr. kan.	Gy 31	Ilosvay Tamás dr.	Bp 38
Horváth Kálmán dr.	Gy 32	Imre Béla	Gy 42
Horváth Kornél	Cs 56	Imrik Sándor	Ph 53
Horváth Lajos dr. sac.	Kg 54	Iski István	Gy 81
Horváth Lajos vitéz	Gy 39	Istvánffy Miklós	Ph 85
Horváth László	Gy 58	Istvánffy Miklós dr.	Gy 47
Horváth László	Ph 72	Iván László	Gy 47
Horváth Lehel	Gy 66	Ivancsics János	So 50
Horváth Márton dr.	Eg 40	Ivancsó Sándor	Ph 91
Horváth Mihály dr.	Gy 33	Iványi Ernő dr.	Bp 40
Horváth Miklós	Ph 75	Ivanich Miklós	Ph 50
Horváth Miklós	Ph 77	Ivánkay József dr.	Gy 39
Horváth Miklós	...	Iványi Endre	Gy 49
Horváth Nándor	Gy 71	Iványi Gábor	Ph 66
Horváth Ottó	Gy 75	Iváskó János dr.	Bp 38
Horváth Pál	Gy 66	Jaczkó József dr.	Ph 85
Horváth Róbert	So 45	Jaczó Győző	Ptl
Horváth Sándor	Gy 94	Jagasics András	Ph 71

Jager Lajos	Ph 89	Kajfis László dr.	Ph 85
Jagicza Alajos	Ph 55	Kajtor János	Ph 76
Jakab László	Gy 68	Kakas József	Ph 69
Jakab László	Ph 70	Kalácska János dr.	
Jakab Zoltán dr.	Gy 48	Kalapos István	Ph 64
Jáki Szaniszló dr. OSB	Gy 42	Kalapos István	Ph 00
Jáky György	Gy 48	Kálmán István	Ph 72
Jalcs Jenő Alfréd	Cs 54	Kálmán Pál	Ph 65
Jancsó Alexander	Ko 47	Kalmár Ferenc	Gy 74
Janka Ferenc dr. sac.		Kalmár Gáspár	Gy 62
Janka Gábor dr.	Ph 90	Kalmár Imre	Gy 76
Janka György dr. sac.	Ph	Kámán Attila	Ph 82
Jankó János	Bp 50	Kámán Imre	Ph 86
Jankovich Józsefné Zsirkó Mária	Ko 43	Kanizsai András	Ph 94
Jankovics Marcell	Ph 59	Kanta Tamás dr.	Ph 78
Jankovits Gyula	Ph 65	Kántor Aurél dr.	Gy 89
Jankovits Gyula dr.	Gy 38	Kántor István	Gy 57
Jankovits Tibor	Gy 66	Kántor József	So 42
Jánoki Miklós	Ph 74	Kapiller Ferenc	Gy 73
Janovich István	Ph 55	Kapiller Péter dr.	Ph 84
Jantyk Pál	Ph 74	Kapitány Alfréd	Gy 39
Jász Zsigmond	...	Káplár Mihály	Ph 85
Jávor Egon dr. OSB	Kg 35	Kaposi András	Ph 78
Jéhn Antal	So 31	Kapp Pál dr.	Gy 43
Jelfy Lóránt dr.	Bp 50	Kapuváry Gusztáv	Bp 48
Jeney Iván dr.	Gy 63	Karászi Gábor	Ph 96
Jenkei Ede	Ptl	Karácsonyi Béla	Bp 48
Jeviczki Attila dr.	Ph 83	Kardos Dezső	Ph 59
Jevitzki Ferenc sac.	Ph 82	Kardos József	...
Jeviczki Simon dr.	Gy 68	Karlovitcz Béla	Pp 23
Jobaházi Jenő dr.	Bp 46	Károly István dr.	Bp 40
Jobbágy Lajos dr.	Ph 69	Károlyi Sándor	Gy 50
Jókay László dr.	Bp 51	Karosi György	Ph 66
Jóna Iván	Gy 45	Karosi Imre	Ph 69
Joó Ferenc	Gy 54	Kárpáti Gyula	Bp 42
Joó István	Ph 92	Kárpáti József	Eg 48
Jordán László dr.	Gy 36	Karsai Márton	Ph 69
Juba Ferenc dr.	Ko 34	Kassai Gábor	Ph 86
Juhász András	Ph 55	Kassai Lajos	Pp 42
Juhász Egon	Bp 44	Kasza László Levente	Ph 55
Juhász Ferenc dr.	Kg 43	Kaszap László dr.	Bp 47
Juhász József dr.	Bp 46	Kátai Antal	Eg 40
Juhász Lajos	Ph 72	Kátai Balázs	Ph 67
Juhász László dr.	Gy 52	Kátai Gergely	Gy 72
Juhász Norbert	Ph 67	Katona Gyuláné özv.	Ph 75
Jungl Csaba	Gy	Katter Herbert	So 39
Kádár Sándor	Gy 65	Kauker József	Ph 54
Kaizer Jenő	Gy 73	Kavalecz Attila Tamás	Ph 98

Kecskés Endre	Eg 47	Király Géza dr.	Gy 62
Kehrling Béla	Bp 35	Király István	Gy 58
Kékesi József dr.	Eg 42	Király László	Ph 77
Kelemen Attila	Gy 90	Király László dr.	Ph
Kelemen Lajos	Gy 75	Király Miklós dr.	Ph 58
Kelényi Gábor dr.	Bp 44	Király Sándor dr.	Bp 35
Kelényi István dr.	Ph 64	Király Vajk	Ph 92
Keller Péter	Ph 74	Királyfalvi Kraft Károly	Eg 31
Kemenes Ottó	Bp 39	Kis Horváth János	So 48
Kemény András	Ph 80	Kis Norbert dr.	Ph 94
Kemény Béla	Ph 51	Kis Iván	
Kemény Gábor	Ph 98	Kisida István	Gy 68
Kemény Gyula dr.	Ph 54	Kisnemes János dr. sac.	Gy 57
Kemény István	Ph 58	Kiss Elemér Vilmos	Bp 39
Kende György	Bp 52	Kiss Éva	Ko 46
Kende György	Ph 64	Kiss Ferenc	Gy 73
Kenéz György	Ptl	Kiss Ferenc	
Kenéz Károly	Gy 88	Kiss G. Barnabás OFM	Gy 71
Kensy Dániel dr.	Ko 41	Kiss György	Ph 67
Keöves Ferenc	Ph 59	Kiss György dr. sac.	Eg 49
Keöves György	Ph 62	Kiss Gyula	Ph 66
Kepler László	Bp 37	Kiss Imre	Gy 45
Kerekes Ferenc	Pp 49	Kiss Imre	Eg 50
Kerekes József	...	Kiss István	Kg 38
Kerekes László	Ph 56	Kiss János	Gy 50
Kerényi A. Ödön	Bp 37	Kiss József dr.	Ph 77
Kerényi Ervin dr.	Ph 70	Kiss József dr.	Ph 80
Kerényi Imre	Gy 61	Kiss József sac.	Gy 69
Kerényi Zoltán	Ph 91	Kiss Károly	Ph 86
Keresztes Gábor sac.	Ph 56	Kiss László	Ph 52
Keresztes Imre	Ph 50	Kiss László	Gy 69
Keresztes Péter	Ph 94	Kiss László	Gy 80
Keresztúry Imre	Ph 83	Kiss László	Gy 85
Kéri Ferenc	Ph 76	Kiss László sac.	Gy 85
Kéri Gyula	Ph 78	Kiss László dr.	Ph 60
Kéri Vilmos	Ph 76	Kiss Miklós	Kg 53
Kerkay Gyula dr.	Gy 52	Kiss Nándor	Ph 69
Kern József	Kg 42	Kiss Péter	Ph 75
Kernyáné Peidl Mária	Ph 55	Kiss Róbert dr.	Gy 85
Kerper Béla	Pp 50	Kiss Sándor	Kg 40
Kertész Endre dr. sac.	Bp 45	Kiss Zoltán Géza BSC	Bp 41
Kertész Imre M.	Bp 39	Kiss Zsolt sac.	Ph 87
Keszei Péter dr.	Ph 78	Kiss Zsolt	Gy 86
Keszthelyi Gyula	Gy 64	Kizman István	Ph 74
Kéthely Mátyás	Bp 40	Klaibán Sándor	Ph 74
Kiácz György	Bp 50	Klasz Iván	Gy 44
Kiffovics Alajos	Gy 74	Kleininger József	Kg 54
Király Árpád	Pp 41	Klell János	Gy

Klemm Emil	...	Kovács Albert	Ptl
Kobia Helmut sac.	Gy 57	Kovács Attila dr.	Ph 55
Kóbor Gyula	So 34	Kovács Attila dr.	Gy 83
Kóczán István	Ph 73	Kovács Béláné Krausz Mária	Cs 51
Kóczán Lajos	Ph 75	Kovács Dezső	Cs 51
Koczfán Ferenc	Ph 62	Kovács Endre dr.	Ko 34
Koczor László	Pp 34	Kovács Ernő dr.	Bp 44
Koczor László	Ko 38	Kovács Ferenc	Kg 38
Kocsi György	Gy 72	Kovács Ferenc	Gy 43
Kocsis Andor	Gy	Kovács Ferenc	Gy 68
Kocsis András	Ph 76	Kovács Ferenc dr.	Ph 57
Kocsis András	Gy 97	Kovács Ferenc László	Ph 60
Kocsis Imre	Gy 36	Kovács Gabriella	Ptl
Kocsis István	Ph 87	Kovács Géza	Ph
Kohányi Balázs	Ph 81	Kovács György	Gy 64
Kohányi Gábor dr.	Ph 61	Kovács György	...
Kokas Endréné Jákóy Zsuzsanna	Ko 43	Kovács Győző	Ph 58
Kókay Józsefné dr.-né Bácsi Éva	Cs 53	Kovács Imre	Ptl
Kolonics Gyula dr.	Ph 61	Kovács János	Ph 86
Koloss István	Bp 50	Kovács János	Gy 92
Kolossváry Gábor	Ph 74	Kovács János dr.	Gy
Kolozsár József	Ph 63	Kovács Jenő dr.	So 53
Kolozsár Sándor dr.	Gy 69	Kovács József	Ph 63
Koltai Jenő sac.	Gy 62	Kovács József	Gy 74
Komán Béla	Eg 41	Kovács József Ferenc	...
Komárik Dénes dr.	Bp 47	Kovács József László dr.	So 51
Komáromi László	Eg 38	Kovács Kornél	Ph 92
Komáromi Zsolt	Ph 98	Kovács László	Gy 81
Komlós Ferenc	Bp 51	Kovács Péter	Gy 80
Komlóssy Attila dr.	Ph 67	Kovács Rezső	So 47
Kommenda Lajos	Kg 46	Kovács Rudolf	Gy
Komoczy Béla	Ph 56	Kovács Tibor	Gy 71
Kondé László	Gy 46	Kovács Tibor dr.	Gy 50
Kondor Antal dr.	Kg 40	Kovács Tibor dr.	Ph 84
Kondor István	Kg 38	Kovács Tibor István	Ph 84
Kondor Lajos SVD	Gy 48	Kovacsics Pál	Bp 39
Kontor Elemér József dr.	So 46	Kovács-Kopácsy Lajos	So 34
Konzili Ignác	Gy 78	Kováts Attila dr.	Ph 70
Koór Sándor dr.	Ph 65	Kováts Ferenc	Bp 50
Koppány András	Ptl	Kováts György	Gy 50
Kordik László	Ko 38	Kováts Sebestyén	Ph 66
Korentsy Endre	Ph 61	Kovordányi Krisztián	Ph 91
Korner Viktor	Kg 42	Kozma B. Tamás	Gy 64
Korzenszky Emőd dr.	Ph 66	Kozma Imre sac.	Gy 58
Korzenszky Richárd dr. OSB	Ph 59	Kozma Rikárd dr.	Bp 40
Kós Rudolf dr.	Bp 33	Kozmon László dr.	Ko 39
Kósa András	Ph 49	Kőhalmi Bálint	Bp 52
Kósa Sándor	Kg 43	Kőhalmi Kornél	Ph 95

Kóhalmi László	Eg 34	Kuszál Balázs	Bp 48
Kóhalmi Pál	Gy 50	Kutas László	Ph 58
Kölcseyi Zoltán	Bp 53	Kuti István	Eg 49
Kölley György	Bp 39	Kuti József	Ph 73
Kómíves Pál	So 49	Kuti Pál	Ph 57
Kőműves János	Gy 66	Kuzma György	Ph 98
Könözsi Béla	Eg 53	Kükedi Vilmos	Eg 40
Könyves Tóth Kálmán dr.	Ph 47	Künnle Tamás	Ph 58
Körmendy Kálmán	Kg 49	Kvaszinger László	Gy 77
Körmendy László dr.	Kg 51	Lábady Csaba	Ph 81
Körmendy Szabolcs	Ph 89	Lábady Miklós dr.	Ph 60
Körmöczy László	Gy 87	Laborc György Péter	Ph 73
Környei Miklós dr.	Gy 85	Laborci Jenő	Kg 45
Környei Tamás Miklós dr.	Gy 69	Laborcz Iván dr.	Bp 37
Kőrösi Kálmán	Ph 51	Laborcz Géza	Gy 37
Kőrösi Péter	Ph 65	Lackovits Emőke dr.	Ptl
Kőrösi Tamás dr.	Ph 73	Laczus Géza	Ph 58
Kővári Ferenc dr.	Bp 33	Laczus Péter	Gy 89
Kóváry György dr.	Ph 69	Lacska Géza	Ko 44
Kövér Ferenc dr.	Gy 72	Ladányi Gergely	Ph 98
Kövér József	So 42	Ladó László dr.	Bp 38
Kövesdy László	So 50	Ladocsy Gáspár dr. püspök	Gy 70
Kóvessy Péter	Ph 92	Lajkó Károly	Ph 66
Krajczár Pongrác	Ph 65	Lajtai Katalin Catheline Nemeth	Cs 55
Krámlí Péter	Gy 82	Lakatos Lajos	Kg 40
Kránitcz Ferenc	Ph 60	Lakatos László dr.	Ph 80
Krein Péter	Gy 90	Lakner Domonkos	Ph 98
vitéz Kreml Ferenc	Eg 48	Lambert Zoltán sac.	Ph 60
Kricsfalusy Mihály dr.	Ph 75	Lámfalussy Sándor dr.	So 47
Kriegler Ferenc	Gy 52	Lami Jenő	Ko 49
Kriván Miklós	Gy 52	Lánczky László	Ph 64
Kroll Miklós	Gy 67	Láng Béla	Gy 52
Kubinszky Mihály dr.	Bp 45	Lang Dezső dr.	Gy 47
Kubovich István	Eg 48	Láng István Ágoston	Ph 81
Kubovics Gyula	Eg 39	Láng József	Gy 47
Kukor Gyula dr.	Ph 75	Langer István dr.	Bp 43
Kulcsár László	So 52	Lányi Ferenc dr.	Gy 41
Kulcsár Sándor	Gy 52	László Ferenc dr.	Ko 41
Kún Józsefné Fürcht Mária	Cs 51	László G. Farkas dr.	Ko 34
Kuncz Elemér dr.	Gy 47	Látits György dr.	Ph 57
Kundermann Jenő	Ph 55	Laurinyecz Mihály dr.	Gy 81
Kuntz Zoltán	Ph 74	Lázár Ádám	Gy 66
Kurcz Ferenc	Gy 85	Lázár János	Gy 70
Kurcz Mihály dr.	Gy 50	Léber Mihály dr.	Ph 66
Kurucz Emma dr.	...	Légár Béla	Ph 57
Kuslits Alajos	Gy 84	Léglí Attila	Gy 80
Kuslits Béla dr.	Bp 51	Léglí Ottó	Gy 77
Kuslits Ferenc	Gy 69	Légrády Gábor	Ph 68

Lei Attila dr.	Ph 84	Magassy Dániel dr.	Gy 57
Leimeter István dr.	Bp 45	Magos Kálmán	Eg 49
Leitner Jenő	Gy 41	Magyar Endre Lénárd	Ph 99
Lékai Róbert	Bp 48	Magyar Rezső dr.	
Lelkes Péter	...	Magyar Sándor	Ph 85
Lénárd György dr. sac.	Bp 43	Magyaros Ferenc dr.	Ph 74
Lendvai Ernő	Gy 82	Magyarosy András	Ph 60
Léner Ferenc	Ph 84	Magyarosy István dr.	Ph 58
Lengyel Antal	Ph 62	Maják István	Eg 48
Lengyel Ervin	Ph 98	Májér Ferenc	Ph 91
Lengyel Gyula dr. sac.	Ph 73	Majer János dr.	Ko 43
Lenkei Tibor	Bp 37	Major Ferenc dr.	Ph 65
Lepenye Oszkár	Bp 50	Major Zsolt	Ph 77
Lepp Pál	Ph 88	Majsa József	Gy 45
Lévay István	Ph 91	Majthényi István v.	Eg 43
Ligetű Angelus OFM	Ph 73	Makay László	Bp 48
Lippai Csaba sac.	...	Maklár Ákos	Ph 90
Lippay György dr.	Bp 35	Makó László	
Lippay István dr.	Bp 33	Makó Zsolt	
Lipták Béla	Ph 56	Mányoki István	Gy 37
L.Kecskés András	Ph 60	Márcz Ferenc dr.	So 52
Locsmándi Alajos	Gy 83	Marek József	Gy 66
Locsmándi István	So 47	Márfi Gyula dr. érsek	Ph 62
Lohr Ferenc	Ph 61	Markó János	Ph 63
Lomnici Lajos dr.	Cs 53	Markó Mihály	Ph 78
Lonkay Géza dr.	Ph 65	Markovits Ferenc dr.	Ph 65
Lovas Károly	Gy 43	Márkus István	Ph 72
Lovas Róbert	Eg 43	Maros József	Eg 40
Lökkös J-né dr.-né Gondos Zsuzsanna	Cs 53	Marossy András	Gy 73
Lőrincz Balázs Bendegúz	...	Marossy József sac.	Gy 71
Lőrincz György dr.	Ph 65	Marossy Ottó	Eg 42
Lőrincz József Pál OSB	Ph 77	Marosújvári Gyula dr.	Eg 35
Lővey György dr.	Bp 53	Marosvölgyi László	Bp 48
Lővey József dr.	Ph 86	Marosy András	Gy 76
Lővey József Félix OSB	Bp 50	Marosy György dr.	Gy 73
Lubics László	Ph 81	Marosy J.-né Horváth Mária Magdolna dr.	Ko 44
Lucskai Péter	Gy 72	Marót János	Ph 76
Ludvig Rezső	Bp 52	Maróth Miklós dr.	Ph 61
Lugossy György	Cs 53	Maróti Lajosné Kelemen Sára	Ph 51
Lukács Béla	Ph 53	Marsó Miklós	Bp 39
Lukács Ferenc dr.	Ph 67	Martini László	Bp 49
Lukácsi Géza sac.	Gy 76	Marton Ferenc	Ph 59
Lukovits Istvánné Sas Piroska dr.	Cs 52	Marton István	Ph 59
Macho István	Gy 62	Marton József	Gy 76
Madaras Aurél dr.	Bp 35	Marton Tibor	Ph 76
Madaras Jenő	Bp 40	Marx Gyula dr.	So 49
Madarász György	Ph 59	Máthé Antal	Pp 39
Madarász Gyula dr.	Ph 54	Mátrai Árpád	Eg 41

Mátrai Ferencné Nyerges Olga	Cs 52	Mihályi Levente	Ph 93
Matuz Károly	Bp 44	Mihócza Zsolt	Ph 85
Maurer Gábor	Gy 60	Mike György	Gy 74
Maurer György	Gy 83	Mikes Ferenc dr.	Bp 32
Maurer Konrád	Gy 52	Mikes István	Bp 52
May Zsolt dr.	...	Miklósfalvi Gusztáv	Ph 71
McDonnell, Ari (Biczó Aranka)	Ph 56	Miklósy Dezső	Bp 39
Mecseri István sac.	Gy 58	Mikó Miklós	Ph 68
Medgyesy Mihály	Ph 56	Mikófalvy Bertalan dr.	Eg 47
Medveczky Miklós	Ph 69	Mikolcsó László	Bp 40
Medvei Tibor	...	Mikulásik Endre	Ph 83
Megyeri Sándorné	Ph 72	Milanovich László	Gy 47
Megyeri Pál	Ph 57	Milanovics János	...
Meggyes Bálint dr.	Ph 64	Mischinger Ferenc sac.	Ph
Meggyes Gábor	Ph 60	Misefay Tibor dr.	Bp 53
Méhes Előd dr.	Ko 39	Miszlai József	Ph 64
Méhes Gábor dr.	...	Mitterer Ákos	Ph 75
Méhes Károly	Ph	Mocsári Miklós	...
Méhes Miklós dr.	Bp 40	Módos Tibor	Ph 66
Melegh Attila László	Pp 46	Mogyorós Miklós	Kg 51
Mensáros Tamás	Ph 74	Mohácsi Károly dr.	Eg 43
Mentsik Győző Imre dr.	Bp 48	Mohácsi Péter	Ph 79
Menyhárt Károly	Ph 57	Mohi-Mayer György	Bp 44
Menyhárt Károly	Ph 89	Mohilla Rezső	Gy 49
Mercz László	Ph 58	Mohos András	Gy 74
Merendiák Károly	Bp 44	Mohos László	Ph 77
Mersei Gyula	Pp 46	Molnár A. J. Attila	Bp 49
Messik Lajos dr.	Bp 46	Molnár Attila	Gy 71
Mester András	Cs 54	Molnár Dénes dr.	Gy 70
Mester Sándor dr.	Ph 75	Molnár Ernő	Bp 34
Mészáros István	Ph 63	Molnár Gábor	Ph 89
Mészáros István dr.	Eg 45	Molnár Gábor dr.	Ph 67
Mészáros József	Cs 53	Molnár György dr.	Ph 78
Mészáros József	Ph 66	Molnár István	Ph 64
Mészáros Károly dr.	...	Molnár János Szabolcs	Gy 62
Mészáros László	Eg 48	Molnár Jenő	Gy 80
Mészáros Zsolt	Ph 82	Molnár Jenő dr.	Gy 55
Mezei András dr. sac.	Ph 64	Molnár Lajos dr.	Ph 82
Mezei György	Gy 45	Molnár László	Ph 67
Mezey Árpád	Eg 46	Molnár László dr.	Ph 58
Mező György	Ph 84	Molnár Mihály	Pp 44
Mező György sac.	Ph 88	Molnár Miklós	Gy 50
Mező Imréné dr.-né	Bp 50	Molnár Miklós	Ph 71
Mezriczky László	Ph 58	Molnár Richárd	Ph 98
Michaletzky Vilmos	Bp 37	Molnár Zoltán dr. vitéz	So 32
Mihálkovich Tivadar	Bp 51	Molnár Zsolt	Gy 85
Mihályi Ferenc dr.	Eg 48	Molnár Zsolt	Ph 93
Mihályi Géza	Ph 48	Mondovits Lajos	Gy 45

Monostori Rezső	Bp 48	Nagy László	Gy 37
Monszpart, Adalbert (Béla) Dipl. Ing.	Cs 51	Nagy László	Eg 41
Móri János	Bp 36	Nagy László	Gy 65
Móricz Béla	Ph 62	Nagy László	Gy 65
Morva László dr.	Gy 50	Nagy László	Gy 66
Morvay Imre Pio O.H.sac.	...	Nagy László dr.	Gy 38
Morvay László	Ph 66	Nagy Mihály dr.	Cs 54
Morvay Pál dr.	Gy 35	Nagy Péter	Ph 82
Mosolygó Béla	Ph 72	Nagy Sándor	Ph 57
Mosolygó Dénes	Ph 72	Nagy Szabolcs	Ph 98
Mosolygó Dénes ifj.	Ph 98	Nagy Tamás	Ph 89
Mosolygó Marcell dr. sac.	Ph 72	Nagy Zoltán	Gy 65
Mosolygó Tamás sac.	...	Nagybacsoni Béla dr.	Ph 74
Mosonyi Richárd	Ph 81	Nagygyörgy Elemér	Ph 60
Mosonyi Péter	Gy 95	Nagygyörgy Szilveszter	Ph 65
Mozsolits Sándor Antal OP	So 41	Nánai László	Eg 46
Mugits Károly dr.	Gy 71	Nedeczky Árpád dr.	Ph 70
Murányi Gyula	Ph 67	Nedeczky Ferenc	Ph 71
Murányi Mihály	...	Nedeczky (Ferenczi) Attila	Gy 84
Mustos Péter	Ph 69	Nedeczky György dr.	Bp 36
Muzsay Géza dr.	Gy 49	Nelhiebel Gyula	Eg 49
Müller Imre	Ph 60	Nelhiebel József dr.	Eg 46
Nagy Aladár v.	Eg 42	Nemcsics Antal dr.	Pp 45
Nagy Álmos István	Gy 85	Nemes András	Gy 78
Nagy András	Gy 89	Nemes Gábor	Ph 80
Nagy Antal	Ko 39	Nemes József	Ph 53
Nagy Béla dr.	Ph 61	Nemes Zoltán	Ph 77
Nagy Csaba Attila	...	Németh Andor dr.	Bp 37
Nagy Ferenc	Bp 40	Németh András	...
Nagy Ferenc	Ph 85	Németh Antal	Bp 52
Nagy Ferenc dr.	Bp 33	Németh Attila	Eg 47
Nagy Gáspár	Ph 67	Németh Barnabás	...
Nagy György	So	Németh Csaba	Gy 84
Nagy György	Ph 70	Németh Csaba dr.	Gy 89
Nagy Imre dr. sac.	Eg 53	Németh Csóka Mihály dr.	Kg 45
Nagy Iván (Fehértói)	Ph 89	Németh Ernő	Gy 82
Nagy János dr.	Kg 52	Németh Ferenc	Gy
Nagy Jenő dr.	Gy 46	Németh Ferenc dr.	Gy 43
Nagy Jenő László	Gy 86	Németh Gábor dr.	So 47
Nagy József	So 45	Németh György	Gy 39
Nagy József	Ptl	Németh György	Gy 66
Nagy József dr.	Ph 60	Németh György dr.	Ph 52
Nagy József Miklós dr.	Ph 68	Németh Imre	Gy 74
Nagy Károly	Kg 50	Németh Imre James Nemeth	Pp 49
Nagy Károly	Ph 66	Németh István	Ph 61
Nagy Károlyné dr.-né Kurucz Emma dr.	Cs 53	Németh István	Ptl 96
Nagy Lajos	Gy 59	Németh István dr.	Gy 74
Nagy Lajos	Ph 81	Németh Iván	Gy 66

Németh Iván dr.	Ph 69	Oross Imre dr.	Gy 49
Németh János dr.	Ph 69	Orosz Ferenc	Ph 81
Németh Jenő	Pp 48	Orosz Imre	Gy 88
Németh József dr.	Ph 88	Orosz Károly	Ph 81
Németh Lajos	Ph 79	Orosz Lajos sac.	...
Németh László	Pp 45	Orosz Lajos	Ptl
Németh László	Ph 54	Orosz László	Ph 78
Németh László	Ph 84	Orosz Péter dr.	Ph 71
Németh László dr.	Gy 66	Osvald Árpádné Melcher Edith	Ko 44
Németh László dr.	Ptl 75	Osztermayer László	Gy 89
Németh Szilárd dr.	Ph 81	Osztie György	Bp 51
Németh Szilveszter	Ph 79	Osztovics Dénes	Gy 49
Németh Tamás	Gy 87	Osztroits László	Gy 83
Németh Tamás		Ott György	Gy 52
Németh Tihamér	Ph 78	Ott Gyula dr.	Gy 36
Németh Zoltán sac.	Gy 73	Ölbei László	Ph 76
Némethy György dr.	Gy 40	Ősz István	Ph 63
Nényei Zoltán Benedek	Ph 90	Packer Pál dr.	Gy 62
Neuberger János	Gy 43	Pácz Gábor	Gy 78
Niederland Vilmos dr.	Gy 48	Paiger István	Gy 77
Nizsler László	Eg 48	Pákh Tibor dr.	Ko 42
Nizsalovszky László dr.	Gy 45	Pákozdi József	Ph 81
Nobilis Mária püspöki tanácsos	Ph 84	Paksa István dr.	Ph 65
Nógrádi László	Cs 53	Pál József dr.	Bp 35
Nógrádi László	Ph 66	Palásty István	Ph 85
Nógrádi Péter	Ph 00	Páldi László	Eg 45
Nónay, T. Tamás	Bp 44	Pálfi Antal	Gy 52
Nonn Ferenc	Bp 51	Pály Aladár dr.	So 47
Novák Antal	Gy 50	Pálhegyi Sándor	Gy 87
Novák Péter	Gy 96	Pálhidaí Rezső	Pp 42
Nyárai Horváth Péter	Ph 85	Palikó Barna	...
Nyirati Csaba dr.	Ph 86	Palinay Gyula	Ko
Nyíri Szabó Attila	Ph 84	Palinay László dr.	Ko
Obbágy László	Gy 67	Pálinkás Attila dr.	Ph 80
Oberling Antal	Gy 83	Pálinkás István SVD	Kg 48
Oberling János dr.	Gy 79	Pálinkás Péter	Ph 98
Ohetring Pál	Ptl	Palkovics Szilárdné dr-né Legeza Jolán	Cs 51
Ódor Tamás	Ph 78	Pálkövi Gyula	Gy 40
Oláh András László	Gy 91	Pálla József	Ph 84
Oláh János dr.	Kg 45	Pállinger Ottóné dr-né Thierry Éva	Cs 53
Olajos Csongor	Ph 59	Pálmai Péter Godfréd OSB	Bp 43
Olasz Imre	Ph 55	Palócz András	...
Olgay György prof. PhD	Ph 48	Palotai Károlyné Solymár Vera	Ph 57
Olofsson Károly Placid dr. OSB	Bp 33	Palotás Tibor	Ph 64
Orbán Aladár dr.	So 50	Pálvölgyi Attila dr.	Ph 89
Orbán István sac.	Gy 68	Panek I. Ödön	Bp 39
Ormai Lóránt	Ph 64	Pap Gyula	...
Ormándy József	Eg 40	Pap János dr.	Gy 79

Pápai János Gyula	Gy 46	Petán Imre	Bp 48
Papanek Ernő	Ph 83	Pete András	Gy 69
Pápay István	Gy 46	Péter Béla dr.	Ph 47
Papp Béla dr.	...	Pétercsák Maxim	...
Papp Ferenc	Ph 70	Péterfi Árpád	Gy 52
Papp György Mag. sac.	Ph 74	Pethes Flórián	Gy 56
Papp István	Gy 67	Pethő István	Ph 65
Papp János dr.	Ph 60	Pethő Szilveszter dr.	Gy 42
Papp János dr.	Gy 79	Petik Ferenc dr.	Gy 47
Papp Károly	Ph 62	Pető Klára	...
Papp László	Gy 74	Pető László dr.	Bp 46
Papp Miklós	Ph 79	Pető Vilmos	Bp 44
Papp Szabolcs dr. sac.	Ph 86	Petőcz Miklós dr.	Gy 38
Papp Zoltán	Bp 47	Petőfalvi István	So 51
Parászka László dr.	Eg 51	Petrás Antal	Gy 36
Pardavi Andor dr.	Gy 43	Petróczy Gábor	Gy 62
Páros Zoltán	Gy 43	Pettkó Szandtner Aladár	...
Pasteiner Iván	Bp 39	Piatró Antal	Eg 47
Pásztó Péter dr.	Bp 48	Piliskó Ferenc	Ph 67
Pataki András	Ph 75	Pinezich Ákos	So 50
Pataky László	Ph 89	Pintér Gábor	Gy 92
Patkó Márton	Ph 58	Pirisi Péter	Gy 79
Patonai László dr.	Gy 48	Pirisi Tibor	Ph 88
Pattantyús Ábrahám Ádám dr.	Ph 47	Pirót László dr.	Ph 78
Pattantyús Á. Tamás	Gy 51	Pleidell János	Ko 35
Pátzay József dr.	Gy 85	Pletenyik Zoltán	Ph 95
Pauer János	...	Plochmann Pál	Gy 58
Paulay Dezső	Bp 42	Plósz Béla	Ph 59
Paulina András	Ptl 52	Pock Vilmos	Gy 68
Paulovits Imre dr.	Bp 51	Podlovics Péter	Ph 84
Pavek László	Gy 42	Pogány András	Gy 61
Payer József	So 39	Pogátsa Gábor dr.	So 50
Péché Béla	Ph 61	Pogátsa-Murray József dr.	Gy 47
Péché Kálmán	Ph 57	Pohárnok Péter drs.	Gy 49
Péché Szabolcs dr.	Ph 59	Pohl Tibor dr.	Ph 68
Péczely Tibor	Bp 51	Polán Hildebrand OSB	So 48
Pécsi Márton dr.	Eg 43	Polgár Károly	Eg 47
Pék Győző	Ph 73	Polgár Kornél	Gy 43
Pekk Antal	Ph 58	Pólik Sándor	Ph 98
Péley Iván dr.	Ko 44	Polniczky József	Ph 55
Pellionis Péter	Ph 63	Polniczky Zsolt	Gy 86
Pem László dr. PhD sac.	Ph 70	Pompéry Béla dr.	Bp 36
Perczel Béla	Gy 76	Pongrácz József dr.	Ph 69
Peresztegi Gyula	Ph 76	Pongrácz Róbertné Lendvay Anna	Ph 57
Perlaki Ferenc	So 40	Ponory (Klimó) Viktor	Bp 40
Perschi Ottó dr.	So 42	Pór András	Gy 82
Péry László	...	Pór Gábor	Gy 84
Pesztenlehrer István dr.	Gy 58	Pór Péter	Gy 87

Poós Miklós	Bp 40	Rakusz Zoltán	Ko 41
Pordán Mihály dr.	Pp 50	Ramada Péter	Ph 98
Pósfai László sac. (szalézi)	Eg 42	Rapkay László	Gy 50
Posgay György	So 46	Raskó György	Ph 70
Posgay Györgyné Rády Mária	Ko 47	Ratatics Mihály	Gy 76
Poszlovszky József	Eg 40	Ráti József	Ph 69
Póta György	Ph 64	Rátkai Imre	Gy 86
Pótsa Róbert Emil	Eg 43	Rátkai László dr. sac.	Gy 62
Povázsai Károly	Gy 50	Rauchmarter Tamás	Gy 66
Pozsgai Jenő dr.	Ph 67	Rausz Ágoston	Bp 50
Pozsgai József	...	Rechnitzer Hubert	Gy 52
Pozsgai Zoltán dr.	Ph 51	Rédling Albert	Pp 40
Prauer János	...	Rédly Dénes	Ph 55
Pregitzer Ernő	Bp 48	Rédly Dénes ifj.	Ph 86
Pregun István dr. sac.	Ph 61	Rédly Elemér dr.	Ph 53
Prikoszovich Mihály	Gy 46	Rédly László	Bp 51
Prohászka János	Eg 48	Rednik András dr.	Ph 60
Prokopp László dr.	Bp 49	Réfy Imre	Bp 40
Prokopp Sándor	Bp 46	Reichhardt Ákos	Ph 53
Prónay Aladár	Bp 48	Reichhardt Tamás	Ph 75
Prugberger Emil dr.	Ph 57	Reiner Endre	Bp 39
Pucz (Putz?) András	Gy 81	Rékási Zoltán dr.	Ph 80
Puchner Károly	Ph 60	Reményi Viktor	So 46
Puhavics Mihály	...	Rendi László	Gy 47
Puhr Károly	Ph 78	Rendi Zsolt	Ph 75
Pup Vilmos	Gy 66	Rentenher I dr.	...
Pusker Imre	...	Répássy Attila	Ph 59
Puster Ernőné Kaubek Sarolta	Ko 46	Répássy Csaba	Ph 58
Putnoki Péter	Ph 75	Rész Albert	Ko 43
Rab Attila	Ph 60	Rettesi István	Gy 78
Rába László	Gy 46	Richter Vladimir	Bp 37
Rábl Ferenc Antal	Gy 55	Ricsóy Béla	Bp 44
Rácz Béla	Gy 50	Riedel René	Ph 84
Rácz Béla	Gy 69	Rieger Tibor	Gy 58
Rácz György	Gy 85	Riemer Ödön dr.	Bp 35
Rácz Iván	Gy 31	Rigler Richárd dr.	Bp 35
Rácz Miklós	Gy 93	Rigó Gyula dr.	Ph 70
Radán György	Bp 42	Rill Attila	Ph 63
Radda István	Ph 57	Rimai János	Ph 74
Radics János dr.	Ph 58	Rimfel Ferenc sac.	Ph 78
Radnai Imréné	Ptl	Ringhofer János	So 51
Radnai István	Ph 75	Ripszám (Ripmán?) István	Gy 83
Radó András	Gy 64	Ripszám (Ripmán?) János	Gy 76
Radziwon András	Gy 88	Rödler Miklós	Ph 71
Rajczy András	Cs 50	Róka László	Kg 51
Rákász Márton	...	Róka László	Gy 69
Rákos Gyula	Ph 54	Róka László ifj.	Gy 88
Rakovits Zoltán dr.	Ph 58	Roll István	Ph 60

Roll Miklós	Ph 55	Sarlós László	Ptl
Rónaszéki Aladár dr. med. habil.	Ph 74	Sárosi Zoltán	Gy 52
Rónaszéki Áron	Ph 97	Sas Rudolf sac.	... 78
Rónaszéki Gábor sac.	Ph 81	Sasvári Géza	Gy 61
Rongits Ferenc	Gy 54	Sasvári György	Ph 53
Rosenstingel Antal	Ph 62	Sasvári Zoltán dr.	Pp 41
Rosta László	Bp 44	Schamschula György dr.	Ph 62
Rostás Ákos	Ph 57	Schauer József	Ph 84
Rórh Péter (Róth)	Ph 98	Schéder Ákos dr.	Gy 74
Rojkó Ádám dr.	Ph 80	Scheffer József	Gy
Rozmán Miklós	Gy 68	Scheiling Antal dr.	Bp 51
Rozmán Vilmos	Kg 49	Scherer Norbert dr.	Bp 48
Rózsa Antal		Scheuring Imre	Bp 49
Rózsa Attiláné özv.	Ph 73	Schindler Mátyás	Ph 77
Rozsonits István	Gy 71	Schlemmer Tamás dr.	Ph 47
Rubovszky György dr.	Ptl	Schlemmer Tamás ifj.	Ph 82
Rucz Károly dr.	Ph 80	Schmidt László	Gy
Rudan Péter dr.	Ph 57	Schmidt Lajos dr.	Bp 38
Rudolf Zoltán	Ph 98	Schmidt Pál dr.	Bp 48
Ruff Flórián dr.	Ph 81	Schmidt Péter dr.	Gy 70
Ruff János	Ph 66	Schmiedel Ferenc dr.	Gy 84
Rumanné Bíró Nóra	Ko 46	Schneider Ferenc	Pp 38
Ruszina László	Ph 65	Schönweitz Tivadar dr.	Ph 62
Ruttmayer Imre	...	Schramkó Péter	Ph 82
Ruzicska Béla dr.	Bp 42	Schreindorfer Károly	Ph 75
Ruzsics Balázs	...	Schrenk Gyula	Ph 70
Rybach László	So 53	Schubert Miklós dr.	Gy 85
Sághegyi Bálint Elemér	Gy 39	Schulz Gyula	Ph 88
Sághi Zoltán	Pp 39	Schumacher István	Ph 73
Sági László	Ph 76	Schwanner Endre	Bp 46
Sági Péter dr.	Ph 87	Scitovszky Tamás	Bp 44
Salamon Ákos dr.	Bp 49	Scsaurszki Péter	Ph 65
Salamon János	Ph 77	Sebestény Andor	Bp 49
Salgó László	Ko 24	Sebestény István	Bp 52
Sallai Géza	Gy 85	Sebő Imre	Ph 67
Salzinger József	Eg 47	Sedlmayr Tamás	So 48
Sályi Béla dr.	Bp 43	Seffer József	Gy 50
Samu László	Ph 69	Sellei Tamás	Ph 88
Sándor György	Ph 74	Serédi Béla	Eg 48
Sántha Tamás	Ph 94	Serényi Tibor	Kg 51
Sára Botond	Ph 98	Seszták Oszkár	Gy 83
Sára Mihály	Ph 69	Siegler András	Ph 60
Sárai László Ing.	Ko 50	Siegler Péter	Ph 58
Sárdy Csaba	Ph 83	Sik Miklós (Nicholas Schick)	Ph 48
Sárdy László	Bp 48	Silinger (Sillinger?) Tamás dr.	Gy 83
Sárdy László dr.	Ph 78	Simay Pál	Bp 51
Sári Gyula	Ph 60	Siminszky Fedor	Bp 50
Sarlós Géza dr.	Kg 36	Siminszky Zsolt	Bp 52

Simkó Elemér dr.	Bp 50	Sopronyi János Pál	Ph 74
Simó István	Ph 92	Sóth Ervin	Pp 48
Simon Ferenc dr.	Gy 68	Spolarich János	Bp 44
Simon Gábor	Ph 76	Sprincsecs Lajos	Ph 89
Simon Gábor dr.	Eg 42	Springer Ferenc dr.	Bp 38
Simon György dr.	Gy 48	Springer Ferenc dr.	Bp 40
Simon László	Ph 71	Springer Miklós dr.	Bp 46
Simon Tamás dr.	Ph 86	Staindl László	Bp 45
Simon Tamás dr.	Ph 97	Stánitz Rudolf dr.	Gy 82
Simonics Lajos	Ko 41	Stark Ferenc dr.	Bp 51
Simonsits István	Gy	Stefánich Jánosné Szerdahelyi Éva	Ptl
Singlovics Béla	Ph 64	Steinwender József	Eg 41
Sinka András	Ph 68	Stekovics József	Kg 46
Sipos András dr.	So 51	Sterl József	Gy 67
Sipos Arnold	Ph 98	Sticzay Rezső	Cs 54
Sipos Dénes	Bp 51	Stinner László	Gy 54
Sipos László	Ph 67	Stipkovits István	Ptl
Siposs Klára	Ko 46	Stipsicz István	Ph 56
Siska Gábor	Ph 82	Stipsicz Josef	Ph 57
Sivadó János sac.	Ph 81	Stummer László	Gy 79
Sivadó László	Ph 83	Subert Péter	Ph 81
Skuta Kálmán dr.	Eg 46	Sudár János sac.	Gy 72
Smuk János	Gy 64	Sumbszky Gábor	Ph 94
Sodró László	So 50	Surányi Béla dr.	Ph 61
Sója Csaba dr.	Ph 56	Surányi Gyula	Ph 76
Sója Kenéz	Ph 62	Suskó Mihály dr.	Ph 81
Sója Miklós	Ph 90	Süle András sac.	Pp 34
Sója Szabolcs	Ph 98	Süle Lajos	Gy 71
Sója Szabolcs dr.	Ph 58	Sümegi Mihály	Kg 44
Soltész László	Ptl	Swegler Pál (M. Parncy)	Kg 48
Sólymos Szilveszter dr. OSB	So 37	Szabadi János	Gy 67
Sólyom Jenő	Gy 54	Szabadkai István	...
Somfai György	Eg 39	Szabadváry Ferenc dr.	Kg 41
Somody Endre	Eg 53	Szabadváry László dr.	Kg 49
Somogyi György	Gy 65	Szabó Ákos	Ph 98
Somogyi György	Ph 68	Szabó Ambrus	Gy 52
Somogyi Imre sac.	Ph 82	Szabó András	Ph 83
Somogyi István dr.	Ph 77	Szabó Attila	Ph 98
Somogyi Szilveszter dr.	Ko 44	Szabó Balázs	Ph 74
Somogyi Tivadar Tibor	Gy 50	Szabó Béla	Gy 52
Somogyi Vince	Gy	Szabó Csaba	Ph 97
Sonnevend Imre dr.	Ptl	Szabó Csanád István	Kü 96
Soóky Júlia	Ko 35	Szabó Dezső	Ko 38
Soós Géza	Ph 81	Szabó Dezső	Gy 85
Soós József	Gy 74	Szabó Endre	Gy 49
Soós Pál Zoltán dr.	Pp 48	Szabó Endre Zerind OSB	Bp 49
Soproni Géza	Bp 48	Szabó Ferenc	Ph 79
Soproni Zoltán	Ptl	Szabó Gyula	Gy 48

Szabó Imre	Pp	42	Szauer Tibor	Bp	53
Szabó István dr.	Ph	86	Szebedy Örs	Ph	75
Szabó Iván dr.	Gy	38	Szederkényi Miklós	Eg	51
Szabó János	Ph	66	Szegedy Lujza	Cs	52
Szabó János	Ptl		Szeghalmi Elemér dr.	Bp	47
Szabó János dr.	Bp	34	Szeifert Ferenc dr. sac.	Eg	49
Szabó János dr.	Eg	43	Székely Béla	Gy	61
Szabó Jenő	Gy	45	Székely István dr.	Ph	70
Szabó József	Kg	46	Székely Tiborné		
Szabó József	Cs	51	Szekendy Alajos	Ph	64
Szabó József	Gy	57	Szekér Aladár	Ph	58
Szabó József	Gy	75	Szekér Miklós	Gy	69
Szabó József Béla	Ph	64	Szekrényes András	Gy	69
Szabó Kornél	Ph	54	Szeleczky Józsefné dr.-né	Ptl	
Szabó László	Ph	83	Szelei György SVD	Kg	37
Szabó László dr.	Ph	59	Szelencsik Gábor	Gy	88
Szabó László dr.	Gy	69	Szelestei Gábor dr.	Ph	88
Szabó Örs	Gy	90	Szelestei Tamás dr.	Ptl	53
Szabó Péter	Gy	75	Szelestei Tamás Ottó dr.	Ph	85
Szabó Sóki István	Eg	45	Szelid László	Gy	52
Szabó Tamás	Ph	98	Szelid Zsolt dr.	Gy	58
Szabó Zsigmond	Bp	37	Széli Kálmán	Ph	57
Szakács András	Gy	39	Szemerjay Tamás	Ph	64
Szakács Lajosné Garancsy Julianna	Cs	51	Szemes Istvánné dr.-né	Bp	38
Szakács László dr.	Gy	47	Szemethy Károly	Gy	
Szokolczai György dr.	Bp	46	Szendró Zsolt dr.	Ph	74
Szalai Attila	Gy	92	Szendrődgy Gábor	Gy	82
Szalai Béla	Ph	58	Szendrői Pál	Kg	51
Szalai Béla dr.	Gy	46	Szendrői Péter	Kg	48
Szalai Lajos	Gy		Szenftner József	Gy	50
Szalay Béla dr.	Ph	64	Szenkovits Zoltán	Eg	49
Szalay Endre dr.	Ph	62	Szent Benedek Leányai	Ptl	
Szalay Ferenc Dipl. Ing.	Ph	53	Szent-Iványi Kristóf	Ph	73
Szalay Ferenc sac.	So	50	Szentfülöpi Antal dr.	Bp	45
Szalay László	Ph	98	Szentgáthi Péter	Gy	58
Szalay Miklós	Ph	69	Szentgyörgyi Miklós	Gy	65
Szalczser Lajos dr.	Ph	75	Szentimrey Gábor	...	
Szalka Béla sac.	Ph	55	Szentirmai István dr.	Bp	50
Szalóky Tibor	Gy	69	Szentirmay Szabolcs	Ph	60
Szántay György László dr.	Ph	84	Szentkúti János	Eg	39
Szapáry György	Ph	57	Szentmihályi Szabó Péter	Ph	63
Szaploncay Miklós	Ph	80	Szentmiklósi Gábor	Bp	52
Szaradits József dr.	Gy	69	Szép Ferenc	Ph	60
Szarka István	Ph	56	Szépe László dr.	Eg	30
Szarka V. László dr.	Ph	53	Szepes Béla	Gy	72
Szárnvas Tibor	Ptl		Szepes László	Bp	46
Szatmári Ferenc	Gy	47	Szepesi Arthur	Gy	37
Szatmári József dr.	Bp	40	Szerdahelyi Endre dr.	Kg	43

Szerdahelyi László ifj.	Bp 64	Sztankó István dr.	Ph 64
Szerdahelyi Ödön	Kg 37	Sztankovszki Ervin	Ph 73
Szergényi István dr.	Ph 52	Sztankovszki László	Ph 76
Szeri István dr.	...	Sztrányóczki Imre	Ph 94
Szeffert Ödön	Ph 66	Szucsányi Károly	Gy 45
Szi Vince	Ph 93	Szuchentrunk József sac.	Gy 51
Szigecsán Tamás Zsolt	Ph 89	Szuchentrunk Mihály	Gy 50
Szigeti Béla	Bp 40	Szűcs Bertalan	Gy 67
Szigeti Miklós	Kg 55	Szűcs Imre	Ph 82
Szigony Gyula	Ph 74	Szűcs János	Ph 84
Szigyártó Gusztáv	Bp 54	Szűcs József dr.	Kg 46
Szijártó Ottó	Ph 79	Szűcs László	Kg 46
Szijártó Zoltán	Ph 82	Szűcs Lászlóné dr.-né	Ph 74
Szijártó János	Gy 74	Szűcs Miklós dr.	Bp 43
Szikla Károly dr.	Ph 60	Szűts János	Bp 44
Szikora István dr.	Ph 70	Tabányi György	Ph 67
Szikora József	Ph 67	Takács Béla	Gy 66
Szikszay László	Bp 48	Takács Ernő dr.	Eg 45
Sziládi Ferenc	Gy 79	Takács Ervin dr.	Bp 51
Szilágyi Ákos	Gy 89	Takács Ervin	Gy 83
Szilágyi Béla	...	Takács Imre	Ph 78
Szilágyi Csaba	Gy 78	Takács István dr.	Eg 39
Szili Ferenc	Gy 40	Takács Jenő	Gy 61
Szilveszter Péter dr.	Ph 76	Takács József	Pp 34
Szily István dr.	Gy 43	Takács Krisztián	Ph 90
Szily Kornél	Ph 91	Takács Lajos	Gy 50
Szirányi Jánosné	Ptl	Takács Lajos dr. sac.	Pp 55
Szirkib Albert	Ph 98	Takács László	Kg 53
Szita András	Ph 64	Takács László	Ph 87
Szita Balázs	Ph 98	Takács László sac.	Gy 63
Szkalák Attila	Ph 93	Takács Norbert dr.	Ph 75
Szkalla Imre	Bp 41	Takács Pál	Ko 43
Szoboszlai József László	Ko 46	Takács Péter	Gy 79
Szodfridt István dr.	Gy 49	Takács Tibor	Ph 86
Szoleczky Ferenc	Eg 46	Takács Zoltán ing. dr.	Ko 45
Szolnoki Gyula	Gy 66	Takáts János	So 50
Szombatfalvy Rudolf dr.	Bp 39	Takáts Lajos	Gy 49
Szomor Iván	Eg 54	Takátsy Péter	
Szórád Antal	Ko 41	Takátsy Tibor	
Szovák Kornél	Ph 81	Talián János	Ph 72
Szovják Jenő	Kg 37	Tallos Győző	Bp 45
Szőgi András	Ph 99	Tamás Ferenc	Gy 89
Szőke Attila	...	Tamás Gábor	Ph 67
Szőke Géza	Ph 85	Tamás János	Bp 38
Szőke Gábor	Ph 84	Tamás László	Ko 41
Szőkendi Tamás		Tamása Róbert	Gy 82
Sztaics István	Bp 36	Tamasits Ernő dr.	Gy 55
Sztankay Árpád dr.	Ph 74	Táncsics Jenő Adorján O.Praem.	Gy 46

Tanyik János	Cs 54	Tomschey Ottó dr.	Bp 34
Tarcai Zoltán	Ph 51	Torbágyi Pál	Ph 75
Tarcsay József	Ph 55	Torbágyi Zoltán	Ph 75
Tari Jenő	Gy 45	Torda István dr.	Ph 67
Tari Zsolt sac.	Ph 87	Torma József	Ph 67
Tarnóy Egon	Bp 51	Tornóczy József dr.	Gy 40
Tarsoly Csaba	Ptl	Toron János dr.	Bp 42
Tarsolyné Rónaszéki Erika	Ptl	Tóta Tamás	Ph 73
Tas József	Ph 64	Tóth Ádám dr.	Ph 84
Tászler László	Ph 73	Tóth Ákos	...
Tatár József	Eg 50	Tóth Ambrus	Ph 88
Tauer Oszkár	Ph 67	Tóth András	Ph 86
Temesi Balázs	Ph 71	Tóth András	Ph 90
Temesi Tamás		Tóth Antal	Gy 39
Temesy Imre	Gy 74	Tóth Antal Veremund OSB	Kg 42
Terdik M. Gergely	Ph 92	Tóth Árpád	Ph 87
Terdik Sebestyén	Ph 88	Tóth Bálint	Ph 48
Ternyák Csaba dr. érsek	Gy 72	Tóth Béla	Gy 44
Terplán Zénó dr.	Gy 39	Tóth Béla	Gy 90
Ther Antal	Ptl	Tóth Béla	Ph 81
Thomay László	Kg 43	Tóth Elek sac.	Ph 84
Thuránszky László	Bp 38	Tóth Ernő	Kg 47
Tibiássy Béla	Ph 65	Tóth Ferenc	Bp 37
Tibold Csaba dr.	Ph 75	Tóth Ferenc	Ph 68
Tihanyi Kálmán	Gy 47	Tóth Frigyes dr.	Ph 59
Tihanyi Sándor	Gy 79	Tóth Gábor	Gy
Tilai László	Ph 99	Tóth Gergely	Ph 97
Till István	Eg 51	Tóth Gergely	Ph 98
Till János dr.	Ph 60	Tóth Gyula	Ph 75
Timár Béla	Ph 57	Tóth Imre	Ph 58
Timár Lajos dr.	Gy 51	Tóth Imre	Ph 64
Tiringer Imre	Ph 73	Tóth István	Ph 69
Tirnitz József	So 44	Tóth István	Ph 89
Tirnitz Tamás	Gy 90	Tóth István dr.	Gy 38
Tittel Oszkár	Bp 47	Tóth János	...
Tkálics Ferenc	Gy 47	Tóth János	Ph 98
Tóbiás Ervin	Bp 52	Tóth József	Gy 86
Tok Miklós	Ko 40	Tóth József	Ph 98
Tokai György	Bp 47	Tóth Kálmán	Ph 49
Tolnay Lajos dr.	Gy 51	Tóth Károly	Ph 58
Tombázt Lajos	So 43	Tóth Károly	Ph 56
Tomcsányi Gábor	Ph 88	Tóth Lajos dr.	Ph ??
Tomka Barna	Ph 98	Tóth László	Gy 41
Tomka Emil	Ph 62	Tóth László	Bp 47
Tomka József dr.	Ph 64	Tóth László	Gy 58
Tomka Miklós dr.	Ph 59	Tóth László	Ph 63
Tomka Péter	Ph 64	Tóth László	Gy 67
Tompos Imre	Ph 65	Tóth László	Ph 73

Tóth László	Ph 77	Ugron András	Ph 66
Tóth László dr.	Ko 39	Ugron Béla	Ph 64
Tóth László dr.	Ph 74	Uher Zita Magyarosy dr.-né	Ptl
Tóth Márton	Ph 89	Uhereczky Klára	Ko 52
Tóth Miklós dr.	So 39	Uhlár Tivadar dr.	Pp 47
Tóth Péter-Pál	Ph 91	Újfalussy Balázs	Ph 83
Tóth Rudolf	Ko 48	Újfalussy Béla	Bp 45
Tóth Sándor	Bp 48	Újfalussy Miklós	Ph 74
Tóth Sándor	Gy 93	Újj Írisz	Ptl
Tóth Sándor dr.	Kg 51	Ulbing István dr.	Cs 52
Tóth Sándor dr.	Ph 55	Ullrich Miklós	Kg 48
Tóth Szabolcs	Ph 66	Unger Endre dr.	Pp 47
Tóth Szabolcs	Gy 90	Unger Ilona	Ptl
Tóth Tamás	Ph 59	Úrvölgyi György dr.	Eg 48
Tóth Tamás	Ph	Üregi Sándor	Ph 78
Tóth Tamás dr.	Pp 47	Üst Géza sac.	Bp 37
Tóth Tibor	...	Üsth Ágoston	Gy 87
Tóth Tibor dr.	Gy 51	Vadász István	Ph 66
Tóth Zoltán	Pp 45	Vadászi Jenő	Pp 39
Tóth Zoltán	Ph 87	Vadkerty Gyula dr.	Bp 39
Tóth Zsolt dr.	Ph 86	Vadkerty György	Pp 42
Tótmárton Tamás	Ph 71	Vágvölgyi Ádám dr.	Bp 40
Tóvölgyi László	...	Vajda Antal	
Tölgyesi Béla	Ph 62	Valicsek László	Eg 48
Tömör László	Ph 77	Valkony Károly	Bp 47
Tömördi Sándor P. Viktor OFM	Gy 75	Valler József	Ph 74
Töreky Iván	Ph 57	Vámos László	Gy 78
Török József dr.	Ph 56	Vámosi Antal	Gy 52
Török Lajos Sándor	Ph 57	Vámossy Béla	Gy 82
Török Miklós	Gy 50	Vancsura Gábor Imre	Ph 85
Török Péter Pál	Gy 81	Vancsura László	Ph 84
Török Szabolcs	Ph 89	Vancsura Miklós	Ptl
Török Tamás	Gy 48	Vannay-Skody Tamás	Gy 86
Trabert György dr.	Ph 63	Vans Ayre	Ko 52
Tremmel János	Ph 55	Várady Gábor	Ph 98
Treuer Sebestyén	Kg 49	Varga András	So 35
Tringer László dr.	Ph 57	Varga Barnabás	Gy 81
Trombitas Andreas dr.	Bp 38	Varga Bertalan dr.	Ph 55
Trosits Ákos	Gy 78	Varga Dezső	Ph 77
Tuba Jenő	Ph 65	Varga Endre	Gy 83
Tuboly József	Gy 74	Varga Gábor	Gy 72
Tullner János	Gy 42	Varga Gábor dr.	Ph 86
Tullner Máttyás Győző	Kg 47	Varga Gyula dr.	Gy 77
Tulok András	Ph 53	Varga Gyula István	Ph 77
Turchányi György dr.	Bp 31	Varga Imre	Bp 44
Turner Ferenc	Pp 43	Varga István	Ph 64
Turner Lajos sac.	Gy 69	Varga István	...
Udvardi Pál	Ph 64	Varga István	Ph 83

Varga József	Ph 72	Veres András dr. püspök	Gy 78
Varga József dr.	Gy 75	Veres Gábor dr.	Ptl
Varga Károly	Ph 80	Veress Péter	Ph 58
Varga Károly dr. prof.	Gy 48	Verő József dr.	So 51
Varga Konstantin	Ph 88	Vértessy Péter	Ph 60
Varga Lajos dr.	Ph 54	Veszeley József dr.	Gy 65
Varga Lajos dr.	Gy 55	Veszeli Tibor	Pp 39
Varga László	Ko 31	Vida Imre dr.	Ph 74
Varga László	Gy 48	Vidák István dr.	Bp 36
Varga László	Gy 66	Vidos Árpád	Gy 50
Varga László dr. sac.	Gy 70	Vigh Béla dr.	Bp 36
Varga László sac.	Gy 77	Vigyázó György dr.	Bp 47
Varga Márton	Ph 97	Világhy András	Ph 98
Varga Miklós	Gy 85	Világi Gyula dr.	Ko 44
Varga Miklós dr.	Gy 85	Világosi Gábor dr.	Ph 74
Varga Ottó dr.	Ph 69	Villányi Árpád dr.	So 45
Varga Péter Piusz	Ph 79	Villányi Béla	So 47
Varga Tamás	Ph 98	Villányi István dr.	Bp 50
Varga Tibor	Ph 84	Villányi László	Gy 60
Várhelyi Antal dr.	...	Villányi László	Ph 64
Varjú József	Ph 73	Vincze Imre	Ph 71
Várhelyi Endre dr.	Ph 81	Vincze Tibor	...
Várnai László sac.	Ph 73	Vinkovits Ferenc	Gy 41
Varsányi Tamás	Bp 53	Viola Ernő	Ph 81
Várszeghi György	Bp 34	Virág József	Ph 84
Várszegi Asztrik dr. OSB főapát-püspök	64	Virág Miklós	Ph 71
Varvasovszky János	Gy 59	Virágh Imre	Gy 54
Vas-Wanek László	So 48	Virágh Imre Zsolt	Gy 85
Vásárhelyi Béla	Ph 69	Visontai Kovách Zoltán	Ph 63
Vásárhelyi János	Gy 78	Visnyovszky Roland	Eg 48
Vasas András	Gy 79	Vissy László dr.	Gy 37
Vass Gyula	Bp 50	Vitéz Német Ádám dr.	Bp 44
Vastag István	Bp 51	Vitéz Tamás dr.	Bp 40
Vaszary László	Gy 54	Vitéz Zoltán	Gy 71
Vattay Gyula dr.	Pp 39	Viz István	Bp 50
Vattay László	Pp 43	Vizi Elek Szilveszter dr.	Bp 55
Vedrődi Károly dr.	Ko 39	Vizkelety György	Gy 70
Veér András dr.	Gy 57	Vizkelety Imre	Ph 47
Végh László dr.	Bp 49	Vízvári Endre dr.	Gy 53
Veidinger Ottó	Pp 41	Volf Kálmán	Gy 69
Veiland László	Pp 39	Voltolina, Mária Amália	Ptl
Venczel Ferenc	Eg 39	Völgyi Balázs	Ph 89
Venczel József	Kg 41	Völner Pál dr.	Ph 81
Vendel István dr.	Gy 34	Vörös János	Gy 88
Venezs Ernő	Ph 49	Vörös Kálmán	Ph 74
Venezs György	Gy 70	Vöröskői István	Ph 75
Verdes Miklós dr. sac.	Ph 63	Wacha Imre	Gy 50
Verdes Sándor dr.	Ph 67	Wachsler György	Ph 85

Wácsek Frigyes	Ph 67	Zárdai Gyula	Gy 62
Wágner Tibor	Ph 78	Zatik János dr.	Ph 80
Wallis Jánosné Tóth J.	Cs 53	Zavetz József	Ph 56
Wessely Antal	Bp 49	Zékány Antal dr.	Bp 51
Wiesner Jenő	Bp 45	Zelescsényi Béla	...
Wilhelm Gyula	Bp 48	Zichy János A. dr. gr.	Ph 57
Wimmer Károly	Ph 55	Zichy Mihály	Ph 77
Wittmann Mihály	Ph 57	Zilahy Szabó Tibor	Ph 54
Wittmann Tibor		Zoltai György	Ph
Wolleszky Tibor	Ph 75	Zoltai Zsolt	
Záborszky Csaba	Eg 45	Zoltay Mihály	Ph 60
Zachár Gyula	So 51	Zoltay Tamás	Gy 91
Zágorhidi Czigány Ákos	Gy 92	Zotter Alajos	Pp 45
Zágorhidi Czigány Balázs	Gy 84	Zotter Tibor	Pp 42
Zágorhidi Czigány Szabolcs	Kg 46	Zsámboki Sándor	Ph 53
Zakariás Zoltán dr.	So 28	Zseli Miklós dr.	Ph 94
Zalay Buda	Ph 56	Zsiga János	Eg 45
Zambó István	Ph 67	Zsindely Ottó	So 40
Zapf István		Zsinkó Gábor	Ph 75

Kedves Diáktársaim!

Állandó tapasztalatunk, hogy mintegy 100 diáktársunk nálunk feljegyzett címéről sokféle ok miatt visszajön a posta. Pedig folyamatosan kapjuk a címhelyesbítéseket – ezeket hálásan köszönjük –, mégis. A legutóbbi hírlevélből is vagy 25-öt visszahozott a posta, a „rosszcíműek” csapata sajnálatos módon mindig „újratermelődik”.

A hibás címekre hiába küldünk bármit is, és még jó, ha visszahozza a posta. Egyre többet, és *külföldről talán jó címekről is* visszajön a küldemény a címzés „nem ottani szokás szerinti” (vagyis gépi feldolgozásra alkalmatlan) *formája miatt*. Kérem ezért, hogy *a külföldi címetekkel együtt a címzés ottani helyes formáját is próbáljátok jelezni* (sorrend, sorokba tagolás stb.) – így legalább megtudjuk, hogy konkrétan miért lett helytelen az addig helyesnek tűnő, „jól funkcionáló” cím.

Szeretettel és köszönettel várom tehát jelzéseiteket, mihelyt tudomást szereztek valaki címváltozásáról (akár levélben, akár telefonon, akár elektronikus postán), mint a nyilvántartás gondozója:

Dr. Könyves Tóth Kálmán (Ph 47)
H-1103 Budapest, Salamon u. 11/b.
Tel.: 00/36/1/262-5071
E-mail: kta@freemail.hu

A BDSZ halottai,

akiknek haláláról 2000. április 13-tól 2001. április 30-ig szereztünk tudomást.

Kedves Barátaink, nyugodjatok békében!

Ádám Sándor	Bp 38	Kottmayer Tibor	Gy 48
Bagi Dénes dr.	Bp 35	Kováts Sebestyén	Ph 66
Bakos Károly	Ko 43	Langer Herbert dr.	So 26
Baranyai Lajos	Pp 40	Leyrer Richárd dr.	Bp 40
Barsi Leidenfrost Gyula	Bp 49	Lovász László dr.	Ko 38
Benedek Károly dr.	Gy 36	Löffler András dr.	Gy 74
Benkő Ferenc dr.	So 26	Mészáros Ferenc	Bp 39
Bódis Vilmos	Ko 28	Nagy Endre dr. OSB	Ph 60
Cornides István dr.	Ko 38	Németh György dr.	Bp 34
Cserepes Lajos	Ko 37	Németh Imre dr.	Bp 32
Decsy Tamás	Bp 49	Németh-Csóka Endre	Kg 39
Dér Ferenc	Ph 65	Parcsami Lajos	Pp 42
Dobos Imre	Bp 38	Polyák József	Eg 40
Eggenhofer R. László	Eg 33	Radics Béla	Gy 67
Fábián János dr. ap.protonot.	Eg 36	Scheller Béla	Ph 47
Farkas Antal SVD	Kg 35	Simándi János	Eg 36
Fellhoffer Károly	Gy 61	Staszny Pál	Eg 45
Géczy Géza dr.	Ko 35	Szabados Béla dr.	Bp 35
Gerla Alajos	Gy 32	Szabó Zoltán	Gy 45
Gombos Gyula Cézár OSB	Gy 40	Szappanyos Béla dr. sac.	Eg 33
Győri József dr.	Gy 47	Szerdahelyi László	Bp 35
Hantó Endre	So 38	Szűcs László dr.	Ph 74
Horváth Ferenc	So 49	Ticska János	Cs 53
Illyés Sándor	Gy 58	Vadkerty Lajos dr.	Bp 32
Jónai Endre	Ko 39	Várady Géza	Ph 54
Kalapos György	Ph 62	Viczenik Dénes dr.	Bp 40

***Animae eorum et animae omnium defunctorum
per misericordiam Dei requiescant in pace!***